

SYNOPSIS OF THE FIRST THREE GOSPELS

ALBERT HUCK

REVISED BY HANS LIETZMANN

ENGLISH EDITION BY F. L. CROSS

AMERICAN BIBLE SOCIETY

INSTITUTED IN YEAR 1816

NEW YORK

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/bwb_T5-BAO-832

SYNOPSIS
OF THE FIRST THREE
GOSPELS

ALBERT HUCK

Ninth Edition Revised by
HANS LIETZMANN

English Edition by
F. L. CROSS

AMERICAN BIBLE SOCIETY
INSTITUTED IN YEAR 1816
NEW YORK

Reprinted by photolitho from
the 9th edition by permission of
J. C. B. MOHR, Tübingen

Printed in Great Britain

Preface.

The first book I bought in the Summer Term of 1893, when I began my studies at the University, was the original edition of Albert Huck's *Synopsis*. From that day forward I have found it in its successive editions a companion and indispensable tool through years of study and teaching. It was a source of quite exceptional happiness to me, therefore, when the respected author, in conjunction with the publisher, entrusted me with the new revision of a treatise to which, in common with more than 30,000 theologians of all countries, I personally owe so much; and I publish this new edition of the work in the hope that it will continue as hitherto both to be the basis of all theological work on the Synoptic Evangelists and to honour the name of its original compiler. The plan of this *Synopsis* differs from that of other similar works in that each of the three Gospels is printed continuously word for word in its proper column and in unaltered order, and the corresponding parallel passages are repeated as many times as this principle demands. As a result, the form it is independent of any particular theory about sources and can be readily used for studies from any angle.

In only a very few instances has this new revision required changes either in the grouping of parallels or in the form of the text itself, or demanded any increase in the material from the Apocryphal parallels (this chiefly from new discoveries). It has been concerned mainly with the *apparatus criticus* which, after very extensive curtailment, has been set out on an improved plan. From the enormous range of textual variants, only the most important have been selected, — namely, such as are of serious weight for the determination of the text or such as could be the basis of fruitful discussion. In particular, variants due to mutual assimilations of the texts of the different Gospels have been omitted. In order to give the teacher opportunity, however, for introducing his pupils to the method of textual criticism we have provided Sections Nos. 122—129, 235, 236, 249—251 with a fuller apparatus than is our usual practice; these sections we have denoted by a †. All *data* concerning the readings have been derived afresh from original sources and not merely copied from the *apparatus critici* of other editions. The Introduction has also been much curtailed, since today we are in the fortunate position of being able to name well-established works to assist the beginner in textual criticism. The Parallels from the Fourth Gospel, which in the latter editions of this *Synopsis* have been included in an Appendix, have not been reprinted, but instead we have indicated the parallel passages from that Gospel by a reference inserted in a small square frame in the text. We therefore ask the reader to set his Greek New Testament at the side of his *Synopsis* at the points in question. He will find this method of procedure more convenient than any other.

The considerable amount of work which this revision has entailed could not have been carried out without the assistance of a number of younger friends and pupils who generously offered me their services. To them I express my sincerest thanks. The chief burden has been borne by Privatdozent Lic. HANS GEORG OPITZ, to whom I am indebted for carrying through the undertaking down to its details. Herrn stud. phil. WALTER JACOB and stud. theol. GÜNTER GENTZ have co-operated in collating the Greek and Latin MSS; the references from the Coptic Text have been verified by Dr. ALEXANDER BÖHLIG; while Dr. WALTER MATZKOW has subjected the proofs to a final revision. A particular sense of obligation is felt to Geheimrat ADOLF JÜLICHER, who has allowed us to make use of his manuscript reconstruction of the Itala text of the Gospels. This has enabled a useful reduction in the readings of the Old Latin Version. It is hoped that in the not too distant future Dr. JÜLICHER's work will appear in print.

All who wish well to the study of theology will unite with us in thanking the publisher for his generous decision to encourage a wide circulation for this work in all countries by issuing it at a most modest figure.

Berlin, October 22, 1935.

Hans Lietzmann.

Note to the English Edition.

English students of the Gospels are too familiar with HUCK's *Synopsis* to profit from any enumeration of its merits, but they will probably discover in the present edition a number of advantages not to be found in its predecessors. Unhappily the number of English theologians who at an early stage in their career are able to read German is still small, and there is good ground for believing that hitherto they have been often hampered in their use of 'HUCK' by finding parts of it indecipherable. It is hoped that these difficulties will henceforward be obviated.

It will be observed that for both the German and the English editions the body of the *Synopsis* has been printed from a common set of plates. In consequence a few German words or abbreviations without their English equivalents will be noticed scattered here and there. The appended 'Dictionary' is intended to provide for the non-Germanist the clue to such mysteries. To the *Prolegomena*, which have been translated from the complete recasting of it prepared by Professor LIETZMANN, references to the relevant English literature have been added in a few places; these have been inserted in square brackets.

Pusey House, Oxford.

November 15, 1935.

F. L. C.

A Minature German-English Dictionary.

auch	= also	s. ('siehe')	= see
fehlt	= is wanting	s. o. ('siehe oben')	= see above
Fortsetzung	= continuation	s. u. ('siehe unten')	= see below
Hs, Hss	= MS, MSS	stehen	= stand
haben	= have	vgl. ('vergleichen')	= compare
läßt . . . aus	= omits	Wort	= word
lautet	= reads:	Zeuge	= witness
nach	= after	zu	= to
S ('Seite')	= page		

Biblical Books.

I, II, Reg	= I, II, Sam.	Sir	= Eccelus.
III, IV, Reg	= I, II, Kings	Mc	= Mark
Jes	= Isaiah	Joh	= John
Hes	= Ezekiel		

Contents.

	Page
Prolegomena	VII
I. The Earliest Witnesses to the Synoptic Gospels	VII
II. The Critical Apparatus	X
Abbreviations p. X; The Sigla of the Manuscripts p. XI.	
III. Index of the Synoptic Parallels	XIII

Prolegomena.

I. The Earliest Witnesses to the Synoptic Gospels.

Fuller information concerning the earliest witnesses mentioned below to the existence of our first three Gospels, in relation to both their importance and their bearing, will be found in the sections of the 'Introductions' to the New Testament of HOLTZMANN, JÜLICHER, WEISS, ZAHN, etc., which deal with the history of the Canon. Compare particularly HARNACK, *Die Entstehung des Neuen Testaments* (1914), pp. 46 f.; and also ZAHN, *Geschichte des ntl. Kanons* I (1888), pp. 849 ff., II (1890), pp. 1 ff. The text of the witnesses preserved in EUSEBIUS is given from the Prussian Academy (*G. C. S.*) edition of E. SCHWARTZ and T. MOMMSEN, *Eusebius' Werke*, Vol. II; this Volume, which is divided into two halves, published in 1903 and 1908 respectively, contains the Greek text of the *Ecclesiastical History* side by side with Rufinus' Latin translation. (The pagination of the small edition of 1908 is added in brackets to the ensuing references.)

1. The evidence of PAPIAS, Bishop of Hierapolis, a contemporary of Justin, in EUSEBIUS, *Hist. Eccl.*, III, 39. *G. C. S.*, Vol. II, i, pp. 284, 290 f. (119, 121 f.).

1 Τοῦ δὲ Παπία συγγράμματα πέντε τὸν ἀριθμὸν φέρεται, ἃ καὶ ἐπιγέγραπται Λογίων κυριακῶν ἐξηγήσεως . . .

14 Καὶ ἄλλας δὲ τῇ ἰδίᾳ γραφῇ παραδίδωσιν Ἀριστίωνος τοῦ πρόσθεν δεδηλωμένου τῶν τοῦ κυρίου λόγων διηγήσεις καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Ἰωάννου παραδόσεις· ἐφ' ὧς τοὺς φιλομαθεῖς ἀναπέμψαντες, ἀναγκάως νῦν προσθήσομεν ταῖς προεκτεθείσαις αὐτοῦ φωναῖς παράδοσιν, ἣν περὶ Μάρκου τοῦ τὸ εὐαγγέλιον γεγραφότος ἐκτέθειται διὰ τούτων·

15 „Καὶ τοῦθ' ὁ πρεσβύτερος ἔλεγεν· Μ ἄ ρ κ ο ς μὲν ἐρμηνευτὴς Πέτρου γενόμενος, ὅσα ἐμνημόνευσεν, „ἀκριβῶς ἔγραψεν, οὐ μέντοι τάξει τὰ ὑπὸ τοῦ κυρίου ἢ λεχθέντα ἢ πραχθέντα. οὔτε γὰρ ἤκουσεν „τοῦ κυρίου οὔτε παρηκολούθησεν αὐτῷ, ὕστερον δὲ, ὡς ἔφην, Πέτρῳ· ὃς πρὸς τὰς χρεῖας ἐποιεῖτο „τὰς διδασκαλίας, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ σύνταξιν τῶν κυριακῶν ποιούμενος λογίων, ὥστε οὐδὲν ἡμαρτεν „Μάρκος οὕτως ἔνια γράψας ὡς ἀπεμνημόνευσεν. ἐνὸς γὰρ ἐποίησατο πρόνοιαν, τοῦ μηδὲν ὧν „ἤκουσεν παραλιπεῖν ἢ ψεύσασθαι τι ἐν αὐτοῖς.“

16 Ταῦτα μὲν οὖν ἰστόρηται τῷ Παπίᾳ περὶ τοῦ Μάρκου· περὶ δὲ τοῦ Ματθαίου ταῦτ' εἴρηται· „Μ α τ θ α ῖ ο ς μὲν οὖν Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ τὰ λόγια συνετάξατο, ἡρμήνευσεν δ' αὐτὰ ὡς ἦν δυνατὸς ἕκαστος.“

The text of all the Papias Fragments will be found also in A. HARNACK and O. VON GEBHARDT, *Patrum Apostolicorum Opera*, ed. maj. I 2², pp. 87 ff.; [J. B. LIGHTFOOT, *Apostolic Fathers*, ed. J. R. HARMER, pp. 513—535 (with English translation)]; E. PREUSCHEN, *Antilegomena* 2 (1905), pp. 91—99, 195—202 (German translation); *Die apostolischen Väter*, ed. by BIHLMAYER, I (1924), pp. 133 f. Bibliography in PREUSCHEN, p. 121 and BIHLMAYER, p. xlv [also in Article "Papias", *Dict. of Christ and the Gospels*, ii, p. 312)].

2. The Oldest Anti-Marcionite Gospel Prologues.

The Prefaces to the Gospels of Mark, Luke, and John, — the Matthean Prologue has been lost, — are extant in 38 Latin Biblical MSS. The Prologues were written originally in Greek, but only the Prologue to Luke has survived in its Greek form, in a single MS. They must have been written after Papias and before Irenaeus, that is, between the years A. D. 160 and 180. DOM DONATIEN DE BRUYNE discovered their Anti-Marcionite tendency and edited them for the first time in irreproachable fashion, —

DE BRUYNE. "Les plus anciens Prologues latins des Évangiles", — in the *Revue Bénédictine*, 1928, pp. 193 ff. A. VON HARNACK thoroughly examined the Prologues from the point of view of their historical significance, and issued a careful reprint of them in the *Sitzungsberichte* of the Prussian Academy, 'Phil.-hist. Kl.', 1928, p. 322 ff.; the text printed here follows this edition.

The Marcan Prologue.

... Marcus adserait, qui colobodactylus est nominatus, ideo quod ad ceteram corporis proceritatem digitos minores habuisset, iste interpres fuit Petri, post excessionem ipsius Petri descripsit idem hoc in partibus Italiae evangelium.

The Lucan Prologue.

*Εστιν ὁ Λουκᾶς Ἀντιοχεὺς Σύρος, ἱατρὸς τῇ τέχνῃ, μαθητῆς ἀποστόλων γενόμενος καὶ ὕστερον Παύλῳ παρακολουθήσας μέχρις τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ, δουλεύσας τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως, ἀγύνας, ἄτεκνος ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων ἐκοιμήθη ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, πλήρης πνεύματος ἁγίου.

οὗτος προϋπαρχόντων ἥδη εὐαγγελίων, τοῦ μὲν κατὰ Ματθαῖον ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀναγραφέντος, τοῦ δὲ κατὰ Μάρκον ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, [οὗτος] προτραπείς ὑπὸ πνεύματος ἁγίου ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἀχαΐαν τὸ πᾶν τοῦτο συνεγράψατο εὐαγγέλιον, δηλῶν διὰ τοῦ προοιμίου τοῦτο αὐτὸ ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἄλλα ἐστὶ γεγραμμένα καὶ ὅτι ἀναγκαῖον ἦν τοῖς ἐξ ἐθνῶν πιστοῖς τὴν ἀκριβῆ τῆς οἰκονομίας ἐκθέσθαι διήγησιν ὑπὲρ τοῦ μὴ ταῖς Ἰουδαϊκαῖς μυθολογίαις περισπᾶσθαι αὐτούς, μήτε ταῖς αἰρετικαῖς καὶ κεναῖς φαντασίαις ἀπατωμένους ἀστοχῆσαι τῆς ἀληθείας. ὡς ἀναγκαιοτάτην οὖν οὔσαν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ παρειλήφμεν τὴν τοῦ Ἰωάννου γέννησιν, ὅς ἐστιν ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου, πρόδρομος τοῦ κυρίου γενόμενος καὶ κοινωνὸς ἐν τε τῷ καταρτισμῷ τοῦ εὐαγγελίου (lat.: ad perfectionem populi) καὶ τῇ τοῦ βαπτίσματος διαγωγῇ (lat.: inductionem = εισαγωγῇ) καὶ τῇ τοῦ πνεύματος (lat.: passionis = παθήματος) κοινωνίᾳ. ταύτης τῆς οἰκονομίας μέμνηται προφήτης ἐν τοῖς δώδεκα.

καὶ δὴ μετέπειτα ἔγραψεν ὁ αὐτὸς Λουκᾶς Πράξεις Ἀποστόλων· ὕστερον δὲ Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος ἐκ τῶν δώδεκα ἔγραψεν τὴν Ἀποκάλυψιν ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ καὶ μετὰ ταῦτα τὸ εὐαγγέλιον.

The Johannine Prologue.

Evangelium Johannis manifestatum et datum est ecclesiis ab Iohanne adhuc in corpore constituto sicut Papias nomine Hierapolitanus, discipulus Iohannis carus, in exotericis (id est in extremis) quinque libris retulit, descripsit vero evangelium dictante Iohanne recte; verum Marcion hereticus, cum ab eo fuisset improbatus eo quod contraria sentiebat, abiectus est ab Iohanne. Is vero scripta vel epistulas ad eum pertulerat a fratribus qui in Ponto fuerunt.

3. IRENAEUS, *Adv. Haer.*, III i 1, in EUSEBIUS, *H. E.*, V viii, 2-6. *G. C. S.* Vol. II i, pp. 442 f. (189 ff.).

2 Ὁ μὲν δὴ Ματθαῖος ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν διαλέκτῳ καὶ γραφῇ ἐξηνεγκεν εὐαγγέλιον, τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζομένων καὶ θεμελιούντων τὴν ἐκκλησίαν·
3 μετὰ δὲ τὴν τούτων ἔξοδον Μάρκος, ὁ μαθητῆς καὶ ἐρμηνευτῆς Πέτρου, καὶ αὐτὸς τὰ ὑπὸ Πέτρου κηρυσσόμενα ἐγγράφως ἡμῖν παραδίδωκεν· καὶ Λουκᾶς δὲ, ὁ ἀκόλουθος Παύλου, τὸ ὑπ' ἐκείνου
4 κηρυσσόμενον εὐαγγέλιον ἐν βίβλῳ κατέθετο. ἔπειτα Ἰωάννης, ὁ μαθητῆς τοῦ κυρίου, ὁ καὶ ἐπὶ τὸ στήθος αὐτοῦ ἀναπεσών, καὶ αὐτὸς ἐξέδωκεν τὸ εὐαγγέλιον, ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας διατρίβων.

4. *The Muratorian Canon.* A fragment of 85 lines in barbarous Latin. The work was composed about A. D. 200, or perhaps even a little earlier; whether or not it is a translation from the Greek is uncertain. The MS., which belonged at one time to the Monastery at Bobbio, is now at Milan in the Biblio-

thea Ambrosiana (Cod. Ambr. J. 101. Sup.); it is of the Eighth Century, and was first published by L. A. MURATORI (hence the name of the fragment) in *Antiquitates Italicae Medii Aevi*, Vol. III, pp. 851 to 854 (Mediol. 1740). An edition with a photographic reproduction of the fragment was produced by S. RITTER in the *Rivista di archeologia cristiana*, iii (1926), pp. 215 ff. The very extensive literature on the subject is here listed in full. Convenient editions of the text in E. PREUSCHEN, *Analecta*, (² 1916) ii, pp. 27 f.; H. LIETZMANN, *Kleine Texte für Theologische Vorlesungen etc.*, I² (1933); [A. SOUTER, *The Text and Canon of the N. T.*, pp. 208—213]; ZAHN, *Ges. Neutest. Kanons*, II, pp. 1—143, 1007 f.; cp. also HAUCK'S *PRE*³, Vol. IX, pp. 796 ff.

The lines which treat of the Synoptic Gospels run as follows:

... (ali?) quibus tamen interfuit et ita posuit. *Tertium evangelii librum secundum Lucam*. Lucas iste medicus post ascensum Christi, cum eum Paulus quasi ut iuris studiosum (itineris socium? litteris stud.?) secum adsumsisset, nomine suo ex opinione conscripsit, dominum tamen nec ipse vidit in carne. Et ideo prout assequi potuit ita et a nativitate Johannis incipit dicere.

Note. The words *italicized* are written in red.

5. CLEMENT OF ALEXANDRIA, *Hypotyposes*, in EUSEBIUS, H. E., VI, xiv, 5—7; *G. C. S.*, Vol. II ii, p. 550 (235).

5 Αὔθις δ' ἐν τοῖς αὐτοῖς ὁ Κλήμης βιβλίους περὶ τῆς τάξεως τῶν εὐαγγελίων παράδοσιν τῶν ἀνέκα-
θεν πρεσβυτέρων τέθειται, τοῦτον ἔχουσιν τὸν τρόπον· προγεγράφθαι ἔλεγεν τῶν εὐαγγελίων τὰ περι-
6 ἔχοντα τὰς γενεαλογίας. τὸ δὲ κατὰ Μάρκον ταύτην ἐσχηκέναι· τὴν οἰκονομίαν. τοῦ Πέτρου δημοσίᾳ ἐν
'Ρώμῃ κηρύξαντος τὸν λόγον καὶ πνεύματι τὸ εὐαγγέλιον ἐξειπόντος, τοὺς παρόντας, πολλοὺς ὄντας,
παρακαλέσαι τὸν Μάρκον, ὡς ἂν ἀκολουθήσαντα αὐτῷ πόρρωθεν καὶ μεμνημένον τῶν λεχθέντων, ἀνα-
7 γράψαι τὰ εἰρημένα· ποιήσαντα δέ, τὸ εὐαγγέλιον μεταδοῦναι τοῖς δεομένοις αὐτοῦ· ὅπερ ἐπιγινόντα τὸν
Πέτρον προτρεπτικῶς μήτε κωλύσαι μήτε προτρέψασθαι.

6. ORIGEN, in EUSEBIUS, H. E., VI, xxv, 2—8; *G. C. S.*, Vol. II ii, p. 576 (245 f.).

3 'Εν δὲ πρώτῳ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸν ἐκκλησιαστικὸν φυλάττων κανόνα, μόνα τέσσαρα
εἶδέναι εὐαγγέλια μαρτύρεται, ὧδέ πως γράφων·
4 „ὡς ἐν παραδόσει μαθὼν περὶ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων, ἃ καὶ μόνα ἀναντίρρητὰ ἐστὶν ἐν
„τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ὅτι πρῶτον μὲν γέγραπται τὸ κατὰ τὸν ποτε τελώνην,
„ὑστερον δὲ ἀπόστολον 'Ιησοῦ Χριστοῦ Ματθαίου, ἐκδεδωκότα αὐτὸ τοῖς ἀπὸ 'Ιουδαϊσμοῦ
5 „πιστεύσασιν, γράμμασιν ἑβραϊκοῖς συντεταγμένον· δεύτερον δὲ τὸ κατὰ Μάρκον, ὡς Πέτρος
„ὑφηγήσατο αὐτῷ, ποιήσαντα, ὃν καὶ υἱὸν ἐν τῇ καθολικῇ ἐπιστολῇ διὰ τούτων ὡμολόγησεν φάσκων·
6 „ἁσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου· καὶ τρίτον τὸ κατὰ Λουκᾶν,
„τὸ ὑπὸ Παύλου ἐπιανούμενον εὐαγγέλιον τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πεποιηκότα· ἐπὶ πᾶσιν τὸ κατὰ 'Ιω-
..άννην·“

7. EUSEBIUS, H. E., III, xxiv, 5—8; *G. C. S.*, II i, p. 246 (102).

5 'Ομως δ' οὖν ἐξ ἀπάντων τῶν τοῦ κυρίου διατριβῶν ὑπομνήματα Ματθαῖος ἡμῖν καὶ 'Ιω-
6 ἀννης μόνοι καταλελοίπασιν· οὓς καὶ ἐπάναγκες ἐπὶ τὴν γραφὴν ἐλθεῖν κατέχει λόγος. Ματθαῖός
τε γὰρ πρότερον 'Εβραίοις κηρύξας, ὡς ἡμελλεν καὶ ἐφ' ἐτέροισι ἵεναι, πατρίῳ γλώττῃ γραφῇ παραδούς
τὸ κατ' αὐτὸν εὐαγγέλιον, τὸ λείπον τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ, τούτοις ἀφ' ὧν ἐστέλλετο, διὰ τῆς γραφῆς
7 ἀπεπλήρου· ἥδη δὲ Μάρκου καὶ Λουκᾶ τῶν κατ' αὐτοὺς εὐαγγελίων τὴν ἔκδοσιν πεποιημένων.
'Ιωάννην φασὶ τὸν πάντα χρόνον ἀγράφῳ κεχρημένον κηρύγματι, τέλος καὶ ἐπὶ τὴν γραφὴν ἐλθεῖν.
8 ... Τοὺς τρεῖς γοῦν εὐαγγελιστὰς συνιδεῖν πάρεστιν μόνα τὰ μετὰ τὴν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ 'Ιωάν-

οὐ καὶ βασιλεὺς τοῦ καθ' ἑαυτὸν ἐφ' ἑνὶ ἑταυτῶν πεπραγμένα τῷ σωτῆρι συγγεγραφοτάς αὐτό τε τοῦτ' ἐπισημηνομένους κατ' ἀρχὰς τῆς αὐτῶν ἱστορίας.

§. JEROME, Comm. in Mattheum, Proemium, §§ 5—7.

Primus omnium Mattheus est publicanus cognomento Levi, qui evangelium in Iudaea hebraeo sermone edidit: ob eorum vel maxime causam, qui in Jesum crediderant ex Judaeis et nequaquam legis umbra succedente evangelii veritatem servabant.

Secundus Marcus interpret apostoli Petri et Alexandrinae ecclesiae primus episcopus, qui dominum quidem salvatorem ipse non vidit, sed ea quae magistrum audierat praedicantem iuxta fidem magis gestorum narravit quam ordinem.

Tertius Lucas medicus natione Syrus Antiochensis, cuius laus in evangelio, qui et ipse discipulus apostoli Petri in Achaiae Boeotiaeque partibus volumen condidit, quaedam altius repetens et, ut ipso in prooemio confitetur, audita magis quam visa describens.

The text in LIETZMANN, *loc. cit.*, p. 10; E. PREUSCHEN, *Analecta*, p. 170.

II. The Critical Apparatus.

In the *Apparatus Criticus* only the more important readings in the history of the text are recorded, and in preparing it the selection made in the *Handbuch zum Neuen Testament* has been of valuable assistance. For the construction of the *Apparatus* the following authorities have been used: S A B C D W Θ. *Ap. & v. g. s. p. s. a. b. c.* only in a few isolated cases have these limits been transgressed. The *Apparatus* enables the student to discover at every point which reading is attested by the witnesses named. In the very great majority of cases the witnesses are set out in full, so that exact information about the attestation of the text printed above in the *Synopsis*, — as well as about the readings which diverge from it, — is at once obtained. When, however, as frequently happens through considerations of space, a reading is recorded as a variant of the printed Synoptic text without all the witnesses for this text itself being named, it is possible in such cases to deduce by a mere process of subtraction which MSS. transmit the text printed in the *Synopsis* itself. In order to give some instances of the whole range of the MS. tradition, the section numbered 122—129, 235, 236, 249—251 have been provided with a complete critical apparatus: these sections are distinguished by a †.

It may be added that the readings of the MSS. and of the Versions have not been taken over from the *Apparatus* of the earlier editions of this work, but have all been newly established on the basis of photographic reproductions of the MSS. and the best critical editions of the Versions. The Old Syriac Version is from BURKITT's edition of the *Evangelion da Mepharreshe*, the two Coptic Versions are from HORNEM's text, and the Old Latin from the text reconstructed by ADOLF JÜLICHER (for the use of the manuscripts of which the German editors tender the author their best thanks). φ and λ indicate the text of the FERRAR and LAKE Groups, without regard being paid to variants between the different MSS. of each of these groups.

On the history of the text of the N. T. the best orientation is to be found in E. von DOBSCHÜTZ-FREBERLARD NESTLE's *Einführung in das Griechische N. T.*, ed. 4, Göttingen, 1923; LIETZMANN in R. KNOFF, *Einführung in das N. T.*, pp. 21 ff.; and JÜLICHER, *Einleitung in das N. T.*, pp. 559 ff. The English reader may also consult BURKITT's article "Texts and Versions" in the *Encyclopaedia Biblica*, Vol. IV, cols. 4977 to 5031, as well as A. SOUTER, *The Text and Canon of the N. T.* and (in more detail) C. R. GREGORY, *The Canon and Text of the New Testament*.]

Abbreviations.

+ = Addition.

~ = Omission.

~ = Transposition.

vg vat = Some MSS. of the Vulgate.

Diatar = The text of the Arabic Diatessaron edited by CIASCA, derived from BURKITT's citations of it in the *Evangelion da Mepharreshe*.

The Sigla of the Manuscripts.

- S (**801**, **82**), *Sinaiticus*; formerly Imp. Lib., St. Petersburg, now in the British Museum; IV (V?); TISCHENDORF denoted it by **8** because he believed it to be the oldest and best MS., though no one accepts this view of it today. It contains the O. T. nearly complete and the N. T. complete, with Barnabas and Hermas. Discovered in 1844 at St. Catherine's Monastery on Mt. Sinai by TISCHENDORF, who first made use of it, but also overestimated its importance. Seven different correctors, who cannot be noted in this Synopsis. The latest facsimile edition is that of K. LAKE, 1911.
- A (**02**, **84**), *Alexandrinus*; London, Brit. Mus.; V; O. T., N. T. from Mt. xxv, 6 onwards and Epp. Clem. Rom.; of Egyptian origin. In 1098 it was presented to the Patriarch of Alexandria; and in 1628 Cyril Lucar, Patriarch of Constantinople (formerly of Alexandria), gave it to Charles I of England. The text is less good, particularly in the Gospels. Photolithographic facsimile edition by A. M. THOMPSON, 1879; in reduced ($\frac{3}{4}$) size by KENYON, 1909.
- B (**03**, **81**) *Vaticanus*; Rome, Vatican Lib.; IV; O. T. (31 leaves wanting at the beginning, down to *Gen.* xlvi, 28; also 20 in the Psalter, from *Ps.* cv, 28 to cxxxvii, 7); N. T. as far as *Heb.* ix, 14. The oldest uncial; 2 correctors; many scribal mistakes; the most important witness for the H-Recension of VON SODEN. Phototype facsimile edition prepared by the Vatican Library, 1904.
- C (**04**, **83**) *Codex Ephraemi*; Paris, Bibl. Nat.; V; palimpsest; O. T. and N. T., but incomplete. Probably written in Egypt, and belonging to VON SODEN's H-text. In the 12th Century, a Greek translation of 38 treatises of the Syriac Church Father, Ephraem ($\dagger$ 373), was written upon it. Edited by TISCHENDORF, 1843.
- D (**05**, **85**) *Bezae Cantabrigiensis*; Camb., Univ. Lib.; VI (V?); Græco-Latin (GK. on the left). Many gaps, partly filled in the 9th Cent. Several correctors. In the 16th Cent., the MS. was in the possession of Theodore Beza, who presented it in 1581 to the University of Cambridge. Edited by F. H. SCRIVENER, 1864; facsimile edition, 2 vols. by the Camb. Univ. Press, 1899.
- W (**032**, ϵ 014*); formerly at Detroit, Michigan (in the possession of C. L. Freer), now at Washington, V; contains a long addition to Mk xvi, 14 (the so-called "Freer Logion"); edited and investigated by H. A. SANDERS, "The Washington Manuscript of the Four Gospels", in the *University of Michigan Studies, Human.*, Ser. IX, 1912. Facsimile edition of it by SANDERS, also 1912. See also C. R. GREGORY, *Das Freer Logion. Versuche und Entwürfe*, i, 1908.
- Θ (**038**, ϵ 050, formerly 1360); at Tiflis (since 1 Sept., 1911); earlier in a Monastery at Koridethi in the Caucasus (Swanetia); VII—IX; the Gospels nearly complete, gaps only in Mt. i, iv and v. Investigated and edited by G. BEERMANN and C. R. GREGORY, *Die Koridethi Evangelien* Θ 038, 1913. On the history and text, cf. K. LAKE and R. P. BLAKE, "The Text of the Gospels and the Koridethi Text", in the *Harvard Theol. Review*, XVI (1923), pp. 267—286.
- (λ) The "Lake Group". Cod. J, 118, etc. Edited by K. LAKE, "Codex J of the Gospels and its Allies", *Texts and Studies*, VII, iii, 1902.
- (φ) The "Ferrar Group". Cod. 13, 69, etc. Edited by W. H. FERRAR, *A Collation of Four Important MSS. of the Gospels*, 1877.
- (Ϡ) The Koine ["Byzantine"] text.
- L (**019**, ϵ 56), *Regius* or *Parisiensis*; Paris, Bib. Nat.; VIII; nearly complete; many corrections and marginal notes. The text frequently agrees with that of B and belongs to the H-Recension of VON SODEN. It has a dual ending to *Mark*.
- Φ (**043**, ϵ 17), *Beratinus*; Berat (Albania); VI. Like Σ, purple parchment with silver script. It contains Mt. and Mk. with gaps, and has the same long additions as D to Mt. xx, 28.
- ψ (**044**, **86**); Athos; VIII/IX; contains nearly all the N. T., though Mt. Mk. i, 1—ix, 4, and *Rev.*, are wanting, and there are gaps in *Hebr.* K. LAKE published the text of Mk together with a collation of Lk, Jn, and Col. in "Texts from Mount Athos", *Studia Biblica et Ecclesiastica*, V, 1902; see also *J. T. S.*, Vol. I (1900), pp. 290—292. After Mk. xvi, 8 the double ending, as in L, **099**, and **0112**. H-type.
- 099** (ϵ 47, formerly T¹); Paris, Bibl. Nat. Copt., VII (VIII?). Mt. xvi, 6, 12, it has the shorter ending of Mk. before the longer one. See on Mk. xvi, 9. Egyptian; H-text.
- 0112** (ϵ 46, formerly T¹²); Sinai, St. Catherine's Monastery; VII; fragment of Mk. xiv—xvi. Double ending to Mk; H-type.
- 33** (ϵ 48). *Parisinus* gr. 14; IX/X; "the Queen of the Cursives".
- 124** (ϵ 1211). Vienna, nr. 188 (Nessel); XII.
- 162** (ϵ 214). Rome, Vaticanus, Barb. IV, 31; A. D. 1153; contains the prayer for the Spirit in the Lord's Prayer.
- 274** (ϵ 1024). *Parisinus* supp. gr. 79; X; has an ending to Mk.
- 579** (ϵ 376). *Parisinus* gr. 97; XIII; has an ending to Mk.
- 700** (ϵ 133). London, Brit. Mus., Egerton 2610; XI.
- 713** (ϵ 351). Wisbech, Peckover; XIII; Ferrar-Group.

- Papyri:** $\mathfrak{P}^1$ (ϵ 01, formerly T^s); Philadelphia; III/IV; *Mt.* i, 1-9, 12, 13, 14-20; H-text. Printed in *The Oxyrhynchus Papyri*, ed. by Grenfell and Hunt, Vol. I, pp. 4-7.
- $\mathfrak{P}^3$ (formerly l 348); Vienna; VI; *Lk.* viii, 36-45, and x, 38-42. Printed by Wessely, *Wiener Studien*, Vol. IV (1882), pp. 198 ff.
- $\mathfrak{P}^4$ (ϵ 34, formerly l 943), Vienna; IV; *Lk.* i, 74-80 v, 30-vi, 4; H-text. Printed in the *Revue Biblique*, Vol. I (1892), pp. 113 ff.
- $\mathfrak{P}^{37}$ (—, —), Ann-Arbor (Michigan); III; *Mt.* xxvi, 19-52; text pre-Hesychian. Edited by H. A. SANDERS in *Harvard Theol. Review*, XIX (1926), pp. 215 ff.
- $\mathfrak{P}^{45}$ The Chester Beatty Collection, No. I; III Printed in *The Chester Beatty Biblical Papyri*, fasc. ii (edited by Sir F. KENYON, London, 1933).
- it Itala, the Old Latin Version as reconstructed by ADOLF JÜLICHER.
- a Vercellensis; V; silver on purple; some gaps in all the Gospels; a good text; belongs to the European Family.
- b Veronensis; IV/V; silver on purple; defective; European.
- c Colbertinus; Paris; XII; the Gospels are Old Latin.
- d Cantabrigiensis; the Latin Text of D; clearly not a translation of D.
- e Palatinus; Vienna and Dublin; V; purple, with gold and silver writing; a very good text; African Family.
- f Brixianus; Brescia; VI; the text which perhaps approximates most closely to that underlying the Vulgate. It belongs to a special branch of the European Family.
- g Sangermanensis I; Paris; VIII; Old Latin only in *Mt.* otherwise a Vulgate text.
- k Bobiensis, Turin; IV/V; perhaps the most valuable Itala MS., the chief representative of the African Family. Unfortunately it is much damaged. It contains only *Mk.* viii, 8-xvi, 8, and *Mt.* i, 1 to xv, 36, with gaps; shorter ending of *Mk.* A facsimile edition by C. CIPOLLA appeared at Turin, 1913.
- q Monacensis; VI/VII; the text is related to that of f; belongs to the Italian Family.
- vg = The Vulgate, after the edition of WORDSWORTH and WHITE, *Novum Testamentum Latine* Oxford, 1889-98.
- sy^{cs} = The Old Syriac Version of the Codex Curetonianus (= sy^c) and of the palimpsest in St. Catherine's Monastery on Mt. Sinai (= sy^s). Edited by F. C. BURKITT, *Evangelion da-Mepharreshe*, 2 vols., Cambridge, 1904.
- sy^{pe} = The so-called Peshitta Syriac Version, after the text of G. H. GWILLIAM, *Tetraevangelium Sanctum*, Oxford, 1901.
- bo = The Bohairic Version, after G. HORNER, *The Coptic Version of the New Testament in the Northern Dialect, otherwise called Memphitic and Bohairic*. Oxford, 1898 ff.
- sa = The Sahidic Version, after G. HORNER, *The Coptic Version of the New Testament in the Southern Dialect, otherwise called Sahidic and Thebaic*. Oxford, 1911 ff.
- aeth = The Ethiopic Version.

Citations from the Church Fathers.

- Iren = Irenaeus, c. 190.
- Clem = Clement of Alexandria, c. 200.
- Orig = Origen, † 254.
- Tert = Tertullian, c. 200.
- Cyp = Cyprian of Carthage, † 258.
- doctr. Addai = Doctrina Addai, Fifth Cent.
- Epiph = Epiphanius of Salamis, † 403.
- Eus = Eusebius of Caesarea, † 340.
- Ephraem = Ephraem Syrus, † 373.
- Greg. Nyss. = Gregory of Nyssa, † 394.

The Citations from the Old Testament have been confirmed from the text of the Septuagint edited by A. RAHLES (Württ. Bibelanstalt, Stuttgart). The parallels from the Apocryphal Gospels and the Agrapha are taken from KLOSTERMANN'S edition in LIETZMANN, *Kleine Texte*, 3, 8, 11, 31. The two fragments relating to *Mt.* viii, 2 ff. and xxii, 15 ff. which are derived from Pap. Egerton, No. 2, are to be found in *Fragments of an Unknown Gospel*, ed. by H. I. Bell and T. C. Skeat, London, 1935.

III. Index of the Synoptic Parallels.

Introductory Note.

The Index of Parallels which follows is a double one. The first set of references contains the main passages, while the second set contains those sections which may be held to be parallels apart from considerations of their context. *Italics* denote those passages in the Synopsis indicated only by cross-references (i. e., without the printing of the text).

The Infancy Narratives.

A. The Matthean Infancy Narrative. Matth 1. 2.

The Genealogy of Christ	1	1-17	p.	1
The Birth of Christ		18-25	..	2
The Visit of the Magi	2	1-12	..	3
The Flight and the Return		13-23	..	3

B. The Lucan Infancy Narrative. Luke 1. 2.

The Prologue	1	1-4	..	4
The Promise of the Baptist's Birth		5-25	..	4
The Annunciation		26-38	..	4
The Visitation		39-56	..	5
The Birth of the Baptist		57-80	..	6
The Nativity of Christ	2	1-20	..	7
The Circumcision of Christ and the Presentation		21-40	..	8
Christ at Twelve Years		41-52	..	8

I. The Galilean Period. Matth 3—18 = Mark 1—9 = Luke 3 1—9 50.

		Parallels and Doublets			Page
		Matth	Mark	Luke	
1	John the Baptist	3 1-6	1 1-6	3 1-6	9
2	John's Preaching of Repentance	7-10	—	7-9	10
3	John's Sociological Teaching	—	—	10-14	11
4	John's Messianic Preaching	11-12	7-8	15-18	—
5	John's Imprisonment	—	—	19-20	12
6	The Baptism of Christ	13-17	9-11	21-22	—
7	The Genealogy of Christ	—	—	23-38	13
8	The Temptation	4 1-11	12-13	4 1-13	14
9	The First Preaching in Galilee	12-17	14-15	14-15	16
10	The Rejection at Nazareth	—	—	16-30	17
11	The Call of the First Disciples	18-22	16-20	—	19
12	Christ at Capernaum	—	21-28	31-37	—
13	The Healing of Peter's Wife's Mother	—	29-31	38-39	20
14	The Sick healed at Evening	—	32-34	40-41	21
15	Christ departs from Capernaum	—	35-38	42-43	—
16	A Preaching Journey in Galilee	23-25	39	44	22
17	The Miraculous Draught of Fishes	—	—	5 1-11	23

The Sermon on the Mount. Matth 5-7.

		Matth	Mark	Luke	Parallels and Doublets			Page
					Matth	Mark	Luke	
18	Introduction	5 1-2	—	—		3 13	6 12 29	23
19	The Beatitudes	3-12	—	—			6 20-23	—
20	The Similes of Salt and Light ..	13-16	—	—		4 21 9 50	8 16 11 33 14 34-35	24
21	Christ's Attitude towards the Law	17-20	—	—	24 35	13 31	16 17 21 33	25
22	On Murder	21-26	—	—			12 57-59	—
23	On Adultery	27-30	—	—	18 8-9	9 43-48		26
24	On Divorce	31-32	—	—	19 9	10 11 12	16 18	27
25	On Swearing	33-37	—	—	23 16-22			—
26	On Retaliation	38-42	—	—			6 29-30	—
27	On Love of One's Enemies	43-48	—	—			6 27-28 32-36	28
28	On Almsgiving	6 1-4	—	—				29
29	On Prayer	5-8	—	—				—
30	The Lord's Prayer	9-15	—	—	18 35	11 25 [26]	11 2-4	—
31	On Fasting	16-18	—	—				30
32	On Treasures	19-21	—	—			12 33-34	31
33	The Single Eye	22-23	—	—			11 34-36	—
34	On Serving Two Masters	24	—	—			16 13	—
35	On Cares	25-34	—	—			12 22-31	32
36	On Judging	7 1-5	—	—		4 24	6 37-38 41-42	33
37	On Casting Pearls before Swine .	6	—	—				—
38	The Answer to Prayer	7-11	—	—			11 9-13	—
39	The Golden Rule	12	—	—			6 31	34
40	The Narrow Gate	13-14	—	—			13 23-24	—
41	The Test of Goodness	15-20	—	—	3 10 12 33-35		3 9 6 43-45	—
42	Warning against Self-Deception .	21-23	—	—			6 46 13 26-27	35
43	Hearers and Doers of the Word ..	24-27	—	—			6 47-49	36
44	The End of the Sermon	28-29	—	—		1 21 22	1 31-32 7 1a	—
45	The Healing of a Leper	8 1-4	1 40-45	5 12-16		1 35	4 42	—
46	The Centurion's Servant	5-13	—	—			7 1-10	37
47	The Healing of Peter's Wife's Mother	14-15	—	—		1 29-31	13 28-30 4 38-39	39
48	The Sick Healed at Evening ...	16-17	—	—		1 32-34	4 40-41	—
49	Two Claimants to Discipleship .	18-22	—	—		4 35	9 57-60	—
50	Stilling the Tempest	23-27	—	—		4 35-41	8 22-25	40
51	The Gadarene Demoniacs	28-34	—	—		5 1-20	8 26-39	—
52	The Healing of a Palsied Man ..	9 1-8	2 1-12	17-26				—
53	The Call of Levi	9-13	13-17	27-32			15 1 2	42
54	The Question about Fasting ...	14-17	18-22	33-39				43
55	Jairus' Daughter and the Woman with the Issue of Blood	18-26	—	—		5 21-43 10 52	7 50 8 40-56 18 42	44
56	Two Blind Men Healed	27-31	—	—	20 29-34	10 46-52	18 35-43	—
57	The Healing of a Dumb Demoniac	32-34	—	—	12 22-24	3 22	11 14-15	45
58	The Sending Out of the Twelve .	35- 10 16	—	—	4 23 15 24	3 13-19 6 6-11 34	6 13-16 8 1 3 1-5 10 1-12	—
59	The Lot of the Disciples	10 17-25	—	—	24 9 13	13 9-13	3 40 12 11-12	49
60	Exhortation to Fearless Confession	26-33	—	—		4 22 8 38	21 12-17 19 8 17 9 26	50
61	Division in Households	34-36	—	—			12 2-9 21 18	—
62	The Conditions of Discipleship ..	37-39	—	—	16 24-25	8 34-35	9 23-24 14 26-27 17 33	51
63	End of the Discourse	40- 11 1	—	—	18 5	9 37 41	9 48 10 16	52

		Parallels and Doublets						Page
		Matth	Mark	Luke	Matth	Mark	Luke	
64	The Baptist's Question	11 2-6	—	—			7 18-23	52
65	Christ's Testimony to the Baptist	7-19	—	—	21 32	1 2 9 13	7 24-25 16 16	53
66	Woes on the Cities of Galilee	20-24	—	—			10 18-15	54
67	Christ's Thanksgiving to the Father	25-37	—	—			10 21-22	—
68	Comfort for the Heavy-laden ...	28-30	—	—				55
69	Plucking Corn on the Sabbath ...	12 1-8	23-28	6 1-5				—
70	The Healing of the Withered Hand	9-14	3 1-6	6-11			13 15-16	56
							14 3 5	—
71	Christ heals the Multitudes	15-21	7-12	17-19	4 24 25 14 36	6 56	4 41	58
72	The Call of the Twelve Apostles	—	13-19	12-16	5 1 10 1-4	6 7	9 1 2	59
The Sermon on the Plain. Luk 6 20-49.								
73	The Beatitudes	—	—	6 20-23	5 3 4 6 11 12			60
74	The Woes	—	—	24-26				—
75	On Love of One's Enemies	—	—	27-36	5 39-42 44-48			61
					7 12			—
76	On Judging	—	—	37-42	7 1-5 10 24-25	4 24		62
					15 14			—
77	The Test of Goodness	—	—	43-46	7 16-21			—
					12 33-35			—
78	Hearers and Doers of the Word ..	—	—	47-49	7 24-27			63
79	The Centurion's Servant	—	—	7 1-10	7 28 a 8 5-13			64
80	The Widow's Son at Nain	—	—	11-17				—
81	The Baptist's Question	—	—	18-23	11 2-6			—
82	Christ's Testimony to the Baptist	—	—	24-35	11 7-19 21 32	1 2		65
83	The Woman that was a Sinner ...	—	—	36-50	9 22 26 6-13	5 34 10 52		—
						14 3-9		—
84	The Ministering Women	—	—	8 1-3	4 23 9 35 27 55	15 41 16 9		66
85	The Pharisees' Accusation	12 22-24	3 20-22	—	9 32 f 9 34		11 14-16	—
86	The Beelzebub Controversy	25-37	23-30	—	7 18-20	9 40	6 43-45 9 50	—
							11 17-23 12 10	67
87	Against Seeking for Signs	38-42	—	—	16 1 2 4	8 11-12	11 29-32	69
88	The Return of the Evil Spirit .	43-45	—	—			11 24-26	70
89	Christ's Real Brethren	46-50	31-35	—			8 19-21	—
90	The Parable of the Sower	13 1-9	4 1-9	4-8			5 1-3	71
91	The Reason for Parables	10-15	10-12	9-10		4 25	8 18 b	72
92	The Blessedness of the Disciples .	16-17	—	—			10 23-24	—
93	The Interpretation of the Parable of the Sower	18-23	13-20	11-15				73
94								—
95	The Right Use of Parables	—	21-25	16-18	5 15 7 2 10 26		6 38 11 33 12 2	74
96	The Parable of the Seed growing Secretly	—	26-29	—	13 12 25 29		19 26	—
97	The Parable of the Tares	24-30	—	—				75
98	The Parable of the Mustard Seed	31-32	30-32	—			13 18-19	—
99	The Parable of the Leaven	33	—	—			13 20-21	—
100	The Use of Parables	34-35	33-34	—				76
101	The Interpretation of the Parable of the Tares	36-43	—	—				—
102	The Parables of the Hidden Treas- ure and of the Pearl of Great Price	44-46	—	—				—
103	The Parable of the Drag-net ...	47-50	—	—				77
104	The End of the Parables	51-52	—	—				—
105	Christ's Real Brethren	—	—	19-21	12 46-50	3 31-35		—
106	The Stilling of the Tempest ...	—	35-41	22-25	8 18 23-27			—
107	The Gadarene Demoniac	—	5 1-20	26 39	8 28-34			78
108	Jairus' Daughter and the Woman with the Issue of Blood	—	21-43	40-56	9 18-26			80

		Parallels and Doublets			Page
		Matth	Mark	Luke	
108	Christ is Rejected at Nazareth	13 53-58	6 1-6	—	83
109	The Sending Out of the Twelve	—	6-13	9 1-6	—
110	Herod's Opinion of Christ	14 1-2	14-16	7-9	84
111	The Death of the Baptist	3-12	17-29	—	85
112	The Return of the Twelve, and the Feeding of the Five Thousand	13-21	30-44	10-17	86
113	The Walking on the Water	22-23	45-52	—	88
114	Healings at Gennesaret	34-36	53-56	—	89
115	The Tradition of the Elders	15 1-26	7 1-23	—	—
116	The Syro-phoenician Woman	21-28	24-30	—	92
117	The Healing of Many Sick Persons — of the Deaf Mute	15 29-31	7 31-37	—	93
118	The Feeding of the Four Thousand	32-39	8 1-10	—	—
119	The Pharisees Seek after a Sign	16 1-4	11-13	—	94
120	A Discourse on Leaven	5-12	14-21	—	95
121	The Blind Man of Bethsaida	—	22-26	—	96
† 122	The Confession at Caesarea Philippi and the First Prediction of the Passion	13-23	27-33	9 18-22	—
† 123	The Conditions of Discipleship	24-28	34-41	23-27	98
† 124	The Transfiguration	17 1-8	9 2-8	28-36	100
† 125	The Coming of Elijah	9-13	9-13	—	102
† 126	An Epileptic Child Healed	14-21	14-29	37-43a	—
† 127	The 2 nd Prediction of the Passion	22-23	30-32	43b-45	105
† 128	The Temple Tax	24-27	—	—	106
† 129	The Dispute about Greatness	18 1-5	33-37	46-48	—
130	The Strange Exorcist	—	38-41	49-50	107
131	About Offences	6-9	42-48	—	108
132	About Salt	—	49-50	—	109
133	The Lost Sheep	10-14	—	—	—
134	On Reproving one's Brother	15-20	—	—	110
135	On Reconciliation	21-22	—	—	111
136	The Parable of the Unmerciful Servant	23-35	—	—	—

II. The Lucan Travel Narrative. Luke 9 51—18 14.
 ("The Greater Interpolation")

137	The Samaritan Villages	—	—	9 51-56	—	112
138	Claimants to Discipleship	—	—	57-62	—	—
139	The Sending Out of the Seventy	—	—	10 1-16	—	113
140	The Return of the Seventy	—	—	17-20	—	—
141	Christ's Gratitude to His Father	—	—	21-22	—	—
142	The Blessedness of the Disciples	—	—	23-24	—	115
143	The Lawyer's Question	—	—	25-28	—	—
144	Parable of the Good Samaritan	—	—	29-37	—	116
145	Martha and Mary	—	—	38-42	—	—
146	The Lord's Prayer	—	—	11 1-4	—	117
147	The Friend at Midnight	—	—	5-8	—	—
148	The Answer to Prayer	—	—	9-13	—	—
149	The Beelzebub Controversy	—	—	14-23	—	—

		Parallels and Doublets			Page
		Matth	Mark	Luke	
150	The Return of the Evil Spirit . .			24-26	119
151	The Blessedness of Christ's Mother			27-28	—
152	The Sign for this Generation . .			29-32	120
153	About Light			33-36	—
154	Discourse against the Pharisees .			37-121	121
155	Exhortation to Fearless Confession			12 2-12	123
156	The Parable of the Rich Fool . .			13-21	124
157	Cares about Earthly Things . .			22-34	125
158	Watchfulness and Faithfulness .			35-46	126
159	The Servant's Wages			47-48	127
160	Signs for this Age			49-56	128
161	Agreement with one's Adversary			57-59	—
162	The Call to Repentance			13 1-9	129
163	The Healing of the Woman with a Spirit of Infirmary			10-17	—
164	The Parables of the Mustard Seed and Leaven			18-21	130
165	The Condemnation of Israel . .			22-30	—
166	The Departure from Galilee . .			31-33	131
167	The Lament over Jerusalem . .			34-35	132
168	Healing of a Man with the Dropsy			14 1-6	—
169	Teaching on Humility			7-14	—
170	The Parable of the Great Supper			15-24	133
171	The Cost of Discipleship			25-35	134
172	The Lost Sheep and the Lost Coin			15 1-10	135
173	The Prodigal Son			11-32	—
174	The Unjust Steward			16 1-13	136
175	The Hypocrisy of the Pharisees .			14-15	137
176	About the Law and about Divorce			16-18	—
177	Dives and Lazarus			19-31	138
178	On Offences			17 1-2	—
179	On Forgiveness			3-4	139
180	On Faith			5-6	—
181	The Servant's Wages			7-10	140
182	The Healing of Ten Lepers . . .			11-19	—
183	On the Kingdom of God			20-21	—
184	The Day of the Son of Man . .			22-37	141
185	The Parable of the Unjust Judge			18 1-8	142
186	The Parable of the Pharisee and the Publican			9-14	—

XVIII

Index of the Synoptic Parallels.

III. The Judæan Period. Matth 19—27 = Mark 10—15 = Luk 18 15—23.**1. The Journey to Jerusalem.** Matth 19—20 = Mark 10 = Luke 18 15—19 27.

		Matth	Mark	Luke	Parallels and Doublets			Page
					Matth	Mark	Luke	
187	Marriage and Divorce	19 1-12	10 1-12	—	5 32	—	16 18	143
188	"Suffer little Children"	13-15	13-16	18 15-17	18 3	—	—	145
189	The Rich Young Man	16-30	17-31	18-30	20 16	—	13 30 22 28-30	—
190	The Parable of the Labourers in the Vineyard	20 1-16	—	—	19 30	—	—	148
191	The Third Prediction of the Passion	17-19	32-34	31-34	—	—	—	—
192	Christ and the Sons of Zebedee	20-28	35-45	—	23 11	9 35	9 48 b 12 50 22 24-27	149
193	The Healing of Bartimæus	29-34	46-52	35-43	9 27-31	—	—	150
194	Zacchæus	—	—	19 1-10	—	—	—	151
195	The Parable of the Pounds	—	—	11-27	13 12 25 14-31	4 25	8 18	152

2. The Days in Jerusalem. Matth 21—25 = Mark 11—13 = Luk 19 28—21.

196	The Entry into Jerusalem	21 1-9	11 1-10	19 28-38	—	—	—	153
197	Prediction of the Destruction of Jerusalem	—	—	39-44	21 14-16	—	—	155
198	Christ in the Temple; (the Cleansing of it; Return to Bethany . .	10-17	11	45-46	—	11 15-19	19 39-40	—
199	The Cursing of the Fig Tree	18-19	12-14	—	—	—	—	156
200	The Cleansing of the Temple	—	15-19	47-48	21 12-13 22 33	—	19 45-46 21 37	—
201	The Meaning of the Withered Fig Tree	20-22	20-25 (26)	—	6 14 15 17 26	—	17 6	157
202	The Question about Authority . . .	23-27	27-33	20 1-8	—	—	—	158
203	The Parable of the Two Sons	28-32	—	—	—	—	7 29-30	159
204	Parable of Wicked Husbandmen . .	33-46	12 1-12	9-19	22 22	—	20 40	—
205	The Parable of the Marriage Feast	22 1-14	—	—	—	—	14 16-24	161
206	The Question concerning Tribute to Caesar	15-22	13-17	20-26	—	12 12	—	162
207	The Question concerning the Resurrection	23-33	18-27	27-40	22 46	11 18 12 32 34	10 25-28 20 39 40	163
208	The Great Commandment	34-40	28-34	—	22 46	—	18 4 14 22 26 13 34-35	164
209	About David's Son	41-46	35-37 a	41-44	—	12 34	3 7 9 48	165
210	Woes against the Pharisees	23 1-36	37 b-40	45-47	3 7 20 26 27	9 35 10 43 44	11 39-52 14 11	166
211	The Lament over Jerusalem	37-39	—	—	—	—	18 4 14 22 26	—
212	The Widow's Mites	—	41-44	21 1-4	—	—	13 34-35	170
213	Prediction of the Destruction of the Temple	24 1-3	13 1-4	5-7	—	—	—	171

The Synoptic Apocalypse. Matth 24 4-36 = Mark 13 5-37 = Luke 21 8-36.

214	The Signs of the Parousia	24 4-8	13 5-8	21 8-11	24 23-26	13 21-22	17 23	171
215	The Beginnings of the Troubles . .	9-14	9-13	12-19	10 17-22 30	—	12 7 11 12	172
216	The Abomination of Desolation . .	15-22	14-20	20-24	—	—	17 31	173
217	The Culmination of the Troubles . .	23-25	21-23	—	—	—	17 21	174
218	The Day of the Son of Man	26-28	—	—	—	—	17 23-24 37	—
219	The Parousia of the Son of Man . .	29-31	24-27	25-28	—	—	—	175
220	The Parable of the Fig Tree	32-33	28-29	29-31	—	—	—	176
221	The Time of the Parousia	34-36	30-32	32-33	5 17 16 28	9 1	9 27 16 17	—

		Parallels and Doublets						Page
		Matth	Mark	Luke	Matth	Mark	Luke	
222	Mark's Ending to the Discourse	—	33-37	—	24 42 25 13-14 15 l		12 38 40 19 12-13	176
223	The Lucan Ending to the Discourse	—	—	34-36				177
224	The Need of Watchfulness	37-41	—	—			17 26-27 34-35	—
225	The Watchful Householder	42-44	—	—		13 33 35	12 39-40	178
226	The Faithful and Wise Servant . .	45-51	—	—			12 42-46	—
227	The Parable of the Ten Virgins . .	25 1-13	—	—		13 35-37	12 35-36 13 27	179
228	The Parable of the Talents	14-30	—	—	13 12	4 25 13 34	8 18 19 12-27	—
229	The Last Judgement	31-46	—	—				181
230	A Summary of the Days spent in Jerusalem	—	—	37-38	21 17	11 19		—

3. The Passion Narrative.

Matth 26—27 = Mark 14—15 = Luke 22—23.

231	The Conspiracy of the Jews . .	26 1-5	14 1-2	22 1-2				182
232	The Anointing at Bethany	6-13	3-9	—			7 36-50	—
233	The Betrayal by Judas	14-16	10-11	3-6				183
234	Preparation for the Passover . . .	17-19	12-16	7-13				184

The Last Supper.

Matth 26 20-29 = Mark 14 17-25 = Luke 22 14-38.

† 235	The Traitor	26 20-25	14 17-21	22 14			22 21-23	—
† 236	Institution of the Lord's Supper .	26-29	22-25	15-20				185
237	Last Words	—	—	21-38				187
—	a) The Betrayal Prophesied . .	—	—	21-23	26 21-25	14 18-21		—
—	b) Greatness in the Kingdom of God	—	—	24-30	19 28 20 25-26	9 35 10 42-45	9 48 b	—
—	c) Peter's Denial Prophesied . .	—	—	31-34	26 30-35	14 26-31		188
—	d) The Two Swords	—	—	35-38				—
238	The Way to Gethsemane; Peter's Denial Prophesied	30-35	26-31	39			22 31-34	—
239	Christ in Gethsemane	36-46	32-42	40-46				189
240	Christ taken Captive	47-56	43-52	47-53				191
241	Christ before the Sanhedrin. Pe- ter's Denial	57-75	53-72	54-71	27 1	15 1		192
242	Christ delivered to Pilate	27 1-2	15 1	23 1			22 66	196
243	The Death of Judas	3-10	—	—				—
244	The Trial before Pilate	11-14	2-5	2-5				197
245	Christ before Herod	—	—	6-16	27 12	15 3		—
246	The Sentence of Death	15-26	6-15	17-25				198
247	The Mocking by the Soldiers . .	27-31	16-20	—			23 26	200
248	The Road to Calvary	32	21	26-32	27 38	15 27		—
† 249	The Crucifixion	33-44	22-32	33-43	27 48	15 36		201
† 250	The Death on the Cross	45-56	33-41	44-49			8 3 23 36	204
† 251	The Burial of Christ	57-61	42-47	50-56		16 1		206
252	The Guard at the Tomb	62-66	—	—				207
253	The Resurrection	28 1-10	16 1-8	24 1-12				208

The Post-Resurrection Narratives.*A. The Matthean Post-Resurrection Narrative. 28 11-20.*

The Bribing of the Soldiers	28 11-15	P. 210
The Command to Baptize	15-20	„ 210

B. The Lucan Post-Resurrection Narrative. 24 13-53.

The Road to Emmaus	24 13-35	„ 211
The Appearance of the Risen Christ in Jerusalem	36-49	„ 212
The Ascension	50-53	„ 212

C. The Longer Ending of Mark. 16 9-20 „ 213

Die Vorgeschichten.

The Infancy Narratives.

A. Die matthäische Vorgeschichte. Matth 1. 2.

A. The Matthean Infancy Narrative.

Ahnentafel Jesu.

The Genealogy of Christ.

Matth 1 1-17

Luk 3 23-38 (7. S. 13)
in umgekehrter Reihenfolge
(in the reverse order)

- ¹ Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ
² Ἀβραὰμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ,
Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ,
Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ,
³ Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φάρες καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θαμάρ,
Φάρες δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρῶμ,
Ἑσρῶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ,
⁴ Ἀράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ,
Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών,
Ναασσών δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών,
⁵ Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βόες ἐκ τῆς Ῥαχάβ,
Βόες δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ,
Ἰωβὴδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί,
⁶ Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα.
Δαυὶδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου,
⁷ Σολομών δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ,
Ῥοβοάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά,
Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ,
⁸ Ἀσάφ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ,
Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ,
Ἰωράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζιάν,
⁹ Ὀζίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ,
Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχάζ,
Ἀχάζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑzekίαν,
¹⁰ Ἑzekίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆν,
Μανασσῆς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμώς,
Ἀμώς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν,

- ³⁴ Ἀβραάμ
Ἰσαάκ
Ἰακώβ
³³ Ἰούδα
Φάρες
Ἑσρῶμ, Ἀρνί,
Ἀδμίν, Ἀμιναδάβ
³² Ναασσών
Σάλα
Βόος
Ἰωβὴδ
Ἰεσσαί
³¹ Δαυίδ

Ναδάμ
Ματταθὰ
Μεννά
Μελεά
³⁰ Ἐλιακίμ
Ἰωνάμ
Ἰωσήφ
Ἰούδα
Συμεών
²⁹ Λευί
Μαθθάτ
Ἰωρίμ

¹¹ Ἰωσίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος.

¹² Μετὰ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησεν Σαλαθιήλ, Σαλαθιήλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβαβέλ,

¹³ Ζοροβαβέλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ,

Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακίμ

Ἐλιακίμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ,

¹⁴ Ἀζώρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ,

Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχίμ,

Ἀχίμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ,

¹⁵ Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ,

Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μαθθάν,

Μαθθάν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ,

¹⁶ Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός.

¹⁷ πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.

Ἐλιέζερ, Ἰησοῦ, ²⁶ Ἡρ,
Ἐλμαθάμ, Κωσάμ, Ἀδδί,
Μελχί, ²⁷ Νηρί

Σαλαθιήλ

Ζοραβαβέλ

Ῥησά

Ἰωανάν

²⁶ Ἰωδά

Ἰωσήχ

Σεμεὶν

Ματταθίου

Μάαθ, ²⁵ Ναγγαί, Ἑσλί,

Ναούμ, Ἀμώς, Ματτα-

θίου, ²⁴ Ἰωσήφ, Ἰανναί,

Μελχί, Λευί

Ματθάτ, ²³ Ἡλί

Ἰωσήφ

Die Geburt Jesu. Matth 1 18-25

The Birth of Christ.

¹⁸ Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γένεσις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. ¹⁹ Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν δειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. ²⁰ ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων· Ἰωσήφ υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαρίαν τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. ²¹ τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. ²² τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· ²³ ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ, ὃ ἐστιν μεθερμηνεύμενον μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. ²⁴ ἐγερθεὶς δὲ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου, καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. ²⁵ καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν υἱόν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

23: Jes 7 14 8 8.

Matth 1, 16 τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς (> λ) ὁ λεγόμενος Χριστός (ἢ ἐγέννησε I. τὸν λεγ. X. bo) S B C W & λ sy^{pe} sa bo τὸν Ἰωσήφ ᾧ μνηστευθεῖσα παρξένος Μοριάμ ἐγέννησε Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν Θ φ it τῷ Ἰωσήφ ᾧ μνηστευθεῖσα ἦν παρξένος Μοριόμ ἢ ἐγέννησε Ἰησοῦν τὸν Χριστόν sy^c τὸν Ἰωσήφ· Ἰωσήφ ᾧ μνηστευθεῖσα ἦν παρξένος Μοριόμ, ἐγέννησεν Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν sy^s **18** γένεσις S B C W Θ λ Ψ¹ γέννησις & φ **19** δειγματίσαι B λ Ψ¹ παραδειγματίσαι S C W Θ φ & **25** υἱόν S B λ it sy^{cs} sa bo τὸν υἱόν αὐτῆς τὸν πρωτό-τοκον C D W & φ vg sy^{pe}

Die Weisen aus dem Morgenland. Matth 2 1–12

The Visit of the Magi.

¹ Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα ² λέγοντες· τοῦ ἔστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ³ ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, ⁴ καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν τοῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. ⁵ οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· ἐν Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου· Joh 7 41 f. ⁶ καὶ σὺ Βηθλέεμ, γῆ Ἰοῦδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἰ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰοῦδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. ⁷ τότε Ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους ἠκρίβωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, ⁸ καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλέεμ εἶπεν· πορευθέντες ἐξετάσατε ἀκριβῶς περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὶ δὲ εὗρητε, ἀπαγγεῖλάτε μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. ⁹ οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ, προῆγεν αὐτοὺς ἕως ἐλθὼν ἐστᾶθαι ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. ¹⁰ ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. ¹¹ καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, *χρυσὸν καὶ λίβανον* καὶ σμύρναν. ¹² καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδη, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Flucht nach Ägypten, Herodes' Kindermord und Rückkehr Jesu nach Nazaret. Matth 2 13–23

The Flight into Egypt the Massacre of the Innocents, and the Return.

¹³ Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεύγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἃν εἶπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ¹⁴ ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, ¹⁵ καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· *ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.*

¹⁶ Τότε Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλέεμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν παρὰ τῶν μάγων. ¹⁷ τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος· ¹⁸ *φωνὴ ἐν Ῥαμὰ ἠκούσθη, κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμός πολὺς· Ῥαχὴλ κλαίονσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν.*

¹⁹ Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ ²⁰ λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ· τεθνήκασιν γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. ²¹ ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ εἰσῆλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ. ²² ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρώδου ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, ²³ καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται. (3 1 ff. S. 9 ff.)

2 2: vgl. Num 24 17. 6: Mi 5 1. 11: Jes 60 6. 15: Hos 11 1. 18: Jer 38 15. 23: vgl. Jes 11 1 hebr.

Matth 2, 18 κλαυθμὸς S B λ i: vg sy¹⁰ sa bo θρήνος καὶ κλαυθμὸς C D W f sy^{cs} κλαυθμὸς – πολὺς > λο

Zu Matth 2 15 u. 23: **Hebr. Evang.:** ex Aegypto vocavi filium meum; et: quoniam Nazaraeus vocabitur (Hieronymus, de vi. is illustr. 3). Cod. 1424 am Rande: τὸ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου ἐν τισιν ἀντιγράφοις ἐνταῦθα κεῖται.

B. Die lukanische Vorgeschichte. Luk 1. 2.

B. The Lucan Infancy Narrative.

Der Prolog. Luk 1 1-4

The Prologue.

¹ Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, ² καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ³ ἔδοξε καμοὶ παρηκολουθηκότῃ ἀνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοὶ γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, ⁴ ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

Verheißung der Geburt des Täuflers. Luk 1 5-25

The Promise of the Baptist's Birth.

⁵ Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἱερεὺς τις ὀνόματι Ζαχαρίας ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά, καὶ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ. ⁶ ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφοτέροι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν τοῦ κυρίου ἀμεμπτοί. ⁷ καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν ἡ Ἑλισάβετ στεῖρα, καὶ ἀμφοτέροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

⁸ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἕναντι τοῦ Θεοῦ, ⁹ κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, ¹⁰ καὶ πᾶν τὸ πληθὺς ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἕξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ¹¹ ὥφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. ¹² καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. ¹³ εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνὴ σου Ἑλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. ¹⁴ καὶ ἔσται χαρὰ σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται. ¹⁵ ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πῖνῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, ¹⁶ καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν. ¹⁷ καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. ¹⁸ καὶ εἶπεν Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον· κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης καὶ ἡ γυνὴ μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. ¹⁹ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ· ἐγὼ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σέ καὶ εὐαγγελίσασθαι σοι ταῦτα. ²⁰ καὶ ἰδοὺ ἔση σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι τῆς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οὔτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. ²¹ καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν ἐν τῷ ναφῷ αὐτόν. ²² ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναφῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς καὶ διέμενεν κωφός.

²³ καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ²⁴ μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἑλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα ²⁵ ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἔπειδεν ἀφελεῖν ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις.

Verheißung der Geburt Jesu. Luk 1 26-38

The Annunciation.

²⁶ Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας ἡ ὄνομα Ναζαρέθ, ²⁷ πρὸς παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυὶδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς

παρθένου Μαριάμ. ²⁸ καὶ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὴν εἶπεν· χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ. ²⁹ ἡ δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη, καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. ³⁰ καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. ³¹ καὶ ἰδοὺ σπλήμνη ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. ³² οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ³³ καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. ³⁴ εἶπεν δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον· πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; ³⁵ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοί· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ. ³⁶ καὶ ἰδοὺ Ἑλισάβετ ἡ συγγενὶ σου καὶ αὕτη συνείληφεν υἱὸν ἐν γήρῃ αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἔκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρα· ³⁷ ὅτι οὐκ ἀδυνατήσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ πᾶν ῥῆμα. ³⁸ εἶπεν δὲ Μαριάμ· ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου, καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Besuch der Maria bei Elisabet. Luk 1 39-56

The Visitation.

³⁹ Ἀναστᾶσα δὲ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα, ⁴⁰ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἡσπάσατο τὴν Ἑλισάβετ. ⁴¹ καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἡ Ἑλισάβετ, ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἑλισάβετ, ⁴² καὶ ἀνεφώνησεν κραυγῇ μεγάλῃ καὶ εἶπεν· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. ⁴³ καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς ἐμέ; ⁴⁴ ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὠτά μου, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. ⁴⁵ καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου.

⁴⁶ Καὶ εἶπεν Μαριάμ·

Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον,

⁴⁷ καὶ ἠγαλλίασεν τὸ πνεῦμα μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρὶ μου·

⁴⁸ ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ.

ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί·

⁴⁹ ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός,

καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ,

⁵⁰ καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεάς καὶ γενεάς

τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

⁵¹ Ἐποίησεν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ,

διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν·

⁵² καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσεν ταπεινοὺς,

⁵³ πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν κενούς.

Luk 1 31: Jes 7 14. 32 f: vgl. Jes 9 5 6 II. Reg 7 12-16. 37: Gen 18 14. 46-55: vgl. I. Reg 2 1-10. 47: Hab 3 18. 48: I. Reg 1 11. 48 b: vgl. Gen 30 13. 49 b: Ps 110 9. 50: Ps 102 17. 51: Ps 88 11. 52: Sir 10 14 Hes 21 31. 53: Ps 106 9.

Luk 1, 28 μετὰ σοῦ S B W λ sa bo μετὰ σοῦ εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν A C D Θ ϩ ϩ it vg sy^{pe} aus I 42 46 Μαριάμ Ἑλισάβετ it^{var} Iren Orig 49 μεγάλα S B D W it vg sy^{s pe} μεγαλεῖα A C Θ λ ϩ ϩ sa bo vgl. Ps 70 19 50 εἰς γενεάς καὶ γενεάς B C W sy^{s pe} bo εἰς γενεάν καὶ γενεάν S λ ϩ it εἰς γενεάς γενεῶν A Θ ϩ εἰς γενεάν γενεῶν D ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν sa

- 54 Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ,
μνησθῆναι ἐλέους,
55 καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,
τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.
56 ἔμεινεν δὲ Μαριάμ σὺν αὐτῇ ὥς μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

Geburt des Täufers. Luk 1 57-80

The Birth of the Baptist.

57 Τῇ δὲ Ἑλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. 58 καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. 59 καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν. 60 καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν· οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. 61 καὶ εἶπαν πρὸς αὐτήν ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ἐκ τῆς συγγενείας σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. 62 ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτό. 63 καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων· Ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες. 64 ἀνεψύχῃ δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν Θεόν. 65 καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῃ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, 66 καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες· τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ γὰρ χεῖρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ.

67 Καὶ Ζαχαρίας ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου καὶ ἐπροφήτευσεν λέγων·

- 68 *Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ,*
ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ,
69 καὶ ἡγείρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν
ἐν οἴκῳ Δαβὶδ παιδὸς αὐτοῦ,
70 καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων ἅπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ,
71 σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς,
72 ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν
καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ,
73 ὅρκον ὃν ὥμοσεν πρὸς Ἀβραάμ τὸν πατέρα ἡμῶν,
τοῦ δοῦναι ἡμῖν
74 ἀφόβως ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ῥυσθέντας λατρεύειν αὐτῷ
75 ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν.
76 καὶ σὺ δέ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ·
προπορεύσῃ γὰρ ἐνώπιον κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ,

Luk 1 54: Jes 41 8 f. Ps 97 3. 55: Mi 7 20 II. Reg 22 51. 59: vgl. Lev 12 3. 63: Ps 40 14 u. a.
Ps 110 9. 69: Ps 17 3 Ps 131 17. 71: Ps 105 10 Ps 17 18. 72 a: Mi 7 20. 72 b: Ps 104 8
Ps 105 45. 73: Jer 11 5. 76: Mal 3 1 Jes 40 3.

Luk 1, 63-64 καὶ ἐθαύμασαν πάντες ἀνεψύχῃ δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ (> C)
καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν Θεόν S A B C W Θ φ ϩ̅ vg sy^{pe} sa bo καὶ — παραχρῆμα καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς
γλώσσης αὐτοῦ καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν Θεόν λ καὶ παραχρῆμα ἐλύθη ἡ γλῶσσα αὐτοῦ καὶ ἐθαύμασαν
πάντες. ἀνεψύχῃ δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἐλάλει εὐλ. τ. θ. D it καὶ παραχρῆμα ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς
γλώσσης. καὶ ἠυλόγει τὸν Θεόν καὶ πάντες αὐτῶν ἐθαύμασαν sy^s 66 ἦν S A B C W Θ λ φ ϩ̅ vg sy^{pe}
sa bo > D it sy^s 76 ἐνώπιον S B W ϣ̅⁴ sa bo Orig πρὸ προσώπου A C D Θ λ φ ϩ̅ it vg sy^s pe
vgl. Mal 3 1

- 77 τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ
ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν,
78 διὰ σπλάγχχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν,
ἐν οἷς ἐπισκέπεται ἡμᾶς ἀνατολή ἐξ ὕψους,
79 ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις,
τοῦ κατευθῆναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

80 Τὸ δὲ παιδίον ἠϋσανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξωσ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

Die Geburt Jesu. Luk 2 1–20

The Nativity of Christ.

1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξηλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. 2 αὕτη ἀπογραφή πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. 3 καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν. 4 ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρέθ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυίδ ἧτις καλεῖται Βηθλέεμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυίδ, 5 ἀπογράψασθαι σὺν Μαριάμ τῇ ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὔσῃ ἐγκύῳ. 6 ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, 7 καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

8 Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποιμνὴν αὐτῶν. 9 καὶ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. 10 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, 11 ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἔστιν Χριστὸς κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ. 12 καὶ τοῦτο ὑμῖν σημεῖον, εὐρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον καὶ κείμενον ἐν φάτνῃ. 13 καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἄγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ αἰνούντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων·

14 δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας.

15 Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, οἱ ποιμένες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους· διέλωμεν δὴ ἕως Βηθλέεμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. 16 καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦραν τὴν τε Μαριάμ καὶ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. 17 ἰδόντες δὲ ἐγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. 18 καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. 19 ἡ δὲ Μαρία πάντα συνетήρει τὰ ῥήματα ταῦτα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 20 καὶ ὑπέστρεψον οἱ ποιμένες δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Lc 1 79 a: Ps 106 10.

79 b: Jes 59 8.

Luk 1, 78 ἐπισκέπεται S B W Θ Ɔ 4 sy s pe sa bo ἐπεσκέφατο A C D λ φ ʒ it vg 2,3 ἑαυτοῦ B D W it vg sy p³ sa bo ἑαυτῶν ʒ Ἰδίαν A C Θ λ φ ʒ vgl. 2 59 5 ἐμνηστευμένη αὐτῷ S B C D W (μεμν. λ) λ sy p³ sa bo μεμνηστευμένη αὐτῷ γυναικί (ἐμν. A) A Θ φ ʒ it vg γυναικί αὐτοῦ it sy^s 14 ἐν (> it) ἀνθρώποις εὐδοκίας ʒ A B D W it vg sa Iren Orig ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία Θ λ φ ʒ καὶ (+ ἐν bo) ἀνθρώποις εὐδοκία sy s pe bo 15 οἱ ποιμένες S B W Θ λ it vg sy s pe sa bo καὶ οἱ ἀνθρώποι οἱ ποιμένες A D φ ʒ

Beschneidung Jesu und Darstellung im Tempel. Luk 2 21-40

The Circumcision of Christ and the Presentation in the Temple.

²¹ Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτώ τοῦ περιτεμεῖν αὐτόν, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλλημφθῆναι αὐτόν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

²² Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστήσαι τῷ κυρίῳ, ²³ καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου ὅτι πᾶς ἄρσεν διανοίγον μίτραν ἄμιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται, ²⁴ καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νόμῳ κυρίου, ζεῖγρος τριγόνων ἢ δύο νοσοῦνς περιστεῦν.

²⁵ Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ᾧ ὄνομα Συμεών, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν. ²⁶ καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν κυρίου. ²⁷ καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰσισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, ²⁸ καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας καὶ εὐλόγησεν τὸν Θεὸν καὶ εἶπεν·

²⁹ νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,

κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ·

³⁰ ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου,

³¹ ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν,

³² φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν

καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ.

³³ καὶ ἦν ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. ³⁴ καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεών καὶ εἶπεν πρὸς Μαριάμ τὴν μητέρα αὐτοῦ· ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, ³⁵ καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

³⁶ Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουήλ, ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ· αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα μετὰ ἄνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, ³⁷ καὶ αὕτῃ χηρὰ ἕως ἑτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο τοῦ ἱεροῦ νηστείας καὶ δεήσεων λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. ³⁸ καὶ οὕτῃ τῇ ὥρᾳ ἐπιστάσα ἀνθρωμολογεῖτο τῷ Θεῷ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν Ἱερουσαλὴμ.

³⁹ Καὶ ὡς ἐτέλεσαν πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέθ. ⁴⁰ τὸ δὲ παιδίον ἡῤῥαυεν καὶ ἐκραταιοῦτο πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

Der zwölfjährige Jesus. Luk 2 41-52

Christ at Twelve Years.

⁴¹ Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. ⁴² καὶ ὅτε ἐγένετο ἑτῶν δώδεκα, ἀναβαινόντων αὐτῶν κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς, ⁴³ καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. ⁴⁴ νομίσαντες δὲ αὐτὸν εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ ἦλθον ἡμέρας ὁδὸν καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενεῦσιν καὶ τοῖς γνωστοῖς,

Lc 2 22; Lev 12 6.

2a: Ex 13 2 12 15.

24: Lev 12 8.

30: Jes 40 5.

31: Jes 52 10.

32: Jes 49 6.

Luk 2, 22 αὐτῶν S A B W Θ λ φ ϩ sy^{pe} αὐτοῦ D it vg sy^s sa > bo 25 ἰδοὺ > D sy^s pe
40 ἐκραταιοῦτο S B D W it vg sy^s sa bo ἐκραταιοῦτο πνεύματι A Θ λ φ ϩ sy^{pe} | σοφίας] σοφία
B W 42 ἀναβαινόντων αὐτῶν S B W sy^s pe sa bo ἀναβαινόντων (ἀναβάντων Θ λ φ) αὐτῶν εἰς
Ἱεροσόλυμα A C Θ λ φ ϩ it vg ἀνέβησαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἔχοντες αὐτόν D

⁴⁵ καὶ μὴ εὐρόντες ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀναζητοῦντες αὐτόν. ⁴⁶ καὶ ἐγένετο μετὰ ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθηζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς· ⁴⁷ ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. ⁴⁸ καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ· τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ ὀδυνώμενοι ζητοῦμέν σε. ⁴⁹ καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· τί ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; ⁵⁰ καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. ⁵¹ καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέθ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετίθει πάντα τὰ ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. ⁵² καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν ἐν τῇ σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων.

I. Die galiläische Periode.

The Galilean Period.

Matth 3—18 = Mark 1—9 = Luk 3 1—9⁵⁰.

1. Der Täufer.

1. John the Baptist.

Matth 3 1-6

Mark 1 1-6

Luk 3 1-6

¹ Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

¹ Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις

¹ Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαδικατῷ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετραρχούντος τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχούντος τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχούντος, ² ἐπὶ ἀρχιερῆως Ἀννα καὶ Καϊάφᾳ, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. ³ καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφῃσιν ἁμαρτιῶν, ⁴ ὥς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἡσαίου τοῦ προφήτου·

Joh 1 6

παράγινεται Ἰωάννης· ὁ βαπτιστής κηρύσσει ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας

(1 15 S. 16)

s. u. v. 4

² λέγων· μετανοεῖτε· ἡγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ³ οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ῥηθεὶς διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος·

² καθὼς γέγραπται ἐν τῷ Ἡσαίᾳ τῷ προφῆτῃ· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου,

(7 27 S. 65)

Joh 1 23 (11 10 S. 53)

Mt 3 3 = Mc 1 3 = Lc 3 4 (vgl. Mt 11 10 S. 53); Jes 40 3.

Mc 1 2; Mal 3 1.

Matth 3, 1 δὲ S B C W λ φ vg sy^{pe} sa lo > D R it sy^{cs}

Mark 1, 1 Χριστοῦ S Θ Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ (> B L W) θεοῦ A B D W λ φ R it vg sy^{pe} sa bo

Luk 3, 1 ἡγεμονεύοντος S A B C W Θ λ φ R sy^{cs} pe sa bo ἐπιτροπεύοντος D it vg

φωνή βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.

ὁς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου·
3 φωνή βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ,

φωνή βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ· 5 πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται, καὶ ἔσται τὰ σκολιά εἰς εὐθείας καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας· 6 καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ.

4 αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή ἦν αὐτοῦ ἄκριδες καὶ μέλι ἄγριον. 5 τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περὶχωρος τοῦ Ἰορδάνου, 6 καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

vgl. v. 4

4 ἐγένετο Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφесιν ἁμαρτιῶν.
vgl. v. 6

5 καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

6 καὶ ἦν ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, καὶ ἔσθων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον.

vgl. v. 3 b

vgl. v. 3 a

2. Bußpredigt des Täufers.

2. John's Preaching of Repentance.

Matth 3 7-10

7 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα εἶπεν αὐτοῖς· γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν

Lc 3 5 6: Jes 40 4 5.

Luk 3 7-9

7 Ἐλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ· γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν

Mark 1, 4 ὁ βαπτίζων S B βαπτίζων A D W Θ λ φ Ϟ | ἐν τῇ ἐρήμῳ βαπτίζων καὶ ~ D Θ it vg sy^{pe} | καὶ > B vgl. Mt Le | 6 τρίχας] δέρρην D | καὶ ζώνην — αὐτοῦ > D it
Luk 3, 7 ὑπ'] ἐνώπιον D it

Zu Matth 3 1 p¹¹. Ebion. Evang. Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἐπὶ ἀρχιερέως Καϊάφα, ἦλθεν τις Ἰωάννης ὀνόματι βαπτίζων βάπτισμα μετανοίας ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, ὃς ἐλέγετο εἶναι ἐκ γένους Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, παῖς Ζαχαρίου καὶ Ἐλισάβετ, καὶ ἐξήρχοντο πρὸς αὐτὸν πάντες. Epirh. Haer. 30 13, 6. (I 350 8-12 Holl).

Zu Matth 3 4-5 par. Καὶ ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων, καὶ ἐξηλθον πρὸς αὐτὸν Φαρισαῖοι καὶ ἐβαπτίσθησαν καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα. καὶ εἶχεν ὁ Ἰωάννης ἔνδυμα ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, καὶ τὸ βρώμα αὐτοῦ μέλι ἄγριον, οὗ ἡ γεύσις ἦ τοῦ μάννα, ὡς ἐγκρίς ἐν ἐλαίῳ. Epirh. Haer. 30 13, 4. (I 350 2-6 Holl).

φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ⁸ ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας, ⁹ καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγείραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.
¹⁰ ἤδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.*

φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ⁸ ποιήσατε οὖν καρποὺς ἄξιους τῆς μετανοίας· καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγείραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.
⁹ ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.*

3. Standespredigt des Täufers. Luk 3 10-14

3. John's Sociological Teaching.

¹⁰ Καὶ ἐπὶ πρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες· τί οὖν ποιήσωμεν; ¹¹ ἀποκριθεὶς δὲ ἔλεγεν αὐτοῖς· ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ποιείτω.
¹² ἤλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν· διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν;
¹³ ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. ¹⁴ ἐπὶ πρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι λέγοντες· τί ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς; καὶ εἶπεν αὐτοῖς· μηδένα διασεῖσητε μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκέσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν.

4. Messianische Verkündigung des Täufers.

4. John's Messianic Preaching.

Matth 3 11-12

Mark 1 7-8

Luk 3 15-18

Joh 1 24-28

¹¹ Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἔρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς
 τὰ ὑποδήματα βαστάσαι·

⁷ Καὶ ἐκήρυσσεν λέγων· ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμᾶντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ⁸ Ἐγὼ

¹⁵ Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός, ¹⁶ ἀπεκρίνατο λέγων πᾶσιν ὁ Ἰωάννης· ἐγὼ μὲν ὑδατι βαπτίζω ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμᾶντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ·

* Vgl. Mt 7 19 (41. S. 35).

Matth 3, 10 καλὸν > sy^s Iren vgl. Mt 7 17 12 33

Mark 1, 7 μου ² > B | κύψας > D Θ it

Luk 3, 10 ποιήσωμεν + ἵνα σωθῶμεν D (auch v. 12 14 D) sa, + ἵνα ζῶμεν it sy^c

Zu Matth 3 11 = Mark 1 7 = Luk 3 16: Acta 13 25: Ὡς δὲ ἐπλήρου Ἰωάννης τὸν δρόμον. ἔλεγεν· τί ἐμὲ ὑπονοεῖτε εἶναι, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ· ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι.

αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. ¹² οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαρίει τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστω.

ἐβαπτίσα ὑμᾶς ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς πνεύματι ἁγίῳ.

αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. ¹⁷ οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ διακαθαίρει τὴν ἄλωνα αὐτοῦ καὶ συναγαγεῖν τὸν σίτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστω. ¹⁸ πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐγγελίζετο τὸν λαόν.

5. Die Gefangennahme des Täufers. Luk 3 19-20

5. John's Imprisonment.

14 3-4 | 6 17-18
111. | S. 85

¹⁹ Ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετραάρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρώδιαδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, ²⁰ προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, κατέχευεν τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ.

6. Die Taufe Jesu.

Joh 1 29-34

6. The Baptism of Christ.

Matth 3 13-17

Mark 1 9-11

Luk 3 21-22

¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ ὁ δὲ διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς

⁹ Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας

²¹ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν

Luk 3, 17 διακαθαίρει u. συναγαγεῖν S B sy^s pe sa bo Clem διακαθαρίει u. συνάξει A C D W Θ λ φ
R it vg ¹⁹ γυναικὸς S B D Θ λ φ it vg sy^s sa γυναικὸς Φιλίππου A C W R sy^s pe bo

Zu Matth 3 13-17 par. **Ebion. Evang.** Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν πολλὰ ἐπιφέρει (sc. E'ion) »τοῦ λαοῦ βαπτισθέντος ἦλθεν καὶ Ἰησοῦς καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου. καὶ ὡς ἀνῆλθεν ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ἠνοίγησαν οἱ οὐρανοὶ καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν εἶδει περιστρεφῶς κατελθούσης καὶ εἰσελθούσης εἰς αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα· σὺ μου εἶ ὁ υἱὸς ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ἠδόκησα. καὶ πάλιν· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καὶ εὐθὺς περιέλαμψε τὸν τόπον φῶς μέγα. ὁ ἰδὼν, φησὶν, ὁ Ἰωάννης λέγει αὐτῷ· σὺ τίς εἶ, κύριε; καὶ πάλιν φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ πρὸς αὐτόν· οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐφ' ὃν ἠδόκησα. καὶ τότε, φησὶν, ὁ Ἰωάννης προσπεσὼν αὐτῷ ἔλεγεν· δέομαί σου, κύριε, σὺ με βάπτισον· ὁ δὲ ἐκώλυεν αὐτὸν λέγων· ἄφες, ὅτι οὕτως ἐστὶ πρόπον πληρωθῆναι πάντα. Eriph., Haer. 30 13, 7-8 (I 350 13 Holl).

Zu Matth 3 13. **Hebr. Evang.** Ecce mater domini et fratres eius dicebant ei: Ioannes baptista baptizat in remissionem peccatorum: eamus et baptizemur ab eo. dixit autem eis: quid peccavi, ut vadam et baptizemur ab eo? nisi forte hoc ipsum quod dixi, ignorantia est. Hieronymus, contra Pelag. III 2 (II 1 768 D Vallarsi). Zu Matth 3 16 17. Factum est autem cum ascendisset dominus de aqua, descendit fons omnium spiritus sancti, et requievit super eum, et dixit illi: fili mi, in omnibus prophetis exspectabam te, ut venires, et requiescerem in te. Tu es enim requies mea, tu es filius meus primogenitus, qui regnas in sempiternum. Hieronymus, Comm. in Is. c. 11 2 (IV 1 156 C D Vallarsi).

μέ; ¹⁵ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
πρὸς αὐτόν· ἄφες ἄρτι· οὕτως γὰρ
πρέπειον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν
δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν.
¹⁶ βαπτισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εὐθύς
ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ
ἤνεωχθησαν οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν
πνεῦμα θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περι-
στεράν, ἐρχόμενον ἐπ’ αὐτόν· ¹⁷ καὶ
ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγου-
σα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγα-
πητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην
ὑπὸ Ἰωάννου. ¹⁰ καὶ εὐθύς ἀναβαί-
νων ἐκ τοῦ ὕδατος εἶδεν σχιζο-
μένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦ-
μα ὡς περιστεράν καταβαῖνον εἰς
αὐτόν· ¹¹ καὶ
φωνὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν·
σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγα-
πητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.

καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσ-
ευχομένου ἀνεωχθῆναι τὸν οὐρα-
νόν, ²² καὶ
καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
σωματικῶς εἶδει ὡς περιστεράν ἐπ’
αὐτόν, καὶ
φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι· υἱός
μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννη-
κά σε.

7. Die Ahnentafel Jesu.

7. The Genealogy of Christ.

I 1-16 (S. I)

¹ Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ
υἱοῦ Ἀβραάμ. ² Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ,
Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, Ἰακώβ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ,
³ Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φάρες καὶ τὸν Ζάρα
ἐκ τῆς Θαμάρ, Φάρες δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρώμ,
Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ, ⁴ Ἀράμ δὲ ἐγέν-
νησεν τὸν Ἀμιναδάβ, Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ναασσών, Ναασσών δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλ-
μών, ⁵ Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βόες ἐκ τῆς
Ῥαχάβ, Βόες δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωβὴδ ἐκ τῆς
Ῥούθ, Ἰωβὴδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί, ⁶ Ἰεσ-

Luk 3 23-38

²³ Καὶ αὐτὸς ἦν Ἰησοῦς ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν
τριάνκοντα, ὢν υἱός, ὡς ἐνομίζετο, Ἰωσήφ, τοῦ
Ἡλὶ ²⁴ τοῦ Ματθαῖ τοῦ Λευὶ τοῦ Μελ-
χι τοῦ Ἰανναὶ τοῦ Ἰωσήφ ²⁵ τοῦ Ματ-
θαίου τοῦ Ἀμώς τοῦ Ναούμ τοῦ Ἑσλί
τοῦ Ναγγαὶ ²⁶ τοῦ Μάθ τοῦ Ματτα-
θίου τοῦ Σεμὲν τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ἰωδᾶ
²⁷ τοῦ Ἰωαννάν τοῦ Ῥησᾶ τοῦ Ζορο-
βαβέλ τοῦ Σαλαθιήλ τοῦ Νηρι ²⁸ τοῦ
Μελχι τοῦ Ἀδδὶ τοῦ Κωσάμ τοῦ Ἑλμα-
δάμ τοῦ Ἡρ ²⁹ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ἐλιέζερ
τοῦ Ἰωρίμ τοῦ Μαθθαῖ τοῦ Λευὶ ³⁰ τοῦ

Mt 3 17 = Mc 1 11: vgl. Jes 42 1 44 2.

Lc 3 22: Ps 2 7.

27: I. Chr 3 17.

Matth 3, 15 αὐτόν ² + et cum baptizaretur lumen ingens circumfulsit de aqua, ita ut timerent omnes, qui aderant it var (Interpol. Jülicher) vgl. Ev. Ebion. Justin Dialog 88, 3. + daß er getauft würde sy^{cs}

Mark 1, 10 καταβαῖνον A B D Θ λ φ ϩ sy^{pe} sa bo καταβαῖνον καὶ μένον S it vg; W lest: καὶ τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ὡσεὶ περιστεράν καὶ μένον ἐπ’ αὐτόν ¹¹ φωνὴ S D it φωνὴ ἐγένετο A B W λ φ ϩ vg sy^{pe} φωνὴ ἐκ τ. ο. ἠκούσθη Θ

Luk 3, 22 υἱός μου εἶ σύ ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε D it Justin Clem Ev. Ebion. Orig. Metho-
dus Hilarius Augustin σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ (ᾧ sa bu) εὐδόκησα S A B W Θ λ φ ϩ vg
sy^{cs} pe sa bo ²³ ὢν υἱός, ὡς ἐνομίζετο S B W λ sa Orig ᾧν (> φ) ὡς ἐνομίζετο υἱός A Θ φ ϩ vg
ὡς ἐνομίζετο εἶναι υἱός D it | τοῦ Ἡλὶ - 38 θεοῦ > W

Zu Luk 3 23. **Ebion. Evang.** Ἐγένετο τις ἀνὴρ ὀνόματι Ἰησοῦς, καὶ αὐτὸς ὡς ἐτῶν τριάκοντα, ὃς ἐξέλε-
ξαιτο ἡμᾶς (Fortsetzung s. zu Mt 4 18-22 par. S. 19). Eriph. Haer. 30 13, 2 (I 349 4-5 Holl).

Justin, Dialog 88, 3: ... κατελθόντος τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τὸ ὕδωρ καὶ πῦρ ἀνήφθη ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ
ἀναδύντος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ὡς περιστεράν τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐπιπτῆναι ἐπ’ αὐτόν ἔγραψαν οἱ ἀπόστολοι
αὐτοῦ τούτου τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν.

σαι δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα. Δαυὶδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου, ⁷ Σολομῶν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ, Ῥοβοάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά, Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ, ⁸ Ἀσάφ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ, Ἰωράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν, ⁹ Ὀζίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωαθάμ, Ἰωαθάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχάζ, Ἀχάζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν, ¹⁰ Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ, Μανασσῆ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμώς, Ἀμώς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν, ¹¹ Ἰωσίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος. ¹² Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ, Σαλαθιήλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβαβέλ, ¹³ Ζοροβαβέλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακίμ, Ἐλιακίμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ, ¹⁴ Ἀζώρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ, Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχίμ, Ἀχίμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ, ¹⁵ Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ, Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μαθθάν, Μαθθάν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, ¹⁶ Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός.

Συμεὼν τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ἰωνάμ τοῦ Ἐλιακίμ, ³¹ τοῦ Μελεά τοῦ Μεννά τοῦ Ματταθᾶ τοῦ Ναθάμ τοῦ Δαυίδ ³² τοῦ Ἰεσσαὶ τοῦ Ἰωβήδ τοῦ Βόος τοῦ Σάλα τοῦ Ναασσών ³³ τοῦ Ἀμιναδάβ τοῦ Ἀδμὶν τοῦ Ἀρνὶ τοῦ Ἑσρώμ τοῦ Φάρες τοῦ Ἰούδα ³⁴ τοῦ Ἰακώβ τοῦ Ἰσαάκ τοῦ Ἀβραάμ τοῦ Θάρα τοῦ Ναχώρ ³⁵ τοῦ Σερούχ τοῦ Ῥαγαῦ τοῦ Φάλεκ τοῦ Ἑβερ τοῦ Σάλα ³⁶ τοῦ Καϊνὰμ τοῦ Ἀρφαξᾶδ τοῦ Σὴμ τοῦ Νῶε τοῦ Λάμεχ ³⁷ τοῦ Μαθουσαλά τοῦ Ἐνώχ τοῦ Ἰάρετ τοῦ Μαλελεήλ τοῦ Καϊνὰμ ³⁸ τοῦ Ἐνὼς τοῦ Σὴθ τοῦ Ἀδὰμ τοῦ Θεοῦ.

8. Die Versuchung Jesu.

8. The Temptation.

Matth 4 1-11

Mark 1 12-13

Luk 4 1-13

¹ Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνέχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. ² καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ὕστερον ἐπείνασεν.

¹² Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. ¹³ καὶ ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἡμέρας πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων,

¹ Ἰησοῦς δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἦγετο ἐν τῷ πνεύματι ἐν τῇ ἐρήμῳ ² ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντετέλεισθαι αὐτῶν ἐπείνασεν.

Le 3 31-34: I. Chr 2 1-15.

32-33: Ruth 4 18-22.

34-35: I. Chr 1 24-27.

36-38: I. Chr 1 1-4.

³ καὶ προσελθὼν ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ⁴ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· γέγραπται· οὐκ ἐπ' ἄρτων μόνω ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ.

⁵ τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, ⁶ καὶ λέγει αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γὰρ ὅτι· τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίν σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ⁷ ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· πάλιν γέγραπται· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν Θεόν σου.

⁸ πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ⁹ καὶ εἶπεν αὐτῷ· ταῦτά σοι πάντα δώσω,

ἐὰν πρεσβῶν προσκυνήσῃς μοι.

¹⁰ τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὑπάγε, σαταῖα· γέγραπται γὰρ· κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνω λατρεύσεις.

cf. v. 5-7.

³ εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. ⁴ καὶ ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· γέγραπται ὅτι· οὐκ ἐπ' ἄρτων μόνω ζήσεται ὁ ἄνθρωπος.

cf. v. 9-12.

⁵ καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου. ⁶ καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος· σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παρὰδεδόται καὶ ὃ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν· ⁷ σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα. ⁸ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· γέγραπται· προσκυνήσεις κύριον τὸν Θεόν σου καὶ αὐτῷ μόνω λατρεύσεις.

⁹ ἤγαγεν δὲ αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἔστησεν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω· ¹⁰ γέγραπται γὰρ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντε-

Mt 4 4 = Lc 4 4: Dtn 8 3 b.
Mt 4 10 = Lc 4 8: Dtn 6 13.

Mt 4 6 = Lc 4 10 11: Ps 90 11 12.

Mt 4 7 = Lc 4 12: Dtn 6 16.

Matth 4, 10 ὑπάγε S B C W λ φ vg sy^{pe} bo ὑπάγε ὀπίσω μου D f it sy^c sa ὑπάγε ὀπίσω σου sy^s vgl. Mt 16 23 Mc 8 33

Luk 4, 4 ἄνθρωπος SBW sy^s sa bo ἄνθρωπος ἀλλ' ἐπὶ (ἐν D it) παντὶ ῥήματι Θεοῦ A D Θ λ φ f it vg sy^{pe} vgl. Mt

Zu Matth 4 5: **Hebr. Evang.** Τὸ Ἰουδαϊκὸν οὐκ ἔχει· εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, ἀλλ' ἐν Ἱερουσαλὴμ δέδ.

Zu Matth 4 13. "Ἄρτι ἔλαβέ με ἡ μήτηρ μου τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐν μιᾷ τῶν τριχῶν μου καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς τὸ ὄρος τὸ μέγα τὸ Θαβώρ. Origenes in Jer. hom. XV 4 (in Joh. tom. II 12 = p. 67 20—21 Preuschen; p. 128 27—28 Klostermann).

Modo tulit me (me tulit s. arripuit) mater mea, spiritus sanctus, in uno capillorum meorum. Hieronymus in Mich 7 7 (VI 520); in Jes 40 9 sqq. (IV 485); in Ez 16 13 (V 158).

¹¹ τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος, καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

Joh 1 51
καὶ οἱ ἄγγελοι
διηκόνουν αὐτῷ.

λείται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε, ¹¹ καὶ ὅτι ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ¹² καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι εἰρήται· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου.

¹³ καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

9. Jesu Auftreten in Galiläa.

9. The First Preaching in Galilee.

Matth 4 12-17

¹² Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Joh 4 1-3, 43 2 12 ¹³ καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρά ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Καφαρναούμ τὴν παραθαλασσίαν ἐν ὁρίοις Ζαβουλών καὶ Νεφθαλίμ· ¹⁴ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος· ¹⁵ γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλίμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ¹⁶ ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκοτίᾳ φῶς εἶδεν μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.

¹⁷ Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν· μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Mark 1 14-15

¹⁴ Καὶ μετὰ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν

Luk 4 14-15

¹⁴ Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν·

κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ καὶ λέγων, ¹⁵ ὅτι πεπληρώται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

καὶ φήμη ἐξῆλθεν κατ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. ¹⁵ καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

Mt 4 15 16: Jes 9 1. 2.

Matth 4, 13 Ναζαρά B Ναζαρά C Ναζαρέτ R Ναζαρέ S D W Θ λ φ it vg sa bo ¹⁶ τοῖς καθήμενοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου S B C W Θ λ φ R vg sy^{pe} sa bo οἱ καθήμενοι ἐν χώρᾳ (> sy^{cs}) σκιᾷ (σκιᾷ it) θανάτου D it sy^{cs} ¹⁷ μετανοεῖτε u. γὰρ > sy^{cs} Clem Orig Eus

Mark 1, 14 καὶ μετὰ B D sy^s μετὰ δὲ S A W Θ λ φ R it vg sy^{pe} sa bo | Θεοῦ καὶ λέγων B W Θ λ φ R vg sy^{pe} lo Θεοῦ λέγων A D it sa Θεοῦ S sy^s Orig

10. Antrittspredigt in Nazaret.
10. The Rejection at Nazareth.

13 54-58 (108. S. 83)

6 1-6 (108. S. 83)

Luk 4 16-30

⁵⁴ Καὶ ἔλθων εἰς τὴν πατρίδα
αὐτοῦ

ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ
αὐτῶν.

ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτούς

καὶ λέγειν· πόθεν
τούτῳ ἡ σοφία
καὶ αἱ δυνάμεις;
αὕτη

⁵⁵ οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ
τοῦ τέκνονος υἱός; οὐχ ἡ μήτηρ αὐ-
τοῦ λέγεται Μαριάμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ Ἰακώβος καὶ Ἰωσήφ καὶ Σί-
μων καὶ Ἰούδας; ⁵⁶ καὶ αἱ ἀδελφαὶ
αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν;

Lc 4 18 19: Jes 61 1 2 58 c.

¹ Καὶ ἔρχεται εἰς τὴν πατρίδα
καὶ ἀκολουθοῦσιν
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

² καὶ γενομένου σαββάτου ἤρξατο
διδάσκειν ἐν τῇ συναγωγῇ

οἱ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο

λέγοντες· πόθεν
τούτῳ ταῦτα, καὶ τίς ἡ σοφία ἡ
δοθεῖσα τούτῳ καὶ αἱ δυνάμεις
τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ
γενόμεναι; ³ οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ
τέκτων ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας
καὶ ἀδελφός
Ἰακώβου καὶ Ἰωσήτος
καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ
εἰσιν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς

¹⁶ Καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρά, οὗ ἦν
τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθεν κατὰ τὸ
εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ
ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων

εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ
ἀνέστη ἀναγνῶναι. ¹⁷ καὶ ἐπεδόθη
αὐτῷ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἡσαΐ-
ου, καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον εὗρεν
τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον·
¹⁸ πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν
ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι πτω-
χοῖς, ἀπέσταλκέν με κηρῦσαι αἱμα-
λώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλε-
ψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν
ἀφίσει, ¹⁹ κηρῦσαι ἐνιαντὸν κυρίου
δεκτόν. ²⁰ καὶ πτύξας τὸ βιβλίον
ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισεν· καὶ
πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ συνα-
γωγῇ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ.
²¹ ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς
ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφή
καὶ αὕτη ἐν τοῖς ὧσιν ὑμῶν. ²² καὶ
πάντες ἐματρύρουν αὐτῷ καὶ ἐθαύ-
μαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος
τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον·

Joh 6 22 7 15

οὐχὶ υἱὸς ἐστιν Ἰωσήφ οὗτος;

Matth 13, 55 Ἰωσήφ S B C Θ λ it vg sy^{cs}Ἰωσήφ W φ ϩ sy^{pe} sa Ἰωσή bo Ἰωάννης DMark 6, 3 καὶ Ἰωσήτος B D Θ φ bo καὶ Ἰωσήφ S it vg καὶ Ἰωσή A C W λ ϩ sy^{pe} saLuk 4, 17 ἀναπτύξας S D Θ λ φ ϩ it vg ἀνοίξας A B W sy^{s pe} 18 ἀπέσταλκέν με (ἀπέσταλμαιD) S B D W φ it sy^s sa bo + ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν vgl. Jes 61 1 A Θ λ vg sy^{pe} Iron

πόθεν οὖν τούτω ταῦτα πάντα; ἡμᾶς;

⁵⁷ καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.

καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.

ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ
ἐν τῇ πατρίδι

καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
αὐτοῦ. ⁵⁸ καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ
δυνάμεις πολλὰς

τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

⁴ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι
οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ
ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς
συγγενεῦσιν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
αὐτοῦ. ⁵ καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐκεῖ ποι-
ῆσαι οὐδεμίαν δύναμιν, εἰ μὴ ὀλί-
γοις ἄρρώστοις ἐπιθεῖς τὰς χεῖρας
διὰ ἐθεράπευσεν· ⁶ καὶ ἐθαύμασεν διὰ
τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

²³ καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς· πάντως
ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην·
ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα
ἠκούσαμεν γενόμενα εἰς τὴν Καφαρ-
ναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πα-
τρίδι σου.

²⁴ εἶπεν δέ· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς ἔστιν
ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.

Joh 4 44

²⁵ ἐπ' ὅληθεις δὲ λέγω ὑμῖν,
πολλοὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις
Ἰησοῦ ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη
ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας
ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶ-
σαν τὴν γῆν, ²⁶ καὶ πρὸς οὐδεμίαν
αὐτῶν ἐπέμφθη Ἰησίας εἰ μὴ εἰς
*Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας πρὸς γυ-
ραῖκα χήραν*. ²⁷ καὶ πολλοὶ λεπροὶ
ἦσαν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἑλισαίου
τοῦ προφήτου, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν
ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ Ναϊμὰν ὁ Σύρος.
²⁸ καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν
τῇ συναγωγῇ ἀκούοντες ταῦτα,
²⁹ καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν
ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν
ἕως ὀφρύος τοῦ ὅρου ἐφ' οὗ ἡ πό-
λις ὠκοδόμητο αὐτῶν, ὥστε κατα-
κρημνίσαι αὐτόν· ³⁰ αὐτὸς δὲ διελ-
θὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

Lc 4 25: vgl. III. Reg 17 1 18 1 2.

26: III. Reg 17 8 9.

27: IV. Reg 5 14.

Luk 4, 29 ὥστε S B D W Θ λ φ Ξ sa bo εἰς τὸ A C

Zu Luk 4 24 Oxyrhynchus Pap. 1 Nr. 6: Λέγει Ἰησοῦς· οὐκ ἔστιν δεκτὸς προφήτης ἐν τῇ πατρίδι αὐτ[ο]ῦ, οὐδὲ ἰατρός ποιεῖ θεραπείας εἰς τοὺς γινώσκοντας αὐτόν.

11. Berufung der ersten Jünger. [Joh 1 35-42]

11. The Call of the First Disciples.

Matth 4 18-22

Mark 1 16-20

¹⁸ Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλλεῖς. ¹⁹ καὶ λέγει αὐτοῖς· δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλλεῖς ἀνθρώπων. ²⁰ οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

²¹ Καὶ προβάς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. ²² οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ. (4 23 f. S. 22.)

¹⁶ Καὶ παράγων παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν Σίμωνος ἀμφιβάλλοντας ἐν τῇ θαλάσσει· ἦσαν γὰρ ἀλλεῖς. ¹⁷ καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλλεῖς ἀνθρώπων. ¹⁸ καὶ εὐθὺς ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

¹⁹ Καὶ προβάς ὀλίγον εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα.

²⁰ καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν αὐτούς· καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

cf. 5 1-11
17. S. 23

12. Jesus in der Synagoge zu Kapernaum.

12. Christ in the Synagogue at Capernaum.

Mark 1 21-28

Luk 4 31-37

7 28-29 (44. S. 36.)

²¹ Καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καφαρναοῦμ. [Joh 7 46]

²⁸ Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσθησαν οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ²⁹ ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς αὐτῶν.

καὶ εὐθὺς τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκεν. ²² καὶ ἐξεπλήσθησαν οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

²³ καὶ εὐθὺς ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἁκα-

³¹ Καὶ κατήλθεν εἰς Καφαρναοῦμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας.

καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. ³² καὶ ἐξεπλήσθησαν οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.

³³ καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου

Mark 1, 16 καὶ παράγων S B D φ it vg bo περιπατῶν δὲ A W Θ λ R καὶ περιπατῶν sy^s pe παράγων δὲ sa

Zu Matth 4 18-22 par (9 9 par 10 2-5). **Ebion. Evang.** Ἐγένετό τις ἀνὴρ ὀνόματι Ἰησοῦς, καὶ αὐτὸς ὡς ἐπὶ τῶν τριάκοντα, ὃς ἐξελέξατο ἡμᾶς (s. zu Luk 3 23 S. 13). καὶ ἐλθὼν εἰς Καφαρναοῦμ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος τοῦ ἐπικληθέντος Πέτρου καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εἶπεν· παρερχόμενος παρὰ τὴν λίμνην Τιβεριάδος ἐξελεξάμην Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, υἱοὺς Ζεβεδαίου, καὶ Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν καὶ Θαδδαῖον καὶ Σίμωνα τὸν ζηλωτὴν καὶ Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην, καὶ σὲ τὸν Ματθαῖον καθεζόμενον ἐπὶ τοῦ τελωνίου ἐκάλεσα καὶ ἠκολούθησάς μοι. ὑμᾶς οὖν βούλομαι εἶναι δεκαδύο ἀποστόλους εἰς μαρτύριον τοῦ Ἰσραὴλ. Eriph., Haer. 30 13, 2-3 (I 349 4—350 2 Holl).

θάρτω, καὶ ἀνέκραξεν ²⁴ λέγων· τί ἡμῖν καὶ σοί, 'Ιησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς. οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. ²⁵ καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ 'Ιησοῦς λέγων· φιμώθητι καὶ ἔξελ- θε ἐξ αὐτοῦ. ²⁶ καὶ σπαράξαν αὐ- τὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ φωνῆσαν φωνῇ μεγάλη ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. ²⁷ καὶ ἐθαμβήθησαν ἅπαν- τες, ὥστε συζητεῖν αὐτοὺς λέγον- τας· τί ἐστιν τοῦτο; διδαχὴ καινὴ κατ' ἐξουσίαν· καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ. ²⁸ καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς πανταχοῦ εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας.	ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ· ²⁴ ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί, 'Ιησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. ²⁵ καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ 'Ιησοῦς λέγων· φιμώθητι καὶ ἔξελ- θε ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς τὸ μέσον ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ μηδὲν βλάψαν αὐτόν. ²⁶ καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους λέ- γοντες· τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν καὶ ἐξέρχονται; ²⁷ καὶ ἐξεπορεύετο ἡχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.
---	---

13. Heilung der Schwiegermutter des Petrus.

13. The Healing of Peter's Wife's Mother.

8 14-15 (47. S. 39.)

Mark 1 29-31

Luk 4 38-39

¹⁴ Καὶ ἐλθὼν ὁ 'Ιησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου εἶδεν τὴν πενθεράν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσουσιν· ¹⁵ καὶ ᾗψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ ἠγέρθη, καὶ διη- κόνει αὐτῷ.	²⁹ Καὶ εὐθὺς ἐκ τῆς συνα- γωγῆς ἐξελθὼν ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ 'Ανδρέου μετὰ 'Ιακώβου καὶ 'Ιωάννου. ³⁰ ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσ- σουσα, καὶ εὐθὺς λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. ³¹ καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν κρατή- σας τῆς χειρὸς· καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ διη- κόνει αὐτοῖς.	³⁸ Ἀναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς συνα- γωγῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος. πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνε- χομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώ- τησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. ³⁹ καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν· παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διη- κόνει αὐτοῖς.
--	---	--

Mc 1 24 = Lc 4 34: vgl. Jde 11 12 III. Reg 17 18.

Mark 1, 24 οἶδα| οἶδαμεν S bo **29** ἐξελθὼν ἦλθεν B D W Θ λ φ it sy^s vgl. Mt Lc ἐξελθόντες
ἦλθον S A C R vg sy^{pe} bo **31** ἤγειρεν αὐτήν (+ καὶ φ) κρατήσας τῆς χειρὸς S A B C Θ λ φ R vg
sy^{pe} sa bo ἐκτείνας τὴν χεῖρα κρατήσας ἤγειρεν αὐτήν D it ἐκτείνας τὴν χεῖρα καὶ ἐπιλαβόμενος
ἤγειρεν αὐτήν W etwa κρατήσας αὐτῆς ἤγειρεν αὐτήν sy^s | πυρετός S B C W Θ λ sa bo πυρετός
εὐθέως A φ it εὐθέως vor ἀφῆκεν D vg sy^s pe

14. Krankenheilungen am Abend.

14. The Sick healed at Evening.

8 10-17 (48. S. 39)

Mark 1 32-34

Luk 4 40-41

¹⁶ Ὁψίας δὲ γενομένης
προσῆνεγκαν
δαιμονιζομένους πολλούς·
καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ,
καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας
ἐθεράπευσεν,

¹⁷ ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ
Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος·
αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν
καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.

³² Ὁψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυσεν ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους· ³³ καὶ ἦν ὅλη ἡ πόλις ἐπισυνηγμένη πρὸς τὴν θύραν. ³⁴ καὶ ἐθεράπευσεν πολλούς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν,*

καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν
τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.**

⁴⁰ Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου ἀπαντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν·

ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιτίθει· καὶ ἐθεράπευεν αὐτούς.

⁴¹ ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κραυγάζοντα καὶ λέγοντα ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.* καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι.**

15. Flucht Jesu.

15. Christ departs from Capernaum.

Mark 1 35-38

Luk 4 42-43

³⁵ Καὶ πρωτὶ ἔννυχα λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, κάκει προσήυχετο. ³⁶ καὶ κατεδίωξεν αὐτόν Σίμων καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ, ³⁷ καὶ εὔρον αὐτόν καὶ λέγουσιν αὐτῷ ὅτι πάντες ζητοῦσιν σε. ³⁸ καὶ λέγει αὐτοῖς· ἄγωμεν ἀλλαχοῦ εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξῆλθον.

⁴² Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον· καὶ οἱ ὄχλοι ἐπεζήτουν αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτόν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν.

⁴³ ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι καὶ ταῖς ἐτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαι με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἀπεστάλην.

* Mark 3 10 11 (71. S. 58): ¹⁰ Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιτίπτειν αὐτῷ ἵνα αὐτοῦ ἀφωνταῖ ὅσοι εἶχον μάστιγας. ¹¹ καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν, προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἔκραζον λέγοντα ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. (Vgl. 16. Matth 4 24 S. 22.)

** Matth 12 16 (71. S. 58): Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτόν ποιήσωσιν. Mark 3 12 (71. S. 58): Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ αὐτόν φανερὸν ποιήσωσιν.

Mt 8 17: Jes 53 4.

Mark 1, 36 κατεδίωξεν S B Θ vg lo κατεδίωξαν A C D W λ φ ϩ it sy^{s pe} 38 ἀλλαχοῦ S B C sa lo > A D W Θ λ φ ϩ it vg sy^{s pe} | εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις S A B C W Θ λ φ ϩ ho εἰς τὰς ἐγγύς κώμας καὶ τὰς πόλεις D it vg sy^{s pe} sa

16. Reisepredigt in Galiläa.

16. A Preaching Journey in Galilee.

Matth 4 23-25 (11. 4 13-22 S, 19)

Mark 1 39

Luk 4 44

²³ Καὶ περιῆγεν ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.*

²⁴ καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας** ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.
²⁵ καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί*** ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

³⁹ Καὶ ἦλθεν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.

(45. 1 40-45. S. 36)

3 10 7 8 (71. S. 58)

¹⁰ πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται ὅσοι εἶχον μάστιγας.

⁷ καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν· καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ⁸ καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, πλῆθος πολὺ, ἀκούοντες ὅσα ποιεῖ, ἦλθον πρὸς αὐτόν.

⁴⁴ Καὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς τῆς Ἰουδαίας.

6 18 19 17 (71. S. 58)

¹⁸ καὶ οἱ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο· ¹⁹ καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἴατο πάντας.

¹⁷ καὶ ὄχλος πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἱ ἦλθον ἀκούσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν.

* Matth 9 35 (58. S. 45): Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

** Matth 14 35 (114. S. 89): Καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας. Vgl. auch 8 16 (48. S. 21 u. 39).

*** Matth 12 15 (71. S. 58): Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας.

Mark 6 54 55 (114. S. 89): ⁵⁴ Καὶ ἐξεληθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου εὐθὺς ἐπιγνόντες αὐτόν ⁵⁵ περιέδραμον ὅλην τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάτοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐστίν.

Matth 4, 23 ἐν ὅλῃ (> S) τῇ Γαλιλαίᾳ S B C sy^c s^pe ὅλην τὴν Γαλιλαίαν D W λ φ ϩ it vg

Mark 1, 39 ἦλθεν S B Θ sa bo ἦν A C D W λ φ ϩ it vg sy^s p^e vgl. Le 3, 7 Γαλιλαίας ἠκολούθησεν (ἦκ. > D sy^s t o; + αὐτῷ λ ϩ) κ. α. τ. Ἰουδ. A B D Θ λ ϩ sy^s p^e Γαλ. κ. α. τ. Ἰουδ. ἠκολούθησαν S C it vg Γαλ. ἠκολούθησαν αὐτῷ κ. α. τ. Ἰουδ. φ sa Γαλ. κ. τ. Ἰουδαίας u. ἠκολούθουν αὐτῷ nach 8 Σιδῶνα W

Luk 4, 44 Ἰουδαίας S B C λ sy^s sa bo τῶν Ἰουδαίων W Γαλιλαίας A D Θ φ ϩ it vg sy^pe 6, 17 πολὺς S B W λ sy^pe sa > A D Θ φ ϩ it vg sy^s bo | Ἱερουσαλὴμ A B Θ λ φ ϩ vg sy^s p^e sa bo Ἱερ. + καὶ (+ τῆς W) Περαιᾶς S W et transfretum it | Ἱερ. -- ἦλθον] ἄλλων πόλεων ἐληλυθότων D

17. Der Fischzug des Petrus. Luk 5 1-11

Joh 21 1-11

17. The Miraculous Draught of Fishes.

(cf. 11. Mark 1 16-20 = Matth 4 18-22 S. 19)

¹ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ καὶ ἀκοῦειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ, ² καὶ εἶδεν δύο πλοιάρια ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ ἄλειτουργοι ἀπ' αὐτῶν ἀποβάντες ἐπλυνον τὰ δίκτυα. ³ Ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον· καθίσας δὲ ἐκ τοῦ πλοίου ἐδίδασκεν τοὺς ὄχλους. ⁴ ὥς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμονα· ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. ⁵ καὶ ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν· ἐπιστάτα, δι' ὅλης νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὰ δίκτυα. ⁶ καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολὺ· διεμήσαντο δὲ τὰ δίκτυα αὐτῶν. ⁷ καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλθόντος συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἦλθαν καὶ ἐπλησαν ἀμφοτέρω τὰ πλοῖα ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. ⁸ Ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν τοῖς γόνασιν Ἰησοῦ λέγων· ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς εἰμι, κύριε. ⁹ Θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων ἣ συνέλαβον, ¹⁰ ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἱ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι. καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμονα ὁ Ἰησοῦς· μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσσι ζωγράων. ¹¹ καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες πάντα ἠκολούθησαν αὐτῷ. (45. 5 12-16 S. 36)

Die Bergpredigt.

The Sermon on the Mount.

Matth 5—7

18. Einleitung zur Bergpredigt.

18. Introduction.

Matth 5 1-2

6 12 20 (72. S. 59; 73. S. 60)

¹ Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος 3 13 καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ² καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων·

^{6 12} Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξελεῖν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. ²⁰ καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ ἔλεγεν·

19. Die Seligpreisungen.

19. The Beatitudes.

Matth 5 3-12

Luk 6 20-23 (73. S. 60)

³ Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι
ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
⁴ μακάριοι οἱ πενθοῦντες,
ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.

²⁰ μακάριοι οἱ πτωχοί,
ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Luk 5, 1 αὐτὸς ἦν ἐστὼς] ἐστῶτος αὐτοῦ D 5 χαλάσω — 6 ποιήσαντες] οὐ μὴ παρακούσομαι. καὶ εὐθὺς χαλάσαντες τὰ δίκτυα D χαλάσομεν (?) τὰ δίκτυα. καὶ χαλάσαντες τὰ δίκτυα sy^s 8 Σίμων Πέτρος S A B C Θ λ ϝ vg sy^{pe} sa bo Σίμων D W φ it sy^s 10 11 lautet in D: ἦσαν δὲ κοινωνοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης υἱοὶ Ζεβεδαίου. ὁ δὲ εἶπεν· δεῦτε καὶ μὴ γίνεσθε ἄλιεῖς ἰχθύων, ποιήσω γὰρ ὑμᾶς ἄλιεῖς ἀνθρώπων· οἱ δὲ ἀκούσαντες πάντα κατέλειψαν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ vgl. Me 1 19

- ⁵ μακάριοι οἱ πραεῖς,
ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὴν γῆν.
⁶ μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην,
ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.
⁷ μακάριοι οἱ ἐλεήμονες,
ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.
⁸ μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ,
ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁψονται.
⁹ μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί,
ὅτι υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.
¹⁰ μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης,
ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
¹¹ μακάριοί ἐστε ὅταν
ὀνει-
δίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν καὶ εἰπωσιν πᾶν
πονηρὸν καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἰμοῦ.
¹² χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς
ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ
ἐδίδωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

- ²¹ μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν,
ὅτι χορτασθήσεσθε.
μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν,
ὅτι γελάσετε.

- ²² μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄν-
θρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνει-
δίσωσιν καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς
πονηρὸν ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
²³ χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε·
ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ·
κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ
πατέρες αὐτῶν.

20. Gleichnisse vom Salz und Licht.

20. The Similes of Salt and Light.

Matth 5 13-16

- ¹³ Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ
ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται;* εἰς οὐδὲν
ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθὲν ἔξω καταπατεῖσθαι ὑπὸ
τῶν ἀνθρώπων.
¹⁴ Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύνα-

14 34-35 (171. S. 134)

- ³⁴ Καλὸν. οὖν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ καὶ τὸ
ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;* ³⁵ οὔτε
εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν εὐθετόν ἐστιν· ἔξω
βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

* Mark 9 50 (132. S. 109): ⁵⁰ Καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ ὁ ἅλας ἀναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;

Mt 5 5: Ps 36 11. 5 8: vgl. Ps 23 4.

Matth 5, 5 Reihenfolge. 4 5 S B C W Θ λ φ ϩ vg sy^s pe sa bo 5 4 D it sy^c Clem Orig 9 ὅτι
S C D φ it vg sy^{pe} ὅτι αὐτοὶ B W Θ λ ϩ sy^{cs} sa bo 11 πονηρὸν S B D it vg sy^{cs} sa bo Tert
πονηρὸν ῥῆμα C W Θ λ φ ϩ sy^{pe} | ψευδόμενοι ἕνεκεν ἰμοῦ] ἕνεκεν δικαιοσύνης D it ἕνεκεν ἰμοῦ sy^s

Zu Matth 5 5: Clemens Alex. Propteticus X 94, 4 (I 69, 15 Stählin): "Θεὸς ἡ γραφὴ εἰκότως εὐαγ-
γελίζεται τοῖς πεπιστευκόσιν·" οἱ δὲ ἅγιοι κυρίου κληρονομήσουσι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν
αὐτοῦ.

Zu Matth 5 14: Oxyrhynchus Pap. Nr. 1, 7. Λέγει Ἰησοῦς· πόλις οἰκοδομημένη ἐπ' ἄκρον [ὄ]ρους
ὕψηλοῦς[?] καὶ ἐστηριγμένη οὔτε π[ε]σ[ε]ῖν δύναται οὐδὲ κρυ[β]ῆναι.

ται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὅρους κειμένη·
 15 οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν
 ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ
 λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.* 16 οὕτως
 λαμπράτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
 πων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ
 δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρα-
 νοῖς.

11 33 (153. S. 120)

οὐδεὶς λύχνον ἄψας εἰς κρύπτην τίθησιν οὐδὲ
 ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ
 εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν.

21. Jesu Stellung zum Gesetz. Matth 5 17-20

21. Christ's Attitude towards the Law.

17 Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ ἦλθον
 καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι. 18 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ
 γῆ, ἰῶτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.** 19 ὃς
 ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώ-
 πους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ,
 οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 20 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ
 περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε
 εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

22. Vom Töten. Matth 5 21-26

22. On Murder.

21 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐ φονεύσεις· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος
 ἔσται τῇ κρίσει. 22 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἔνοχος
 ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς
 δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. 23 ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ

* Mark 4 21 (94. S. 74): 21 Καὶ ἔλεγεν αὐ-
 τοῖς ὅτι μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον
 τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν
 τεθῇ;

Luk 8 16 (94. S. 74): Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἄψας
 καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν,
 ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας τίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι
 βλέπωσιν τὸ φῶς.

** Luk 16 17 (176. S. 137): 17 Εὐκοπώτερον δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν ἢ τοῦ νόμου
 μίαν κεραίαν πεσεῖν. (Vgl. 221. Matth 24 35 = Mark 13 31 = Luk 21 33 S. 176.)

Mt 5 21: Ex 20 15 Dtn 5 18.

Matth 5, 22 αὐτοῦ¹ S B vg Orig αὐτοῦ εἰκῇ D W Θ λ φ Ϟ it sy^{cs} p^a sa bo

Zu Matth 5 17: **Ebion. Evang.** Ἦλθον καταλῦσαι τὰς θυσίας, καὶ ἐὰν μὴ παύσῃς τοῦ θύειν, οὐ
 παύσεται ἄφ' ὑμῶν ἡ ὀργή. Epiph., Haer. 30 16, 5 (I 354 7-8 Holl).

Aeg. Evang. Ἦλθον καταλῦσαι τὰ ἔργα τῆς θηλείας. Clem. Alex., Strom. III 9 63 (II 225 4-5
 Stählin) (s. zu Matth 19 12 S. 144).

Zu Matth 5 22: **Hebr. Evang.:** Τὸ εἰκῇ ἐν τισιν ἀντιγράφοις οὐ κεῖται οὐδὲ ἐν τῷ Ἰουδαϊκῷ 1424.

δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κἀκεῖ μνησθῆς
ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ²⁴ ἄφες
ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστη-
ρίου, καὶ ὑπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελ-
φῷ σου, καὶ τότε ἔλθων πρόσφερε τὸ δῶρόν
σου.

²⁵ Ἰσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ ἕως
ὅτου εἰ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ· μήποτε σε παρα-
δῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ καὶ ὁ κριτὴς τῷ ὑπη-
ρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθῇσῃ· ²⁶ ἀμὴν λέγω
σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν
ἔσχατον κοδράντην.

12 57-59 (161. S. 128): ⁵⁷ Τί δὲ καὶ ἀφ'
ἐαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; ⁵⁸ ὥς γὰρ ὑπά-
γεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν
τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ,
μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ
κριτὴς σε παραδώσει τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πρά-
κτωρ σε βαλεῖ εἰς φυλακὴν. ⁵⁹ λέγω σοι, οὐ μὴ
ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν
ἀποδῷς.

23. Vom Ehebruch. Matth 5 27-30

23. On Adultery.

²⁷ Ἠκούσατε ὅτι ἔρρέθη· οὐ μοιχεύσεις. ²⁸ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων
γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. ²⁹ εἰ δὲ
ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρεي γάρ
σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. ³⁰ καὶ
εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοπον αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρεи γάρ σοι
ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου εἰς γέενναν ἀπέλθῃ.*

* Matth 18 8-9 (131. S. 108 f.):

⁸ Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει
σε, ἔκκοπον αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοὶ
ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν κυλλὸν ἢ χωλόν, ἢ
δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ
πῦρ τὸ αἰώνιον.

⁹ καὶ εἰ ὁ
ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε
ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοὶ ἐστὶν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν
εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμούς ἔχοντα βληθῆναι εἰς
τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

Mark 9 43-48 (131. S. 108 f.):

⁴³ Καὶ ἐὰν σκανδαλίσῃ σε ἡ χεὶρ σου, ἀπό-
κοπον αὐτήν· καλὸν ἐστὶν σε κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς
τὴν ζωὴν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς
τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. ⁴⁵ καὶ ἐὰν ὁ
πούς σου σκανδαλίσῃ σε, ἀπόκοπον αὐτόν· καλὸν
ἐστὶν σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο
πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν. ⁴⁷ καὶ ἐὰν
ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίσῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν·
καλὸν σέ ἐστὶν μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασι-
λείαν τοῦ Θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμούς ἔχοντα βληθῆναι
εἰς τὴν γέενναν, ⁴⁸ ὅπου ὁ σκόληξ αὐτῶν οὐ τελευ-
τᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.

Mt 5 27: Ex 20 13 Dtn 5 17.

Matth 5, 28 αὐτήν¹ > S 30 fehlt D sy^s

Zu Matth 5 23: **Hebr. Evang.:** Et in evangelio, quod iuxta Hebraeos Nazaraei legere consue-
runt, inter maxima ponitur crimina, qui fratris sui spiritum contristaverit. Hieronymus in Ez. 18 7. Ut
in hebraico quoque evangelio legimus dominum ad discipulos loquentem: *et nunquam* (inquit) *laeti sitis,*
nisi cum fratrem vestrum videritis in caritate. Hieronymus in Ephes. 5 4 (VII 1 641 B Vallarsi).

24. Von der Ehescheidung. Matth 5 31-32

24. On Divorce.

³¹ Ἐρρέθη δέ· ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. ³² ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρ' ἐκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.

Matth 19 9
(187. S. 144)

⁹ Λέγω

δὲ ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ

καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται.

Mark 10 11-12
(187. S. 144)

¹¹ καὶ λέγει

αὐτοῖς· ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. ¹² καὶ ἐὰν αὐτὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον, μοιχᾶται.

Luk 16 18
(176. S. 138)

¹⁸ Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.

25. Vom Schwören. Matth 5 33-37

25. On Swearing.

(Vgl. 210. Matth 23 16-22 S. 167 f.)

³³ Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἔρρέθη τοῖς ἄρχαίοις· οὐκ ἐπιουρκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ³⁴ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ. ³⁵ μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστιν τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως· ³⁶ μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόση, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ποιῆσαι ἢ μέλαιναν. ³⁷ ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναί, ναί, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισδὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

26. Von der Wiedervergeltung. Matth 5 38-42

26. On Retaliation.

³⁸ Ἠκούσατε ὅτι ἔρρέθη· ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ³⁹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε βιάζεται εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· ⁴⁰ καὶ τῷ θέλοντί

6 29-30 (75. S. 61)

²⁹ τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα παρέχε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵρον-

Mt 5 31: vgl. Dtn 24 1.
5 38: Ex 21 24 Dtn 19 21 Lev 24 20.

5 38: vgl. Lev 19 12.

5 34-35: Jes 66 1.

5 35: Ps 47 3.

Matth 5, 32 καὶ ὃς — μοιχᾶται > D **19, 9** (+ εἰ ἔ vgl) μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ (> W) γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται S W Θ ἔ vgl sy^{s pe} μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι C παρεκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι B λ bo vgl. 5 32 παρεκτὸς λόγου πορνείας καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται (+ ἐπ' αὐτήν sy^c) D φ it sy^{c s3} | μοιχᾶται S D it sy^{cs sa} μοιχευθῆναι (μοιχᾶται W Θ φ ἔ vgl sy^{pe}) καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμῶν (γαμήσας B λ) μοιχᾶται B C W Θ λ φ ἔ vgl sy^{pe bo} **5, 39** δεξιὰν > D sy^{cs}

Mark 10, 12 vor **11 W** λ sy^s. **11** lautet: καὶ ἐὰν ἀνὴρ ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα μοιχᾶται W **12** wie oben S B C sa bo καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμήσῃ ἄλλω μοιχᾶται A ἔ vgl sy^{s pe} καὶ ἐὰν γυνὴ (γ. ἐ. ~ Θ φ) ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ (> Θ φ) ἀνδρὸς καὶ ἄλλον γαμήσῃ (γ. ἀ. ~ Θ φ) μοιχᾶται (+ ἐπ' αὐτόν it) D Θ φ it ἐὰν ἀπολύσῃ γυνὴ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾶται W λ

Luk 6, 29 ἐπὶ A B λ φ ἔ εἰς S D W Θ

σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· ⁴¹ καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. ⁴² τῷ αἰτοῦντί σε δός, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς.

τός σου τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσης.

³⁰ παντὶ

αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει.

27. Von der Feindesliebe. Matth 5 43-48

27. On Love of One's Enemies.

⁴³ Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. ⁴⁴ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν

καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς· ⁴⁵ ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. ⁴⁶ ἐὰν γὰρ ἀγαπήσῃτε τοὺς ἀγαπώντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; ⁴⁷ καὶ ἐὰν ἀσπασθῇτε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;

s. o. v. 45

⁴⁸ ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὥς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν.

6 27-28 32-30 (75. S. 61): ²⁷ Ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, ²⁸ εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, προσεύχεσθε περὶ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς.

s. u. v. 35

³² καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπώντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπώντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. ³³ καὶ γὰρ ἐὰν ἀγαθοποιῇτε τοὺς ἀγαθοποιούντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. ³⁴ καὶ ἐὰν δανείσῃτε παρ' ὧν ἐλπίζετε λαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν ἵνα ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα. ³⁵ πλην ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς. ³⁶ γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν.

Mt 5 43: Lev 19 18.

5 48: Dtn 18 13.

Matth 5, 41 δύο S B W Θ λ φ ϩ sy^{pe} sa bo ἔτι (> sy^c) ἄλλα δύο D it vg sy^{cs} Iren **44** ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν S B λ sy^{cs} sa bo Orig ἀγαπᾶτε — ὑμῶν εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν (ὑμᾶς W Θ φ) καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν (τοὺς μισούντας ϩ) ὑμᾶς D W Θ φ ϩ sy^{pe} Eus vgl. Le 6 27 28 ἀγαπᾶτε — ὑμῶν + καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς it vg | ὑπὲρ S B λ sy^{cs} sa bo ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς (> D it) καὶ D W Θ φ ϩ it vg sy^{pe} **47** > sy^s

Luk 6, 34 ἐστίν > ϩ⁴⁵ B | τὰ ἴσα > D it sy^s S W sy^{pe}

35 μηδὲν A B D Θ λ φ ϩ it vg sa bo μηδένα

Zu Matth 5 44: Oxyrhynchus Pap. 1224 fol. 2 r col. 1: κ]αὶ π[ρ]οσεύχεσθε ὑπὲρ [τῶν ἐχθ]ρῶν ὑμῶν.

28. Vom Almosen. Matth 6 1-4

28. On Almsgiving.

¹ Προσέχετε δὲ τὴν δικαιοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θαυθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴ γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ² ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. ³ σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ⁴ ὅπως ἡ σοῦ ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι.

29. Vom Beten. Matth 6 5-8

29. On Prayer.

⁵ Καὶ ὅταν προσεύχησθε, οὐκ ἔσεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί· ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. ⁶ σύ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι. ⁷ προσερχόμενοι δὲ μὴ βατταλογήσητε ὥσπερ οἱ ἔθνη· δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. ⁸ μὴ οὖν ὁμοιωθῇτε αὐτοῖς· οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.

30. Das Unser-Vater. Matth 6 9-15

30. The Lord's Prayer.

⁹ Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς·

πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
 ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
¹⁰ ἔλθᾶτω ἡ βασιλεία σου·
 γενηθήτω τὸ θέλημά σου
 ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·

11 2-4 (146. S. 117): ² εἶπεν δὲ αὐτοῖς· ὅταν προσεύχησθε, λέγετε·

πάτερ,
 ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
 ἔλθᾶτω ἡ βασιλεία σου·

Mt 6 6: Jes 26 20 LXX.

6 8 vgl. 6 32.

6 9-13 = Didache 8, 2.

Matth 6, 1 δὲ¹ S Θ λ sy^{pe} bo > B D W φ ῥ it vg sy^{cs} | δικαιοσύνην B D λ it vg sy^{s pe} ἐλεημοσύνην W Θ φ ῥ δόσιν S sy^c bo 4 σοι S B D λ vg sy^c sa bo σοι ἐν τῷ φανερώ W Θ φ ῥ it sy^{s pe} 6 τῷ² > D λ sy^{cs} bo | σοι S B D λ vg sy^{cs} sa bo σοι ἐν τῷ φανερώ W Θ φ ῥ it sy^{pe} 8 γὰρ + ὁ Θεός S B sa 10 ὡς > D it Tert

Luk 11, 2 πάτερ S B λ vg sy^s Marcion Orig πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς A C D W Θ φ ῥ it sy^{c pe} sa bo vgl. Mt | ἔλθᾶτω ἡ βασιλεία σου alle Hss. jedoch: ἐφ' ἡμᾶς ἔλθᾶτω σου ἡ βασιλεία D ἔλθᾶτω τὸ ἅγιον πνεῦμά σου ἐφ' ἡμᾶς καὶ καθαρῶς ἡμᾶς 162 700 Greg. Nyss. Maximus Conf., Marcion hat diesen Text an Stelle der ersten Bitte | βασιλεία σου B λ sy^{cs} + γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ (+ οὕτως S) καὶ ἐπὶ γῆς S A C D W Θ φ ῥ it vg sy^{pe} bo + dein Wille geschehe sa

¹¹ τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον
δὸς ἡμῖν σήμερον·

¹² καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα
ἡμῶν,

ὥς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν τοῖς ὀφει-
λέταις ἡμῶν·

¹³ καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πει-
ρασμόν,

ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

¹⁴ ἔαν γὰρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώ-
ποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ
οὐράνιος·* ¹⁵ ἔαν δὲ μὴ ἀφήτε τοῖς
ἀνθρώποις, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν
ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

11 25-26 (201. S. 157 f.)

²⁵ Καὶ ὅταν στήκετε προσευχόμε-
νοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος,
ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώ-
ματα ὑμῶν. [²⁶ εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ
ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παρα-
πτώματα ὑμῶν.]

³ τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον
δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν·

⁴ καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἀμαρτίας
ἡμῶν,

καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίμεν παντὶ ὀφεί-
λοντι ἡμῖν·

καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πει-
ρασμόν.

31. Vom Fasten. Matth 6 16-18

31. On Fasting.

¹⁶ Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥς οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποὶ· ἀφανίζουσιν γὰρ
τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἀπέ-
χουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. ¹⁷ σὺ δὲ νηστεύων ἀλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν
σου νίψαι, ¹⁸ ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ
κρυφαίῳ, καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυφαίῳ ἀποδώσει σοι.

* vgl. Mt 18 35 (136. S. 111).

Matth 6, 12 ἀφήκαμεν S B λ sy^p ἀφίμεν D W Θ sa bo ἀφίμεν φ it vg sy^c Didache
Nach 13: ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ (ἡ β. κ. > sa Didache) ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας W Θ
φ it sy^c sa Didache **15** ἀνθρώποις S D λ vg sy^p bo Augustin ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα
αὐτῶν B W Θ φ it sy^c sa

Mark 11, 26 steht in A C D Θ λ φ it vg sy^p Cyp, fehlt aber in S B W sy^s sa bo

Luk 11, 3 δίδου] δὸς S D | τὸ καθ' ἡμέραν] σήμερον D it **4** τὰς ἀμαρτίας] τὰ ὀφειλήματα
D it | καὶ γὰρ αὐτοὶ A B C W Θ λ φ it vg sy^p sa lo ὥς καὶ αὐτοὶ S ὥς καὶ ἡμεῖς D it sy^c
vgl. Mt ὥς καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ sy^s | παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν] τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν D it vgl. Mt | πει-
ρασμόν S B λ vg sy^s sa bo Marcion Orig πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ A C D W Θ
φ it sy^c pe

Zu Matth 6 11: **Hebr. Evang.:** In evangelio, quod appellatur secundum Hebraeos, pro *super-
substantiali pane* reperi *mahar*, quod dicitur crastinum, ut sit sensus: panem nostrum crastinum, i. e.
futurum, da nobis hodie. Hieronymus Comm. in Matth 6 11 (VII 34 Vallarsi).

Zu Matth 6 13: **Hebr. Evang.** (?): Τὸ ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία ἕως τοῦ ἀμήν ἐν τισιν ἀντιγράφοις
οὐ κεῖται 1424.

Zu Matth 6 16: Oxyrhynchus Pap. 1 Nr. 2: Λέγει Ἰησοῦς· ἔαν μὴ νηστεύσητε τὸν κόσμον, οὐ μὴ
εὕρητε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔαν μὴ σαββατίσητε τὸ σάββατον, οὐκ ὄψεσθε τὸν πατέρα.

32. Vom Schätzesammeln. Matth 6 19–21

32. On Treasures.

¹⁹ Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν· ²⁰ θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν. ²¹ ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου.

12 33–34 (157. S. 126): ³³ Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην·

ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτῃς οὐκ ἐγγίζει οὐδὲ σὴς διαφθείρει· ³⁴ ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται.

33. Parabel vom Auge. Matth 6 22–23

33. The Single Eye.

²² Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ἂν οὖν ἡ ὁ ὀφθαλμὸς σου ἁπλοῦς, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ²³ ἂν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον.

11 34–36 (153. S. 120 f.):

³⁴ Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός σου. ὅταν ὁ ὀφθαλμὸς σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐπὶ ἂν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν. ³⁵ σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. ³⁶ εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον μέρος τι σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζη σε.

34. Vom Doppeldienst. Matth 6 24

34. On Serving Two Masters.

²⁴ Οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

16 13 (174. S. 137):

¹³ Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυοὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

Matth 6, 22 ἂν οὖν B W Θ λ φ ϩ it sy^p sa bo ἂν S vg sy^c

Luk 11, 35 gegen alle (auch B⁴⁵) Zeugen: εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον (= Mt 6 23 b) D it ³⁶ fehlt D it, lautet εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον sy^c vgl. v. 35, si ergo corpus tuum lucernam non habens lucidam obscurum est; quanto magis cum lucerna luceat inluminat te q, ähnlich f sy^s

35. Vom Sorgen. Matth 6 25-34

35. On Cares.

²⁵ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσθησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ²⁶ ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; ²⁷ τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἓνα;

²⁸ καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνουσιν· οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν. ²⁹ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. ³⁰ εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιένυσιν, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; ³¹ μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· τί φάγωμεν; ἢ· τί πίωμεν; ἢ· τί περιβαλώμεθα; ³² πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητοῦσιν· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε τούτων ἀπάντων. ³³ ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. ³⁴ μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

12 22-31 (157. S. 125 f.):

²² Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ· διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι τί ἐνδύσθησθε. ²³ ἡ γὰρ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. ²⁴ κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὔτε σπεύρουσιν οὔτε θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἐστὶν ταμειῖον οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ Θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν. ²⁵ τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ προσθεῖναι πῆχυν; ²⁶ εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; ²⁷ κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς οὔτε νήθει οὔτε

ύφαινει· λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. ²⁸ εἰ δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον ὄντα σήμερον καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιάζει, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι. ²⁹ καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε καὶ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε· ³⁰ ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦσιν· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρήζετε τούτων· ³¹ πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν

αὐτοῦ, καὶ ταῦτα προστεθήσεται ὑμῖν.

Matth 6, 25 τί φάγητε S λ it vg sy^c sa Orig τί φάγητε ἢ τί πίητε B W φ bo τί φάγητε καὶ τί πίητε O M sy^{pe} Orig 33 βασιλείαν S B sa bo Eus βασιλείαν τοῦ Θεοῦ W Θ λ φ ϩ it vg sy^c pe
Luk 12, 22 σώματι + ὑμῶν B sa bo 24 τοὺς κόρακας τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ D vgl. Mt
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς κόρακας ϩ⁴⁵ 26 lautet D it: καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τί μεριμνᾶτε;
27 (+ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ it) οὔτε νήθει οὔτε ύφαινει D it sy^{cs} αὐξάνει (> vg) οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει ϩ⁴⁵ S A B W Θ λ φ ϩ vg sy^{pe} sa lo vgl. Mt

Zu Matth 6 25 ff.: Oxyrhynchus Pap. 655 I a. b: ἀ[πὸ] πρῶτῃ ἐ[ως] ὁπῆ, μήτ[ε] ἀφ' ἐσπ[έρας] ἕως π[ρῶτῃ] μήτε [τῇ] τροφῇ ὑμῶν τί φά[γητε] μήτε [τῇ] σ[ι]τολῇ ὑμῶν] τί ἐνδύ[σθη]σθε· [πολ]λῶ κρε[ί]σσον[ές] [ἐστε] τῶν [κρί]νων ἀτι[να] α[ὐ]ξάνει οὐδὲ ν[ήθ]ει . . . ἐν ἔχοντ[ε]ς ἐνδύμα τί ἐν . . . καὶ ὑμεῖς; τίς ἀν προσθ[ε]ί[η] ἐπὶ τὴν ἡλικίαν ὑμῶν; αὐτό[ς] δ[ι]ώσει ὑμῖν τὸ ἐνδύμα ὑμῶν usw.

Zu Matth 6 33: Αἰτεῖτε (Clem αἰτεῖσθε) τὰ μεγάλα, καὶ τὰ μικρὰ ὑμῖν προστεθήσεται; καί· αἰτεῖτε τὰ ἐπουράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια ὑμῖν προστεθήσεται. Vgl. Clem. Al. Strom. I 24 158. (II 100 1-2 Stählin). Orig. de orat. 2 2 14 1 (II 299 19-21: 330 7-9 Koetschau).

36. Vom Richten. Matth 7 1-5

36. On Judging.

¹ Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· ² ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε,

καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν.* ³ τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ⁴ ἢ πῶς ἔρεις τῷ ἀδελφῷ σου· ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου.

⁵ ὑποκριτά, ἐκβαλε πρῶτον ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου τὴν δοκὸν, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

6 37-39 41-42 (76. S. 62):

³⁷ Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· καὶ μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε· ³⁸ δίδετε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν πεπιεσμένον σσεαλευμένον ὑπερεκχυννόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.* ⁴¹ τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; ⁴² πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου· ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑποκριτά, ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκβαλεῖν.

37. Von der Entweihung des Heiligtums. Matth 7 6

37. On Casting Pearls before Swine.

⁶ Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσουσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσίν αὐτῶν καὶ στραφέντες ρήξωσιν ὑμᾶς.

38. Von der Gebetserhörung. Matth 7 7-11

38. The Answer to Prayer.

⁷ Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. ⁸ πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει,

11 9-13 (148. S. 117 f.): ⁹ Κάγω ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. ¹⁰ πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει,

* Mark 4 24 (94. S. 74): Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν (cf. Matth 6 33 = Luk 12 31).

Zu Matth 7 1 (auch Matth 5 7 6 14 Luk 6 31 37 f.) I. Clemens 13 2: 'Ἐλεᾶτε, ἵνα ἐλεηθῆτε· ἀφίετε, ἵνα ἀφεθῇ ὑμῖν· ὡς ποιεῖτε, οὕτω ποιηθήσεται ὑμῖν· ὡς δίδετε, οὕτως δοθήσεται ὑμῖν· ὡς κρίνετε, οὕτως κριθήσεσθε· ὡς χρηστεύσεθε, οὕτως χρηστευθήσεται ὑμῖν· ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἐν αὐτῷ μετρηθήσεται ὑμῖν.

Zu Matth 7 5: **Hebr. Evang.:** Τὸ Ἰουδαϊκὸν ἐνταῦθα οὕτως ἔχει· ἔαν ἦτε ἐν τῷ κόλπῳ μου καὶ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς μὴ ποιῆτε, ἐκ τοῦ κόλπου μου ἀπορρίψω ὑμᾶς 1424.

Zu Matth 7 5 = Luk 6 42. Oxyrhynchus Pap. Nr. 1 1. * * * καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Zu Matth 7 7 ff.: **Hebr. Evang.:** Οὐ παύσεται ὁ ζητῶν, ἕως ἂν εὕρῃ, εὐρὼν δὲ θαμβηθήσεται, θαμβηθεὶς δὲ βασιλεύσει, βασιλεύσας δὲ ἐπαναπαύσεται I. Clemens Alex. Strom. V 14 (9 3 3; II 389 14 Stählin) Oxyrhynchus Pap. 654, nr. 1.

καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ⁹ ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσῃ αὐτῷ; ¹⁰ ἢ καὶ ἰχθύν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσῃ αὐτῷ;

¹¹ εἰ οὖν

ὕμεις πονηροὶ ὄντες οἶδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ¹¹ τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσῃ ὁ υἱὸς

ἰχθύν,

μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν αὐτῷ ἐπιδώσῃ; ¹² ἢ καὶ αἰτήσῃ ὄφιν, ἐπιδώσῃ αὐτῷ σκορπίον; ¹³ εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἶδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

39. Norm der Nächstenliebe. Matth 7 12

39. The Golden Rule.

¹² Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλῃτε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

6 31 (75. S. 61): Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.

40. Die enge Pforte. Matth 7 13-14

40. The Narrow Gate.

¹³ Εἰσελάθε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· ¹⁴ ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

13 23-24 (165. S. 130): ²³ Εἶπεν δὲ τις αὐτῷ· κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· ²⁴ ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας, ὅτι πολλοὶ, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν.

41. Das Kriterium der Frömmigkeit. Matth 7 15-20

41. The Test of Goodness.

¹⁵ Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσιν λύκοι ἄρπαγες.

Mt 7 12: Tob 4 15 Sir 31 15.

Matth 7, 13 πλατεῖα S it Clem Orig πλατεῖα ἡ πύλη B C W Θ λ φ ϩ vg sy^c pe sa lo **14** ὅτι S bo ὅτι δὲ B ϩ sa τί C W Θ λ φ it vg sy^c pe
Luk 11, 11 τὸν πατέρα > it sy^{cs} | ὁ υἱὸς > S vg | ἰχθύν ϩ⁴⁵ B sy^s sa ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσῃ αὐτῷ (αὐτῷ ἐπιδ. ~ D) ἢ καὶ (> S bo) ἰχθύν S A D W Θ λ φ ϩ it vg sy^c pe bo | ἰχθύν - ὄφιν] ἄρτον μὴ λίθον C **13** πνεῦμα ἁγίου S A B C W λ φ ϩ sy^c pe sa bo πνεῦμα ἀγαθόν ϩ⁴⁵ L vg ἀγαθὸν δόμα D it δόματα ἀγαθὰ Θ ἀγαθὰ sy^s

Zu Matth 7 12: Didache 1 2: Πάντα δὲ ὅσα ἐὰν θελήσῃς μὴ γίνεσθαί σοι, καὶ σὺ ἄλλῳ μὴ ποιεῖ.

Zu Matth 7 15: Justin Dialog 35 3: Εἶπε γάρ· πολλοὶ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἔσωθεν ἐνδεδυμένοι δέρματα προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες καὶ· ἔσονται σχίσματα καὶ αἱρέσεις und dann Mt 7 15.

¹⁶ Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; ¹⁷ οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. ¹⁸ οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ἐνεγκεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ἐνεγκεῖν. ¹⁹ πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ²⁰ ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

6 43-45 (77. S. 62 f.): ⁴³ Οὐ

γάρ ἐστιν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν, οὐδὲ πάλιν δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν. ⁴⁴ ἕκαστον γάρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. ⁴⁵ οὐ γάρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυγῶσιν. ⁴⁶ ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ προφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ γάρ περισσεύματος καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

42. Warnung vor Selbsttäuschung. Matth 7 21-23

42. Warning against Self-Deception.

²¹ Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ²² πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· κύριε κύριε, οὐ τῷ σῶ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; ²³ καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς, ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

6 46 (77. S. 63): ⁴⁶ Τί δέ με καλεῖτε· κύριε κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω;

13 26-27 (165. S. 131): ²⁶ τότε ἄρξεσθε λέγειν· ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας· ²⁷ καὶ ἐρεῖ λέγων ὑμῖν· οὐκ οἶδα πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες ἐργάται ἀδικίας.

* Matth 12 33-35 (83. S. 68 f.). ³³ Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν. ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν· ἐκ γάρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. ³⁴ γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ γάρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. ³⁵ ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά.

** Vgl. Matth 3 10 = Luk 3 9 (2. S. 11).

Mt 7 23 = Lc 13 27: Ps 6 9.

Matth 7, 21 οὐρανοῖς + αὐτὸς εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν W Θ it vg sy^c Cyp

Zu Matth 7 21: II. Clemens 4 2: Λέγει γάρ· οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι· κύριε κύριε, σωθήσεται, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην.

Zu Matth 7 22: II. Clemens 4 5: Εἶπεν ὁ κύριος· ἐὰν ᾗτε μετ' ἐμοῦ συνηγμένοι ἐν τῷ κόλπῳ μου καὶ μὴ ποιῇτε τὰς ἐντολάς μου, ἀποβαλὼ ὑμᾶς καὶ ἐρῶ ὑμῖν· ὑπάγετε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ, ἐργάται ἀνομίας. Vgl. Luk 13 25 ff.

43. Schlußgleichnisse. Matth 7 24—27

43. Hearers and Doers of the Word.

²⁴ Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ὠκοδόμησεν

αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν πέτραν. ²⁵ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ²⁶ καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ὠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν ἄμμον. ²⁷ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη.

6 47—49 (78. S. 63):

⁴⁷ Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὁμοίος. ⁴⁸ ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν καὶ ἔθηκεν θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρης δὲ γενομένης προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι αὐτὴν διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομηθῆσαι αὐτήν.

⁴⁹ ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ἣ προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθὺς συνέπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

44. Nachwort. Matth 7 28—29

Joh 7 46

44. The End of the Sermon.

²⁸ Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσαντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ²⁹ ἦν γὰρ διδάσκων αὐτούς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς αὐτῶν.*

7 1 a
(S. 37)

45. Heilung des Aussätzigen.

45. The Healing of a Leper.

Matth 8 1—4

Mark 1 40—45

Luk 5 12—16

¹ Καταβάντος δὲ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὄρους ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί.

² καὶ ἰδοὺ

λε-

(16. 1 39. S. 22)

⁴⁰ Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λε-

(17. 5 1—11. S. 23)

¹² Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέ-

* Mark 1 21 22 (12. S. 19): ²¹ Καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καφαρναούμ· καὶ εὐθὺς τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκεν. ²² καὶ ἐξεπλήσσαντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτούς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Luk 4 31 32 (12. S. 19): ³¹ Καὶ κατῆλθεν εἰς Καφαρναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας. καὶ ἦν διδάσκων αὐτούς ἐν τοῖς σάββασιν· ³² καὶ ἐξεπλήσσαντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.

Luk 6, 48 διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομηθῆσαι αὐτήν S B W sa bo τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν
A C D Θ λ φ ξ ι τ vg sy^{ps} . . . sy^s

πρὸς	προσελθὼν	πρὸς	παρακαλῶν	πρὸς· ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν
προσεκύνει αὐτῷ λέ-	αὐτὸν καὶ γονυπετῶν	λέ-	ἐπὶ πρόσωπον ἐδεήθη αὐτοῦ λέ-	γων· κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνα-
σαί με καθαρίσαι. ³ καὶ	γων αὐτῷ ὅτι ἐὰν θέλῃς δύνα-	γων· κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνα-	σαί με καθαρίσαι. ¹³ καὶ	ἐκτείνας τὴν χεῖρα
ἐκτείνας τὴν χεῖρα	χυσθεὶς ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ	ἐκτείνας τὴν χεῖρα	ἦψατο αὐτοῦ λέγων· θέλω, κα-	ἦψατο αὐτοῦ λέγων· θέλω, κα-
ἦψατο αὐτοῦ λέγων· θέλω, κα-	θαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη	θαρίσθητι. ⁴² καὶ εὐθὺς ἀπῆλθεν	θαρίσθητι· καὶ εὐθέως ἡ λέπρα	ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.
αὐτοῦ ἡ λέπρα.	ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρί-	σθη. ⁴³ καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ		
	εὐθὺς ἐξέβαλεν αὐτόν. ⁴⁴ καὶ λέ-	γει αὐτῷ· ὅρα μηδενὶ		¹⁴ καὶ αὐ-
γει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὅρα μηδενὶ	μηδὲν εἶπης, ἀλλὰ ὑπαγε σεαυτὸν	μηδὲν εἶπης, ἀλλὰ ὑπαγε σεαυτὸν	τοῖς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ	εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξαι σε-
εἰπης, ἀλλὰ ὑπαγε σεαυτὸν	δεῖξαι τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκον	δεῖξαι τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκε περὶ	αὐτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ	αὐτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ
τὸ δῶρον ὁ προσέ-	ταξεν Μωϋσῆς, εἰς μαρτύριον αὐ-	ταξεν Μωϋσῆς, εἰς μαρτύριον αὐ-	τοῖς. ¹⁵ διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λό-	τοῖς. ¹⁵ διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λό-
τοῖς.	γος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο	γος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο	ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν καὶ θερα-	ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν καὶ θερα-
	πεύεσθαι ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐ-	πεύεσθαι ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐ-	τῶν· ¹⁶ αὐτοὺς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν	τῶν· ¹⁶ αὐτοὺς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν
	ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος.*	ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος.*		
	(52. 2 1-22. S. 40 f.)			(52. 5 17-26. S. 40 f.)

46. Der Hauptmann von Kapernaum. Matth 8 5-13

Joh 4 46-53

46. The Centurion's Servant.

⁵ Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ εἰς Καφαρναοὺμ προσ-
ῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος παρακαλῶν αὐτόν
⁶ καὶ λέγων· κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν
τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος.
⁷ λέγει αὐτῷ· ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν.

* Vgl. Mark 1 35 = Luk 4 42 (15. S. 21).

Mt 8 4 = Mc 1 44 = Lc 5 14: Lev 13 49 14 2 f.

Matth 8, 6 κύριε > S sy^{cs} Hilarius

Mark 1, 40 καὶ γονυπετῶν S Θ λ vg sy^{s pe} (?) bo καὶ γονυπετῶν αὐτόν A C φ ϩ > B D W it sa
41 σπλαγχνισθεῖς] ὀργισθεῖς D > it
Luk 7, 1 ἐπειδὴ A B C W sa ἐπεὶ δὲ S λ φ ϩ vg bo ὅτε δὲ Θ καὶ ὅτε sy^{s pe} καὶ ἐγένετο
ὅτε D it

Zu Matth 8 2-4 u. par.: Pap. Mus. Brit. Egerton 2: Καὶ [Ι]δοὺ λεπρὸς προσελθ[ὼν αὐτῷ] λέγει·
διδάσκαλε Ἰησοῦ, λε[προῖς συν]οδεύων καὶ συνεσθί[ω]ν αὐτοῖς] ἐν τῷ πανδοχείῳ ἐλ[έπηρσα] καὶ αὐτὸς
ἐγώ. ἐὰν οὖν [σὺ θέλῃς], καθαρίζομαι. ὁ δὲ κύριος [ἐφη αὐτῷ]· θέλω καθαρίσθητι [καὶ εὐθέως] ἀπέστη
ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπ[ρα]. ὁ δὲ κύριος εἶπεν αὐτῷ· πορεύ[ε]θαι ἐπίδειξον σεαυτὸν] τοῖς ἱερεῦσι . . .

⁸ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἑκατόνταρχος
 ἔφη· κύριε, οὐκ εἰμι ἱκανὸς
 ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον

εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. ⁹ καὶ
 γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν,

ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ
 λέγω τούτῳ· πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ
 ἄλλῳ· ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου·
 ποιήσων τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ¹⁰ ἀκούσας δὲ
 ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν καὶ εἶπεν τοῖς
 ἀκολουθοῦσιν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, παρ'
 οὐδενὶ τοσαύτην πίστιν ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὔρον.

¹¹ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν
 καὶ δυσμῶν ἤξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ
 Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τῶν οὐρανῶν· ¹² οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας
 ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·
 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν
 ὀδόντων.

¹³ καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ·
 ὕπαγε, ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. καὶ ἰάθη
 ὁ παῖς ἐν τῇ ᾠρᾷ ἐκείνῃ.

αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐ-
 τοῦ. ⁴ οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν
 παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες ὅτι
 ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ τοῦτο· ⁵ ἀγαπᾷ γὰρ τὸ
 ἔθνος ἡμῶν καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾧκοδό-
 μησεν ἡμῖν. ⁶ ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐ-
 τοῖς. ἦδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ
 τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν φίλους ὁ ἑκατοντάρχης
 λέγων αὐτῷ· κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γὰρ ἱκανός
 εἰμι ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς· ⁷ διὸ
 οὐδὲ ἐμαυτὸν ἤξιώσα πρὸς σὲ ἐλθεῖν· ἀλλὰ
 εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήτω ὁ παῖς μου. ⁸ καὶ
 γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσό-
 μενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ
 λέγω τούτῳ· πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ
 ἄλλῳ· ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου·
 ποιήσων τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ⁹ ἀκούσας δὲ ταῦτα
 ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς τῷ
 ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν· λέγω ὑμῖν,
 οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὔρον.
 13 28-30 (165. S. 131): ²⁸ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθ-
 μὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὀψησθε
 Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας
 τοὺς προφῆτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶς δὲ
 ἐκβαλλομένους ἔξω. ²⁹ καὶ ἤξουσιν ἀπὸ ἀνα-
 τολῶν καὶ δυσμῶν καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου,
 καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.
³⁰ καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι,
 καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

7 ¹⁰ καὶ ὑποστρέψαντες εἰς τὸν οἶκον οἱ
 πεμφθέντες εὔρον τὸν δοῦλον ὑγιαίνοντα.

Mt 8 11 = Lc 13 29: Ps 106 3.

Matth 8, 9 ὑπὸ ἐξουσίαν C W Θ λ φ ϩ sy^{pe} ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος S B it vg ὑπὸ ἐξουσίαν
 καὶ ἔχω ἐξουσίαν sy^c ἔχων ἐξουσίαν sy^s 12 ἐκβληθήσονται B C W Θ λ φ ϩ vg sa bo ἐξελεύ-
 σονται S sy^{cs} pe ἐλεύσονται it 13 ἐκείνη B W φ ϩ it vg sy^{cs} pe sa bo + καὶ ὑποστρέψας ὁ
 ἑκατόνταρχος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ᾠρᾷ εὔρεν τὸν παῖδα ὑγιαίνοντα S C Θ λ vgl. Lc 7 10

Luk 7, 7 διὸ — ἐλθεῖν > D it sy^s

47. Heilung der Schwiegermutter des Petrus.

47. The Healing of Peter's Wife's Mother.

Matth 8 14–15 (= Mark 1 29–31 = Luk 4 38–39. 13. S. 20)

¹⁴ Καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν· ¹⁵ καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· 1 29–31 | 4 38–39

48. Krankenheilungen am Abend.

48. The Sick Healed at Evening.

Matth 8 16–17 (= Mark 1 32–34 = Luk 4 40–41. 14. S. 21)

¹⁶ Ὁψίας δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς· καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν· ¹⁷ ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥῆθὲν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος· αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν. 1 32–34 | 4 40–41

49. Verschiedene Nachfolger. Matth 8 18–22

49. Two Claimants to Discipleship.

¹⁸ Ἰδὼν δὲ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.

4 35

¹⁹ καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἔαν ἀπέρχῃ. ²⁰ καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.

²¹ ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν εἶπεν αὐτῷ· κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου. ²² ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ· ἀκολουθεῖ μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

9 57–60 (138. S. 112):

⁵⁷ Καὶ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ εἶπεν τις πρὸς αὐτόν· ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἔαν ἀπέρχῃ. ⁵⁸ καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.

⁵⁹ εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον· ἀκολουθεῖ μοι. ὁ δὲ εἶπεν· ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθόντι θάψαι τὸν πατέρα μου. ⁶⁰ εἶπεν δὲ αὐτῷ· ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Mt 8 17: Jes 53 4.

Matth 8, 22 ὁ δὲ Ἰησοῦς B C W Θ λ φ ϩ vg sy^{cs} p^o sa l^o ὁ δὲ S it

Luk 9, 57 καὶ ϩ⁴⁵ S B C Θ sy^{cs} p^o l^o δὲ (πορ. δὲ) sa ἐγένετο δὲ A W λ ϩ it vg καὶ ἐγένετο D φ | ἀπέρχῃ] ὑπάγῃς ϩ⁴⁵ ὑπάγεις D 59 ἀπελθόντι ϩ⁴⁵ S B C W ϩ bo ἀπελθεῖν A λ φ it vg ἀπελθόντα D Θ > sa

Zu Matth 8 14 vgl. Ebion. Evang. S. 19.

50. Der Seesturm.

50. Stilling the Tempest.

Matth 8 23—27 (= Mark 4 35—41 = Luk 8 22—25. 105. S. 77 f.)

²³ Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ²⁴ καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. ²⁵ καὶ προσελθόντες ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες· κύριε, σῶσον, ἀπολλύμεθα. ²⁶ καὶ λέγει αὐτοῖς· τί δειλοὶ ἐστε, ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. ²⁷ οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες· ποταπὸς ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν;

51. Die Besessenen von Gadara.

51. The Gadarene Demoniacs.

Matth 8 28—34 (= Mark 5 1—20 = Luk 8 26—39. 106. S. 78 f.)

²⁸ Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. ²⁹ καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες· τί ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἤλθες ὥδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ³⁰ ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. ³¹ οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες· εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἀπόστειλον ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. ³² καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρηνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασι. ³³ οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. ³⁴ καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησιν τῷ Ἰησοῦ καὶ ἰδόντες αὐτὸν παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

52. Heilung des Gichtbrüchigen.

52. The Healing of a Man sick of the Palsy.

Matth 9 1—8

Mark 2 1—12

Luk 5 17—26

(45. 1 40—45. S. 36 f.)

(45. 5 12—16. S. 36 f.)

¹ Καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον διεπέρασεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ¹ Καὶ εἰσελθὼν πάλιν εἰς Καφαρναοὺμ δι' ἡμερῶν ἠκούσθη ὅτι ἐν οἴκῳ ἐστίν. ² καὶ συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. ¹⁷ Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἱ ἦσαν ἐλληνιστὲς ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ· καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτόν.

Matth 8, 28 Γαδαρηνῶν S B C Θ sy s^{pe} Γεργεσηνῶν W λ φ ϩ bo Γερασηνῶν it vg sa 30 οὐ μακρὰν it vg

Luk 5, 17 οἱ ἦσαν] ἦσαν S ἦσαν δὲ D | αὐτόν S B W sa αὐτοὺς A C D Θ λ φ ϩ it vg sy s^{pe} bo > sy^s

² καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον,

καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ· ἄρσει τέκνον, ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι.

³ καὶ ἰδοὺ τινες τῶν γραμματέων εἶπαν ἐν ἑαυτοῖς· οὗτος βλασφημεῖ.

⁴ καὶ εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν·

ἵνα τί ἐνθυμείσθῃς πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ⁵ τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν·

ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν· ἔγειρε

καὶ περιπάτει; ⁶ ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ·

ἔγειρε ἄρον σου τὴν κλίνην καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Joh 5 8 9 ⁷ καὶ ἐγερθεῖς

ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ⁸ ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐφοβήθησαν καὶ ἐδό-

³ καὶ ἔρχονται φέροντες πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων.

⁴ καὶ μὴ δυνάμενοι προσενέγκαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράβατον ὅπου ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο.

⁵ καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ· τέκνον, ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι.

⁶ ἦσαν δὲ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν· ⁷ τί οὗτος οὕτως λαλεῖ; βλασφημεῖ· τίς δύναται ἀφίεναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἰς ὁ θεός; ⁸ καὶ εὐθύς ἐπιγνούς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτως διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, λέγει αὐτοῖς· τί ταῦτα διαλογίζεσθῃς ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

⁹ τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ· ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν· ἔγειρε καὶ ἄρον τὸν κράβατόν σου καὶ περιπάτει; ¹⁰ ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφίεναι ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς, λέγει τῷ παραλυτικῷ· ¹¹ σοὶ λέγω, ἔγειρε ἄρον τὸν κράβατόν σου καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου.

¹² καὶ ἡγέρθη καὶ εὐθύς ἄρας τὸν κράβατον ἐξῆλθεν ἔμπροσθεν πάντων,

ὥστε ἐξίστασθαι πάντας καὶ δο-

¹⁸ καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτησαν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θείναι ἐνώπιον αὐτοῦ.

¹⁹ καὶ μὴ εὐρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα διὰ τῶν κέραμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. ²⁰ καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν·

ἄνθρωπε, ἀφένωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.

²¹ καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι λέγοντες·

τίς ἐστιν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἁμαρτίας ἀφίεναι εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ θεός;

²² ἐπιγνούς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς·

τί διαλογίζεσθῃς ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ²³ τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν·

ἀφένωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν· ἔγειρε

καὶ περιπάτει; ²⁴ ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν ἔχει ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας, εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ· σοὶ λέγω, ἔγειρε καὶ ἄρας τὸ κλινιδίόν σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.

²⁵ καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων τὸν θεόν. ²⁶ καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδό-

Matth 9, 4 εἰδὼς B Θ λ sy^{pe} sa ἰδὼν S C D W φ ϩ it vg bo ἔγειρε καὶ D ἔγερθεις S C W Θ λ φ ϩ

6 ἔγειρε B it vg sy^{s pe} sa bo

Mark 2, 4 προσενέγκαι S B Θ vg sa bo προσεγγίσει A C D λ φ ϩ it sy^{pe} προσελθεῖν W
5 ἀφίενται B ἀφένωνται S A C D W λ φ ϩ ἀφίονται Θ sind erlassen sa bo 9 περιπάτει
A B C W Θ λ φ ϩ vg sy^{pe} ὑπάγε S ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου D it
Luk 5, 26 καὶ ἔκστασις — θεόν > D W φ

ξασαν τὸν Θεὸν τὸν δόντα ἔξου-
σίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

ξάζειν τὸν Θεὸν
λέγοντας ὅτι οὕτως οὐδέ-
ποτε εἶδαμεν.

ξάζον τὸν Θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν
φόβου λέγοντες ὅτι εἶδομεν παρά-
δοξα σήμερον.

58. Berufung des Levi und Zöllnerverkehr.

53. The Call of Levi.

Matth 9 9-13

Mark 2 13-17

Luk 5 27-32

⁹ Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ-
θεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ
τὸ τελώνιον, Μαθθαῖον λεγόμε-
νον, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀκολουθεῖ
μοι. καὶ ἀνα-
στάς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

¹⁰ καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου
ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶ-
ναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συναν-
έκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθη-
ταῖς αὐτοῦ.

¹¹ καὶ ἰδόντες
οἱ Φαρισαῖοι

ἔλεγον τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ· διὰ τί μετὰ τῶν
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ
διδάσκαλος ὑμῶν; ¹² ὁ δὲ ἀκούσας
εἶπεν·

οὐ
χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰα-
τροῦ ἄλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. ¹³ πο-

¹³ Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν
θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο
πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.

¹⁴ καὶ παράγων εἶδεν Λεὺν τὸν
τοῦ Ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ
τὸ τελώνιον,

καὶ λέγει αὐτῷ· ἀκολουθεῖ
μοι. καὶ ἀνα-
στάς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

¹⁵ καὶ γίνεται κατακεῖσθαι αὐ-
τὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλοὶ συναν-
έκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθη-
ταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ
ἠκολούθουν αὐτῷ. ¹⁶ καὶ

οἱ γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων
ἰδόντες ὅτι ἐσθίει μετὰ τῶν ἁμαρ-
τωλῶν καὶ τελωνῶν, ἔλεγον τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ· ὅτι μετὰ τῶν
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει;

¹⁷ καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐ-
τοῖς ὅτι οὐ
χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰα-
τροῦ ἄλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες·

²⁷ Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν,

καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι
Λεὺν καθήμενον ἐπὶ
τὸ τελώνιον,

καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀκολουθεῖ
μοι. ²⁸ καὶ καταλιπὼν πάντα ἀνα-
στάς ἠκολούθει αὐτῷ.

²⁹ καὶ ἐποίησεν δοχὴν μεγάλην
Λεὺς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ
ἦν ὄχλος πολὺς τελωνῶν καὶ ἁλ-
λων οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακει-
μενοί.

³⁰ καὶ ἐγόγγυζον
οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς
αὐτῶν

πρὸς τοὺς μαθητάς
αὐτοῦ λέγοντες· διὰ τί μετὰ τῶν
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε
καὶ πίνετε;* ³¹ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς· οὐ
χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰα-
τροῦ ἄλλὰ οἱ κακῶς ἔχοντες·

* Zu Lc 5 29 30 vgl. Lc 15 1 2.

Matth 9, 9 ἐκεῖθεν > S

Mark 2, 14 Λεὺν S A B C W L ƒ vg sy^{pe} sa bo Ἰάκωβον D Θ φ it ¹⁵ γίνεται (ἐγένετο φ)
κατακεῖσθαι αὐτόν S B φ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτόν A C λ ƒ vg sy^{pe} sa bo ἐγένετο (> Θ)
κατακειμένων αὐτῶν D Θ it γίνεται ἀνακειμένων αὐτῶν W | καὶ ἠκολούθουν| οἱ καὶ (> Θ) ἠκολού-
θησαν D Θ it vg und es folgten ihm die Schriftgelehrten und Phariseer bo ¹⁶ ὅτι² B τί ὅτι
A C λ φ ƒ διατὶ S D W it vg sy^{pe} sa bo τί Θ | ἐσθίει² S B D W Θ it ἐσθίει καὶ πίνει A C λ
φ ƒ vg sy^{pe} sa bo

Luk 5, 30 αὐτῶν > S D sa bo

Zu Mark 2 16 ff.: Oxyrhynchus Pap. 1224 fol. 2^v col. 2: Οἱ δὲ γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι καὶ ἱερεῖς
θεασάμενοι αὐτὸν ἠγανάκτουν [ὅτι σὺν ἁμαρτωλοῖς ἀνὰ μέσον κεῖται. ὁ] δὲ Ἰησὺς ἀκούσας [εἶπεν οὐ χρεῖαν
ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ] . . .

ρευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστίν· ἔλεος
θέλω καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἤλθον
καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτω-
λούς.

οὐκ ἤλθον
καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτω-
λούς.

³² οὐκ ἐλήλυθα
καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτω-
λούς εἰς μετάνοιαν.

54. Die Fastenfrage.

54. The Question about Fasting.

Matth 9 14-17

Mark 2 18-22

Luk 5 33-39

¹⁴ Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ
μαθηταὶ Ἰωάννου λέγοντες· διὰ
τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νη-
στεύομεν, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ
νηστεύουσιν; ¹⁵ καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ
νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ'
αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;

ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν
ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ
τότε νηστεύουσιν.

¹⁶ οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει
ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου
ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἶρει
γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ
τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖ-
ρον σχίσμα γίνεται.

¹⁷ οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς
ἄσκους παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥή-
γνυνται οἱ ἄσκοί, καὶ

¹⁸ Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάν-
νου καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύοντες.
καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ·
διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ
οἱ μαθηταὶ τῶν Φαρισαίων νη-
στεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ
νηστεύουσιν; ¹⁹ καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ
νυμφῶνος ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ'
αὐτῶν ἐστίν νηστεύειν; ὅσον χρό-
νον ἔχουσιν τὸν νυμφίον μετ' αὐ-
τῶν, οὐ δύνανται νηστεύειν.

²⁰ ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν
ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ
τότε νηστεύουσιν ἐν ἐκείνῃ τῇ
ἡμέρᾳ.

²¹ οὐδεὶς ἐπίβλημα
ράκους ἀγνάφου ἐπιράπτει
ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ
μή, αἶρει τὸ πλήρωμα ἀπ' αὐτοῦ
τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖ-
ρον σχίσμα γίνεται. ²² καὶ
οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς
ἄσκους παλαιούς· εἰ δὲ μή, ῥήξει
ὁ οἶνος τοὺς ἄσκους, καὶ

³³ Οἱ δὲ εἶπαν πρὸς αὐτόν· οἱ
μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν
πυκνὰ καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοί-
ως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων, οἱ δὲ σοὶ
ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν. ³⁴ ὁ δὲ
Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς· μὴ δύ-
νασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος,
ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστίν,
ποιῆσαι νηστεύσαι;

³⁵ ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν
ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,
τότε νηστεύουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς
ἡμέραις.

³⁶ ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν
πρὸς αὐτούς ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα
ἀπὸ ἱματίου καινοῦ σχίσας ἐπι-
βάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ
μή γε, καὶ τὸ καινὸν σχίσαι καὶ
τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνήσει τὸ ἐπί-
βλημα τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. ³⁷ καὶ
οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς
ἄσκους παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥήξει
ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἄσκους, καὶ

Mt 9 13 (= 12 7): Hos 6 6.

Matth 9, 13 ἁμαρτωλούς S B D W λ it vg sy^{pe} bo ἁμαρτωλούς εἰς μετάνοιαν C Θ φ ϩ sy^s sa
14 νηστεύομεν S B sa νηστεύομεν πολλὰ C D W Θ λ φ ϩ sy^{pe} bo νηστεύομεν + oifrig sy^s, +
frequentier it vg

Mark 2, 19 ὅσον — νηστεύειν > D W λ it sy^{pe}

Zu Luk 5 32: Justin Apol. I 15 8 nach μετάνοιαν: Θέλει γὰρ ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος τὴν μετάνοιαν
τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἢ τὴν κόλασιν αὐτοῦ.

ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἄσκοι
ἀπόλλυνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶ-
νον νέον εἰς ἀσκούς καινούς, καὶ
ἀμφοτέροι συντηροῦνται.

ὁ οἶνος ἀπόλλυται καὶ οἱ ἄσκοι,
ἀλλὰ οἶ-
νον νέον εἰς ἀσκούς καινούς.
(69. 2 23-28. S. 55 f.)

αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἄσκοι
ἀπολοῦνται· ²⁸ ἀλλὰ οἶνον νέον
εἰς ἀσκούς καινούς βλητέον. ²⁹ καὶ
οὐδείς πιὼν παλαιὸν θέλει νέον·
λέγει γάρ· ὁ παλαιὸς χρηστός
ἐστίν.
(69. 6 1-5. S. 55 f.)

55. Die Tochter des Jairus und das blutflüssige Weib.

55. *Jairus' Daughter and the Woman with the Issue of Blood.*

Matth 9 18-26 (= Mark 5 21-43 = Luk 8 40-56. 107. S. 80 f.)

¹⁸ Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων εἰς προσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ
λέγων ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν, ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν,
καὶ ζήσεται. ¹⁹ καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθει αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

5 21-43 8 40-56

²⁰ Καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη προσελθοῦσα ὀπισθεν ἤψατο τοῦ
κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ²¹ ἔλεγεν γάρ ἐν ἑαυτῇ· ἐὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου
αὐτοῦ, σωθήσομαι. ²² ὁ δὲ Ἰησοῦς στραφείς καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπεν· θάρσει, θύγατερ, ἡ
πίστις σου σέσωκέν σε. καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

5 34 7 50 8 43
10 52 18 42

²³ Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ
τὸν ὄχλον θορυβούμενον ²⁴ ἔλεγεν· ἀναχωρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον ἀλλὰ
καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ²⁵ ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς
χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἡγήρη τὸ κοράσιον. ²⁶ καὶ ἐξηλέν ἡ φῆμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

56. Heilung zweier Blinden. Matth 9 27-31

56. *Two Blind Men Healed.*

(vgl. 193. Matth 20 29-34 = Mark 10 46-52 = Luk 18 35-43. S. 150 f.)

²⁷ Καὶ παράγοντι ἐκείθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ κράζοντες
καὶ λέγοντες· ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὸς Δαυὶδ. ²⁸ ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν προσῆλθον αὐτῷ
οἱ τυφλοὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· πιστεῦτε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν
αὐτῷ· ναί, κύριε. ²⁹ τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων· κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν
γενηθήτω ὑμῖν. ³⁰ καὶ ἀνεψέχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
λέγων· ὁρᾶτε, μηδεὶς γινωσκέτω. ³¹ οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ
ἐκείνῃ.

Matth 9, 18 εἰς προσελθὼν B it vg sy^{pe} τις προσελθὼν φ προσελθὼν S εἰς ἐλθὼν C D W
Θ λ ϩ sy^s 28 ἐλθόντι δὲ] καὶ ἔρχεται D it

Mark 2, 22 ἀπόλλυται — καινούς (+ βάλλουσιν το) B bo ἐκχεῖται καὶ οἱ ἄσκοι ἀπολοῦνται
(ἀπόλλυνται W Θ), ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκούς καινούς (+ βλητέον A C Θ λ φ ϩ vg vgl. Lc; + βάλλου-
σιν W sy^s pe sa vgl. Mt) S A C W Θ λ φ ϩ vg sy^s pe sa καὶ οἱ ἄσκοι ἀπολοῦνται D it

Luk 5, 39 fehlt D it Marcion Iren Eus

57. Heilung eines stummen Dämonischen. Matth 9 32–34

57. The Healing of a Dumb Demoniac.

³² Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ κωφὸν δαιμονιζόμενον. ³³ καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες· οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. ³⁴ οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον· ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.*

58. Die Aussendung der Jünger. Matth 9 35–10 16

58. The Sending Out of the Twelve.

³⁵ Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν.** ³⁶ ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.

³⁷ [Joh 4 35] τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ὁ μὲν θερῖσμός πο-

Mark 6 6 (109. S. 83):

Καὶ περιῆγεν

τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων

6 34 (112. S. 87):

καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολλὸν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοὺς ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.

Luk 8 1 (84. S. 66)

Luk 10 1–12 (139.

S. 113): ¹ Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος ἐτέρους ἑβδομήκοντα δύο καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἡμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι.

² ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτοὺς· ὁ μὲν θερῖσμός πο-

* Matth 12 22–24 (85. S. 67): ²² Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν κωφὸν λαλεῖν καὶ βλέπειν. ²³ καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον· μήτι οὕτως ἐστὶν ὁ υἱὸς Δαυίδ. ²⁴ οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον· οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν Βεεζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.

Mark 3 22 (85. S. 67):

Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεεζεβούλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Luk 11 14–15 (149. S. 118):

¹⁴ Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν· ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. ¹⁵ τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπαν· ἐν Βεεζεβούλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

** Matth 4 23 (16. S. 22). Καὶ περιῆγεν ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.

Mt 9 36: vgl. Num 27 17 I. Reg 22 17.

Matth 9, 32 κωφὸν S B sy^s p^e sa bo ἄνθρωπον κωφὸν C D W Θ λ φ Ϝ it vg 34 fehlt D sy^s Hil 35 μαλακίαν B C D W λ it vg sy^s p^e sa bo μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ Θ Ϝ τῷ λαῷ καὶ (+ πολλοί) ἠκολούθησαν αὐτῷ S φ

Luk 10, 1 ἑβδομήκοντα δύο B D vg sy^s sa Iren ἑβδομήκοντα S A C W Θ λ φ Ϝ it sy^p lo

λὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· ³⁸ δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερисμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

10 ¹ καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευματικῶν ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

Joh 1 42 ² τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα· πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ³ Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Μαθθαῖος ὁ τελώνης, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖος,

6 7 (109. S. 83): καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευματικῶν τῶν ἀκαθάρτων.

3 13—19 (72. S. 59 f.): ¹³ καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν.

¹⁴ καὶ ἐποίησεν δώδεκα ἵνα ᾧσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν ¹⁵ καὶ ἔχειν ἐξουσίαν ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια·

¹⁶ καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα, καὶ ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ Σίμωνι Πέτρον· ¹⁷ καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὄνομα Βοανηργές, ὃ ἐστὶν υἱοὶ βροντῆς· ¹⁸ καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ

Luk 9 1 (109. S. 83):

συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ

ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια καὶ νόσους θεραπεύειν.

6 13—16 (72. S. 59 f.):

καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,

¹⁴ Σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασεν Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην καὶ

Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον Ἀλφαίου καὶ Σίμωνα

Act 1 13

Καὶ ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸ ὑπερῶν ἀνέβησαν οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὃ τε Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος καὶ

Ἀνδρέας,

Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Μαθθαῖος, Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ ζηλωτῆς καὶ Ἰού-

Matth 10, 3 Θαδδαῖος S B C vg sa bo Λεββαῖος D Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος W Θ λ ϩ sy pe Θαδδαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Λεββαῖος φ Judas zelotes it > sy s

Mark 3, 14 δώδεκα A C D λ ϩ it vg sy s pe δώδεκα (+ μαθητὰς. ἵνα — αὐτοῦ W) οὓς καὶ (> sa bo) ἀποστόλους ὠνόμασεν (-σαν sa) S B W Θ φ sa bo ¹⁵ ἐξουσίαν S B C sa bo ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς (> Θ, νόσους καὶ A D W Θ λ φ ϩ it vg sy s pe ¹⁶ καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα S B C > A D W Θ λ φ ϩ it vg sy s pe sa lo

⁴ Σίμων ὁ Καναναῖος καὶ
Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ὁ
καὶ παραδούς αὐτόν.

⁵ τούτους τοὺς δώ-
δεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰη-
σοῦς παραγγείλας αὐ-
τοῖς λέγων· εἰς ὁδὸν ἐθ-
νῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ
εἰς πόλιν Σαμαριτῶν μὴ
εἰσέλθῃτε· ⁶ πορεύεσθε
δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρό-
βατα τὰ ἀπολωλότα οἴ-
κου Ἰσραὴλ.* ⁷ πορευ-
όμενοι δὲ κηρύσσετε λε-
γοντες ὅτι ἤγγικεν ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
⁸ ἀσθενοῦντας θεραπεύ-
ετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λε-
προύς καθαρίζετε, δαι-
μόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν
ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.

⁹ μὴ κτήσῃσθε χρυσὸν
μηδὲ ἀργυρὸν μηδὲ χαλ-
κὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν,
¹⁰ μὴ πῆραν εἰς ὁδὸν μη-
δὲ δύο χιτῶνας μηδὲ
ὑποδήματα μηδὲ ῥά-
βδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργά-
της τῆς τροφῆς αὐτοῦ.

¹¹ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν
ἢ κώμην εἰσέλθῃτε, ἐξε-
τάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός
ἐστιν· κἀκεῖ μένατε ἕως

Ἀλφαίου καὶ Θαδδαίου
καὶ Σίμονα τὸν Κανα-
ναῖον ¹⁹ καὶ Ἰούδαν
Ἰσκαριώθ, ὃς καὶ παρέ-
δωκεν αὐτόν.

6 8–11 (109. S. 84):
⁸ καὶ παρήγγειλεν αὐ-
τοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν
εἰς ὁδὸν εἰ μὴ ῥάβδον
μόνον, μὴ ἄρτον, μὴ πῆ-
ραν, μὴ εἰς τὴν ζώνην
χαλκόν, ⁹ ἀλλὰ ὑποδεδε-
μένους σανδάλια, καὶ μὴ
ἐνδύσῃσθε δύο χιτῶνας.
¹⁰ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς·
ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃτε εἰς
οἰκίαν,

ἐκεῖ μένετε ἕως

τὸν καλούμενον ζηλω-
τὴν ¹⁸ καὶ Ἰούδαν Ἰα-
κώβου καὶ Ἰούδαν
Ἰσκαριώθ, ὃς ἐγένετο
προδότης.

9 2–5 (109. S. 84):

² Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς
κηρύσσειν τὴν βασιλείαν
τοῦ Θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι,

S. u. v. 9

³ καὶ εἶπεν πρὸς αὐ-
τούς· μηδὲν αἴρετε εἰς
τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον
μήτε πῆραν μήτε ἄρτον
μήτε ἀργύριον μήτε ἀνά
δύο χιτῶνας ἔχειν.

⁴ καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν
εἰσέλθῃτε,

ἐκεῖ μένετε καὶ

δας Ἰακώβου.

Luk 10 4 μὴ βαστά-
ζετε βαλλάντιον, μὴ πῆ-
ραν, μὴ ὑποδήματα· καὶ
μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν
ἀσπάσῃσθε.

⁶ εἰς ἣν δ' ἂν εἰσέλ-
θῃτε οἰκίαν, πρῶτον λέ-
γετε· εἰρήνη τῷ οἴκῳ
τούτῳ. ⁶ καὶ ἐὰν ἐκεῖ ἦ

* Matth 15 24 (116. S. 92): Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ.

Matth 10, 11 εἰς — εἰσέλθῃτε] ἡ πόλις εἰς ἣν ἂν εἰσέλθῃτε εἰς αὐτήν D

Zu Matth 10 10: I. Tim 5 18: Λέγει γὰρ ἡ γραφή . . . καί· ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ (: τῆς τρο-
φῆς S) αὐτοῦ; vgl. Didache 13 1 und I. Kor 9 14: Οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξεν τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγ-
γέλλουσιν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν.

ἂν ἐξέλθῃτε. ¹² εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν. ¹³ καὶ ἂν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθάτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἂν δὲ μὴ ᾗ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.

¹⁴ καὶ ὅς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἕξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν ἐκ τῶν ποδῶν ὑμῶν.

¹⁵ ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

¹⁶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστέραι.

ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν.

¹¹ καὶ ὅς ἂν τόπος μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν

ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.

ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε.

⁵ καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης

τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάσσετε εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς.

υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μὴ γέ, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. ⁷ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἔσθοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἅγιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. ⁸ καὶ εἰς τὴν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν, ⁹ καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς· ἡγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

¹⁰ εἰς τὴν δ' ἂν πόλιν εἰσέλθῃτε καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἵπατε· ¹¹ καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν εἰς τοὺς πόδας ἀπομασώμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἡγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

¹² λέγω ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

³ ὑπάγετε· ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρναις ἐν μέσῳ λύκων.

Luk 10, 6 ἐπαναπαύσεται S B ἐπαναπαύσεται A C D W Θ λ φ ϩ

Zu Matth 10 16: II. Clemens 5 2-4: Λέγει γὰρ ὁ κύριος· ἔσσεσθε ὡς ἄρνια ἐν μέσῳ λύκων. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος αὐτῷ λέγει· ἐὰν οὖν διασπαράξωσιν οἱ λύκοι τὰ ἄρνια; εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· μὴ φοβείσθω.

59. Das Schicksal der Jünger. Matth 10 17–25 *

59. The Lot of the Disciples.

¹⁷ Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς· ¹⁸ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν.

[Joh 14 28] ¹⁹ ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε· ²⁰ οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.** ²¹ παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. ²² καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

²³ ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ ἕως ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

[Joh 13 18 15 20] ²⁴ οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ²⁵ ἄρκετον τῷ μαθητῇ ἵνα γέννηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ,*** καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεεζεβούλ ἐπεκάλεσαν, πόσω μάλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ.

* Matth 24 9 13 (215. S. 172 f.):
⁹ Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν

Mark 13 9–13 (215. S. 172 f.):
⁹ Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ¹⁰ καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη πρῶτον δεῖ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. ¹¹ καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ' ὁ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· κύριος γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ¹² καὶ παραδώσει ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς· ¹³ καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Luk 21 12–17 19 (215. S. 172 f.):
¹² Πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου· ¹³ ἀποβήσεται ὑμῖν εἰς μαρτύριον. ¹⁴ Ἔτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι· ¹⁵ ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἣ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι ἢ ἀντειπεῖν ἀπαντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. ¹⁶ παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, ¹⁷ καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. (18 s. zu Matth 10 30) ¹⁸ ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου.

¹³ ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

** Luk 12 11 12 (155. S. 124): ¹¹ Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε ἢ τί εἴπητε· ¹² τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.

*** Luk 6 40 (7 J. S. 62): Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον· καθηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ.

Mt 10 21: vgl. Mi 7 6, vgl. v. 35.

Matth 10, 17 δὲ > D it 18 ἀχθήσεσθε] σταθήσεσθε D it sy^s Iren 23 ἑτέραν S B W ἄλλην C R vg sy^p sa bo ἄλλην (ἐτέραν λ φ), κὰν (ἐὰν δὲ D it) ἐν τῇ ἄλλῃ (ἐκ ταύτης Θ λ φ) διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην (ἐτέραν Θ λ) D Θ λ φ it sy^s

σαν τὰ ἄρνια τοὺς λύκους μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτά· καὶ ὑμεῖς μὴ φοβεῖσθε τοὺς ἀποκτείνοντας ὑμᾶς καὶ μὴ δύναντες ποιεῖν, ἀλλὰ φοβεῖσθε τὸν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ὑμᾶς ἔχοντα ἐξουσίαν ψυχῆς καὶ σώματος τοῦ βαλεῖν εἰς γένναν πυρός (vgl. Mt 10 28). Hebr. Evang.: Τὸ Ἰουδαϊκόν· ὑπὲρ ὅφεις 1424.

60. Aufforderung zum furchtlosen Bekenntnis. Matth 10 26-33

60. Exhortation to Fearless Confession.

²⁶ Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται.* ²⁷ ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἵπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὐς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων.

²⁸ καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυνάμενων ἀποκτείνειν·

φοβεῖσθε

δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γέεννῃ.

²⁹ οὐχὶ δύο στρούθια ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν. ³⁰ ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναί εἰσιν.** ³¹ μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.

³² πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσῃ ἐν ἑμοί ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ³³ ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι καὶ ἐγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.***

12 2-9 (155. S. 123 f.): ² Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται.* ³ ἂν θ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἵπατε ἐν τῷ φωτί ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὐς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωματίων.

⁴ λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἔχόντων περισσώτερόν τι ποιῆσαι.

⁵ ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτείνειν ἔχοντα ἐξουσίαν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε.

⁶ οὐχὶ πέντε στρούθια πωλοῦνται ἀσσαρίων δύο; καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλεησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. ⁷ ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἡριθμῶνται.** μὴ φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε.

⁸ λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἑμοί ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσῃ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ·

⁹ ὃ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ.***

* Mark 4 22 (94. S. 74): Οὐ γάρ ἐστὶν τι κρυπτόν, ἂν μὴ ἵνα φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν.

** Luk 21 18 (215. S. 173): Καὶ θρίξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται.

*** Mark 8 38 (123. S. 99): Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἑμούς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἀμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

Luk 8 17 (94. S. 74): Οὐ γάρ ἐστὶν κρυπτόν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς φανερόν ἔλθῃ.

Luk 9 26 (123. S. 99): Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἑμούς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.

Luk 12, 4 φοβηθῆτε] πτοηθῆτε B⁴⁵

5 φοβήθητε²] φοβηθῆναι B⁴⁵

9 > B⁴⁵ sy^s it (e)

Zu Matth 10 26 par. Oxyrhynchus Pap. 654, 5: Λέγει Ἰησοῦς· [πᾶν τὸ μὴ ἔμπροσθεν τῆς ὀψεώς σου καὶ [τὸ κεκρυμμένον] ἀπὸ σοῦ ἀποκαλυφ(θ)ήσεται σοι· οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται] καὶ τεθαμμένον ὃ οὐκ ἐγερθήσεται].

Zu Matth 10 28 par. vgl. Ii. Clemens 5 2-4 oben S. 48.

61. Zwiespalt unter den Nächsten. Matth 10 34–36

61. Division in Households.

³⁴ Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν.

³⁵ ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ νόμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, ³⁶ καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.

12 51–53 (160. S. 128): ⁵¹ Δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ διαμερισμός. ⁵² ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἐνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισὶν ⁵³ διαμερισθήσονται, πατὴρ ἐπὶ υἱῷ καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ θυγατέρα καὶ θυγάτηρ ἐπὶ τῇ μητέρᾳ, πενθερά ἐπὶ τὴν νόμφην αὐτῆς καὶ νόμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν.

62. Bedingungen der Nachfolge. Matth 10 37–39

62. The Conditions of Discipleship.

³⁷ Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος,

³⁸ καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος.

³⁹ ὁ εὐρῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.* [Joh 12 25]

14 26–27 (171. S. 134): ²⁶ Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ, οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής. ²⁷ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής.

17 33 (184. S. 141): ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι, ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὃς ἂν ἀπολέσει, ζωογονήσει αὐτήν.*

* Matth 16 24–25 (123. S. 98): ²⁴ Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἄρατω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. ²⁵ ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὐρήσει αὐτήν.

Mark 8 34–35 (123. S. 98): ³⁴ Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἄρατω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. ³⁵ ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, σῶσει αὐτήν.

Luk 9 23–24 (123. S. 98): ²³ *Ἐλεγεν δὲ πρὸς πάντας· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι, ἀρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἄρατω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. ²⁴ ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σῶσει αὐτήν.

Mt 10 35 36 = Lc 12 53: Mi 7 6, vgl. v. 21.

Luk 14, 26 δὲ 35 S A D W Θ λ φ 8 vg sa bo

τε B it

27 > sy^s bo und Codd. graec.

63. Schluß der Rede. Matth 10 40—11 1

63. End of the Discourse.

⁴⁰ Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με.* Joh 12 44 45 13 20 ⁴¹ ὁ δεχόμενος προφῆτην εἰς ὄνομα προφῆτου μισθὸν προφῆτου λήμψεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήμψεται. ⁴² καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.**

11 ¹ Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

64. Anfrage des Täufers. Matth 11 2—6

64. The Baptist's Question.

² Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμοῦ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ³ εἶπεν αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;

⁴ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· ⁵ τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν καὶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, καὶ νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· ⁶ καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

7 18—23 (81. S. 64 f.): ¹⁸ Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ¹⁹ ἐπεμψεν πρὸς τὸν κύριον λέγων· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; ²⁰ παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπαν· Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέστειλεν ἡμᾶς πρὸς σέ λέγων· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; ²¹ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πόνηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο βλέπειν. ²² καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἶδετε καὶ ἤκούσατε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· ²³ καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

* Matth 18 5 (129. S. 107): Καὶ ὃς ἐὰν δέξηται ἐν παιδίῳ τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται.

Mark 9 37 (129. S. 107): Ὃς ἂν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.

Luk 9 48 (129. S. 107): Ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με.

Luk 10 16 (139. S. 114): Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.

** Mark 9 41 (130. S. 103): Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματι, ὅτι Χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Mt 11 5 = Lc 7 22: vgl. Jes 29 18 19 35 5 6 61 1. Vgl. Lc 4 18.

Matth 11, 2 Χριστοῦ] Ἰησοῦ D sy^c τοῦ κυρίου ἡμῶν sy^s | διὰ S B C D W Θ it sy^{cs} pe sa δύο λ φ x vg bo

65. Jesu Zeugnis über den Täufer. Matth 11 7–19

65. Christ's Testimony to the Baptist.

7 Τούτων δὲ πορευ-
ομένων ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς
ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· τί ἐξήλατε εἰς τὴν ἔρη-
μον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευ-
όμενον; 8 ἀλλὰ τί ἐξήλατε ἰδεῖν; ἀνθρώπον
ἐν μαλακοῖς ἡμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ
μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων.

9 ἀλλὰ τί ἐξήλατε; προ-
φήτην ἰδεῖν; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον
προφήτου. 10 οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται·
ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ
προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
ἐμπροσθέν σου. 11 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγή-
γερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου
τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασι-
λείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν.

(vgl. Matth 21 32 (203. S. 159))

12 ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βα-
πτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιά-
ζεται, καὶ βιάσται ἀρπάζουσιν αὐτήν. 13 πάν-
τες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου
ἐπροφήτευσαν· 14 καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐ-
τός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἐρχέσθαι. 15 ὁ ἔχων
ὦτα ἀκουέτω.

16 τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην;
ὅμοια
ἐστὶν παιδίῳ καθημένῳ ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἃ
προσφωνοῦντα τοῖς ἐτέροις 17 λέγουσιν· ἡ ὑλή-

7 24–85 (82. S. 65): 24 Ἀπελθόντων δὲ τῶν
ἀγγέλων Ἰωάννου ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς
ὄχλους περὶ Ἰωάννου· τί ἐξήλατε εἰς τὴν ἔρη-
μον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευ-
όμενον; 25 ἀλλὰ τί ἐξήλατε ἰδεῖν; ἀνθρώπον
ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἡμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν
ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς
βασίλειοις εἰδὶν. 26 ἀλλὰ τί ἐξήλατε ἰδεῖν; προ-
φήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον
προφήτου. 27 οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται·
ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ
προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
ἐμπροσθέν σου. 28 λέγω ὑμῖν,
μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Ἰωάννου
οὐδεὶς ἐστίν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασι-
λείᾳ τοῦ Θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστιν.

29 καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι
ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν, βαπτισθέντες τὸ βά-
πτισμα Ἰωάννου· 30 οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομι-
κοὶ τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτοὺς,
μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.

16 16 (176. S. 137): ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται
μέχρι Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ
εὐαγγελίζεται καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.

7 31 τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς
γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; 32 ὅμοιοί
εἰσιν παιδίῳ τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις καὶ
προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις λέγοντες· ἡ ὑλή-

Mt 11 10 = Le 7 27; Mal 3 1.

Mt 11 14; Mal 3 22.

Matth 11, 8 μαλακοῖς S B D vg μαλακοῖς ἱματίοις C W Θ λ φ ϩ it sy^{cs} pe sa bo 15 ὦτα
B D sy^s ὦτα ἀκούειν S C W Θ λ φ ϩ it vg sy^c pe sa bo 16 ἐτέροις (+ αὐτῶν C Θ φ) S B C D Θ λ
φ ϩ bo ἑτάροις (+ αὐτῶν sy^{cs} pe) W vg sy^{cs} pe sa ad invicem it vgl. Le

Luk 7, 26 προφήτου + v. 28 ὅτι οὐδεὶς μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ
βαπτιστοῦ D, läßt diese Worte in v. 28 aus 28 λέγω — οὐδεὶς ἐστίν] λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται
ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ sy^s | Ἰωάννου S B W λ φ it sa bo
προφήτης Ἰωάννου A D Θ ϩ vg sy^{pe} 32 λέγοντες D φ it λέγοντα W καὶ λέγουσιν A Θ ϩ vg
sy^{pe} & λέγει S B λ > sy^s

Zu Matth 11 12: Hebr. Evang.: Τὸ Ἰουδαϊκὸν διαρπάζεται ἔχει 1424.

σαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὥρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν
καὶ οὐκ ἐκόψασθε. ¹⁸ ἤλθεν γὰρ Ἰωάννης
μήτε ἐσθίων μήτε πίνων,
καὶ λέγουσιν· δαιμόνιον ἔχει. ¹⁹ ἤλθεν ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν·
ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν
φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαιώθη ἡ
σοφία ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῆς.

σαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὥρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν
καὶ οὐκ ἐκλούσατε. ²³ ἤλθην γὰρ Ἰωάννης ὁ
βαπτιστῆς μὴ ἐσθίων ἄρτον μήτε πίνων οἶνον,
καὶ λέγετε· δαιμόνιον ἔχει. ²⁴ ἤλθην ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε·
ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν. ²⁵ καὶ ἐδικαιώθη ἡ
σοφία ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς.

66. Wehe über die galiläischen Städte. Matth 11 20–24

66. Woes on the Cities of Galilee.

²⁰ Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς
ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ
μετενόησαν· ²¹ οὐαὶ σοι, Χοραζὶν· οὐαὶ σοι,
Βηθσαϊδᾶ· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένε-
νοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν.
²² πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνε-
κτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν. ²³ καὶ
σύ, Καφαρναούμ, μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;
ἕως ᾧδου καταβήσῃ. ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγενή-
θησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμεινεν
ἂν μέχρι τῆς σήμερον. ²⁴ πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
γῆ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρί-
σεως ἢ σοί.

10 13–15 (139. S. 114):

¹³ Οὐαὶ σοι, Χοραζὶν, οὐαὶ σοι,
Βηθσαϊδᾶ· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγενή-
θησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμενοι μετενόησαν.
¹⁴ πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνε-
κτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει ἢ ὑμῖν. ¹⁵ καὶ
σύ, Καφαρναούμ, μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;
ἕως τοῦ ᾧδου καταβήσῃ.

67. Jubelruf. Matth 11 25–27

67. Christ's Thanksgiving to the Father.

²⁵ Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς
ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν· ἐξομολογοῦμαι σοι, πάτερ, κύριε τοῦ

10 21–22 (141. S. 114 f.): ²¹ Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἡγαλλιάσατο τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ
εἶπεν· ἐξομολογοῦμαι σοι, πάτερ, κύριε τοῦ

Mt 11 23 = Lc 10 15; Jes 14 13 15

Matth 11, 19 ἔργων S B W sy^{pe} bo τέκνων C D Θ λ ϩ it vg sy^{cs} sa πάντων τῶν τέκνων φ
23 μὴ ἕως (+ τοῦ C λ) οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ S B C D Θ W λ it vg sy^c sa bo ἡ ἕως (+ τοῦ φ) οὐρανοῦ
ὑψωθῆς φ sy^s pe ἡ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα ϩ | καταβήσῃ B D W it vg sy^{cs} sa καταβιβασθήσῃ
S C Θ λ φ ϩ sy^{pe} bo

Luk 10, 14 ἐν τῇ κρίσει S A B C W Θ λ ϩ it vg sy^{pe} sa bo ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως φ sy^c ἐν ταύτῃ
τῇ ἡμέρᾳ sy^s > ϩ⁴⁵ D 15 καταβήσῃ B D sy^{cs} καταβιβασθήσῃ ϩ⁴⁵ S A C W Θ λ φ ϩ it vg
sy^{pe} sa bo 21 τῷ (ἐν τῷ S D sa bo) πνεύματι τῷ ἁγίῳ S B D it vg sy^{cs} sa bo ἐν (> C λ) τῷ
πνεύματι τῷ ἁγίῳ ὁ Ἰησοῦς C Θ λ sy^{pe} ἐν τῷ πνεύματι ϩ⁴⁵ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς A W φ ϩ

Zu Matth 11 25: Hebr. Evang.: Τὸ ἰουδαϊκόν· εὐχαριστῶ σοι 1424.

οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἔκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ²⁶ ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.

²⁷ πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ὃ ἔαν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.

Joh 3 85 17 2 7 29 10 14 15

οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.

²² πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστὶν ὁ υἱὸς εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ πατήρ εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ὃ ἔαν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.

68. Heilandsruf. Matth 11 28—30

68. Comfort for the Heavy-laden.

²⁸ Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ²⁹ ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῦς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ³⁰ ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός καὶ τὸ φορτίον μου ἑλαφρόν ἐστιν.

69. Das Ährenraufen am Sabbat.

69. Plucking Corn on the Sabbath.

Matth 12 1—8

Mark 2 23—28

Luk 6 1—5

(54. 2 18—22. S. 43 f.)

(54. 5 33—39. S. 43 f.)

¹ Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἔπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπέειναν, καὶ ἥρξαντο τίλλειν στάχους καὶ ἐσθίειν. ² οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπαν αὐτῷ· Ἰδοὺ οἱ μαθηταὶ σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαβ-

²³ Καὶ ἐγένετο αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν παραπορεύεσθαι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἥρξαντο ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχους. ²⁴ καὶ οἱ Φαρισαῖοι Joh 5 10 ἔλεγον αὐτῷ· Ἴδε τί ποιοῦσιν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν;

¹ Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἥσθιον τοὺς στάχους ψάχοντες ταῖς χερσίν. ² τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπαν· τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν; ³ καὶ

Mt 11 28 29: vgl. Sir 51 23—27. Mt 11 29: vgl. Jer 6 16. Mt 12 1 = Mc 2 23 = Lc 6 1: Dtn 23 25. Mt 12 2 = Mc 2 24 = Lc 6 2: vgl. Ex 20 10 Dtn 5 14.

Luk 10, 22 πάντα ϐ ⁴⁵ S B D λ φ it vg sy ^{cs} sa bo καὶ στραφείς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν· πάντα A C W Θ ϐ sy ^{pe} 6, 1 σαββάτῳ ϐ ⁴ S B W λ it sy ^{pe} sa bo σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ A C D Θ φ ϐ vg

Zu Matth 11 29: **Hebr. Evang.:** Ὁ θαυμάσας βασιλεύσει καὶ ὁ βασιλεύσας ἀναπαήσεται. Clem. Al. Strom. II 9 45, 5 (II 137 5—6 Stählin).

Οὐ παύσεται ὁ ζητῶν, ἕως ἂν εὕρῃ· εὐρών δὲ θαμβηθήσεται, θαμβηθεὶς δὲ βασιλεύσει, βασιλεύσας δὲ ἐπαναπαήσεται. ib. V 14 96, 3 (II 389 14—17 Stählin).

Μὴ παυσάσθω ὁ ζητῶν τοῦ ζητεῖν ἕως ἂν εὕρῃ καὶ ὅταν εὕρῃ [θαμβηθήσεται καὶ θαμ]βηθεὶς βασιλεύσει καὶ βασιλεύσας ἀναπαήσεται. Oxyrhynchus Pap. 654 Nr. 2.

βάτω. ³ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς·

οὐκ ἀνέγνωτε τί
ἐποίησεν Δαυίδ, ὅτε

ἐπείνασεν καὶ οἱ μετ'
αὐτοῦ; ⁴ πῶς εἰσῆλθεν εἰς
τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ

καὶ τοὺς ἄρτους τῆς
προθέσεως ἔφαγον, ὃ οὐκ ἐξόν ἦν
αὐτῷ φαγεῖν οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ,
εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις; ⁵ ἢ οὐκ
ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ ὅτι τοῖς
σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ
σάββατον βεβηλοῦσιν καὶ ἀναίτιοί
εἰσιν; ⁶ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ
μεῖζόν ἐστιν ὧδε. ⁷ εἰ δὲ ἐγνώκειτε
τί ἐστιν· ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν,
οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναι-
τίους.

⁸ κύριος γάρ ἐστιν
τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που.

²⁵ καὶ λέγει αὐτοῖς·

οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί
ἐποίησεν Δαυίδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν
καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ'
αὐτοῦ; ²⁶ πῶς εἰσῆλθεν εἰς
τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιαθάρ
ἀρχιερέως καὶ τοὺς ἄρτους τῆς
προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξε-
στιν φαγεῖν εἰ μὴ τοὺς ἱερεῖς, καὶ
ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν;

²⁷ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· τὸ σάβ-
βατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο,
καὶ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάβ-
βατον· ²⁸ ὥστε κύριός ἐστιν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαβ-
βάτου.

ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ
Ἰησοῦς· οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ
ἐποίησεν Δαυίδ, ὅποτε

ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ'
αὐτοῦ ὄντες; ⁴ ὥς εἰσῆλθεν εἰς
τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ

καὶ τοὺς ἄρτους τῆς
προθέσεως λαβὼν ἔφαγεν καὶ
ἔδωκεν τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς
οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνοις
τοὺς ἱερεῖς;

⁵ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς·

κύριός ἐστιν
τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που.

70. Die Heilung der verdorrten Hand.

70. The Healing of the Man with the Withered Hand.

Matth 12 9-14

⁹ Καὶ μεταβάς ἐκεῖθεν
ἦλθεν εἰς τὴν συν-
αγωγὴν αὐτῶν. ¹⁰ καὶ ἰδοὺ
ἄνθρωπος χεῖρα ἔχων ξηράν·
καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν
λέγοντες·

Mark 3 1-6

¹ Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς συν-
αγωγὴν, καὶ ἦν
ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμένην ἔχων
τὴν χεῖρα· ² καὶ παρετήρουν αὐτὸν

Luk 6 6-11

⁶ Ἐγένετο δὲ ἐν ἐτέρῳ σαββά-
τῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συν-
αγωγὴν καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν
ἄνθρωπος ἐκεῖ καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ
δεξιὰ ἦν ξηρά· ⁷ παρετηροῦντο δὲ
αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρι-

Mt 12 3 f = Mc 2 25 f = Lc 6 3 f: vgl. I. Reg 21 2-7. Mt 12 4 b = Mc 2 26 b = Lc 6 4 b: vgl.
Lev 24 7-9. Mt 12 5: vgl. Num 28 9 10. Mt 12 7 (= Mt 9 13): Hos 6 6.

Mark 2, 26 ἐπὶ Ἀβιαθάρ ἀρχιερέως > D W it sy^s 27 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς S A B C Θ λ φ Ϟ vg
sy^s pe sa bo λέγω δὲ ὑμῖν (+ ὅτι W) W D it

Luk 6, 5 lautet in D: τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ· ἄν-
θρωπε, εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ, εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρματος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου, vgl. v. 10

Zu Matth 12 10: **Hebr. Evang.:** Coementarius eram, manibus victum quaeritans; precor te, Iesu,
ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos. Hieronymus Comm. in Mt c. 12 13 (VII¹ 77 D
Vallarsi).

εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θε-
ραπεῦσαι; ἵνα κατηγορήσω-
σιν αὐτοῦ.

¹¹ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· τίς ἔσται
ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ἔξει πρό-
βατον ἓν, καὶ ἔαν ἐμπέσῃ τοῦτο
τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ
κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἔγειρε; ¹² πόσῳ
οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβά-
του.* ὥστε ἔξεστιν
τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν.

¹³ τότε λέγει
τῷ ἀνθρώπῳ· ἔκτεινόν σου τὴν
χεῖρα. καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀπεκα-
τεστάθῃ ὑγίης ὡς ἡ ἄλλη. ¹⁴ ἐξε-
λθόντες δὲ οἱ Φαρισαῖοι
συμβούλιον ἔλα-
βον κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπο-
λέσωσιν.

εἰ τοῖς σάββασιν θε-
ραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσω-
σιν αὐτοῦ.

⁸ καὶ λέγει τῷ
ἀνθρώπῳ τῷ τὴν χεῖρα ἔχοντι
ξηράν· ἔγειρε εἰς τὸ
μέσον.

⁴ καὶ λέγει αὐτοῖς· ἔξεστιν
τοῖς σάββασιν ἀγαθὸν ποιῆσαι ἢ
κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπο-
κτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων.** ⁵ καὶ
περιβλεψάμενος αὐτοὺς
μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ
πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει
τῷ ἀνθρώπῳ· ἔκτεινον τὴν
χεῖρα. καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀπεκα-
τεστάθῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ. ⁶ καὶ ἐξε-
λθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθὺς μετὰ
τῶν Ἱερωδιανῶν συμβούλιον ἐδί-
δουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπο-
λέσωσιν.

σαιοι εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θε-
ραπεύει, ἵνα εὐρωσιν κατηγορεῖν
αὐτοῦ. ⁸ αὐτὸς δὲ ᾗδει τοὺς δια-
λογισμοὺς αὐτῶν, εἶπεν δὲ τῷ
ἀνδρὶ τῷ ξηράν ἔχοντι τὴν
χεῖρα· ἔγειρε καὶ στῆθι εἰς τὸ
μέσον· καὶ ἀναστὰς ἕστη.

14 5 (168. S. 132):

καὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· τίνος
ὑμῶν υἱὸς ἢ βοὺς εἰς φρέαρ πεσεῖ-
ται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει
αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;*

⁶ ⁹ εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐ-
τοὺς· ἐπερωτῶ ὑμᾶς εἰ ἔξεστιν
τῷ σαββάτῳ ἀγαθοποιῆσαι ἢ
κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπο-
λέσαι,** ¹⁰ καὶ
περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς

εἶπεν αὐτῷ· ἔκτεινον τὴν
χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησεν, καὶ ἀπεκα-
τεστάθῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ. ¹¹ αὐτοὶ
δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ
διελάλουν πρὸς ἀλλήλους τί ἂν
ποιήσαιεν τῷ Ἰησοῦ.

Berufung der 12 Apostel.

The Call of the Twelve Apostles.

Luk 6 12-16, s. zu Mark 3 13-19. S. 59 f.

* Luk 13 15 16 (163. S. 129): ¹⁵ Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος καὶ εἶπεν· ὑποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τῷ
σαββάτῳ οὐ λυεῖ τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ¹⁶ ταύτην δὲ θυ-
γατέρα Ἀβραάμ οὐσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ
τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;

** Luk 14 3 (168. S. 132): Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους λέγων·
ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεῦσαι ἢ οὐ; οἱ δὲ ἡσύχασαν.

Mark 3, 3 ἔγειρε + καὶ στῆθι D sa (?)

Luk 14, 5 υἱὸς ἢ βοὺς P⁴⁵ A B W sy^{pe} sa υἱὸς ἢ βοὺς ἢ ὄνος sy^c ὄνος υἱὸς ἢ βοὺς Θ
ὄνος ἢ βοὺς S λ φ ϩ it vg bo βοὺς ἢ ὄνος sy^s πρόβατον ἢ βοὺς D 6, 10 danach v. 5 D

71. Zulauf und Heilungen.

71. Christ heals the Multitudes.

Matth 12 15-21

Mark 3 7-12

Luk 6 17-19

¹⁵ Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ πολλοί,

4 25 (16. S. 22): καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

12 ^{15 b} καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας,

¹⁶ καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερόν αὐτὸν ποιήσωσιν·
¹⁷ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἑσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος·
¹⁸ ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ἡρέτισα, ὃ ἀγαπητός μου ὃν ἠδόκησεν ἡ ψυχὴ μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσει τοὺς ἐθνεσιν ἀπαγ-

⁷ Καὶ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν· καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ⁸ καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, πλῆθος πολὺ ἀκούοντες ὅσα ποιεῖ, ἦλθον πρὸς αὐτόν. ⁹ καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν· ¹⁰ πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται ὅσοι εἶχον μάστιγας.* ¹¹ καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα,** ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν, προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἔκραζον λέγοντα ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

¹² καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ αὐτὸν φανερόν ποιήσωσιν.

¹⁷ Καὶ καταβάς μετ' αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος,

οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν,

¹⁸ καὶ οἱ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο·

¹⁹ καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἅπτεσθαι αὐτοῦ,* ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἴατο πάντας.

4 41 (14. S. 21): ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κραυγάζοντα καὶ λέγοντα ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

* Matth 14 38 (114. S. 89): Καὶ παρεκάλουν αὐτόν ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤμραντο διεσώθησαν.

** Matth 4 24 (16. S. 22): Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκρὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσῆνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, δαιμονιζομένους καὶ σεληνιζομένους καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

Mark 6 56 (114. S. 89): Καὶ παρεκάλουν αὐτόν ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωνται· καὶ ὅσοι ἄν ἤψαντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

Mt 12 18-21: Jes 42 1-4.

Matth 12, 15 16 πάντας. καὶ ἐπετίμησεν] πάντας δὲ οὓς ἐθεράπευσεν ἐπέπληξεν D it

Mark 3, 7 Γαλιλαίας ἠκολούθησεν (ἡκ. > D sy^s bo; + αὐτῷ λ ϩ) κ. ἀ. τ. ἰ. A B D Θ ϩ λ sy^p Γαλ. κ. ἀ. τ. ἰουδ. ἠκολούθησαν S C it vg Γαλ. ἠκολούθησεν αὐτῷ κ. ἀ. τ. ἰουδ. φ sa Γαλ. κ. τ. ἰουδαίας und ἠκολούθησαν na ch Σιδῶνα W

Luk 6, 17 πολὺς S B W λ sy^p sa > A D Θ φ ϩ it vg sy^s bo | Ἱερουσαλὴμ A B Θ λ φ ϩ vg sy^s sa bo Ἱερ. + καὶ (+ τῆς W) Περαιάς S W et transfretum it | Ἱερ. — ἦλθον] καὶ ἄλλων πόλεων ἐληλυθότων D

γελεῖ. ¹⁹ οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάζει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλαταταῖς τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ²⁰ κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῆκος τὴν κολῖν. ²¹ καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσιν.
(12 22. S. 67)

72. Berufung der 12 Apostel.

72. The Call of the Twelve Apostles.

Mark 3 13-19

Luk 6 12-16

5 1 S. 23

10 1-4 (58. S. 46 f.):

¹ Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

² τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα· πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ³ Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Μαθ-

¹³ Καὶ ἀναβάνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. ¹⁴ καὶ ἐποίησεν δώδεκα ἵνα ὧσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν ¹⁵ καὶ ἔχειν ἐξουσίαν ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια·* ¹⁶ καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα, καὶ ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ Σίμωνι Πέτρον· ¹⁷ καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὄνομα Βοανηργές, ὃ ἐστὶν υἱοὶ βροντῆς· ¹⁸ καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον

¹² Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξελεῖν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ. ¹³ καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,

Joh 1 42

¹⁴ Σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασεν Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην,

καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον, ¹⁵ καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν, καὶ Ἰάκωβον

* Mark 6 7 (109. S. 83 f.): Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων.

Luk 9 1 2 (109. S. 83 f.): ¹ Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια καὶ νόσους θεραπεύειν· ² καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι.

Mark 3, 14 δώδεκα A C D λ ϩ it vg sy^s p^e ἀποστόλους ὠνόμασεν (·σαν sa) S B W Θ φ sa bo τὰς (> Θ) νόσους καὶ A D W Θ λ φ ϩ it vg sy^s p^e Θ λ φ ϩ it vg sy^s p^e sa bo

Luk 6, 12 τοῦ Θεοῦ > D

δώδεκα (+ μαθητὰς, ἵνα — αὐτοῦ W) οὓς καὶ (> sa h o) ¹⁵ ἐξουσίαν S B C sa h o ἐξουσίαν θεραπεύειν ¹⁶ καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα S B C > A D W

θαῖος ὁ τελώνης, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖος, ⁴ Σίμων ὁ Καναναῖος καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ὁ καὶ παραδούς αὐτόν.

τόν τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαίου καὶ Σίμονα τὸν Καναναῖον ¹⁹ καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτῃ, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

(85. 320-22. S. 66)

Ἀλφαίου καὶ Σίμονα τὸν καλούμενον ζηλωτήν, ¹⁶ καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτῃ, ὃς ἐγένετο προδότης.

Die Feldrede.

The Sermon on the Plain.

Luk 6 20-49

73. Die Seligpreisungen. Luk 6 20-28

73. The Beatitudes.

5 3 4 6 11 12 (19. S. 23 f.): ³ Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ⁴ μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. ⁶ μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. ¹¹ μακάριοι ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν καὶ εἰπωσὶν πᾶν πονηρὸν κατὰ ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἑμοῦ.

¹² χαίrete καὶ ἀγαλλισθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

²⁰ Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν· μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

²¹ μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. ²² μακάριοι ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσιν καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ²³ χαίrete ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε· ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

74. Die Weherufe. Luk 6 24-26

74. The Woes.

²⁴ Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. ²⁵ οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι νῦν, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. ²⁶ οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἰπωσιν πάντες οἱ ἄνθρωποι· κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποιοῦν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Matth 10, 3 Θaδδaῖoς S B C vg sa bo Λεββαῖος D Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος W Θ λ ς
sy^{pe} Θaδδaῖoς ὁ ἐπικληθεὶς Λεββαῖος φ Judas zelotes it > sy^s 5, 11 πονηρὸν S B D it vg
sy^{es} sa bo Tert πονηρὸν ῥῆμα C W Θ λ φ ς sy^{pe} | ψευδόμενοι ἕνεκεν ἑμοῦ | ἕνεκεν δικαιοσύνης D it
ἕνεκεν ἑμοῦ sy^s

75. Von der Feindesliebe. Luk 6 27–36

75. On Love of One's Enemies.

5 39–42 44–48 (26. 27. S. 27 f.): 44 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν

καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς·

39 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίζει εἰς τὴν δεξιάν σου, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· 40 καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἅφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· 41 καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο. 42 τῷ αἰτοῦντί σε δός, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς.

7 12 (39. S. 34): πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

5 46 ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; 47 καὶ ἐὰν ἀσπάσῃσθε τοὺς ἀδελφούς ὑμῶν μόνον, τί περιστὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;

5 45 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. 48 ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν.

Matth 5, 44 ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν S B λ sy^{cs} sa bo Orig ἀγαπάτε τ. ἐχθ. ὑμῶν εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν (ὑμᾶς W Θ φ) καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν (τοὺς μισοῦντας It) ὑμᾶς D W Θ φ It sy^{pe} Eus vgl. Lc 6 27 28 ἀγαπάτε τ. ἐχθ. ὑμῶν καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς it vg | ὑπὲρ S B λ sy^{cs} sa. lo ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς (> D it) καὶ D W Θ φ It vg sy^{pe} 39 δεξιάν > D sy^{cs} 41 δύο S B W Θ λ φ It sy^{pe} sa. lo ἔτι (> sy^c) ἄλλα δύο D it vg sy^{cs} Iren

Luk 6, 29 ἐπὶ A B λ φ It εἰς S D W Θ 34 ἐστὶν > B 45 B | τὰ ἴσα > D it sy^s 35 μηδὲν A B D Θ λ φ It vg sa bo μηδὲνα S W sy^s

Zu Luk 6 32: II. Clemens 13 4: ... Λέγει ὁ Θεός· οὐ χάρις ὑμῖν, εἰ ἀγαπάτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ἀλλὰ χάρις ὑμῖν, εἰ ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς.

27 Ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν· ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, 28 εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, προσεύχεσθε περὶ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς.

29 τῷ τύποντί σε ἐπὶ τὴν σιαγὸνὰ πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσης.

30 παντὶ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει.

31 καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.

32 καὶ εἰ ἀγαπάτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. 33 καὶ γὰρ ἐὰν ἀγαθοποιῇτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. 34 καὶ ἐὰν δανείσητε παρ' ὧν ἐλπίζετε λαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν ἵνα ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα. 35 πλὴν ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς.

36 γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν.

76. Vom Richten. Luk 6 37-42

76. On Judging.

7 1-5 (36. S. 33): ¹ Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. ² ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε,

καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν.*

15 14 (115. S. 91): ἄφετε αὐτούς· τυφλοὶ ἐῖσιν ὁδηγοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται.

10 24 25 (59. S. 49): ²⁴ οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ²⁵ ἄρκετόν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ.

7 3 τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ⁴ ἢ πῶς ἔρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου· ἄφες ἐκβάλλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου;

⁵ ὑποκριτά, ἐκβαλε πρῶτον ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου τὴν δοκόν, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

³⁷ Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· καὶ μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε· ³⁸ δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν πεπιεσμένον σεσαλευμένον ὑπερεκχυννόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.*

³⁹ εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς· μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται;

⁴⁰ οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον· Joh 13 16 15 20

κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ.

⁴¹ Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; ⁴² πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου· ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑποκριτά, ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκβαλεῖν.

77. Das Kriterium der Frömmigkeit. Luk 6 43-46

77. The Test of Goodness.

7 18-21 (41. S. 35): 12 33-35 (86. S. 68 f.):

¹⁶ Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; ¹⁷ οὕτως πᾶν δένδρον

³³ Ἡ ποιήσατε τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν· ἐκ γὰρ τοῦ καρ-

⁴³ Οὐ γὰρ ἔστιν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν, οὐδὲ πάλιν δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν.

⁴⁴ Ἐκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυγῶσιν.

* Mark 4 24 (94. S. 74): Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν.

ἀγαθὸν καρπούς ἰα- ποῦ τὸ δένδρον γινώ-
 λους ποιεῖ, τὸ δὲ σα- σκεται. ³⁴ γεννήματα
 πρὸν δένδρον καρπούς ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε
 πονηροὺς ποιεῖ. ¹⁸ οὐ ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ
 δύναται δένδρον ἀγα- ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ
 θὸν καρπούς πονη- περισσεύματος τῆς
 ρούς ἐνεγκεῖν, οὐδὲ καρδίας τὸ στόμα λα-
 δένδρον σαπρὸν καρ- λεῖ.
 πούς καλοὺς ἐνεγκεῖν. ³⁵ ὁ ἀγαθὸς ἄν-
¹⁹ πᾶν δένδρον μὴ θρωπος ἐκ τοῦ ἀγα-
 ποιοῦν καρπὸν καλὸν θοῦ θησαυροῦ ἐκβάλ-
 ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ λει ἀγαθὰ, καὶ ὁ πο-
 βάλλεται. νηρὸς ἄνθρωπος ἐκ
²⁰ ἄραγε ἀπὸ τῶν τοῦ πονηροῦ θησαυ-
 καρπῶν αὐτῶν ἐπι- ροῦ ἐκβάλλει πονηρά.
 γνώσσεσθε αὐτούς.

²¹ οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε, εἰσελεύ-
 σεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ
 ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς.

⁴⁵ ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ
 θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ ἀγαθόν,
 καὶ ὁ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ προφέρει τὸ
 πονηρόν· ἐκ γὰρ περισσεύματος καρδίας λαλεῖ
 τὸ στόμα αὐτοῦ.

⁴⁶ τί δέ με καλεῖτε· κύριε κύριε, καὶ οὐ
 ποιεῖτε ἃ λέγω;

78. Schlußgleichnisse. Luk 6 47—49

78. Hearers and Doers of the Word.

7 24—27 (43. S. 36): ²⁴ Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει
 μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς,
 ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ὥκοδό-
 μησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν πέτραν. ²⁵ καὶ
 κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ
 ἐπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ
 ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ
 τὴν πέτραν. ²⁶ καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς
 λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς ὁμοιω-
 θήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ὥκοδόμησεν αὐτοῦ
 τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν ἄμμον. ²⁷ καὶ κατέβη ἡ
 βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἐπνευσαν οἱ
 ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ
 ἔπεσεν, καὶ ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη.

⁴⁷ Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με καὶ ἀκούων μου
 τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν
 τίνι ἐστὶν ὁμοιος. ⁴⁸ ὁμοιός ἐστιν ἀνθρώπων
 οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν
 καὶ ἔθηκεν θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημ-
 μύρης δὲ γενομένης προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ
 οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι αὐτήν
 διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομηθῆσαι αὐτήν. ⁴⁹ ὁ δὲ
 ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὁμοιός ἐστιν ἀνθρώπων
 οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θε-
 μελίου, ἣ προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθὺς
 συνέπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας
 ἐκείνης μέγα.

Matth 7, 21 οὐρανοῖς + αὐτὸς εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν W Θ it vg sy^c Cyp

Luk 6, 48 διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομηθῆσαι αὐτήν S B W sa bo τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν
 A C D Θ λ φ it vg sy^p > sy^s

79. Der Hauptmann von Kapernaum. Luk 7 1-10 (= Matth 8 5-13. 46. S. 37 f.)

Joh 4 48-54

79. The Centurion's Servant.

7 28 a
S. 368 5-13
S. 37 f.

¹ Ἐπειδὴ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καφαρναούμ. ² ἑκατοντάρχου δὲ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἡμελλεν τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ³ ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διὰ σώσῃ τὸν δούλον αὐτοῦ. ⁴ οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες ὅτι ἀξιός ἐστιν ᾧ παρέξη τοῦτο. ⁵ ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ὠκοδόμησεν ἡμῖν. ⁶ ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐπεμψεν φίλους ὁ ἑκατοντάρχης λέγων αὐτῷ· κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γὰρ ἱκανός εἰμι ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. ⁷ διὸ οὐδὲ ἑμαυτὸν ἡξίωσα πρὸς σέ ἐλθεῖν· ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήτω ὁ παῖς μου. ⁸ καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ· πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ· ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου· ποιήσων τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ⁹ ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν· λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὑρον. ¹⁰ καὶ ὑποστρέψαντες εἰς τὸν οἶκον οἱ πεμφθέντες εὑρον τὸν δούλον ὑγιαίνοντα.

80. Der Jüngling von Nain. Luk 7 11-17

80. The Widow's Son at Nain.

¹¹ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξῆς ἐπορεύθη εἰς πόλιν καλουμένην Ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ὄχλος πολὺς. ¹² ὡς δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς μονογενὴς υἱὸς τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς ἦν σὺν αὐτῇ. ¹³ καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ καὶ εἶπεν αὐτῇ· μὴ κλαῖε. ¹⁴ καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ, οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπεν· νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. ¹⁵ καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ¹⁶ ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν λέγοντες ὅτι προφήτης μέγας ἠγέρθη ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. ¹⁷ καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ καὶ πάσῃ τῇ περιχώρῳ.

81. Anfrage des Täufers. Luk 7 18-23 (= Matth 11 2-6. 64. S. 52)

81. The Baptist's Question.

¹⁸ Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ¹⁹ ἐπεμψεν πρὸς τὸν κύριον λέγων· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; ²⁰ παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ

Lc 7 15: III. Reg 17 23.

Luk 7, 1 ἐπειδὴ A B C W sa ἐπεὶ δὲ S λ φ ϩ vg to ὅτε δὲ Θ καὶ ὅτε sy s pe καὶ ἐγένετο
 ὅτε D it 7 διὸ — ἐλθεῖν > D it sy s 11 ἐγένετο ἐν τῷ ἐξῆς A B Θ φ ϩ it vg sy pe ἐγένετο ἐν
 τῇ ἐξῆς S C ἐγένετο τῇ ἐξῆς W τῇ ἐξῆς D sy s ἐγένετο ἐν τῷ λ | αὐτοῦ S B D W vg sy s pe
 sa bo αὐτοῦ ἱκανοὶ A C Θ λ φ ϩ αὐτοῦ πολλοὶ it 12 ἐγένετο δὲ ὡς ἤγγιζεν D it 13 κύριος
 SA B C Θ φ ϩ it vg sa Ἰησοῦς D W λ sy s pe bo

11 2-6
S. 52

ἄνδρες εἶπαν· Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέστειλεν ἡμᾶς πρὸς σέ λέγων· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; ²¹ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο βλέπειν. ²² καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες ἀπαγγείlate Ἰωάννῃ ἃ εἶδετε καὶ ἠκούσατε· *τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται*. ²³ καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

82. Jesu Zeugnis über den Täufer. Luk 7 24-35 (= Matth 11 7-19. 65. S. 53)

82. Christ's Testimony to the Baptist.

11 7-19
S. 53 f.12
S. 9

²⁴ Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου· τί ἐξήλατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ²⁵ ἀλλὰ τί ἐξήλατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἡμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσὶν. ²⁶ ἀλλὰ τί ἐξήλατε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσώτερον προφήτου. ²⁷ οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται· ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. ²⁸ λέγω ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Ἰωάννου οὐδεὶς ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστιν. ²⁹ καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. ³⁰ οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.* ³¹ Τίνοι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνοι εἰσὶν ὅμοιοι; ³² ὅμοιοι εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις λέγοντες· ἡλῆθαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὥρχησασθε· ἐθρηνήσαμεν καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. ³³ ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μὴ ἐσθίων ἄρτον μήτε πίνων οἶνον, καὶ λέγετε· δαιμόνιον ἔχει. ³⁴ ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε· ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν. ³⁵ καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς.

88. Die Bűberin in Simons Haus. Luk 7 36-50

Joh 12 1-8

83. The Woman that was a Sinner.

(Vgl. 232. Matth 26 6-13 = Mark 14 3-9. S. 182 f.)

³⁶ Ἡρώτα δὲ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαρισαίου κατεκλίθη. ³⁷ καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἥτις ἦν ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλὸς,

* Matth 21 32 (203. S. 159): Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐδὲ μετεμελήθητε ὑστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

Lc 7 22 (= Mt 11 5): Jes 29 18 19 32 5 6 61 1

Lc 7 27 (= Mt 11 10): Mal 3 1.

Luk 7, 26 προφήτου + v. 28 ὅτι οὐδεὶς μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ D, läßt diese Worte in v. 28 aus 28 λέγω — οὐδεὶς ἐστιν] λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγγύγεται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ sy^s | Ἰωάννου S B W λ φ it sa bo προφήτης Ἰωάννου A D Θ f vg sy^{pe} 32 λέγοντες D φ it λέγοντα W καὶ λέγουσιν A Θ f vg sy^{pe} ἃ λέγει S B λ > sy^s

9 22 5 34
10 52

καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι κατάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου.
³⁸ καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα, τοῖς δάκρυσιν ἤρξατο βρέχειν τοὺς
 πόδας αὐτοῦ, καὶ ταῖς θριξίν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασεν, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ
 καὶ ἤλειφεν τῷ μύρῳ. ³⁹ ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων·
 οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ ἣτις ἄπτεται αὐτοῦ, ὅτι
 ἁμαρτωλὸς ἐστιν. ⁴⁰ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν· Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν.
 ὁ δέ· διδάσκαλε, εἰπέ, φησίν. ⁴¹ δύο χρεοφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινι· ὁ εἷς ὥφειλεν
 δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. ⁴² μὴ ἔχόντων αὐτῶν ἀποδοῦναι ἀμφο-
 τέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν πλεῖον ἀγαπήσει αὐτόν; ⁴³ ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν·
 ὑπολαμβάνω ὅτι ὃ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ὁρθῶς ἔκρινας. ⁴⁴ καὶ στρα-
 φεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα τῷ Σίμωνι ἔφη· βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς
 τὴν οἰκίαν, ὕδωρ μοι ἐπὶ πόδας οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέν μου τοὺς
 πόδας καὶ ταῖς θριξίν αὐτῆς ἐξέμαξεν. ⁴⁵ φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον
 οὐ διέλειπεν καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ⁴⁶ ἔλαίφω τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας· αὕτη
 δὲ μύρῳ ἤλειπεν τοὺς πόδας μου. ⁴⁷ οὐ χάριν λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς
 αἱ πολλάι, ὅτι ἡγάπησεν πολὺ· ὃ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. ⁴⁸ εἶπεν δὲ αὐτῇ·
 ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. ⁴⁹ καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· τίς οὗτός
 ἐστιν, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; ⁵⁰ εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε·
 πορεύου εἰς εἰρήνην.

84. Die dienenden Frauen. Luk 8 1-3

84. The Ministering Women.

4 23
S. 22
9 35
S. 45

16 9
S. 213
15 41
27 55
(250. S. 206)

¹ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων
 καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, ² καὶ γυναῖκες
 τινες αἱ ἦσαν θεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλου-
 μένη Μαгдаληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἐπτά ἐξεληλύθει, ³ καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπι-
 τρώπου Ἡρώδου καὶ Σουσάννα καὶ ἕτεραι πολλάι, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἐκ τῶν
 ὑπαρχόντων αὐταῖς. (90. 8 4-8. S. 71)

85. Die pharisäische Anklage.

85. The Pharisees' Accusation.

Matth 12 22-24

(71. 12 15-21. S. 58 f.)

Mark 3 20-22

(72. 3 13-19. S. 59 f.)

²⁰ Καὶ ἔρχεται εἰς οἶκον· καὶ συν-
 ἔρχεται πάλιν ὁ ὄχλος, ὥστε μὴ
 δύνασθαι αὐτοὺς μηδὲ ἄρτον φα-
 γεῖν. ²¹ καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ'

Lc 7 50: I. Reg 1 17.

Luk 7, 39 ὁ προφήτης B

²² Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν κωφὸν λαλεῖν καὶ βλέπειν. ²³ καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι* καὶ ἔλεγον· μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυίδ; ²⁴ οἱ δὲ Φαρισαῖοι

ἀκούσαντες εἶπον· οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν τῷ Βεεζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.**

αὐτοῦ ἐξηλθὼν κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι ἐξέστη.

²² καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεεζεβούλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Joh 7 20 8 48 52 10 20

11 14-16 (149. S. 118):

¹⁴ Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν· ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι.*

¹⁵ τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπαν·

ἐν Βεεζεβούλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.**

¹⁶ Ἄλλοι δὲ πειράζοντες σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ.

86. Jesu Verteidigungsrede.

86. The Beelzebub Controversy.

Matth 12 25-27

²⁵ Εἰδὼς δὲ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς·

πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καὶ ἑαυτῇς ἐρημοῦται,

καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καὶ ἑαυτῇς οὐ σταθήσεται.

²⁶ καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ²⁷ καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεεζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν

ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν. ²⁸ εἰ

Mark 3 28-30

²³ Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς

ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς· πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; ²⁴ καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· ²⁵ καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη στηῆναι.

²⁶ καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ ἐμερίσθη, οὐ δύναται στηῆναι ἀλλὰ τέλος ἔχει.

11 17-23 (149. S. 118 f.):

¹⁷ Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα εἶπεν αὐτοῖς·

πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει.

¹⁸ εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε ἐν Βεεζεβούλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. ¹⁹ εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεεζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ ἔσονται. ²⁰ εἰ

* Vgl. Matth 9 32-34 (57. S. 45).

** Matth 9 34 (57. S. 45): Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον· ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Mark 3, 21 ἐξέστη] ἐξέσταται (+ αὐτοὺς D it) D Θ φ it ἐξήρτηνται αὐτοῦ W

Luk 11, 14 καὶ αὐτὸ ἦν A C W Θ φ R it vg sy^p > B⁴⁵ S B λ sy^{cs} ea bo 19 τὰ δαιμόνια

21 ἢ πνεύματα θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω
τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

22 πῶς δυνατόν ἐστι εἰσελθεῖν εἰς
τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ
τὰ σκευὴ αὐτοῦ ἀρπάσαι, ἐὰν
οὐ πρῶτον δύνῃ τὸν ἰσχυρόν.
καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρ-
πάσει.

23 μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἔστιν,
καὶ ὁ ἀποκρινόμενος αὐτῷ σκορ-
πίσει.*

24 διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα
ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσε-
ται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύ-
ματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται.
25 καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται
αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθή-
σεται αὐτῷ οὔτε ἂν τούτῳ τῷ
αἰῶνι οὔτε ἂν τῷ μέλλοντι.

26 ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον κα-
λὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν,
ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ
τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν· ἐκ γάρ
ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκει-
ται.**

27 γεννηματα ἐχιδνῶν, πῶς δυ-
νάσθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄν-
τες, ἐκ γὰρ τοῦ περισσυσματος τῆς
καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.

* Mark 9 10 (130. S. 108): "Ὅς γὰρ οὐκ ἔστιν
κατ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν.

** Matthea 7 18 20 (41. S. 33): 16 Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· μή τι συλλέγουσιν
ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ δ' ἐκ τοιούτων σύκα· 17 ὅτι πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ
σαπρὸν δένδρον καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. 18 οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ἐνεγκεῖν, οὐδὲ
δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ἐνεγκεῖν. 19 πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς
πῦρ βάλλεται. 20 ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

Mark 3, 29 Wortlaut wie Mt 12 31 sy³ | εἰς τὸν αἰῶνα S A B C φ Ξ vg sy^p sa bo > D W Θ λ it
ἁμαρτίας S B Θ (delicti it vg) bo ἁμαρτίας C D W φ κρίσεως A λ Ξ sy^p ἀλλὰ — ἄμ. > sa

24 ἂν δύναται οὐδεὶς εἰς
τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθεῖν
τὰ σκευὴ αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν
οὐ πρῶτον τὸν ἰσχυρόν δῇ,
καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρ-
πάσει.

28 ἂμην λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα
ἀφεθήσεται τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώ-
πων τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ βλασ-
φημῖαι, ὅσα ἐὰν βλασφημήσωσιν·

29 ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν
εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ ἔνοχος ἔστιν
αἰωνίου ἁμαρτήματος. 30 ὅτι ἔλε-
γον· πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.

(39. 3 31-33 S. 70 f.)

δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω
τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

21 ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος
φυλασθῇ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν
εἰρήνῃ ἔστιν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·
22 ἐπὰν δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελ-
θῶν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν
αὐτοῦ αἶρει, ἐφ' ἣ ἐπεποιθεῖ, καὶ
τὰ σκευὰ αὐτοῦ διαδίδωσιν. 23 ὁ
μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἔστιν,*
καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορ-
πίσει.

12 10 (155. S. 124): καὶ πᾶς ὃς
ἔρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
που, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς
τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι
οὐκ ἀφεθήσεται.

6 43-45 (77. S. 62 f.): 43 Οὐ γάρ
ἔστιν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρ-
πὸν σαπρὸν, οὐδὲ πάλιν δένδρον
σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν.
44 ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ
ἰδίου καρποῦ γινώσκεται·** οὐ
γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσιν σῦ-
κα, οὐδὲ ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυ-
γῶσιν.

³⁵ ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ
θησαυροῦ ἐκβάλλει ἀγαθά, καὶ ὁ πονηρὸς ἄν-
θρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει
πονηρά.

³⁶ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἄργον ὃ
λαλήσουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ
αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ³⁷ ἐκ γὰρ τῶν
λόγων σου δικαιοθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων
σου καταδικασθήσῃ.

⁴⁵ ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ
θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ ἀγαθόν,
καὶ ὁ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ προφέρει τὸ
πονηρόν· ἐκ γὰρ περισσεύματος καρδίας λαλεῖ
τὸ στόμα αὐτοῦ.

87. Erklärung wider die Wundersucht. Matth 12 38–42

87. Against Seeking for Signs.

³⁸ Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινες τῶν γραμ-
ματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες· διδάσκαλε,
θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ³⁹ ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· γενεὰ πονηρὰ καὶ μοι-
χαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθή-
σεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφή-
του.* ⁴⁰ ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ
τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,
οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ
καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.
⁴¹ ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν αὐ-
τήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ
ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. ⁴² βασίλισσα νότου
ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς
γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν
ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.

11 29–32 (152. S. 120): ²⁹ Τῶν δὲ ὄχλων
ἐπαθροισομένων ἤρξατο λέγειν·

ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρὰ ἐστίν·
σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθή-
σεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰω-
νᾶ.* ³⁰ καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς τοῖς Νινευί-
ταις σημεῖον,
οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ
γενεᾷ ταύτῃ.

³² ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν αὐ-
τήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ
ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. ³¹ βασίλισσα νότου
ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς
γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν
ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.

* Matth 16 1 2 4 (119. S. 94 f.): ¹ Καὶ προσελ-
θόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι πειράζοντες
ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδειξαι
αὐτοῖς. ² ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·
⁴ γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ
σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.

Mark 8 11–12 (119. S. 94 f.): ¹¹ Καὶ ἐξηλθὼν οἱ
Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες
παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες
αὐτόν. ¹² καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει·
τί ἡ γενεὰ αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ
δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.

Mt 12 40: Jon 2 1.
III. Reg 10 1 ff.

Mt 12 41 = Lc 11 32: vgl. Jon 3 5.

Mt 12 42 = Lc 11 31: vgl.

Luk 11, 32 > D

Zu Matth 12 40 b: **Hebr. Evang.:** Τὸ Ἰουδαϊκὸν οὐκ ἔχει τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας > 899.

88. Spruch vom Rückfall. Matth 12 43-45

88. The Return of the Evil Spirit.

⁴³ Ὄταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὐρίσκει. ⁴⁴ τότε λέγει· εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω ὃθεν ἐξῆλθον· καὶ ἔλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα καὶ σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. ⁴⁵ τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων· οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

11 24-26 (150. S. 119):

²⁴ Ὄταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει· ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὃθεν ἐξῆλθον· ²⁵ καὶ ἔλθὼν εὐρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. ²⁶ τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ ἑπτὰ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.

89. Jesu wahre Verwandte.

89. Christ's Real Brethren.

Matth 12 46-50

⁴⁶ Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐστήκεισαν ἔξω ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.

[⁴⁷ εἶπεν

δὲ τις αὐτῷ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν ζητοῦντές σοι λαλῆσαι.] ⁴⁸ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ λέγοντι αὐτῷ· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνας εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; ⁴⁹ καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν· ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου· ⁵⁰ ὅστις γὰρ ἂν ποιῇ τὸ θέλημα τοῦ πα-

Mark 3 31-35

(86. 3 23-30. S. 67 f.)

³¹ Καὶ ἔρχονται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ ἔξω στήκοντες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν λαλοῦντες αὐτόν. ³² καὶ ἐκάθητο περὶ αὐτὸν ὄχλος, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσίν σε. ³³ καὶ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς λέγει·

τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί; ³⁴ καὶ περιβλεψάμενος τοὺς περὶ αὐτὸν κύκλω καθεμένους λέγει· ἴδε ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ³⁵ ὃς ἂν ποιῇ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ,

8 19-21 (104. S. 77):

¹⁹ Παρεγένετο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. ²⁰ ἀπηγγέλη δὲ αὐτῷ· ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω ἰδεῖν θέλοντές σε.

²¹ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς·

μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὐτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες

Matth 12, 47 > S B sy^{cs} saMark 3, 32 καὶ αἱ ἀδελφαί σου A D it > S B C W Θ λ φ Ϟ vg sy^s p^e sa bo

Zu Matth 12 47-50 par.: **Ebion. Evang.:** Ἀπὸ τοῦ λόγου οὗ εἶρκεν ὁ σωτὴρ ἐν τῷ ἀναγγελεῖν αὐτῷ ὅτι »Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν«, ὅτι »τίς μου ἐστὶ μήτηρ καὶ ἀδελφοί; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπὶ τοὺς μαθητὰς ἔφη· οὗτοί εἰσιν οἱ ἀδελφοί μου καὶ ἡ μήτηρ καὶ ἀδελφαί οἱ ποιοῦντες τὰ θελήματα τοῦ πατρὸς μου«. Epirh., Haer. 30 14, 5 (I 351 22 ff. Holl).

τρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός
μου ἀδελφός και ἀδελφή και μήτηρ
ἐστίν. Joh 15 14

οὗτος
ἀδελφός μου και ἀδελφή και μήτηρ
ἐστίν.

και ποιουντες.

90. Das Gleichnis vom Säemann.

90. The Parable of the Sower.

Matth 13 1—9

Mark 4 1—9

Luk 8 4—8

¹ Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν
ὁ Ἰησοῦς τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ
τὴν θάλασσαν· ² και συνήχθησαν
πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε
αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι,
και πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγια-
λὸν εἰστήκει. ³ και ἐλάλησεν αὐ-
τοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων·

Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων
τοῦ σπείρειν.

⁴ και ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ἃ
μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,
και ἐλθόντα τὰ πε-
τεινὰ κατέφαγεν αὐτά. ⁵ ἄλλα
δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη ὅπου
οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, και εὐθὺς
ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος
γῆς. ⁶ ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος
ἐκαυματίσθη, και διὰ τὸ μὴ ἔχειν
ρίζαν ἐξηράνθη. ⁷ ἄλλα δὲ ἔπεσεν
ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, και ἀνέ-
βησαν αἱ ἄκανθαι και ἀπέπνιξαν
αὐτά. ⁸ ἄλλα
δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν
και ἐδίδου καρπὸν,
ὁ μὲν
ἐκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τριά-
κοντα. ⁹ ὁ ἔχων ὦτα

ἀκούετω.

¹ Και πάλιν ἤρξατο διδάσκειν
παρὰ τὴν θάλασσαν. και συνάγε-
ται πρὸς αὐτὸν ὄχλος πλείστος,
ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμβάντα
καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, και πᾶς
ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ
τῆς γῆς ἦσαν. ² και ἐδίδασκεν αὐ-
τοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ, και
ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·

³ ἀκούετε. Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων
σπείρειν.

⁴ και ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν ὁ
μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,
και ἦλθεν τὰ πε-
τεινὰ και κατέφαγεν αὐτό. ⁵ και
ἄλλο ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρώδες ὅπου
οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, και εὐθὺς
ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος
γῆς· ⁶ και ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος
ἐκαυματίσθη, και διὰ τὸ μὴ ἔχειν
ρίζαν ἐξηράνθη. ⁷ και ἄλλο ἔπεσεν
εἰς τὰς ἀκάνθας, και ἀνέ-
βησαν αἱ ἄκανθαι και ἀπέπνιξαν
αὐτό, και καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. ⁸ και
ἄλλα ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν,
και ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα
και αὐξανόμενα, και ἔφερεν εἰς
τριάκοντα και ἐν ἐξήκοντα και ἐν
ἐκατόν. ⁹ και ἔλεγεν· ὅς ἔχει ὦτα
ἀκούειν ἀκούετω.

(84. 8 1—3. S. 66)

⁴ Συνιόντως δὲ ὄχλου πολλοῦ
και τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευ-
ομένων πρὸς αὐτὸν

Vgl. 5 1—3 (17. S. 23)

εἶπεν διὰ

παραβολῆς·

⁵ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων
τοῦ σπείρειν τὸν σπόρον αὐτοῦ.
και ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ὁ
μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,
και κατεπατήθη, και τὰ πε-
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐ-
τό. ⁶ και ἕτερον κατέπεσεν ἐπὶ τὴν
πέτραν,

και φυὲν
ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν
ἱκμαῶς. ⁷ και ἕτερον ἔπεσεν
ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, και συμ-
φυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν
αὐτό. ⁸ και
ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγα-
θήν, και φυὲν ἐποίησεν καρπὸν

ἐκατονταπλασίονα.
ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα
ἀκούειν ἀκούετω.

Matth 13, 1 τῆς οἰκίας B Θ λ Orig
> D it sy^s

Mark 4, 8 αὐξανόμενα S B sa
9 ἀκούετω + και ὁ συνιὼν συνιέτω D it

Luk 8, 5 τοῦ οὐρανοῦ > D W it sy^{cs pe}

ἐκ τῆς οἰκίας S sa bo

αὐξανόντα C Θ λ φ ϩ sy^{pe}

ἀπὸ τῆς οἰκίας C W φ ϩ vg sy^{c pe}

αὐξανόμενον A D W it vg bo

91. Zweck der Gleichnisrede.

91. The Reason for Parables.

Matth 13 10-15

Mark 4 10-12

Luk 8 9-10

¹⁰ Καὶ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ· τίς αὐτῷ διὰ τὴν ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ¹¹ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὅτι ὑμῖν δέδοται ἰδεῖν τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. ¹² ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀφθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. ¹³ διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνιῶσιν.

¹⁴ καὶ ἀναπληροῦνται αὐτοῖς ἡ προφητεία· Ἡσαίου ἡ λέγουσα· ἀκοῇ ἀκούετε καὶ οὐ μὴ συνήτε, καὶ βλέποντες βλέπετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ¹⁵ ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρύνουσιν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν καλύπτει, ὥστε οὐκ ἰδοὺν τοὺς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούουσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἰασθῶναι αὐτοὺς.

Joh 12 40

¹⁰ Καὶ ὅτε ἐγένετο κατὰ μόνas, ἤρωτων αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὰς παραβολάς. ¹¹ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς·

ὑμῖν τὸ μυστήριον δέδοται τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ·

4 25. S. 74

ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, ¹² ἵνα βλέποντες βλέπωσιν καὶ μὴ ἴδωσιν, καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν καὶ μὴ συνιῶσιν, μήποτε ἐπιστρέψωσιν καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς.

⁹ Ἐπρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τίς αὕτη εἴη ἡ παραβολή.

¹⁰ ὁ δὲ εἶπεν· ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,

8 18 b. S. 74

τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.

92. Selige Augenzeugen. Matth 13 16-17

92. The Blessedness of the Disciples.

¹⁶ Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσιν, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν ὅτι ἀκούουσιν.

¹⁷ ἀμὴν·

Mt 13 13 = Mc 4 12 = Lc 8 10: vgl. Jes 6 9 10.

10 23-24 (142. S. 115): ²³ Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν· μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε.

Mt 13 14 15: Jes 6 9 10.

Mark 4, 10 οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα S A B C L R vg sy^{pe} sa bo οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ D W 2^a φ it sy^a

Luk 10, 23 κατ' ἰδίαν ~ D it vg sy^{cs}

Die Worte 13. 14. 15. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

²⁴ λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν.

93. Deutung des Gleichnisses vom Säemann.

93. The Interpretation of the Parable of the Sower.

Matth 13 18-23

Mark 4 13-20

Luk 8 11-15

¹⁸ Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπειράντος.

¹⁹ παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἀρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. ²⁰ ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν·

²¹ οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν, γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζεται. ²² ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου

συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.

²³ ὁ δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιείς, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἐξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα.

¹³ Καὶ λέγει αὐτοῖς· οὐκ οἶδατε τὴν παραβολὴν ταύτην, καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνῶσεσθε;

¹⁴ ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. ¹⁵ οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθὺς ἔρχεται ὁ σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον εἰς αὐτούς. ¹⁶ καὶ οὗτοι εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπείρομενοι, οἱ ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, ¹⁷ καὶ οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν, εἴτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζονται. ¹⁸ καὶ ἄλλοι εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπείρομενοι· οὗτοι εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούσαντες, ¹⁹ καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσιν τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ²⁰ καὶ ἐκεῖνοι εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν ἐν τριάκοντα καὶ ἐν ἐξήκοντα καὶ ἐν ἑκατόν.

¹¹ Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή.

ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. ¹² οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, εἴτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν.

¹³ οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας οἱ ὅταν ἀκούσωσιν μετὰ χαρᾶς

δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται.

¹⁴ τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοι εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι

συμπνίγονται καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν.

¹⁵ τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοι εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ.

Mark 4, 19 ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου] αἱ (< D) ἀπάται τοῦ κόσμου D Θ it

Luk 10, 24 καὶ βασιλεῖς > D it

94. Sprüche über den rechten Gebrauch der Parabeln.

94. The Right Use of Parables.

Mark 4 21-25

Luk 8 16-18

²¹ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῇ;* ²² οὐ γάρ ἐστίν τι κρυπτόν, ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν.** ²³ εἴ τις ἔχει ὥτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

²⁴ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν,*** καὶ προστεθήσεται ὑμῖν. ²⁵ ὃς γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ·

καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.****

¹⁶ Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἄψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθεισιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας τίθεισιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ φῶς.* ¹⁷ οὐ γάρ ἐστίν κρυπτόν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς φανερόν ἔλθῃ.**

¹⁸ βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε·

ὃς ἂν γὰρ ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.**** (104. 8 19-21. S. 77)

13 12 (91. S. 72): "Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.****

95. Das Gleichnis von der selbstwachsenden Saat. Mark 4 26-29

95. The Parable of the Seed growing Secretly.

²⁶ Καὶ ἔλεγεν· οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὡς ἄνθρωπος βάλην τὸν σπῆρον ἐπὶ τῆς γῆς, ²⁷ καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπῆρος βλαστᾷ καὶ μηκύνεται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. ²⁸ αὐτομάτῃ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτεν στάχυν, εἶτεν πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. ²⁹ ὅταν δὲ παραδοῖ ὁ καρπός, εὐθὺς ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θεμισμός.

* Matth 5 15 (20. S. 25): Οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.

** Matth 10 26 (60. S. 50): Οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται.

*** Matth 7 2 (36. S. 33): Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν.

**** Matth 25 29 (228. S. 180): Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Luk 11 33 (153. S. 120): Οὐδεὶς λύχνον ἄψας εἰς κρύπτῃν τίθεισιν οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν.

Luk 12 2 (155. S. 123): Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται.

Luk 6 38 (76. S. 62): Ὡς γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.

Luk 19 26 (195. S. 153): Λέγω ὑμῖν ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται.

Mc 4 29: Joel 4 13.

Mark 4, 26 ὡς ἄνθρωπος S B D ὡς ἐὰν (δὲν C) ἄνθρ. A C & it vg sy^{pe} ὥσπερ ἄνθρ. Θ φ ὡς ἄνθρ. δταν W L 28 πλήρη (+ τὸν Θ) σῖτον S A Θ λ φ & sa πλήρης σῖτον C πλήρης σῖτος B πλήρης ὁ σῖτος D W bo

96. Das Gleichnis vom Unkraut unter dem Weizen. Matth 13 24-30

96. The Parable of the Tares.

²⁴ Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπων σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. ²⁵ ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἐπέσπειρεν ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου καὶ ἀπῆλθεν. ²⁶ ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. ²⁷ προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου εἶπον αὐτῷ· κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἐσπείρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; ²⁸ ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς· ἐχθρὸς ἀνθρώπου τοῦτο ἐποίησεν· οἱ δὲ δοῦλοι αὐτῷ λέγουσιν· θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά; ²⁹ ὁ δὲ φησιν· οὐ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσῃτε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. ³⁰ ἄφετε συναρξάνεσθαι ἀμφοτέρα ἕως τοῦ θρισμοῦ· καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θρισμοῦ ἐρῶ τοῖς θρισταῖς· συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δέσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.

97. Das Gleichnis vom Senfkorn.

97. The Parable of the Mustard Seed.

Matth 13 31-32

Mark 4 30-32

13 18-19 (164. S. 130):

³¹ Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἐσπείρει ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. ³² ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ γίνεται δένδρον ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

³⁰ Καὶ ἔλεγεν· πῶς ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἣ ἐν τίνι αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν; ³¹ ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερον ὢν πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ³² καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.

¹⁸ Ἐλεγεν οὖν· τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ¹⁹ ὁμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ηὔξησεν καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον καὶ ἔλθουσιν αὐτῷ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

98. Das Gleichnis vom Sauerteig. Matth 13 33

98. The Parable of the Leaven.

³³ Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρύψεν εἰς ἄλεϋρον σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώσῃ ὅλον.

13 20-21 (164. S. 130): ²⁰ Καὶ πάλιν εἶπεν· τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; ²¹ ὁμοία ἐστὶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρύψεν εἰς ἄλεϋρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώσῃ ὅλον.

Mt 13 32 = Mc 4 32 = Lc 13 19: Dan 4 21.

Matth 13, 30 αὐτὰ εἰς δέσμας S B C W Θ φ η vg sa bo δέσμας D αὐτὰ δέσμας λ it sy^{cs} pe
33 ἐλάλησεν αὐτοῖς B W λ η it vg sy^{pe} bo ἐλάλησεν (παρέθηκεν C sa) αὐτοῖς λέγων S C Θ φ sa > D sy^{cs}

99. Methode der Gleichnisrede.

99. The Use of Parables.

Matth 13 34-35

³⁴ Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς,

³⁵ ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεῦξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς.

Mark 4 33-34

³³ Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν· ³⁴ χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς ἐπέλυνεν πάντα. (105. 4 35. S. 77)

100. Deutung des Gleichnisses vom Unkraut. Matth 13 36-43

100. The Interpretation of the Parable of the Tares.

³⁶ Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· διασάφσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ³⁷ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ³⁸ ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ, ³⁹ ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια αἰῶνος ἐστὶν, οἱ δὲ θεριστὰὶ ἄγγελοι εἰσιν. ⁴⁰ ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. ⁴¹ ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, ⁴² καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ⁴³ τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω.

101. Gleichnisse vom Schatz und von der Perle. Matth 13 44-46

101. The Parables of the Hidden Treasure and of the Pearl of Great Price.

⁴⁴ Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὗρων ἄνθρωπος ἔκρυπεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ πωλεῖ ὅσα ἔχει καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

⁴⁵ πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας· ⁴⁶ εὗρων δὲ ἓνα πολύτιμον μαργαρίτην ἀπέλθων πέπρακεν πάντα ὅσα εἶχεν καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

Mt 13 35; Ps 77 2.

Mt 13 41; vgl. Zeph 1 3.

Mt 13 43; vgl. Dan 12 3.

Matth 13, 35 διὰ B C D W $\mathfrak{H}$ it vg sy^{cs} pe sa bo διὰ Ἡσαίου S Θ λ φ | καταβολῆς B λ sy^{cs}
Orig καταβολῆς κόσμου S C D W Θ φ $\mathfrak{H}$ it vg sy^{pe} sa bo 36 διασάφσον S B Θ it vg sy^{cs} pe
φράσον C D W λ φ $\mathfrak{H}$ 45 ἐμπόρῳ S B ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ C D W Θ λ φ $\mathfrak{H}$ it vg sy^{cs} pe sa lo
46 ἓνα > D Θ it sy^c sa bo

102. Das Gleichnis vom Fischnetz. Matth 13 47-50

102. The Parable of the Drag-net.

⁴⁷ Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνη βληθεῖσα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ· ⁴⁸ ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἄγγῃ, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. ⁴⁹ οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι καὶ ἀφοριοῦσιν τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, ⁵⁰ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

103. Abschluß der Gleichnisrede. Matth 13 51-52

103. The End of the Parables.

⁵¹ Συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ· ναί. ⁵² ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητεύθεις τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά. (108. 13 53-58. S. 83)

104. Jesu wahre Verwandte.

104. Christ's Real Brethren.

Luk 8 19-21 (= Matth 12 46-50 = Mark 3 31-35. 89. S. 70 f.)

¹⁹ Παρεγένετο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. ²⁰ ἀπηγγέλη δὲ αὐτῷ· ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω ἰδεῖν ἔελοντές σε. ²¹ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς· μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες. [Joh 15 14]

105. Der Seesturm.

105. The Stilling of the Tempest.

Mark 4 35-41

Luk 8 22-25

8 18 (49. S. 39): Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄχλον περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν

(99. 4 33-34. S. 76)

²² Ἐγένετο δὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμε-

ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.

³⁵ Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὅφιας γενομένης· διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. ³⁶ καὶ ἀφέντες τὸν

ρῶν καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· διέλθωμεν

8 23-27 (50. S. 40): ²³ καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

ὄχλον παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα πλοῖα ἦν μετ' αὐτοῦ. ³⁷ καὶ γίνεται λαίλαψ μεγάλη ἀνέμου, καὶ τὰ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε ἦδη γεμίζεσθαι τὸ πλοῖον.

εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης· καὶ ἀνήχθησαν.

²⁴ καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων·

³⁸ καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῇ πρύμνῃ ἐπὶ

²⁵ πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν. καὶ κατέβη λαίλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνουν.

αὐτὸς δὲ ἐκάθευθεν. ²⁵ καὶ προσελθόντες ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες· κύριε, σῶσον, ἀπολλύμεθα. ²⁶ καὶ λέγει αὐτοῖς· τί δειλοὶ ἐστε, ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγεγρῆς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.

²⁷ οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες· ποταπὸς ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν;

τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων· καὶ ἐγείρουσιν αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; ³⁹ καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ εἶπεν τῇ θαλάσῃ· σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. ⁴⁰ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τί δειλοὶ ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; ⁴¹ καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούει αὐτῷ;

²⁴ προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν λέγοντες· ἐπιστάτα ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ διεγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος·

καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη. ²⁵ εἶπεν δὲ αὐτοῖς· ποῦ ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;

106. Der gerasenische Besessene.

106. The Gadarene Demoniac.

Mark 5 1—20

Luk 8 26—39

8 28—34 (51. S. 40): ²⁸ Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλπετολίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης.

¹ Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώραν τῶν Γερασσηνῶν. ² καὶ ἐξελθόντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθὺς ὑπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ³ ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν, καὶ οὐδὲ ἀλύσει οὐκέτι οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι, ⁴ διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἀλύσεσιν δεδεσθαι, καὶ δισπασθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις καὶ τὰς πέδας συντετριφθῆναι, καὶ οὐδεὶς ἴσχυεν αὐτὸν

²⁶ Καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γερασσηνῶν, ἧτις ἐστὶν ἀντιπέρα τῆς Γαλιλαίας. ²⁷ ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν ὑπήντησεν ἀνὴρ τις ἐκ τῆς πόλεως ἔχων δαιμόνια, καὶ χρόνῳ ἱκανῷ οὐκ ἐνεδύσατο ἱμάτιον, καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.

Matth 3, 28 Γαδαρηνῶν S B C Θ sy^s pe Γεργεσηνῶν W λ φ ϩ bo Γερασσηνῶν it vg sa

Mark 4, 40 τί δειλοὶ ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ A C ϩ sy^{pe} τί δειλοὶ ἐστε; οὕτω S B D Θ it vg sa bo τί οὕτως W τί οὕτως δειλοὶ ἐστε; οὕτω λ φ τί οὕτως J... ϣ⁴⁵ 5, 1 Γερασσηνῶν S B D it vg sa Γαδαρηνῶν A C φ ϩ sy^{pe} Γεργεσηνῶν Θ λ sy^s bo Γεργουσηνῶν W 2 ἐξελθόντων αὐτῶν D W 4 διὰ — συντετριφθῆναι S A B C Θ φ ϩ sy^{pe} bo ὅτι πολλάκις αὐτὸν δεδεμένον πέδαις καὶ ἀλύσεσιν ἐν αἷς ἔδησαν δισπακέναι καὶ τὰς πέδας συντετριφέναι D διὰ τὸ πολλάκις αὐτὸν δεδεσθαι καὶ πέδας καὶ ἀλύσεις, δισπακέναι δὲ τὰς ἀλύσεις καὶ τὰς πέδας συντετριφέναι W it vg sa διὰ τὸ αὐτὸν πολλὰς πέδας καὶ ἀλύσεις αἷς ἔδησαν αὐτὸν δισπακέναι καὶ συντετριφέναι λ ὅτι πολλάκις τὰς πέδας καὶ τὰς ἀλύσεις δισπαράξεν καὶ ἐξηλθεν sy^s

Luk 8, 25 καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ > B 26 Γερασσηνῶν B C D it vg sa Γεργεσηνῶν S Θ λ bo Γαδαρηνῶν A W φ ϩ sy^{cs} pe ebenso v. 37

ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες· τί ἡμῖν
καὶ σοί, υἱὲ τοῦ Θεοῦ;
ἦλθες ὥδε πρὸ και-
ροῦ βασανίσαι ἡμᾶς;

δαμάσαι. ⁵ καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς
καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν
τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων καὶ κατα-
κόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ⁶ καὶ ἰδὼν
τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν ἔδρα-
μεν καὶ προσεκύνησεν αὐτόν, ⁷ καὶ
κράζας φωνῇ μεγάλῃ λέγει· τί ἐμοὶ
καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ
ὑψίστου; ὀρκίζω σε τὸν Θεόν, μὴ
με βασανίσῃς. ⁸ ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ·
ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον
ἐκ τοῦ ἀνθρώπου.

⁹ καὶ ἐπη-
ρώτα αὐτόν· τί
ὄνομά σοι; καὶ λέγει αὐτῷ· λε-
γιὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἔσμεν.
¹⁰ καὶ παρεκάλει αὐτόν
πολλὰ ἵνα μὴ αὐτὰ ἀποστείλῃ ἐξω
τῆς χώρας.

¹¹ ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέ-
λη χοίρων πολλῶν βοσκομένη·
¹² καὶ παρεκάλεσαν αὐ-
τὸν λέγοντες· πέμψον ἡμᾶς εἰς
τούς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλ-
θωμεν. ¹³ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς.
καὶ ἔξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ
ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς
χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ
τοῦ κρημοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, ὡς
δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θα-
λάσσῃ.

¹⁴ καὶ οἱ βόσκοντες αὐτοὺς
ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν

²⁸ ἰδὼν
δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀνα-
κράζας προσέπεσεν αὐτῷ καὶ
φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν· τί ἐμοὶ
καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ
ὑψίστου; δέομαί σου, μὴ
με βασανίσῃς. ²⁹ παρήγγελλεν γὰρ
τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελ-
θεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς
γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν,
καὶ ἐδεσμεύετο ἀλύσεσιν καὶ πέδαις
φυλασσόμενος, καὶ διαρῆσσαν τὰ
δεσμὰ ἠλαύνετο ἀπὸ τοῦ δαιμο-
νίου εἰς τὰς ἐρήμους. ³⁰ ἐπηρώ-
τησεν δὲ αὐτόν ὁ Ἰησοῦς· τί
σοι ὄνομά ἐστιν; ὁ δὲ εἶπεν· λε-
γιὼν, ὅτι εἰσῆλθεν δαιμόνια πολλὰ
εἰς αὐτόν. ³¹ καὶ παρεκάλουν αὐτόν
ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσ-
σον ἀπελθεῖν.

³² ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέ-
λη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένη ἐν
τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλεσαν αὐ-
τόν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐ-
τοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελ-
θεῖν· καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς.
³³ ἔξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ
τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς
χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ
τοῦ κρημοῦ εἰς τὴν λίμνην καὶ
ἀπεπνίγη.

³⁴ ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τό-
γεγονός ἐφυγον καὶ ἀπήγγειλαν

Matth 8, 30 οὐ μακράν it vg

Mark 5, 13 καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς (αὐτοὺς Θ) S B C W Θ λ it sy^s p^e sa bo καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς
εὐθέως ὁ Ἰησοῦς Δ φ R vg καὶ εὐθέως κύριος Ἰησοῦς ἔπεμψεν αὐτοὺς εἰς τοὺς χοίρους D

Luk 8, 28 τοῦ Θεοῦ > D λ

ἀπήγγειλαν πάντα καὶ τὰ τῶν
δαιμονιζομένων.

³⁴ καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλ-
θεν εἰς ὑπάντησιν τῷ Ἰησοῦ καὶ
ἰδόντες αὐτόν

παρεκάλεσαν

ὅπως μεταβῇ ἀπὸ
τῶν ὀρίων αὐτῶν.

εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς·
καὶ ἦλθον ἰδεῖν τί ἐστὶν τὸ γεγο-
νός. ¹⁵ καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰη-
σοῦν, καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονι-
ζόμενον καθήμενον

ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, τὸν
ἐσχηκότα τὸν λεγιῶνα, καὶ ἐφο-
βήθησαν. ¹⁶ καὶ διηγῆσαντο αὐ-
τοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαι-
μονιζομένῳ καὶ περὶ τῶν χοίρων.

¹⁷ καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐ-
τὸν

ἀπελθεῖν ἀπὸ
τῶν ὀρίων αὐτῶν.

¹⁸ καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ
πλοῖον παρεκάλει
αὐτόν ὁ δαιμονισθεὶς

ἵνα μετ' αὐτοῦ ᾗ· ¹⁹ καὶ οὐκ ἀφῆ-
κεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ· ὕπα-
γε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς
σοὺς, καὶ ἀπάγγειλον αὐτοῖς ὅσα
ὁ κύριός σοι πεποίηκεν καὶ ἠλέησέν
σε. ²⁰ καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο
κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει ὅσα
ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ πάν-
τες ἐθαύμαζον.

εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς.
³⁵ ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγο-
νός, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν
καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἀνθρώ-
πον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξῆλθεν
ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα πα-
ρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐφο-
βήθησαν. ³⁶ ἀπήγγειλαν δὲ αὐ-
τοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαι-
μονισθεὶς.

³⁷ καὶ ἠρώτησεν αὐ-
τὸν ὅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώ-
ρου τῶν Γερασσηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ'
αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συν-
είχοντο· αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς
πλοῖον ὑπέστρεψεν. ³⁸ ἐδεῖτο δὲ
αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει
τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ· ἀπέ-
λυσεν δὲ αὐτόν λέγων· ³⁹ ὑπό-
στρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου,

καὶ διηγοῦ ὅσα
σοι ἐποίησεν ὁ Θεός.
καὶ ἀπῆλθεν κας' ὅλην τὴν πόλιν
κηρύσσων ὅσα
ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

107. Die Tochter des Jairus und das blutflüssige Weib.

107. *Jairus' Daughter and the Woman with the Issue of Blood.*

Mark 5 21–43

Luk 8 40–56

9 18–28 (55. S. 44):

¹⁸ Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς,
ἰδοὺ ἄρχων εἰς προσελθὼν

²¹ Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰη-
σοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέ-
ραν συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐ-
τόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν.
²² καὶ ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυνα-
γῶγων, ὀνόματι Ἰαῖρος, καὶ ἰδὼν

⁴⁰ Ἐν δὲ τῷ ὑποστρέφειν τὸν Ἰη-
σοῦν ἀπεδέξατο αὐτόν ὁ ὄχλος·
ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες
αὐτόν. ⁴¹ καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ
ὄνομα Ἰαῖρος, καὶ οὗτος ἄρχων
τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν· καὶ πε-

Matth 9, 18 εἰς προσελθὼν B it vg sy^p τις προσελθὼν φ προσελθὼν S εἰς ἐλθὼν C D W
Θ λ ϩ sy^s

Mark 5, 21 πάλιν εἰς τὸ πέραν A B C W λ φ ϩ vg bo εἰς τὸ πέραν πάλιν S D it sy^p εἰς τὸ
πέραν Θ sy^s sa | καὶ ἦν > D it sy^s

Luk 8, 36 ὁ δαιμονισθεὶς S A B C W Θ λ φ ϩ sy^p sa bo ὁ λεγιῶν (λιων) D a legione it vg
ὁ ἀνὴρ sy^{cs} 40 ἐν δὲ τῷ B λ sy^{cs} pe sa bo ἐγένετο δὲ ἐν τῷ S A C D W Θ ϩ λ φ it vg

προσεκύνει αὐτῷ

λέγων ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν· ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. ¹⁹ καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοὺς ἠκολούθει αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

²⁰ καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη

προσελθοῦσα ὀπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· ²¹ ἔλεγεν γάρ ἐν ἑαυτῇ· ἂν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι.

²² ὁ δὲ Ἰησοὺς στραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτήν εἶπεν· θάρσει, θύγατερ, ἡ

αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ²³ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν πολλὰ λέγων ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς τὰς χεῖρας αὐτῇ, ἵνα σωθῇ καὶ ζήσῃ. ²⁴ καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν.

²⁵ καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἱματος δώδεκα ἔτη, ²⁶ καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἱατρῶν καὶ δαπανήσασα τὰ παρ' αὐτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ²⁷ ἀκούσασα τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· ²⁸ ἔλεγεν γάρ ὅτι ἂν ἄψωμαι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ σωθήσομαι. ²⁹ καὶ εὐθὺς ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴσται ἀπὸ τῆς μαστίγος. ³⁰ καὶ εὐθὺς ὁ Ἰησοὺς ἐπιγινούς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξεληθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ ἔλεγεν· τίς μου ἤψατο τῶν ἱματίων; ³¹ καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις· τίς μου ἤψατο; ³² καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. ³³ ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα δὲ γέγονεν αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

³⁴ ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ θύγατερ, ἡ

σὼν παρὰ τοὺς πόδας Ἰησοῦ παρακάλεε αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ⁴² ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα καὶ αὕτη ἀπέθνησκειν.

ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν.

⁴³ καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἱματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἱατροῖς προσαναλώσασα ὄλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ἀπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι,

⁴⁴ προσελθοῦσα ὀπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ,

καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς.

⁴⁵ καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοὺς· τίς ὁ ἀψάμενός μου; ἀρνούμενων δὲ πάντων εἶπεν ὁ Πέτρος· ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι σὺν ἔχουσίν σε καὶ ἀποθλίβουσιν. ⁴⁶ ὁ δὲ Ἰησοὺς εἶπεν· ἦψατό μου τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνωνα δύναμιν ἐξεληλυθυῖαν ἀπ' ἐμοῦ.

⁴⁷ ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν, τρέμουσα ἦλθεν καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ δι' ἣν αἰτίαν ἤψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα.

⁴⁸ ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· θύγατερ, ἡ

Mark 5, 23 ἵνα¹ — αὐτῇ (αὐτῷ τ. χ. ⁴⁵ A) ⁴⁵ S A B C W Θ λ (χεῖρα αὐτῇ φ sa bo) φ (αὐτῇ τ. χ. ⁴⁶ R) R sa bo ἐλθὲ ἄψαι αὐτῆς ἐκ τῶν χειρῶν σου D it veni, impone manum super eam vg sy^s p^e

33 τρέμουσα + διὸ πεποιθήκει λάθρα D Θ it

Luk 8, 43 ἱατροῖς — βίον > B sy^s sa **45** Πέτρος B sy^{cs} sa Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ (μετ' αὐτοῦ R) S A' C D W Θ ⁴⁶ λ φ it vg sy^p b^o

πίστις σου σέσωκέν σε. καὶ ἐσώθη
ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

²³ καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν
οἰκίαν τοῦ ἀρχοντος καὶ ἰδὼν τοὺς
αὐλητάς καὶ τὸν ὄχλον θορυβού-
μενον ἔλεγεν·

²⁴ ἀναχωρεῖτε·
οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον
ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων
αὐτοῦ. ²⁵ ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος,

εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς
χειρὸς αὐτῆς,

καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον.

²⁶ καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς
ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

πίστις σου σέσωκέν σε· ὕπαγε εἰς
εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιῆς ἀπὸ τῆς
μάστιγός σου.

³⁵ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρ-
χονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώ-
γου λέγοντες ὅτι ἡ θυγάτηρ σου
ἀπέθανεν· τί ἔτι σκύλλεις τὸν δι-
δάσκαλον; ³⁶ ὁ δὲ Ἰησοῦς παρα-
κούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέ-
γει τῷ ἀρχισυναγώγῳ· μὴ φοβοῦ,
μόνον πίστευε. ³⁷ καὶ οὐκ ἀφῆκεν
οὐδένα μετ' αὐτοῦ συνακολουθεῖ-
σαι εἰ μὴ τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον
καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώ-
βου. ³⁸ καὶ ἔρχονται εἰς τὸν οἶκον
τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ
Θόρυβον, καὶ κλαίοντας καὶ ἀλα-
λάζοντας πολλὰ, ³⁹ καὶ εἰσελθὼν
λέγει αὐτοῖς· τί θορυβεῖσθε καὶ

κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν
ἀλλὰ καθεύδει. ⁴⁰ καὶ κατεγέλων
αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν πάντας
παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ
παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς
μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου
ἦν τὸ παιδίον. ⁴¹ καὶ κρατήσας τῆς
χειρὸς τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ·
ταλιθὰ κοῦμ, ὃ ἔστιν μεθερμηνευ-
όμενον· τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω,
ἔγειρε. ⁴² καὶ εὐθὺς ἀνέστη τὸ
κοράσιον καὶ περιεπάτει· ἦν γὰρ
ἑτῶν δώδεκα. καὶ ἐξέστησαν εὐθὺς
ἐκστάσει μεγάλῃ. ⁴³ καὶ διεστείλατο
αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μηδεὶς γνοί τοῦ-
το, καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

πίστις σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς
εἰρήνην.

⁴⁹ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρ-
χεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώ-
γου λέγων ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγά-
τηρ σου, μηκέτι σκύλλε τὸν δι-
δάσκαλον. ⁵⁰ ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκού-
σας

ἀπεκρίθη αὐτῷ· μὴ φοβοῦ·
μόνον πίστευσον, καὶ σωθήσεται.
⁵¹ ἔλθων δὲ εἰς τὴν οἰκίαν οὐκ
ἀφῆκεν εἰσελθεῖν τινὰ σὺν αὐτῷ
εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰά-
κωβον καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς
καὶ τὴν μητέρα. ⁵² ἔκλειον δὲ πάν-
τες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν.

ὁ δὲ εἶπεν· μὴ

κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν
ἀλλὰ καθεύδει. ⁵³ καὶ κατεγέλων
αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν.

⁵⁴ αὐτὸς δὲ κρατήσας τῆς
χειρὸς αὐτῆς ἐφώνησεν λέγων·

ἡ παῖς,
ἔγειρε. ⁵⁵ καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦ-
μα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα,
καὶ διέταξεν αὐτῇ
δοθῆναι φαγεῖν. ⁵⁶ καὶ ἐξέστησαν
οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν
αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Mark 5, 41 ταλιθὰ S A B C Θ λ φ ϩ vg sy ^{pe} sa bo
S B C λ sa bo κοῦμι A D Θ φ ϩ it vg sy ^{pe} > W

ταβιτὰ D ταβιθὰ W it | κοῦμ

108. Verwerfung in Nazaret.

108. Christ is Rejected at Nazareth.

Matth 13 53-58

(103. 13 51-52. S. 77)

⁵³ Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετήρεν ἐκεῖθεν. ⁵⁴ καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν· πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; [Joh 7 15]

[Joh 6 42] ⁵⁵ οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσήφ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; ⁵⁶ καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; ⁵⁷ καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·

οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι [Joh 4 44] καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. ⁵⁸ καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς

διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. [Joh 7 5]

Mark 6 1-6

¹ Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἔρχεται εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ² καὶ γενομένου σαββάτου ἤρξατο διδάσκειν ἐν τῇ συναγωγῇ· καὶ οἱ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο λέγοντες· πό-

θεν τούτῳ ταῦτα, καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα τούτῳ; καὶ αἱ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γινόμεναι; ³ οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας καὶ ἀδελφὸς Ἰακώβου καὶ Ἰωσήτος καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσιν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς;

καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ⁴ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενεῦσιν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. ⁵ καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐκεῖ ποιῆσαι οὐδεμίαν δύναμιν, εἰ μὴ ὀλίγοις ἁρρώστοις ἐπιθεῖς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσεν. ⁶ καὶ ἐθαύμασεν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

4 16-30
10. S. 17

4 22

109. Die Aussendung der Jünger.

109. The Sending Out of the Twelve.

Mark 6 6-13

Luk 9 1-6

Vgl. 139. 10 1-12. S. 113

9 35 10 1 9-11 14 (58. S. 45 f.)

^{9 35} Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

10 ¹ καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀπο-

¹ Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκεν αὐτοῖς δυνάμιν καὶ

Matth 13, 55 Ἰωσήφ S B C Θ λ it vg sy^{cs} Ἰωσήφ W φ 8 sy^{pe} sa Ἰωσή βο Ἰωάννης D
9, 35 μαλακίαν B C D W λ it vg sy^{s pe} sa bo μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ Θ 8 μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ καὶ
(+ πολλοὶ φ) ἠκολούθησαν αὐτῷ S φ
Mark 6, 3 καὶ Ἰωσήτος B D Θ φ bo καὶ Ἰωσήφ S it vg καὶ Ἰωσή A C W λ 8 sy^{pe} sa

αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

⁹ μὴ κτήσῃσθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, ¹⁰ μὴ πήραν εἰς ὁδὸν μηδὲ δύο χιτῶνας μηδὲ ὑποδήματα μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ.

¹¹ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἁγίου ἐστίν· ἐκεῖ μέντε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε.

¹⁴ καὶ ὅς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν.

στέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων,*

⁸ καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ ἄρτον, μὴ πήραν, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, ⁹ ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσῃσθε δύο χιτῶνας.

¹⁰ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ὅπου ἂν εἰσέλθῃτε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν.

¹¹ καὶ ὅς ἂν τόπος μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.

¹² καὶ ἐξελαθόντες ἐκήρυξαν ἵνα μετανοώσιν, ¹³ καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἤλειπον ἑλαίῳ πολλοὺς ἄρρώστους καὶ ἑθεράπευον.

ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια καὶ νόσους θεραπεύειν· ² καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι,*

³ καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον μήτε πήραν μήτε ἄρτον μήτε ἀργύριον

μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. ⁴ καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθῃτε, ἐκεῖ μένετε καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε.

⁵ καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάσσετε εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς.

⁶ ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας εὐαγγελιζόμενοι

καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.

110. Urteil des Herodes über Jesus.

110. Herod's Opinion of Christ.

Matth 14 1-2

¹ Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετραάρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ, ² καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ.

Mark 6 14-16

¹⁴ Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν γὰρ ἔγενετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ¹⁵ ἄλλοι δὲ ἔλεγον

Luk 9 7-9

⁷ Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετραάρχης τὰ γινόμενα πάντα, καὶ διηπόρει διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινῶν ὅτι Ἰωάννης ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν,

⁸ ὑπὸ τινῶν δὲ

* Mark 3 14 15 (72. S. 59): ¹⁴ Καὶ ἐποίησεν δώδεκα ἵνα ὦσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν ¹⁵ καὶ ἔχειν ἐξουσίαν ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια.

Matth 10, 11 εἰς — εἰσέλθῃτε] ἡ πόλις εἰς ἣν ἂν εἰσέλθῃτε εἰς αὐτήν D

Mark 6, 14 ἔλεγον B W it ἐλέγσαν D ἔλεγεν S A C Θ λ φ ϙ sy^s p^e sa bo

Luk 9, 2 ἰᾶσθαι B sy^{cs} ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενεῖς S A D λ it vg sy^p ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας C W Θ φ ϙ sa bo

ὅτι Ἡλίας ἐστίν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον
ὅτι προφήτης ὡς εἷς τῶν προφη-
τῶν. ¹⁶ ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρώδης ἔλε-
γεν· ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάν-
νην, οὗτος ἡγέρθη.

ὅτι Ἡλίας ἐφάνη, ἄλλων δὲ
ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων
ἀνέστη. ⁹ εἶπεν δὲ Ἡρώδης·
Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς
δὲ ἐστίν οὗτος περὶ οὗ ἀκούω
τοιαῦτα; καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

111. Der Tod des Täufers.

III. The Death of the Baptist.

Matth 14 3-12

³ Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρα-
τήσας τὸν Ἰωάννην
ἐδησεν καὶ ἐν φυ-
λακῇ ἀπέθετο διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

⁴ ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης αὐτῷ· οὐκ
ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν.*

⁵ καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι
ἐφοβήθη τὸν ὄχλον,
ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

⁶ γενεσίοις δὲ γενομένοις τοῦ Ἡρώδου

ὥρχήσατο ἡ θυγά-
τηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἥρεσεν τῷ
Ἡρώδῃ,

⁷ ὅθεν μεθ' ὅρκου ὠμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτή-
σῃται.

⁸ ἡ δὲ προβίβα-
σθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς·

Mark 6 17-29

¹⁷ Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκρά-
τησεν τὸν Ἰωάννην καὶ ἐδησεν αὐτὸν ἐν φυ-
λακῇ διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγά-
μησεν· ¹⁸ ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ
ὅτι οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ
ἀδελφοῦ σου.* ¹⁹ ἡ δὲ Ἡρωδιάς ἐνεῖχεν αὐτῷ
καὶ ᾔθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύ-
νατο· ²⁰ ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην,
εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ
συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ
ἠπόρει καὶ ἠδέως αὐτοῦ ἤκουεν. ²¹ καὶ γενο-
μένης ἡμέρας εὐκαίρου ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενε-
σίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίησεν τοῖς μεγιστᾶσιν
αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις
τῆς Γαλιλαίας, ²² καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγα-
τρὸς αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος καὶ ὀρχησαμένης,
ἥρεσεν τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις.
ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν τῷ κορασίῳ· αἵτησόν με
ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοι· ²³ καὶ ὤμοσεν
αὐτῇ ὅτι ὃ ἐὰν αἰτήσῃς δώσω σοι ἕως ἡμίσεως
τῆς βασιλείας μου. ²⁴ καὶ ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ
μητρὶ αὐτῆς· τί αἰτήσωμαι; ἡ δὲ εἶπεν· τὴν
κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτίζοντος. ²⁵ καὶ
εἰσελθοῦσα εὐθὺς μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασι-

* Luk 3 19 20 (5. S. 12): ¹⁹ Ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετραάρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος
τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, ²⁰ προσέθηκεν καὶ
τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ.

Matth 14, 3 γυναῖκα D it vg γυναῖκα Φιλίππου S B C W Θ λ φ ϩ sy^{cs} pe sa lo 6 γενεσίοις
δὲ γενομένοις S B D sy^{cs} pe γενεσίῳ δὲ γενομένων C Θ γενεσίῳ δὲ ἀγομένων W φ ϩ γενεσίοις
δὲ ἀγομένοις λ die autem natalis it vg

δός λέα ἡτήσατο λέγουσα· θέλω ἵνα ἐξαυτῆς δῶς
 μοι, φησίν, ὥδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰω-
 ἀννου τοῦ βαπτιστοῦ. ²⁶ καὶ λυπηθεὶς ἀννου τοῦ βαπτιστοῦ. ²⁶ καὶ περίλυπος γενό-
 μενος ὁ βασιλεὺς διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς ἀνακειμένους οὐκ ἤθελσεν ἀθετῆσαι αὐτὴν.
²⁷ καὶ εὐθὺς ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκου-
 λάτορα ἐπέταξεν ἐνέγκαι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
 ἀπεκεφάλισεν Ἰωάννην ἐν τῇ καὶ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ
 φυλακῇ, ²⁸ καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ
 ἐπὶ πίνακι καὶ ἐδώκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ ἐπὶ πίνακι καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ
 ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς.
²⁹ καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ²⁹ καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθαν
 ἦσαν τὸ πτώμα καὶ ἔθραψαν αὐτόν, καὶ ἦσαν τὸ πτώμα αὐτοῦ καὶ ἔθραψαν αὐτό
 καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ. ἐν μνημείῳ.

112. Rückkehr der Jünger und Speisung der Fünftausend.

112. The Return of the Twelve, and the Feeding of the Five Thousand.

(Vgl. 118. Matth 15 32-39 = Mark 8 1-10. S. 93 f.)

Joh 6 1-13

Matth 14 13-21

Mark 6 30-44

Luk 9 10-17

¹³ Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς
 ἀνέχωρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ
 εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν· καὶ
 ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν
 αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων.
³⁰ Καὶ συνάγονται οἱ ἀπό-
 στολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπ-
 ἠγγειλαν αὐτῷ πάντα ὅσα ἐποί-
 ησαν καὶ ὅσα ἐδίδασκαν.
³¹ καὶ λέγει αὐτοῖς· δεῦτε ὑμεῖς
 αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον
 καὶ ἀναπαύσασθε ὀλίγον. ἦσαν
 γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες
 πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαί-
 ρουν. ³² καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ πλοίῳ
 καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς
 εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. ³³ καὶ
 ὑπεχώρησεν κατ' ἰδίαν εἰς πόλιν
 καλουμένην Βηθσαϊδᾶ.
 εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἐπέ-
 γνωσαν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πα-
 σῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ
 καὶ προῆλθον αὐτούς.
¹⁰ Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπό-
 στολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα
 ἐποίησαν.*
¹¹ οἱ δὲ ὄχλοι γινόντες ἠκολού-
 θησαν αὐτῷ.

* Luk 10 17 (140. S. 114): Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἐρδωκοντα δυο μετὰ χαρᾶς λέγοντες· κύριε, καὶ γὰρ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου.

Mark 6, 31 ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν S A B C φ ξ ὑμεῖς κατ' ἰδίαν W Θ λ vg sa bo ὑπάγωμεν D it ὑπάγωμεν κατ' ἰδίαν sy³ pe

Luk 9 10 οἱ δὲ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ εἰς πόλιν καλουμένην Βηθσαϊδᾶ B sa bo κωμὴν καλουμένην Βηθσαϊδᾶ εἰς τόπον ἔρημον Θ καὶ εἰς πόλιν καλουμένην Βηθσαϊδᾶ D τόπον ἔρημον S sy³ τόπον ἔρημον (ἐ.π. ~ Α φ) πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδᾶς A C W φ ξ τόπον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδᾶ λ τόπον ἔρημον ὅς ἐστιν Βηθσαϊδᾶ it vg τὴν πύλιν τῆς πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδᾶ sy⁸

¹⁴ καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον
καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς.*

καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἄρρω-
στοὺς αὐτῶν.

¹⁵ ὁψίας δὲ γενο-
μένης προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθη-
ταὶ λέγοντες· ἔρημός ἐστιν
ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα ἥδη παρήλθεν·
ἀπόλυσον οὖν τοὺς ὄχλους, ἵνα
ἀπελθόντες εἰς τὰς

κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς
βρώματα.

¹⁶ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
οὐ χρειάν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε
αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. ¹⁷ οἱ δὲ λέ-
γουσιν αὐτῷ·

οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρ-
τους καὶ δύο ἰχθύας.

¹⁸ ὁ δὲ εἶπεν· φέρετέ μοι
ὧδε αὐτούς. ¹⁹ καὶ κελεύσας τοὺς
ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοῦ χόρ-
του,

λαβὼν τοὺς
πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας
ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλό-
γησεν καὶ κλάσας ἔδω-
κεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους,
οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις.

³⁴ καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον,
καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτούς
ὅτι ᾔσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα,*

καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολ-
λά.

³⁵ καὶ ἥδη ὥρας πολλῆς γενο-
μένης προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθη-
ται αὐτοῦ ἔλεγον ὅτι ἔρημός ἐστιν
ὁ τόπος, καὶ ἥδη ὥρα πολλή·

³⁶ ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα
ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς
καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς
τί φάγωσιν.

³⁷ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·
δότε

αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν· καὶ λέ-
γουσιν αὐτῷ· ἀπελθόντες ἀγορά-
σωμεν δηναρίων διακοσίων ἄρ-
τους, καὶ δώσωμεν αὐτοῖς φαγεῖν·
³⁸ ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· πόσους ἔχετε
ἄρτους; ὑπάγετε ἴδετε. καὶ γνόν-
τες λέγουσιν· πέντε, καὶ δύο
ἰχθύας.

³⁹ καὶ ἐπέτα-
ξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάντας
συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ
χόρτῳ. ⁴⁰ καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ
πρασιαὶ κατὰ ἑκατὸν καὶ κατὰ
πεντήκοντα. ⁴¹ καὶ λαβὼν τοὺς

πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας
ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλό-
γησεν καὶ κατέκλασεν τοὺς ἄρτους
καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς ἵνα παρα-
τιθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο

καὶ ἀποδεξάμενος αὐτοὺς ἐλάλει
αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ
Θεοῦ,

καὶ τοὺς χρειάν ἔχον-
τας θεραπείας ἰάτο.

¹² ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν·
προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπαν
αὐτῷ·

ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα
πορευθέντες εἰς τὰς κύκλῳ κώμας
καὶ ἀγροὺς καταλύσωσιν καὶ εὐρω-
σιν ἐπισιτισμόν, ὅτι ὧδε ἐν ἑρήμῳ
τόπῳ ἐσμέν. ¹³ εἶπεν δὲ πρὸς αὐ-
τούς· δότε

αὐτοῖς φαγεῖν ὑμεῖς. οἱ δὲ εἶπαν

οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ ἄρ-
τοι πέντε καὶ ἰχθύες δύο, εἰ μή τι
πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς
πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα.

¹⁴ ᾔσαν γὰρ ὥσει ἄνδρες πεντα-
κισχίλιοι. εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μα-
θητὰς αὐτοῦ· κατακλίνατε αὐ-
τοὺς κλισίας ὥσει ἀνὰ πεντήκοντα.
¹⁵ καὶ ἐποίησαν οὕτως καὶ κατέ-
κλιναν ἅπαντας.

¹⁶ λαβὼν δὲ τοὺς
πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,
ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλό-
γησεν αὐτοὺς καὶ κατέκλασεν,
καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρα-
θεῖναι τῷ ὄχλῳ.

* Matth 9 36 (58. S. 45): Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ᾔσαν ἐσकुλμένοι καὶ ἐριμμένοι ὥσει πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.

Mc 6 34: vgl. Num 27 17, III. Reg 22 17.

Matth 14, 16 ὁ δὲ Ἰησοῦς B C W Θ λ φ ρ it vg ὁ δὲ S D sy^{cs} pe sa bo 18 ὧδε > D Θ λ

it sy^{cs} Mark 6, 36 κύκλῳ] ἔγγιστα D it vg 39 ἀνακλίνειν A D W ρ it vg sy^{pe} ἀνακλιθῆναι S B
Θ λ φ sy^s sa bo

Luk 9, 16 εὐλόγησεν (+ ἐπ' it sy^{cs}) αὐτούς (> S) καὶ κατέκλασεν] προηύξατο καὶ εὐλόγησεν ἐπ'
αὐτούς D

²⁰ καὶ ἔφα- γον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασ- μάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. ²¹ οἱ δὲ ἐσθιόντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.	ἰχθύας ἐμέρισεν πᾶσιν. ⁴² καὶ ἔφα- γον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν· ⁴³ καὶ ἦσαν κλάσ- ματα δώδεκα κοφίνων πληρώ- ματα καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. ⁴⁴ καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι ἄνδρες.	¹⁷ καὶ ἔφα- γον καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες, καὶ ἦρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα. (122. 9 18-22. S. 96 f.)
---	--	---

113. Das Wandeln auf dem See. Joh 6 15-21

113. The Walking on the Water.

Matth 14 22-33

Mark 6 45-52

²² Καὶ εὐθὺς ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς
ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν αὐτὸν
εἰς τὸ πέραν, ἔως οὗ ἀπο-
λύσει τοὺς ὄχλους. ²³ καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους
ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι.
ὁψίας δὲ γενομένης μόνος ἦν ἐκεῖ. ²⁴ τὸ δὲ
πλοῖον ἤδη σταδίου πολλοὺς ἀπὸ τῆς γῆς
ἀπείχεν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν
κυμάτων, ἦν γὰρ ἑναντίος ὁ ἄνεμος.
²⁵ τετάρτη δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἦλθεν πρὸς
αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν.
²⁶ οἱ δὲ μαθηταὶ ἰδόντες αὐ-
τὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα ἐταρά-
χθησαν λέγοντες ὅτι φάντασμα ἐστίν, καὶ ἀπὸ
τοῦ φόβου ἔκραξαν.

²⁷ εὐθὺς δὲ ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς
αὐτοῖς λέγων· θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι· μὴ
φοβεῖσθε.

²⁸ ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν· κύριε,
εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με ἔλθειν πρὸς σε ἐπὶ τὰ
ὕδατα. ²⁹ ὁ δὲ εἶπεν· ἔλθέ. καὶ καταβάς ἀπὸ
τοῦ πλοίου Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα
καὶ ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ³⁰ βλέπων δὲ τὸν
ἄνεμον ἐφοβήθη καὶ ἄρξάμενος καταποντί-

⁴⁵ Καὶ εὐθὺς ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς αὐ-
τοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν
εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδάν, ἔως αὐτὸς ἀπο-
λύει τὸν ὄχλον. ⁴⁶ καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς
ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.
⁴⁷ καὶ ὁψίας γενομένης ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ
τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς.
⁴⁸ καὶ ἰδὼν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ
ἐλαύνειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἑναντίος αὐτοῖς, περὶ
τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς
αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ
ἦθελεν παρελθεῖν αὐτούς. ⁴⁹ οἱ δὲ ἰδόντες αὐ-
τὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα
ἐδοξαν ὅτι φάντασμα ἐστίν, καὶ
ἀνέκραξαν· ⁵⁰ πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδαν καὶ
ἐταράχθησαν. ὁ δὲ εὐθὺς ἐλάλησεν μετ'
αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι, μὴ
φοβεῖσθε.

Matth 14, 22 εὐθὺς B D W Θ λ φ ϩ it vg sa bo > S C sy^{cs} pe 24 ἤδη (> sa bo) σταδίου
πολλοὺς (ἱκανοὺς Θ ὡς εἴκοσι πέντε bo vgl. Joh 6 19) ἀπὸ τῆς γῆς ἀπείχεν B Θ φ sy^{cs} pe sa bo ἤδη
(~ vg) μέσον τῆς θαλάσσης ἦν S C W λ ϩ it vg ἦν εἰς μέσον τῆς θαλάσσης D 26 οἱ δὲ μαθηταὶ
ἰδόντες αὐτὸν B D φ καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ (+ αὐτοῦ sy^c pe) C W ϩ sy^c pe (καὶ λ vg bo)
ἰδόντες δὲ (> λ vg sy^s bo) αὐτὸν (> sy^s) S Θ λ it vg sy^s sa bo 30 ἄνεμον S B sa lo ἄνεμον
ἰσχυρὸν C D Θ λ φ ϩ it vg sy^{cs} pe ἄν. ἰσχ. σφόδρα W
Mark 6, 47 ἦν + πάλαι ϩ 46 D λ it

ζεσθαι ἔκραξεν ἄλγων· κύριε, σῶσόν με. ³¹ εὐ-
θέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο
αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· ὀλιγόπιστε, εἰς τί
ἐδίστασας;

³² καὶ ἀναβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον
ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. ³³ οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ προσ-
εκύνησαν αὐτῷ λέγοντες· ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς εἶ.

⁵¹ καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ
ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν
ἑαυτοῖς ἐξίσταντο· ⁵² οὐ γὰρ συνήκαν ἐπὶ τοῖς
ἄρτοις, ἀλλ' ἦν αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη.

114. Rückkehr nach der Landschaft Gennesar.

114. Healings at Gennesaret.

Matth 14 34—36

Mark 6 53—56

³⁴ Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν εἰς
Γεννησαρέτ.

³⁵ καὶ ἐπιγνόντες
αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν
εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγ-
καν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας,

³⁶ καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα
μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου
αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἦσαν διεσώθησαν.*

⁵³ Καὶ διαπεράσαντες ἐπὶ τὴν γῆν ἦλθον εἰς
Γεννησαρέτ καὶ προσωρμίσθησαν. ⁵⁴ καὶ ἐξελ-
θόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου εὐθὺς ἐπιγνόντες
αὐτὸν ⁵⁵ περιέδραμον ὅλην τὴν χώραν ἐκείνην
καὶ ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάτοις τοὺς κακῶς
ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐστίν.
⁵⁶ καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας ἢ εἰς
πόλεις ἢ εἰς ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθισαν
τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα
κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψων-
ται· καὶ ὅσοι ἂν ἦσαν αὐτοῦ ἐσώζοντο.*

115. Vom Händewaschen.

115. The Tradition of the Elders.

Matth 15 1—20

Mark 7 1—23

¹ Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ Ἱερο-
σολύμων Φαρισαῖοι καὶ γραμματεῖς

¹ Καὶ συνάγονται πρὸς
αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ τινες τῶν γραμματέων
ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων. ² καὶ ἰδόντες τινὰς
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὅτι κοιναῖς χερσίν, τοῦτ'

* Matth 4 24 (16. S. 22). Καὶ ἀπῆλ-
θεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν·
καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς
κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ
βασάνοις συνεχομένους, δαιμονιομέ-
νους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παρα-
λυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

Mark 3 10 (71. S. 58):
Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν,
ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ ἵνα
αὐτοῦ ἄψωνται ὅσοι εἶχον
μάστιγας.
Vgl. auch 1 32 f. (14. S. 21).

Luk 6 18 19 (71. S. 58): ¹⁸ Καὶ
οἱ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων
ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο· ¹⁹ καὶ
πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἄπτεσθαι αὐ-
τοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρ-
χετο καὶ ἴατο πάντας.
Vgl. auch 4 40 f. (14. S. 21).

Matth 14, 34 Γεννησάρ D it vg sy^{cs} pe

Mark 6, 51 λίαν > D W Θ λ sy^s | ἐκ περισσοῦ A W φ Ϟ sa bo περισσῶς D it vg ἐκπερισ-
σῶς λ > S B sy^s περιέσσωσεν (ἐν ἑαυτοῖς] αὐτοὺς καὶ Θ) Θ ἐθαμβήθησαν καὶ sy^{pe} 53 δια-
περάσαντες + ἐκείθεν D it | Γεννησάρ D it sy^s pe

ἔστιν ἀνίπτοις, ἐσθίουσιν τοὺς ἄρτους, — ³ οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ⁴ καὶ ἀπ' ἀγορᾶς ἐὰν μὴ ῥαντίσωνται οὐκ ἐσθίουσιν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἔστιν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμούς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων, — ⁵ καὶ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς· διὰ τί οὐ περιπατοῦσιν οἱ μαθηταί σου κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ κοιναῖς χερσίν ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον;

λέγοντες· ² διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουν τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. ³ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ⁴ ὁ γὰρ Θεὸς εἶπεν· *τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα*, καὶ· *ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω* ⁵ ὑμεῖς δὲ λέγετε· ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ· δῶρον δὲ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, ⁶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. καὶ ἡκυρώσατε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ⁷ ὑποκριταί, καλῶς ἐπροφήτευσεν περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας λέγων·

⁸ *ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ·* ⁹ *μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων.*

vgl. v. 3-6

⁶ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· καλῶς ἐπροφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται ὅτι οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· ⁷ *μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων.* ⁸ ἀφέντες τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων.

⁹ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε. ¹⁰ Μωϋσῆς γὰρ εἶπεν· *τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, καὶ ὁ κακο-*

Mt 15 4 = Mc 7 10: Ex 20 12 Dtn 5 16 Ex 21 16 Lev 20 9.

Mt 15 8 9 = Mc 7 6 7: Jes 29 13.

Matth 15, 6 ἡ τὴν μητέρα αὐτοῦ > S B D sy^c sa | τὸν λόγον B D Θ it sy^{cs} p^e sa bo Orig τὸν νόμον S C φ τὴν ἐντολὴν W λ ϖ vg

Mark 7, 2 ἐσθίουσιν S B it vg sy^p sa bo ἐσθίουσιν A D W Θ λ φ ϖ sy^s | ἄρτους S A B it sy^s sa bo ἄρτους κατέγνωσαν D ἄρτους ἐμέψαντο W Θ λ φ ϖ vg sy^p ³ πυγμῇ A B D Θ λ φ ϖ it πυκνὰ S W vg sy^p bo > sy^s sa ⁴ ῥαντίσονται S B sa βαπτίσονται A D W Θ λ φ ϖ it vg sy^s p^e bo | χαλκίων S B bo χαλκίων καὶ κλινῶν A D W Θ λ φ ϖ it vg sy^p sa , > sy^s ⁵ καὶ ¹ S B D Θ λ it vg sy^p bo ἔπειτα A W φ ϖ sy^s δὲ sa ⁸ > sy^s | παράδοσιν ἢ ⁴⁵ | ἀνθρώπων ϖ ⁴⁵ S B W λ sa bo ἀνθρώπων + βαπτισμούς ξεστῶν καὶ ποτηρίων (π. κ. ξ. ~ Θ) καὶ ἄλλα (> A sy^p) παρόμοια (+ ἃ D) τοιαῦτα πολλὰ (> Θ) ποιεῖτε (ποι. τοι. π. ~ D) A φ ϖ vg sy^p, aber vor 8: D Θ it ⁹ τηρήσητε S A B φ ϖ vg sa bo στήσητε D W Θ λ it sy^s p^e

Zu Matth 15 5: **Hebr. Evang.:** Τὸ Ἰουδαϊκόν· κορβᾶν δ ὑμεῖς ὠφελήθησθε ἐξ ὑμῶν 1424.

¹⁰ καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον
εἶπεν αὐτοῖς· ἀκούετε καὶ συν-
ίετε· ¹¹ οὐ τὸ
εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρω-
πον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος,
τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

¹² τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ λέγουσιν
αὐτῷ· οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν
λόγον ἔσκανδαλίσθησαν; ¹³ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν· πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ
μου ὁ οὐράνιος ἐκριζωθήσεται. ¹⁴ ἅφετε αὐ-
τούς· τυφλοὶ εἰσιν ὁδηγοὶ τυφλῶν· τυφλὸς
δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
πεσοῦνται.*

¹⁵ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ·
φράσον ἡμῖν τὴν παραβολήν.

¹⁶ ὁ δὲ εἶπεν· ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς
ἀσύνετοί ἐστε; ¹⁷ οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ
εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα

εἰς τὴν κοιλίαν
χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται;

¹⁸ τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ
τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, ἀκαεῖνα
κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ¹⁹ ἐκ γὰρ τῆς
καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φό-
νοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυ-
ρίαι, βλασφημίαι.

λογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω.

¹¹ ὑμεῖς δὲ λέγετε· ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ
πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ· κορβᾶν, ὃ ἐστὶν δῶρον, ὃ
ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, ¹² οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν
οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, ¹³ ἀκυ-
ροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει
ὑμῶν ἢ παρεδώκατε· καὶ παρόμοια τοιαῦτα
πολλὰ ποιεῖτε.

¹⁴ καὶ προσκαλεσάμενος πάλιν τὸν ὄχλον
ἔλεγεν αὐτοῖς· ἀκούσατέ μου πάντες καὶ σύν-
ετε. ¹⁵ οὐδὲν ἐστὶν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου
εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν ὃ δύναται κοινῶσαι
αὐτόν· ἀλλὰ τὰ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευ-
όμενά ἐστιν τὰ κοινῶντα τὸν ἄνθρωπον. [¹⁶]

¹⁷ καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου,
ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὴν παρα-
βολήν. ¹⁸ καὶ λέγει αὐτοῖς· οὕτως καὶ ὑμεῖς
ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν
εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται
αὐτὸν κοινῶσαι, ¹⁹ ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐ-
τοῦ εἰς τὴν καρδίαν ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν,
καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζων
πάντα τὰ βρώματα; ²⁰ ἔλεγεν δὲ ὅτι τὸ ἐκ
τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο
κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ²¹ ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς
καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ
κακοὶ ἐκπορεύονται, πορνεῖαι, κλοπαί, φόνοι,
²² μοιχεῖαι, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλ-
γεια, ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερ-

* Luk 6 39 (76. S. 62): Εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς· μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν;
οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται;

Matth 15, 14 ἐὰν ὁδηγῇ] ὁδηγῶν (ὁδηγὸν φ) σφαλῇσεται καὶ Θ φ

Mark 7, 13 τῇ παραδόσει ὑμῶν + τῇ μαρᾷ D it 16 lauteit: εἴ τις ἔχει ὥτα ἀκούειν, ἀκουέτω
(vgl. 4 23) A D W Θ λ φ & it vg sy^s p^e sa fehlt S B bo 19 ἀφεδρῶνα] ὀχετὸν D ἔξω sy^s

²⁰ ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. | ηφανία, ἀφροσύνη· ²³ πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

116. Die Kanaanitin.

116. The Syro-phoenician Woman.

Matth 15 21-28

Mark 7 24-30

²¹ Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος.

²² καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὀρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἔκραζεν λέγουσα· ἔλῃσόν με, κύριε υἱὸς Δαυὶδ· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ²³ ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτουν αὐτὸν λέγοντες· ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν ἡμῶν. ²⁴ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολλυλὸτα οἴκου Ἰσραὴλ. ²⁵ ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει αὐτῷ

λέγουσα·

κύριε, βοήθει μοι.

²⁶ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν·

οὐκ ἔστιν

καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ²⁷ ἡ δὲ

εἶπεν· ναί, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια

ἔσθιει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν

πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. ²⁸ τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενήσθητω σοι ὡς θέλεις.

καὶ ἰάθη ἡ

θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

²⁴ Ἐκεῖθεν δὲ ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ ὄρια Τύρου. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν οὐδένα ἦθελεν γινῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνάσθη λαβεῖν· ²⁵ ἀλλ' εὐθὺς ἀκούσασα γυνὴ περὶ αὐτοῦ,

ἥς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον,

ἐλθοῦσα προσ-

έπεσεν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ²⁶ ἡ δὲ γυνὴ ἦν Ἑλληνίς, Συροφοινίκισσα τῷ γένει· καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ²⁷ καὶ ἔλεγεν αὐτῇ· ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ γὰρ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ τοῖς κυναρίοις βαλεῖν. ²⁸ ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ· ναί, κύριε· καὶ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίουσιν ἀπὸ τῶν ψιχίων

τῶν παιδίων.

²⁹ καὶ εἶπεν

αὐτῇ· διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὑπαγε, ἐξελήλυθεν ἐκ τῆς θυγατρὸς σου τὸ δαιμόνιον. ³⁰ καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς εὔρεν τὸ παιδίον βεβλημένον ἐπὶ τὴν κλίνην καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός.

Matth 15, 26 ἔστιν καλὸν S B C W Θ λ φ ϩ vg sy^p sa bo ἔξεστιν D it sy^{cs}

Mark 7, 24 Τύρου D W Θ it sy^s Τύρου καὶ Σιδῶνος S A B λ φ ϩ vg sy^p sa bo

vgl. v. 31

117. Heilung vieler Kranker (Matth), — eines Taubstummen (Mark).

117. The Healing of Many Sick Persons (Matt), — of the Deaf Mute (Mark).

Matth 15 29—31

Mark 7 31—37

²⁹ Καὶ μεταβάς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. ³⁰ καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλοὺς, κυλλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς καὶ ἐτέρους πολλοὺς, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς,

³¹ Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὀρίων Τύρου ἦλθεν διὰ Σιδῶνος εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὀρίων Δεκαπόλεως. ³² καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν καὶ μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. ³³ καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν ἔβαλεν τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ πτύσας ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, ³⁴ καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐστέναξεν, καὶ λέγει αὐτῷ· ἔφραθά, ὃ ἐστὶν διανοίχθητι. ³⁵ καὶ ἠνοίγησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί, καὶ εὐθὺς ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. ³⁶ καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ λέγωσιν· ὅσον δὲ αὐτοῖς διεστέλλετο, αὐτοὶ μᾶλλον περισσώτερον ἐκήρυσσον. ³⁷ καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσοντο λέγοντες· καλῶς πάντα πεποίηκεν, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν καὶ ἀλάλους λαλεῖν.

³¹ ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς καὶ χωλοὺς περιπατοῦντας καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξαζαν τὸν θεὸν Ἰσραήλ.

118. Die Speisung der Viertausend.

118. The Feeding of the Four Thousand.

(Vgl. 112. Matth 14 13—21 = Mark 6 30—44 = Luk 9 10—17. S. 86 f.)

Matth 15 32—39

Mark 8 1—10

³² Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν· σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολύσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. ³³ καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί· πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι ὥστε χορτάσαι ὄχλον

¹ Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις πάλιν πολλοῦ ὄχλου ὄντος καὶ μὴ ἔχοντων τί φάγωσιν, προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς λέγει αὐτοῖς· ² σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν. ³ καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ· καὶ τινες αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν ἦκασιν. ⁴ καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι πόθεν τούτους δυνήσεται τις ὧδε χορτάσαι ἄρ-

Matth 15, 31 τοὺς ὄχλους B W R it vg sy^{cs} pe bo vgl. v. 30 τὸν ὄχλον S C D Θ λ φ σα | κυλ-
λοὺς ὑγιεῖς > S λ it vg sy^{cs} lo

Mark 7, 31 ἦλθεν διὰ Σιδῶνος S B D Θ it vg bo καὶ Σιδῶνος ἦλθεν P⁴⁵ A W λ φ R⁸ sy^s pe sa
8, 3 ἦκασιν] εἰσὶν B bo

τοσοῦτον; ³⁴ καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· πό-
σους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπαν· ἑπτὰ, καὶ
ὀλίγα ἰχθύδια. ³⁵ καὶ παραγγέλλας τῷ ὄχλῳ
ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, ³⁶ ἔλαβεν τοὺς ἑπτὰ
ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύδας καὶ εὐχαριστήσας ἔ-
κλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ
τοῖς ὄχλοις.

³⁷ καὶ ἔφαγον
πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ τὸ περισσεῦον
τῶν κλασμάτων ἦσαν ἑπτὰ σφυρίδας πλήρεις.
³⁸ οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες
χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. ³⁹ καὶ ἀπολύσας
τοὺς ὄχλους ἐνέβη εἰς τὸ πλοῖον καὶ
ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια Μαγα-
δάν.

των ἐπ' ἐρημίας; ⁵ καὶ ἠρώτα αὐτούς· πό-
σους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπαν· ἑπτὰ.

⁶ καὶ παραγγέλλει τῷ ὄχλῳ
ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ
ἄρτους εὐχαριστήσας ἔ-

κλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα
παρاتيῶσιν, καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. ⁷ καὶ
εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας αὐτὰ
εἶπεν καὶ ταῦτα παρاتيέναι. ⁸ καὶ ἔφαγον
καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦσαν περισσεύματα
κλασμάτων ἑπτὰ σφυρίδας.

⁹ ἦσαν δὲ ὡς τετρακισχίλιοι.
καὶ ἀπέλυσεν
αὐτούς. ¹⁰ καὶ εὐθὺς ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμα-
νουθᾶ.

119. Die Zeichenforderung der Pharisäer.

119. The Pharisees Seek after a Sign.

Matth 16 1—4

¹ Καὶ προσελθόντες οἱ
Φαρισαῖοι καὶ Σαδδου-
καῖοι πειράζοντες ἐπη-
ρώτησαν αὐτὸν σημεῖον
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι
αὐτοῖς. [Joh 6 30]

² ὁ
δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐ-
τοῖς· [ὀψίας γενομένης
λέγετε· εὐδία, πυρρᾶζει
γὰρ ὁ οὐρανός· ³ καὶ
πρωί· σήμερον χειμῶν,
πυρρᾶζει γὰρ στυγνᾶ-
ζων ὁ οὐρανός. τὸ μὲν
πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ

Mark 8 11—13

Matth 12 38—39 (87.
S. 69): ³⁸ Τότε ἀπεκρί-
θησαν αὐτῷ τινες τῶν
γραμματέων καὶ Φαρι-
σαίων λέγοντες· διδά-
σκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ
σημεῖον ἰδεῖν. ³⁹ ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·

¹¹ Καὶ ἐξηλθον οἱ Φα-
ρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συ-
ζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες
παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ
τοῦ οὐρανοῦ, πειράζον-
τες αὐτόν. ¹² καὶ ἀνα-
στενάξας τῷ πνεύματι
αὐτοῦ λέγει·

Luk 11 29 (152.
S. 120): Τῶν δὲ ὄχλων
παθοριζομένων ἤρξατο
λέγειν·

11 16 (149. S. 118):
ἑτεροὶ δὲ πειράζοντες ση-
μεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν
παρ' αὐτοῦ.

12 54—56 (160. S. 128):
⁵⁴ ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὀ-
χλοῖς· ὅταν ἴδητε νεφέλην
ἀνατέλλουσαν ἐπὶ δυ-
σμῶν, εὐθὺς λέγετε ὅτι
ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γί-
νεται οὕτως. ⁵⁵ καὶ ὅταν

Matth 15, 39 Μαγαδάν S B D sy^s Magedan it vg sa Magedon sy^c pe Μαγδαλάν C W bo
Μαγδαλά Θ λ φ ϩ̅ 16, 2 ὀψίας — 3 δύνασθε fehlt S B φ sy^{cs} sa
Mark 8, 10 Δαλμανουθά S A B C W ϩ̅ vg sy^{pe} sa bo Μελεγαθά D Μαγδαλά Θ λ φ
Magedam it sy^s

Zu Matth 16 2: **Hebr. Evang.:** Τὰ σεσημειωμένα διὰ τοῦ ἀστερίσκου ἐν ἑτέροις οὐκ ἐμφέρεται οὔτε
ἐν τῷ Ἰουδαϊκῷ 1424.

γινώσκετε διακρίνειν, τὰ
δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ
δύνασθε;]

⁴ γενεὰ πονηρὰ καὶ
μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζη-
τεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δο-
θήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ
σημεῖον Ἰωνᾶ, καὶ κατα-
λιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν.

γενεὰ πονηρὰ καὶ
μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζη-
τεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δο-
θήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ
σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προ-
φήτου.

τί ἡ γενεὰ
αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται
τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.
¹³ καὶ ἀφείς αὐτοὺς πάλιν
ἐμβὰς ἀπῆλθεν εἰς
τὸ πέραν.

νότον πνέοντα, λέγετε
ὅτι καύσων ἔσται, καὶ
γίνεται. ⁵⁸ ὑποκριταί,
τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ
τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δο-
κιμάζειν, τὸν καιρὸν δὲ
τοῦτον πῶς οὐ δοκιμά-
ζετε;

11 ²⁹ ἡ γενεὰ αὕτη
γενεὰ πονηρὰ ἔστιν ση-
μεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον
οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ
τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.

120. Gespräch vom Sauerteig.

120. A Discourse on Leaven.

Matth 16 5-12

Mark 8 14-21

⁵ Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ
πέραν ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν.
⁶ ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ὁρᾶτε καὶ προσ-
έχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρι-
σαίων καὶ Σαδδουκαίων.

⁷ οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέ-
γοντες ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν.
⁸ γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· τί
διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπι-
στοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; ⁹ οὐπω
νοεῖτε,

οὐδὲ μνη-
μονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους
τῶν πεντακισχιλίων καὶ

¹⁴ Καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους,
καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ'
ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. ¹⁵ καὶ διε-
στέλλετο αὐτοῖς λέγων· ὁρᾶτε, βλέ-
πετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρι-
σαίων καὶ τῆς ζύμης Ἑρῳδου.

¹⁶ καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους
ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχουσιν. ¹⁷ καὶ
γνοὺς λέγει αὐτοῖς· τί διαλογί-
ζεσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὐπω νοεῖτε
οὐδὲ συνίετε; πεπωρωμένην ἔχετε
τὴν καρδίαν ὑμῶν; ¹⁸ ὀφθαλμοὺς
ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὥτα ἔχον-
τες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνη-
μονεύετε, ¹⁹ ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους
ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,

Luk 12 1 (154. S. 123):

¹ Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν
μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε κατα-
πατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν
πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον·
προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης,
ἣτις ἐστὶν ὑπόκρισις, τῶν Φαρι-
σαίων.

Mt 16 9: vgl. Mt 14 19-21.

Mk 8 18: Jer 5 21 Ez 12 2.

Matth 16, 7. οἱ δὲ] τότε D it

Luk 12, 1 ἐν οἷς — ἀλλήλους (aber συναχθ. und λαοῦ 3⁴⁵) πολλῶν δὲ ὄχλων συμπεριεχόντων
κύκλῳ ὥστε ἀλλήλους συμπιγνεῖν (καταπατεῖν it sy^{cs}) D it sy^{cs}

πόσους κοφίνους ἐλάβετε;

¹⁰ οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων καὶ πόσας σφυρίδας ἐλάβετε;

¹¹ πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτων εἶπον ὑμῖν; προσέχετε δὲ ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. ¹² τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν ἄρτων, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.

πόσους κοφίνους κλασμάτων πλήρεις ἦρατε; λέγουσιν αὐτῷ· δώδεκα. ²⁰ ὅτε τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἦρατε; καὶ λέγουσιν· ἑπτὰ. ²¹ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· οὕτω συνίετε;

121. Der Blinde von Bethsaida. Mark 8 22-26

Joh 9 1-7

121. The Blind Man of Bethsaida.

²² Καὶ ἔρχονται εἰς Βηθσαϊδάν. καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτόν, ἵνα αὐτοῦ ἄψηται. ²³ καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήνεγκεν αὐτὸν ἔξω κώμης, καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθελὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτόν· εἴ τι βλέπεις, ²⁴ καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν· βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας; ²⁵ εἶτα πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ, καὶ διέβλεψεν καὶ ἠπεκατέστη, καὶ ἐνέβλεπεν τηλαυγῶς ἅπαντα. ²⁶ καὶ ἠπέστειλεν αὐτόν εἰς οἶκον αὐτοῦ λέγων· μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσελθῆς.

† 122. Petrusbekenntnis und erste Leidensverkündigung.

† 122. The Confession at Caesarea Philippi and the First Prediction of the Passion.

Matth 16 13-28

Mark 8 27-33

Luk 9 18-22

(112. 9 10-17. S. 86 f.)

¹³ Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς

εἰς μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Και-

τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων· τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι

²⁷ Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων αὐτοῖς· τίνα με λέγουσιν οἱ

¹⁸ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ μόνας τὸν συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς λέγων· τίνα με οἱ ὄχλοι λέγουσιν

Matth 16, 11 δὲ > D φ it vg sy^{cs} 12 τῆς ζύμης > λ | τῶν ἄρτων B λ vg sa bo τοῦ ἄρτου C W φ fl sy^{pe} τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων S sy^c > D Θ it sy^s 13 ἐλθὼν] ἐξελθὼν W | τίνα λέγουσιν (τίνα οἱ ἄνθ. εἶναι λέγ. S) S B vg sa bo τίνα με λέγουσιν (τίνα με οἱ. ἄνθ. λέγ. ~ D) D Θ (εἶναι nach λέγ. λ) λ φ fl it sy^{cs} pe Iren τίνα λέγουσιν με C W

Mark 8, 22 Βηθανίαν D it 24 ὅτι und ὁρῶ S A B C φ fl > D W Θ λ it vg sy^s pe sa bo 27 τὰς κώμας Καισαρείας] Καισαρείαν D it

Luk 9, 18 αὐτὸν προσευχόμενον] αὐτοὺς D > sy^{cs} | συνῆσαν] συνήντησαν B | ὄχλοι] ἄνθρωποι A bo

εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; ¹⁴ οἱ δὲ εἶπαν· οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν.

¹⁵ λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ¹⁶ ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν· σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Joh 6 68 69 ¹⁷ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνά, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι ἄλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ¹⁸ καὶ γὰρ σοὶ λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾗδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. ¹⁹ δώσω σοὶ τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* Joh 20 22 23

²⁰ τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς ἵνα μὴδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Χριστός.

ἄνθρωποι εἶναι; ²⁸ οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ λέγοντες ὅτι Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι εἷς τῶν προφητῶν.

²⁹ καὶ αὐτὸς ἐπηρώτα αὐτούς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ Χριστός.

³⁰ καὶ ἐπιτίμησεν αὐτοῖς ἵνα μὴδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ.

εἶναι; ¹⁹ οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν· Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.

²⁰ εἶπεν δὲ αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Πέτρος δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ.

²¹ ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μὴδενὶ λέγειν τοῦτο,

* Matth 18 18 (134. S. 110): Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἐὰν λύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ.

Matth 16, 13 τὸν > D 14 ἄλλοι] οἱ B 16 ζῶντος] σώζοντος D 19 δώσω σοι S B λ bo καὶ δώσω σοι C W φ ϩ (καὶ it vg) σοὶ δώσω D it vg sy^c p^e Tert δώσω δέ σοι Θ sa | κλεῖδας S B W Θ Orig κλεῖς C D λ φ ϩ 20 διεστείλατο S C W Θ λ φ ϩ it vg sy^p sa bo ἐπιτίμησεν B D sy^c

Mark 8, 28 εἶπαν S B C sy^s p^e sa bo ἀπεκρίθησαν A D W Θ λ φ ϩ it vg | αὐτῷ λέγοντες S B C D Θ φ vg bo λέγοντες W αὐτῷ it sy^s sa > A λ ϩ sy^p | ὅτι S B bo οἱ μὲν C W φ (+ λέγοντες und ἄλλοι + λέγοντες sy^s) sy^s sa > A D Θ λ ϩ it vg sy^p | ὅτι εἷς S B C sy^s ἓνα A W Θ λ φ ϩ sy^p ὡς ἓνα D it vg 29 καὶ αὐτὸς S A B C φ ϩ bo αὐτὸς δὲ D sa > W Θ λ sy^s p^e τότε it vg | ἐπηρώτα αὐτούς S B C D εα bo λέγει αὐτοῖς A W Θ λ φ ϩ it vg sy^s p^a | ἀποκριθεὶς B vg sy^p bo ἀποκριθεὶς δὲ S C D W Θ λ φ ϩ sa καὶ ἀποκριθεὶς A it > sy^s | Χριστὸς A B C D Θ λ ϩ vg sy^s bo Χριστὸς (+ Jesus it) ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος (τοῦ ζ. > S) S W φ it sy^p sa 30 λέγωσιν] εἴπωσιν C D

Luk 9, 19 Ἠλίαν + ἄλλοι (ἕτεροι φ) δὲ Ἰερεμίαν λ φ | ἄλλοι² — ἀνέστη] ἢ ἓνα τῶν προφητῶν D > sy^{cs} 20 Πέτρος δὲ (> sy^{cs} sa) ἀποκριθεὶς S B C λ sy^{cs} sa bo ἀποκριθεὶς δὲ (> it vg sy^p) ὁ (> W Θ) Πέτρος A D W Θ φ ϩ it vg sy^p | Χριστὸν + υἱὸν D | τοῦ Θεοῦ > sy^{cs}

²¹ ἀπὸ τότε ἤρξατο Ἰησοῦς Χριστὸς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ πολλὰ παθεῖν

ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.

²² καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων· Ἰλεώς σοι, κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ²³ ὁ δὲ στραφεὶς εἶπεν τῷ Πέτρῳ· ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ· σκάνδαλον εἰ ἐμοῦ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.

³¹ καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι·

³² καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος ὁ Πέτρος αὐτὸν ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ.

³³ ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐπετίμησεν Πέτρῳ καὶ λέγει· ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.

²² εἰπὼν

ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.

† 123. Die Leidensnachfolge der Jünger.

† 123. The Conditions of Discipleship.

Matth 16 24—28

Mark 8 34—9 1

Luk 9 23—27

²⁴ Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ·

εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,

καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. ²⁵ ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν

³⁴ Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,

καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. ³⁵ ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν

²³ Ἐλεγεν δὲ πρὸς πάντας·

εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι, ἀρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. ²⁴ ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν

Matth 16, 21 Ἰησοῦς Χριστὸς S B ho ὁ (ὁ > D) Ἰησοῦς C D W Θ λ φ ϩ it vg sy^c pe sa > Iren Orig | τῇ — ἐγερθῆναι] μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι D it bo vgl. Mc 22 ἤρξατο — λέγων] λέγει αὐτῷ ἐπιτιμῶν B εἶπεν sy^c | σοι² > it sy^c 23 στραφεὶς S B C W λ ϩ ἐπιστραφεὶς D Θ φ > bo | εἰ ἐμοῦ S B φ εἰ μου C Θ μου εἰ W λ ϩ εἰ ἐμοῖ D it vg sy^c pe | ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου D 24 ὁ Ἰησοῦς > B vgl. Mc Le 25 εὐρήσει] οὗτος σώσει λ vgl. Le

Mark 8, 31 καὶ¹ + ἀπὸ τότε W φ | ὑπὸ S B C D W corr ἀπὸ A W Θ λ φ ϩ | μετὰ τρεῖς ἡμέρας S A B C D Θ ϩ it vg sa bo τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ W λ φ sy^s pe 32 καὶ προσλαβ. — αὐτῷ] ὁ Σίμων δὲ Πέτρος ὡς φεισόμενος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· Ἰλεώς σοι sy^s | ὁ Πέτρος αὐτὸν B αὐτὸν (> D) ὁ Πέτρος S A C D W Θ λ φ ϩ it vg 33 Πέτρῳ S B D τῷ Πέτρῳ A C W Θ λ φ ϩ | τὰ > D 34 εἴ τις S B C D W λ φ it vg ὅστις A Θ ϩ sy^s pe sa bo | ἐλθεῖν S A B φ sy^s pe bo ἀκολουθεῖν ϩ⁴⁵ C D W Θ λ ϩ it vg sa

Luk 9, 22 ἀπὸ] ὑπὸ D λ | τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ] μεθ' ἡμέρας τρεῖς D it | ἐγερθῆναι] ἀναστῆναι A C D λ 23 ἀρνησάσθω S A D Θ ἀπαρνησάσθω B C W λ φ ϩ sa | καθ' ἡμέραν S A B W Θ λ φ ϩ it vg sy^c pe sa bo > C D it sy^s vgl. Mt Mc

ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν
ἐμοῦ, Joh 12 25 26 εὐρήσει
αὐτήν.*

²⁶ τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρω-
πος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,
τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;
ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλ-
λαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;

²⁷ μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων
αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ
κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ.

²⁸ ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε
ἐστῶτων οἵτινες οὐ μὴ γεύσων-

ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν
ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, σώσει
αὐτήν.*

³⁶ τί γὰρ ὠφελεῖ ἄνθρω-
πον κερδήσαι τὸν κόσμον ὅλον καὶ
ζημιωθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;
³⁷ τί γὰρ δοῖ ἄνθρωπος ἀντάλ-
λαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ³⁸ ὃς γὰρ
ἐὰν ἐπαισχυθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς
λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοι-
χαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυθήσεται
αὐτόν,**

ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων
τῶν ἁγίων.

⁹ ¹ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες ὧδε τῶν
ἐσθηκότων οἵτινες οὐ μὴ γεύσων-

ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν
ἐμοῦ, οὗτος σώσει
αὐτήν.*

²⁵ τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρω-
πος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον
ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;
²⁶ ὃς γὰρ
ἂν ἐπαισχυθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς
λόγους,

τοῦτον ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυθήσεται,
καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων
ἀγγέλων.**

²⁷ λέγω δὲ
ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσὶν τινες τῶν αὐτοῦ
ἐσθηκότων οἱ οὐ μὴ γεύσων-

* Matth 10 38 39 (62. S. 51):

³⁸ Καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκο-
λουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἅγιος. ³⁹ ὁ εὐρὼν
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν καὶ ὁ ἀπολέσας
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὐρήσει αὐτήν.

** Matth 10 38 (60. S. 50): "Ὅστις δ' ἂν ἀρνή-
σῃται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι κἀγὼ
αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Luk 14 27 (171. S. 134): "Ὅστις οὐ βαστάζει
τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ
δύναται εἶναι μου μαθητής.

17 33 (184. S. 141): "Ὅς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ περιποιήσασθαι, ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὃς ἂν
ἀπολέσει, ζωογονήσῃ αὐτήν.

Luk 12 9 (155. S. 124): "Ὁ δὲ ἀρνησάμενός
με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον
τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.

Mt 16 27: Ps 61 13.

Matth 16, 26 ὠφεληθήσεται S B Θ λ φ ὠφελεῖται C D W ff it vg sy^c pe vgl. Lc | ὅλον| τοῦ-
τον it > Θ ²⁷ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ S B Θ W λ φ ff vg sy^c sa bo τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ
D it sy^{pe} τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων C | τὴν πρᾶξιν B C D W Θ φ ff τὰ ἔργα S λ it vg sy^c pe
sa bo ²⁸ τῶν ὧδε ἐστώτων S B C D Θ λ φ it vg sa bo τῶν ὧδε ἐσθηκότων ff ὧδε ἐστώτες W

Mark 8, 35 ἐμοῦ καὶ > ff⁴⁵ D it sy^s (ἐμοῦ nach εὐαγγελίον sy^s pe) ³⁶ ὠφελεῖ S B W ὠφελήσει
A C D Θ λ φ ff it vg sy^s pe | ἄνθρωπον ff⁴⁵ B ff τὸν ἄνθρωπον ff⁴⁵ (?) A C D W Θ sa bo ἄνθρωπος
S λ φ | κερδήσαι und ζημιωθῆναι S B ἐὰν κερδήσῃ und ζημιωθῇ ff⁴⁵ A C D W Θ λ φ ff it vg sy^s pe
Orig sa bo ³⁷ τί γὰρ ff⁴⁵ S B W sa bo ἢ τί A C Θ λ φ ff it vg sy^{pe} ἢ τί γὰρ D καὶ τί
sy^s | δοῖ S B δώσει ff⁴⁵ A C D W Θ λ φ ff it vg sy^s pe ³⁸ ταύτη > ff⁴⁵ W | μετὰ| καὶ ff⁴⁵
W sy^s ^{9, 1} ὧδε τῶν ἐσθηκότων B τῶν ὧδε ἐσθηκότων (ἐστώτων S) S A C W Θ φ ff sa lo τῶν
ἐσθηκότων ὧδε ff⁴⁵ λ τῶν (+ ὧδε it) ἐσθηκότων μετ' ἐμοῦ D it | ἂν > ff⁴⁵ W

Luk 9, 25 ὠφελεῖται A B W Θ λ φ ff ὠφελεῖ S C D vgl. Mc | ἄνθρωπον κερδήσαι, ἀπολέσει ἢ
ζημιωθῆναι D vgl. Mc ²⁶ λόγους > D sy^c Orig ²⁷ αὐτοῦ (ὧδε ff) ἐσθηκότων (ἐστώτων λ)
S B λ ff ὧδε ἐστώτων A C D W Θ φ |

ται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν
τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

ται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν
δυνάμει.

ται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

† 124. Die Verklärung.

† 124. The Transfiguration.

Matth 17 1—8

¹ Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ παραλαμ-
βάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ
Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελ-
φὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς
ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν.

² καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν
αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσ-
ωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ
ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς
τὸ φῶς.

³ καὶ ἰδοὺ ὥφθη αὐτοῖς Μωϋσῆς
καὶ Ἡλίας συλλαλοῦντες μετ' αὐ-
τοῦ.

Mark 9 2—8

² Καὶ μετὰ ἡμέρας ἕξ παραλαμ-
βάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ
τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην,
καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς
ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους.

καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν
αὐτῶν,

³ καὶ τὰ
ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα
λευκὰ λίαν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς
γῆς οὐ δύναται οὕτως λευκᾶναι.

⁴ καὶ ὥφθη αὐτοῖς Ἡλίας σὺν
Μωϋσεῖ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες
τῷ Ἰησοῦ.

Luk 9 28—36

²⁸ Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους
τούτους ὥσει ἡμέραι ὀκτώ, καὶ
παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην
καὶ Ἰάκωβον ἀνέβη εἰς τὸ
ὄρος προσεύχασθαι.

²⁹ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσ-
εύχεσθαι αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ προσ-
ώπου αὐτοῦ ἕτερον καὶ ὁ
ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστρά-
πτων.

³⁰ καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελά-
λουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωϋσῆς
καὶ Ἡλίας, ³¹ οἱ ὁφθέντες ἐν δόξῃ
ἔλεγον τὴν ἑξοδὸν αὐτοῦ, ἣν ἡμελ-
λεν πληροῦν ἐν Ἱερουσαλὴμ. ³² ὁ
δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν
βεβαρημένοι ὕπνῳ· διαγρηγορή-
σαντες δὲ εἶδαν τὴν δόξαν αὐτοῦ

Joh 1 14 καὶ τοὺς δύο ἄνδρας

Matth 17, 1 καὶ ¹ + ἐγένετο D Θ it | Ἰάκωβον B C W λ φ ϩ̅ | τὸν Ἰάκωβον S D Θ | ἀνα-
φέρει] ἀνάγει D λ ducit it vg Orig | κατ' ἰδίαν] λίαν D Eus ² μετεμορφώθη (μεταμορφωθείς D)
+ ὁ Ἰησοῦς D it sy^{pe}, + ἡ ἰδέα τοῦ προσώπου αὐτοῦ sy^c vgl. Ie | τὸ φῶς] χιών D it vg sy^c ³ ἰδοὺ
> sy^c pe | ὥφθη S B D Θ φ it sy^c ὥφθησαν C W λ ϩ̅ vg sy^{pe} sa bo | συλλαλοῦντες μετ' αὐτοῦ
S B W λ μετ. αὐτ. σ. C D Θ φ ϩ̅ it vg

Mark 9, 2 Ἰωάννην A B Θ | τὸν Ἰωάννην ϩ̅⁴⁵ S C D W λ φ ϩ̅ | ἀναφέρει] ἀνάγει D duxit it
ducit vg | ὑψηλὸν + λίαν S altissimum it | μόνους. καὶ + ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτοῦ ϩ̅⁴⁵ W Θ (aber
αὐτὸν Θ) φ | μετεμορφώθη + ὁ Ἰησοῦς ϩ̅⁴⁵ W φ | αὐτῶν + καὶ ἔλαμψεν sy^s ³ ἐγένετο ϩ̅⁴⁵ S B
C W Θ ϩ̅ | ἐγένοντο A D λ φ | λίαν ϩ̅⁴⁵ ? S B C W Θ λ sa | λίαν (> it sy^s) + ὡς χιών A D φ
ϩ̅ it vg sy^s pe (ὡς χιών + καὶ νοί λευκὰ bo) bo | οἷα] ὡς D W | γναφεὺς — λευκᾶναι] οὐ δύναται
τις λευκᾶναι (facere it) ἐπὶ τῆς γῆς D it sy^{pe} [οὐ] δύναται ἐπὶ τῆς γῆς λευκᾶναι ϩ̅⁴⁵ > sy^s
⁴ = Mt 17 3: sy^s | καὶ + ἰδοὺ W φ | σὺν — ἦσαν] καὶ Μωϋσῆς sy^s pe sa | καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες
(λαλοῦντες S it) S A B C W φ ϩ̅ it vg bo | συνελάλουν D Θ λ

Luk 9, 27 τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ] τ. βασ. τ. θ. ἐρχομένην ἐν τῇ δόξῃ sy^c | τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
που ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ D Orig ²⁸ καὶ ¹ A C D W Θ λ φ ϩ̅ vg sy^{cs} > ϩ̅⁴⁵ S B it sy^{pe} sa bo
| Ἰωάννην, Ἰάκωβον S A B C W Θ λ φ ϩ̅ it sa | Ἰάκωβον, Ἰωάννην ϩ̅⁴⁵ D vg sy^{cs} pe bo ²⁹ τὸ
εἶδος -- ἕτερον] ἡ ἰδέα τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἡλλοιώθη D sy^{cs} | καὶ ² — αὐτοῦ ²¹ καὶ ἡλλοιώθη ὁ
ἱματισμὸς αὐτοῦ καὶ ἐγένετο Θ Orig | ἐξαστράπτων + ὡς χιών sy^c ³⁰ συνελάλουν] συλλαλοῦν[ε]ς
ϩ̅⁴⁵ ³¹ ἐν] εἰς ϩ̅⁴⁵ D

⁴ ἀποκριθεις δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ· κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὥδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσω ὥδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωϋσεὶ μίαν καὶ Ἡλίᾳ μίαν.

⁵ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς,

καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· ἀκούετε αὐτοῦ. ⁶ καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. ⁷ καὶ προσήλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀψάμενος αὐτῶν εἶπεν· ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ⁸ ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμούς αὐτῶν οὐδένα εἶδον εἰ μὴ αὐτὸν Ἰησοῦν μόνον.

⁵ καὶ ἀποκριθεις ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὥδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωϋσεὶ μίαν καὶ Ἡλίᾳ μίαν. ⁶ οὐ γὰρ ᾔδει τί ἀποκριθῇ· ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο.

⁷ καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς,

καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἀκούετε αὐτοῦ.

⁸ καὶ ἐξάπιννα περιβλεψάμενοι οὐκέτι οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν.

τοὺς συνεστῶτας αὐτῶ. ³³ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν· ἐπιστάτα, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὥδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνάς τρεῖς, μίαν σοὶ καὶ μίαν Μωϋσεὶ καὶ μίαν Ἡλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὁ λέγει.

³⁴ ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν νεφέλην. ³⁵ καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἐκλεκτός, αὐτοῦ ἀκούετε.

³⁶ καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν εὐρέθη Ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν εἶδρακαν.

Mt 17 5 = Mc 9 7 = Lc 9 35: vgl. Mt 3 17.

Matth 17, 4 ποιήσω S B C it ποιήσωμεν D Θ W λ φ it vg sy^c pe sa lo vgl. Mc Lc | σκηνάς τρεῖς ~ B vgl. Lc | Ἡλίᾳ μίαν S C D W Θ λ φ it vg Orig μίαν Ἡλίᾳ B it ⁵ φωτεινὴ] φωτὸς φ sy^c | φωνὴ + ἠκούσθη sy^c it var | ἀκούετε αὐτοῦ S B D λ Orig αὐτοῦ ἀκούετε C W Θ φ it vg vgl. Lc ⁸ αὐτὸν Ἰησοῦν μόνον S B W Θ τὸν Ἰησοῦν μόνον C λ φ it sy^c pe sa bo μόνον τὸν Ἰησοῦν D it vg

Mark 9, 5 ἀποκριθεις > sy^{pe} | ὁ Πέτρος λέγει S A B C it it vg εἶπεν Πέτρος B⁴⁵ W ὁ Πέτρος εἶπεν D Θ sy^s pe ὁ Πέτρος ἔλεγε λ φ | καὶ (> sa) ποιήσωμεν S A B λ it vg sy^s pe sa bo καὶ ποιήσωμεν ὥδε B⁴⁵ C θέλεις ποιήσω (+ ὥδε W) D W it θέλεις ποιήσωμεν ὥδε (> φ) Θ φ | τρεῖς σκηνάς B⁴⁵ S B C it vg sy^c pe σκηνὰς τρεῖς A D W Θ λ φ it ⁶ ἀποκριθῇ S B C λ lo λαλήσει A D φ λαλήση it vg sy^s pe ἐλάλει Θ λαλεῖ B⁴⁵ W ea | ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο S B C D Θ it sa lo ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι B⁴⁵ A W λ φ it vg sy^{pe} ἦν γὰρ ἔκφοβος sy^s (vgl. 7) ⁷ καὶ ¹ S A B C D λ it it vg sy^s pe sa lo καὶ ἰδοὺ W Θ φ | αὐτοῖς] αὐτοὺς W φ vgl. Mt Lc αὐτῶ sy^s | ἐγένετο ² S B C bo ἦλθεν A D Θ φ it vg sy^s sa > W λ sy^{pe} | νεφέλης S B C sy^s sa lo νεφέλης λέγουσα A D W Θ λ φ it vg sy^{pe} vgl. Mt Lc ⁸ εἰ μὴ S B D it vg sy^s sa bo ἀλλὰ A C W Θ λ φ it sy^{pe}

Luk 9, 33 ἐπιστάτα] διδάσκαλε B⁴⁵ | καὶ (> B⁴⁵ sa) ποιήσωμεν B⁴⁵ S A B C W Θ λ φ it it vg sy^{cs} pe sa θέλεις ποιήσω ὥδε D καὶ εἰ θέλεις ποιήσωμεν lo ³⁴ ἐπεσκίαζεν S B ἐπεσκίασεν B⁴⁵ A C D W Θ λ φ it vg | εἰσελθεῖν αὐτοὺς S B bo αὐτοὺς εἰσελθεῖν C ἐκείνους εἰσελθεῖν B⁴⁵ A D W Θ λ φ it sa ἐφοβήθησαν δὲ ἰδόντες εἰσελθεῖν sy^{cs} pe | αὐτοὺς] Μωσῇ καὶ Ἡλίαν sy^{pe} ³⁵ ἐγένετο mit B⁴⁵ ἦλθεν D ἠκούσθη sy^{cs} | λέγουσα > sy^s | ἐκλελεγμένος B⁴⁵ S B sy^s sa bo ἐκλεκτός Θ λ ἀγαπητός A C W φ it it vg sy^c pe ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα D ³⁶ καὶ (> sa) + ἐγένετο B⁴⁵ | αὐτοὶ > B⁴⁵ | οὐδὲν > B⁴⁵

† 125. Gespräch beim Abstieg.

† 125. The Coming of Elijah.

Matth 17 9-13

Mark 9 9-13

καὶ καταβάντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους
εἶπητε τὸ ὄραμα ἕως οὗ ὃ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἔγερθῇ.

¹⁰ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν οἱ μαθηταὶ λέγον-
τες· τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίας
δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; ¹¹ ὃ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν·
Ἡλίας μὲν ἔρχεται καὶ ἀποκαταστήσει πάν-
τας.

v. 12 b

¹² λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ
οὐκ ᾔστεγνωσαν αὐτόν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ
ὅσα ἠθέλησαν.
οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πά-
σχειν ὑπ' αὐτῶν. ¹³ τότε συνήκαν οἱ μαθηταὶ
ὅτι παρὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

καὶ καταβάντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους
εἶπεν αὐτοῖς ἵνα μὴ δει-
ξάντων διηγήσωνται, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. ¹⁰ καὶ τὸν λόγον
ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς συζητοῦντες τί ἐστὶν
τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.

¹¹ καὶ ἐπηρώτων αὐτόν λέγον-
τες· ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἡλίας
δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; ¹² ὃ δὲ ἔφη αὐτοῖς·

Ἡλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθιστάνει πάν-
τας καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
θρώπου, ἵνα πολλὰ παθῇ καὶ ἐξουθενηθῇ;
¹³ ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἡλίας ἐλήλυθεν,
καὶ ἐποίησαν αὐτῷ
ὅσα ἠθέλον, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.

s. u. v. 27

† 126. Heilung des epileptischen Knaben.

† 126. An Epileptic Child Healed.

Matth 17 14-21

Mark 9 14-29

Luk 9 37-43 a

s. u. v. 9

s. u. v. 9

³⁷ Ἐγένετο δὲ τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ κατ-
ελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους
συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς.

Mt 17 10-11 — Mc 9 11-12: Mal 3 23-24.
vgl. Ps 21: Jes 53 2.

Mt 17 13 — Mc 9 13: vgl. III. Reg 19 2 10. Mc 9 12 b:

Matth 17, 9 ἐκ S B C D W Θ Λ φ ἀπὸ ἧ | ἔγερθῇ B D ἀναστῇ S C W Θ Λ φ 10 μαθηταὶ
S W Θ Λ it vg sa bo Orig μαθηταὶ αὐτοῦ B C D φ 11 οὗ S B D W Λ it vg (ἀποκριθεὶς
— sy: vgl. Mt 17 9 sa bo — ὃ δὲ Ἰησοῦς C Θ φ 11 sy 10 | εἶπεν B D W Θ it sy 10 sa bo εἶπεν
αὐτοῖς S 11 B C D W Θ Λ φ 12 ἔρχεται S B C D W Θ Λ φ 12 sa bo ἔρχεται πρῶτον C φ 12 sy 10
καὶ ἀποκαταστήσει S B C W Θ Λ φ 12 vg sa b | ἀποκαταστήσει D it sy 10 12 ἐν B C Θ Λ φ 12
vg sy 10 sa — S D W it bo vgl. Mc | οὕτως — αὐτῶν naeh v. 13 αὐτοῖς ~ D it

Mark 9, 9 καὶ καταβάντων S B C D it vg sv 10 bo vgl. Mt καταβάντων δὲ A W Θ Λ φ 11 sa
καταβάντων S B C D vgl. Mt ἀπὸ S A C W Θ Λ φ 11 de it vg 10 τὸ (> Θ) ἐκ νεκρῶν ἀνα-
στῆναι S A B C Θ 11 sa bo ὅταν ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ D W Λ φ it vg sy 10 11 ἐπηρώτων S B C D Θ
11 it vg ἐπηρώτησαν A W Λ φ vgl. Mt | ὅτι S A B C D Λ 11 it sy 10 τί οὖν W Θ vg sy 10 πῶς
οὖν φ | οἱ γραμματεῖς A B C D W Θ Λ φ 11 it sv 10 sa bo οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς S v:
11 it sy 10 sa bo οἱ γραμματεῖς sy 10 13 ἀναστῇ S A B C D W Θ Λ φ 13 it vg sv 10 sa bo ἤδη ἦλθεν C W Λ
C Θ φ 11 sa bo — D W Λ it vg sy 10 | ἀποκαθιστάνει S A B D W Λ ἀποκαταστήσει C Θ it vg
sv 10 sa bo ἀποκαθιστῇ φ 11 | ἐξουθενηθῇ B D ἐξουθενηθῇ W Θ Λ ἐξουθενωθῇ A C 11 ἐξου-
θενωθῇ S φ σπουδαθῇ sy 10 13 ἀλλὰ λέγω S A B D Θ φ 13 it vg sv 10 sa bo ἤδη ἦλθεν C W Λ
Luk 9 37 τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ S B W Λ φ ἐν τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ A C Θ 13 vg sy 10 διὰ τῆς ἡμέρας

14 Καὶ ἐλθόντων πρὸς τὸν ὄχλον

προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτόν ¹⁵ καὶ λέγων· κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς ἔχει· πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ.

¹⁶ καὶ προσῆνεγκα αὐτόν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτόν· θεραπεύσαι. ¹⁷ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε μεθ' ὑμῶν ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτόν ὧδε. Joh 14 9

14 Καὶ ἐλθόντες πρὸς τοὺς μαθητάς εἶδον ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας πρὸς αὐτούς. ¹⁵ καὶ εὐθὺς πᾶς ὁ ὄχλος ἰδόντες αὐτόν ἐξεθαμβήθησαν, καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. ¹⁶ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς· τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς; ¹⁷ καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ εἰς ἓκ τοῦ ὄχλου· διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σέ, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον· ¹⁸ καὶ ὅπου ἐὰν αὐτόν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτόν, καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας καὶ ξηραίνεται·

s. u. v. 22

καὶ εἶπα τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ¹⁹ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς λέγει· ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτόν πρὸς με. ²⁰ καὶ ἤνεγκαν αὐτόν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτόν τὸ πνεῦμα εὐθὺς συνεσπάραξεν αὐτόν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων. ²¹ καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ· πόσος χρόνος ἐστὶν ὥς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν· ἓκ παι-

³⁸ καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐβόησεν λέγων· διδάσκαλε, δέομαί σου ἐπιβλεῖναι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενὴς μοι ἐστίν, ³⁹ καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης κράζει καὶ σπαράσσει αὐτόν μετὰ ἄφροῦ, καὶ μόλις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν· ⁴⁰ καὶ ἐδεήθη τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ⁴¹ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. ⁴² ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ ἔρρηξεν αὐτόν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν·

Matth 17, 14 ἐλθόντων S B λ sy^{pe} sa bo ἐλθόντων αὐτῶν C W Θ φ ῥ ἐλθὼν D it vg sy^{cs} (+ ὁ Ἰησοῦς sy^{cs}). **15** ἔχει S B Θ sy^{cs}? pe πάσχει C D W λ φ ῥ vg torquetur it | πολλάκις ² S B C φ ῥ sy^{cs} pe sa bo vg ἐνίοτε D Θ λ it > W **17** Ἰησοῦς > S | εἶπεν + αὐτοῖς S sy^c vgl. Me **Mark 9, 14** ἐλθόντες (-ος sy^a) un l ἰδον S B W sy^s sa ἐλθὼν un ἰδεν A C D Θ λ φ ῥ it vg sy^{pe} bo | πολὺν > W λ **15** αὐτόν] τὸν Ἰησοῦν D it > λ | προστρέχοντες] προσχαίροντες D it **16** αὐτούς ¹ S B D W Θ λ it vg sy^s sa bo τοὺς γραμματεῖς A C φ ῥ sy^{pe} | πρὸς αὐτούς ² B C (?) λ φ ῥ sy^s pe bo πρὸς ἑαυτούς S A W ἐν ὑμῖν D it vg πρὸς ἀλλήλους Θ sa **18** αὐτόν ² > S D W | ἴσχυσαν (ἠδυνήθησαν W) + ἐκβαλεῖν αὐτό D W Θ it sa **19** αὐτοῖς (αὐτῷ ῥ) λέγει S A B D λ ῥ sa bo αὐτοῖς (αὐτῷ sy^{pe}) ὁ Ἰησοῦς (> it vg) εἶπεν ῥ ⁴⁵ Θ it vg sy^s pe αὐτοῖς (> φ) ὁ Ἰησοῦς λέγει W φ λέγει C | ἄπιστος S A B C λ ῥ it vg sy^s pe sa bo ἄπιστε D Θ ἄπιστος (-στε W) καὶ διεστραμμένη ῥ ⁴⁵ W φ **20** συνεσπάραξεν S B C it vg sa ἐσπάραξεν ῥ ⁴⁵ A W Θ λ φ ῥ sy^s pe ἐτάραξεν D bo **21** ὡς S A D λ ῥ ἕως ῥ ⁴⁵ B ἐξ οὗ C W it vg sy^s pe sa bo ἀφ' οὗ φ **Luk 9, 38** ἐπιβλεῖναι ῥ ⁴⁵ A B C Θ it vg sa bo ἐπιβλεψον S D W λ ῥ ἐπίστρεψαι sy^s pe ἐπιβλέψαι φ ἐλέησον sy^c vgl. Mt **39** ἰδοὺ > S D sy^{cs} pe | καὶ ² uncl κράζει > D it sy^{cs} | καὶ ³ A B C W φ ῥ sy^c sa καὶ ῥήσσει καὶ S D Θ λ it vg sy^s pe bo | μόλις B W Θ λ μόγις S A C D φ ῥ **40** ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό > sy^c | ἐκβάλωσιν S A B C W Θ φ it vg sy^s pe sa bo ἀπαλλάξουσιν D ἐκβάλλωσιν λ ῥ | αὐτό S A B C W Θ λ φ ῥ αὐτόν ῥ ⁴⁵ D | ἠδυνήθησαν + θεραπεύειν αὐτόν καὶ ἐκβάλλειν αὐτό sy^c, + βοηθεῖν αὐτῷ sy^s **42** συνετάραξεν D bo

S. O. v. 16

ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,

ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον,

καὶ ἐθεραπεύθη ὁ
παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

19 τότε προσελθόντες
οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ'
ἰδίαν εἶπον· διὰ τί ἡμεῖς
οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;
20 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· διὰ τὴν ὀλι-
γοπιστίαν ὑμῶν· ἂμην γὰρ λέγω
ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον
σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ·
μετάβα ἔνθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσε-

διόθεν· 22 καὶ πολλάκις καὶ εἰς πῦρ
αὐτὸν ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα ἵνα
ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ' εἴ τι δύνη,
βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεῖς ἐφ'
ἡμᾶς. 23 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ·
τὸ εἰ δύνη, πάντα δυνατὰ τῷ πι-
στεύοντι. 24 εὐθὺς κράξας ὁ πατήρ
τοῦ παιδίου ἔλεγεν· πιστεύω· βο-
ήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ· 25 ἰδὼν δὲ ὁ
18 καὶ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος,
ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκα-
θάρτῳ λέγων αὐτῷ· τὸ ἄλαλον
καὶ κωφὸν πνεῦμα, ἐγὼ ἐπιτάσσω
σοι, ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι
εἰσελθῇς εἰς αὐτόν. 26 καὶ κράξας
καὶ πολλὰ σπαράξας ἐξῆλθεν· καὶ
ἐγένετο ὥσπερ νεκρός, ὥστε τοὺς
πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν.

27 ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας τῆς χειρὸς
αὐτοῦ ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη.

28 καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς οἶ-
κον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κατ'
ἰδίαν ἐπηρώτων αὐτόν· ὅτι ἡμεῖς
οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;

ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύ-
ματι τῷ ἀκαθάρτῳ,

καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα καὶ ἀπέ-
δωκεν αὐτόν τῷ πατρὶ αὐτοῦ.
43 ἐξεπλήσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ
μεγαλειότητι τοῦ Θεοῦ.

17 6 (180. S. 139): εἶπεν δὲ ὁ
κύριος·

εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον
σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ
ταύτῃ· ἐκριζώσῃ καὶ φυτεύσῃ

Matth 17, 19 ἐκβαλεῖν αὐτόν] θεραπεῦσαι αὐτόν sy^{s pe} 20 ὁ δὲ S B D Θ it sy^{cs} sa bo ὁ δὲ
Ἰησοῦς C W λ φ ϩ vg sy^{pe} | λέγει S B D Θ λ φ it εἶπεν C W ϩ vg | ὀλιγοπιστίαν S B Θ λ φ sy^c
sa bo Orig ἀπιστίαν C D W ϩ it vg sy^{s pe}

Mark 9, 23 τὸ — πιστεύοντι] εἰ πιστεύεις, πάντα δυνατὰ σου sy^s | τὸ S A B C λ ϩ sa bo
τοῦτο W > ϩ⁴⁵ D Θ φ it vg sy^{s pe} | δύνη ϩ⁴⁵ S B W λ sa bo δύνασαι C δύνη πιστεῦσαι D Θ
it vg sy^{pe} δύνασαι πιστεῦσαι A φ ϩ 24 ἔλεγεν S A B C sy^s sa bo εἶπεν ϩ⁴⁵ W μετὰ δακρύων
λέγει D Θ it μετὰ δακρύων ἔλεγε λ ϩ vg sy^{pe} μ. δ. εἶπεν φ 25 τῷ ἀκαθάρτῳ > ϩ⁴⁵ W λ sy^s
28 εἰσελθόντος αὐτοῦ S B C D W Θ λ φ εἰσελθόντα αὐτόν A ϩ -όντι αὐτῷ ϩ⁴⁵ | εἰς οἶκον — αὐτόν
S (κατ' ἰδίαν nach αὐτόν A ϩ sy^{s pe}) A B C (ἡρώτων D λ) D λ ϩ (αὐτόν + λέγοντες it) it vg sy^{s pe}
sa bo προσῆλθον [αὐτῷ κατ' ἰδίαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] τοῦ καὶ ἡρώτησαν αὐτόν λέγοντες ϩ⁴⁵ εἰς οἶκον
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ (> W) κατ' ἰδίαν καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν λέγοντες W Θ φ

Luk 9, 42 ἰάσατο τὸν παῖδα] ἀφῆκεν αὐτόν D 17, 6 εἴχετε D | ἂν + τῷ ὄρει τούτῳ μετάβα
ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μετέβαινεν· καὶ D sy^c vgl. Mt 17 20

ται, καὶ οὐδὲν ἄδυνατῆσαι ὑμῖν.*

vgl. App. v. [21]

²⁹ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελαθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ.

ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.*

† 127. Zweite Leidensverkündigung.

† 127. The Second Prediction of the Passion.

Matth 17 22-23

Mark 9 30-32

Luk 9 43b-45

²² Συστρεφόμενων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·

μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, ²³ καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἔγερθῆσεται.

ἐλυπήθησαν σφόδρα.

³⁰ Κάκειθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ᾔθελεν ἵνα τις γνοῖ· Joh 7 1

³¹ ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ ἀποκτανθεὶς μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσεται.

³² οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα,

καὶ

ἐφοβοῦντο αὐτόν ἐπερωτῆσαι.

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίει εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ·

⁴⁴ θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.

⁴⁵ οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν ἵνα μὴ αἰσθωνται αὐτό, καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτόν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

* Matth 21 21 (201. S. 157): ᾿Αποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἰπητε· ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται.

Mark 11 22-23 (201. S. 157): ²² Ἐχετε πίστιν θεοῦ. ²³ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ· ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἄλλα πιστεύῃ ὅτι ὁ λαλεῖ γίνεται, ἔσται αὐτῷ.

Matth 17, 20 Gegen S B Θ sy^{cs} sa bo haben als v. 21: τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται (ἐξέρχεται R) εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ C D W λ φ R it vg sy^{pe} Orig vgl. Mc 9 29 ²² συστρεφόμενων S B λ it vg ἀναστρεφόμενων C D W Θ φ R sa bo ²³ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ S B C W Θ λ φ R vg sy^{c pe} sa μετὰ τρεῖς ἡμέρας D it sy^s bo vgl. Mc 9 31 | ἐγερθῆσεται S C D W Θ λ R ἀναστήσεται B φ vgl. Mc 9 31

Mark 9, 29 προσευχῇ S B Clem προσευχῇ καὶ νηστείᾳ R⁴⁵ (?) A C D W Θ λ φ R it vg sy^{s pe} sa bo ³⁰ ἐπορεύοντο B D ³¹ μετὰ τρεῖς ἡμέρας S B C D it sa bo τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ A W Θ λ φ R vg sy^{s pe} | ἀναστήσεται S A B C D Θ R ἐγερθῆσεται λ φ γείρεται W

Luk 9, 43 ἐποίει S B D λ it vg sy^{cs} sa bo ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς A C Θ φ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς W R sy^{pe} ⁴⁵ ἐρωτῆσαι] ἐπερωτῆσαι C D

† 128. Die Tempelsteuer. Matth 17 24—27

† 128. The Temple Tax.

²⁴ Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καφαρναοὺμ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπαν· ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ δίδραχμα; ²⁵ λέγει· ναί. καὶ ἐλθόντα εἰς τὴν οἰκίαν προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων· τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; ²⁶ εἰπόντος δέ· ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ²⁷ ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ὄρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατῆρα· ἐκείνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

† 129. Der Rangstreit.

† 129. The Dispute about Greatness.

Matth 18 1—5

Mark 9 33—37

Luk 9 46—48

¹ Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες· τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;*

² καὶ προσκαλεσάμενος παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν ³ καὶ

³³ Καὶ ἦλθον εἰς Καφαρναοὺμ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτούς· τί ἐν τῇ ὁδῷ διελογίζεσθε;

³⁴ οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ τίς μείζων. ³⁵ καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς· εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος.*

³⁶ καὶ λαβὼν παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ

⁴⁶ Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν.

⁴⁷ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἰδὼς τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν,

s. 9 48 b *

ἐπιλαβόμενος παιδίον ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἐαυτοῦ, ⁴⁸ καὶ

* Matth 20 26 27. (192. S. 150): ²⁶ Οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὅς ἐάν θῇ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος, ²⁷ καὶ ὅς ἂν θῇ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος.

^{23 11} (210. S. 167): ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος.

Mark 10 43 44. (192. S. 150): ⁴³ Οὐχ οὕτως δὲ ἐστὶν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὅς ἂν θῇ μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος, ⁴⁴ καὶ ὅς ἂν θῇ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος.

Luk 22 26 (237 b. S. 187): Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακωνῶν.

Mt 17 24: vgl. Ex 30 13.

Matth 17, 24 δίδραχμα ² S D τὰ δίδραχμα B C Θ λ φ ϩ sy^s τὸ δίδραχμα W, so beidemal
τὰ δύο δίδραχμα sy^c p^o | τῷ Πέτρῳ > sy^s ²⁵ ἐλθόντα B λ εἰσελθόντα S εἰσελθόντι D it
ἐλθόντων Θ φ ὅτε ἦλθον C sy^c ὅτε εἰσῆλθεν W ϩ vg sy^s p^o sa bo ²⁶ υἱοί + ἔφη Σίμων· ναί.
λέγει ὁ Ἰησοῦς· δὸς οὖν καὶ σὺ ὡς ἀλλότριος αὐτῶν Diat^{ar} 713 Ephraem ^{18, 1} ὥρα S B D W φ ϩ vg
sy^p sa bo ἡμέρα Θ λ it sy^{cs} Orig ² παιδίον + ἐν D sy^{cs}
Mark 9, 33 ἦλθον S B D W λ it vg sy^p sa ἦλθεν A C Θ ϩ sy^s bo εἰσῆλθεν φ | διελογίζεσθε]
διελέχθητε W λ sy^s p^o sa δ. + ἐαυτοῦς (vor δ. A ϩ) A W Θ λ φ ϩ sy^s p^o sa ³⁴ πρὸς ἀλλήλους]
οὔτοι sy^s | διελέχθησαν] διελογίζοντο it sy^s p^o | ἐν τῇ ὁδῷ > A D it sy^s | μείζων A B C λ ϩ
μείζων αὐτῶν sy^p μείζων ἐστίν S μείζων γέννηται αὐτῶν (> sy^s) D Θ sy^s αὐτῶν μείζων εἴη
W φ it vg sa bo ³⁵ καὶ λέγει — διάκονος > D ³⁶ αὐτὸ ¹ > W Θ λ
Luk 9, 47 εἰδὼς S B sy^{cs} p^o sa ἰδὼν A C D W Θ φ ϩ it vg bo Orig γνοὺς λ | παιδίον
B C D παιδίου S A W Θ λ φ ϩ

εἶπεν·

ἐναγκαλισάμενος αὐτό εἶπεν αὐ-
τοῖς·

10 15 (188. S. 145):

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Joh 3 3 5 ἐάν
μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ
παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ⁴ ὅστις
οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παι-
δίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.*

⁵ καὶ ὃς ἐάν δέξηται ἐν παιδίῳ
τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ
δέχεται.**

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν
μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ
ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐ-
τήν.

9 37 ὃς ἂν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων
δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ
δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχεται,
οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστεί-
λαντά με.**

Joh 12 44 15 13 20

s. 9 35 b

εἶπεν σύ-

τοῖς·

18 17 (188. S. 145):

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν
μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ
ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐ-
τήν.

9 48 ὃς ἐάν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ
δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται,
δέχεται τὸν ἀποστεί-
λαντά με.** ὁ γὰρ μικρότερος ἐν
πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτός ἐστιν
μέγας.

130. Der fremde Exorzist.*130. The Strange Exorcist.*

Mark 9 38-41

Luk 9 49-50

³⁸ *Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· διδάσκαλε,
εἶδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα
δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, καὶ ἐκωλύ-
ομεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἠκολούθει ἡμῖν.

³⁹ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν·

μὴ κωλύετε

⁴⁹ *Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν· ἐπιστάτα,
εἶδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα
δαιμόνια, καὶ ἐκωλύ-
ομεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ με⁹ ἡμῶν.

⁵⁰ εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν Ἰησοῦς· μὴ κωλύετε·

* Matth 23 12 (210. S. 167):
“Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν ταπει-
νωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει
ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

** Matth 10 40 (63. S. 52): “Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά
με. Vgl. auch Luk 10 16 (139. S. 114).

Luk 14 11 (169. S. 133):
“Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπει-
νωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν
ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

Luk 18 14 (186. S. 142):
“Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπει-
νωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν
ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

Mark 9, 37 ἐν — παιδίῳ] etwa: τινα ὡς τὸ παιδίον τοῦτο sy^{s pe} | ἐν S A B C λ ϣ sa bo ἐκ
W Θ φ it vg > D | τῶν τοιούτων παιδίων A B D W Θ λ φ ϣ it vg bo Orig τῶν παιδίων τούτων
S C sa **38** ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰωάννης S B Θ sy^{s pe} sa bo ἀπεκρίθη αὐτῷ Ἰωάννης καὶ εἶπεν D sy^s (αὐ-
τῷ nach εἶπεν sy^s) ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης καὶ λέγει λ it ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης λέγων
A ϣ vg ἀποκριθεὶς δὲ ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰωάννης C καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ὁ (> φ) Ἰωάννης εἶπεν W φ |
ὅτι — ἡμῖν S A B C Θ ϣ sy^{s pe} sa bo > D W λ φ it vg
Luk 9, 48 αὐτοῖς > ϣ⁴⁵ D it vg sy^{cs} | ἐάν] ἂν ϣ⁴⁵ D λ φ | ἂν] ἐάν A C W λ φ ϣ > S |
ἐστιν ϣ⁴⁵ S B C λ it vg sy^{cs} sa bo ἔσται A D W Θ φ ϣ sy^{pe}

Zu Matth 18 3: Acta Philippi c. 34: “Ἐὰν μὴ ποιήσῃτε ὑμῶν τὰ κάτω εἰς τὰ ἄνω (καὶ τὰ ἄνω εἰς τὰ
κάτω καὶ τὰ δεξιὰ εἰς τὰ ἀριστερὰ) καὶ τὰ ἀριστερὰ εἰς τὰ δεξιὰ, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν μου
(τῶν οὐρανῶν).

αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακο-λογῆσαί με·

⁴⁰ ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν.* ⁴¹ ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδα-τος ἐν ὀνόματι, ὅτι Χριστοῦ ἔστε, ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.**

ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν.*

(137. 9 51-56. S. 112)

131. Vom Ärgernis.

131. About Offences.

Matth 18 6-9

⁶ Ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνίκος περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. ⁷ οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδαλῶν· ἀνάγκη γὰρ ἔλθειν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.

⁸ εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν κυλλὸν ἢ χωλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

Mark 9 42-48

⁴² Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων, καλὸν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περὶκεῖται μύλος ὀνίκος περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.

⁴³ καὶ ἂν σκανδαλίσῃ σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλὸν ἐστὶν σε κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. [⁴⁴]

⁴⁵ καὶ ἂν ὁ πούς σου σκανδαλίσῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλὸν ἐστὶν σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν. [⁴⁶] ⁴⁷ καὶ

171-2 (178. S. 138 f.): ¹Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· ἀνένδεκτόν ἐστιν τοῦ τὰ σκάνδαλα μὴ ἔλθειν, οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται· ² λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ λίθος μυλῖκός περὶκεῖται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ τῶν μικρῶν τούτων ἓνα.

* Matth 12 30 (86. S. 68) = Luk 11 23 (149. S. 119): 'Ο μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.

** Matth 10 42 (63. S. 52): Καὶ ὃς ἂν ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μένου εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Mark 9, 40 ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν S B C W Θ λ φ sy^s sa bo ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν A D ℣ it vg sy^{pe} 42 πιστευόντων S it bo πιστευόντων εἰς ἐμέ A B W Θ λ φ ℣ vg sy^s pe sa πίστιν ἔχόντων C D 44 46 ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται A D Θ φ ℣ it vg sy^{pe} vgl. v. 48 > S B C W λ sy^s sa bo

Zu Mark 9 40 = Luk 9 50: Oxyrhynchus Pap. 1224 fol. 2^r col. 1: 'Ο γὰρ μὴ ὦν [κατὰ ὑμῶν] ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. [ὁ σήμερον ὦν] μακρὰν αὔριον [ἐγγὺς ὑμῶν γ]ενήσεται . . .

εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτόν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοί ἐστιν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμούς ἔχοντα βληθῆ- ναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.*	ἔὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλὸν σέ ἐστιν μονόφθαλμον εἰσελ- θεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμούς ἔχοντα βληθῆ- ναι εἰς τὴν γέενναν,* ⁴⁸ ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.
--	---

132. Vom Salz. Mark 9 49-50

132. About Salt.

5 13 (20. S. 24):
 Ὑμεῖς ἔστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ
 τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλι-
 σθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ
 μὴ βληθὲν ἔξω καταπατεῖσθαι ὑπὸ
 τῶν ἀνθρώπων.

⁴⁹ Πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθῆσεται.
⁵⁰ καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ
 τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι
 αὐτὸ ἁρτύσεται;
 ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλα καὶ εἰρηνεύετε
 ἐν ἀλλήλοις.
 (187. 10 1-12. S. 143 f.)

14 34-35 (171. S. 134 f.):
³⁴ Καλὸν οὖν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ
 καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁρτυ-
 θήσεται; ³⁵ οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς
 κοπρίαν εὐθετόν ἐστιν· ἔξω βάλ-
 λουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὤτα ἀκούειν
 ἀκουέτω.

133. Die Rettung des Verlorenen. Matth 18 10-14

133. The Lost Sheep.

¹⁰ Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μι-
 κρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι
 αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ
 πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.^[11]
¹² τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηται τινι ἀνθρώπῳ
 ἑκατὸν πρόβατα καὶ πλανηθῇ ἐν ἐξ αὐτῶν,

15 3-7 (172. S. 135): ³ Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοῦς
 τὴν παραβολὴν ταύτην λέγων·
⁴ τίς ἀνθρώπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρό-
 βατα καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἐν οὐ καταλείπει

* Matth 5 29-30 (23. S. 26): ²⁹ Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτόν καὶ βάλε
 ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.
³⁰ καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται
 ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου εἰς γέενναν ἀπέλθῃ.

Mc 9 48: Jes 66 24.

9 49: vgl. Lev 2 13.

Matth 18, 10 τούτων τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ D it sy^c sa
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολλυλός (= Le 19 10) D W φ R it vg sy^c p^o

11 ἦλθεν γὰρ (> it) ὁ
 > S B Θ λ sy^a sa bo

Mark 9, 49 πᾶς γὰρ (> bo + ἐν S) πυρὶ ἁλισθῆσεται S BW λ sy^a sa bo πᾶς γὰρ (+ ἐν C) πυρὶ
 ἁλισθῆσεται (ἀναλωθῆσεται Θ) καὶ πᾶσα θυσία ἀλὶ ἁλισθῆσεται A C Θ φ R vg sy^p πᾶσα γὰρ θυσία
 ἀλὶ ἁλισθῆσεται D it

οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; ¹³ καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.

¹⁴ οὕτως οὐκ ἔστιν θάλημα ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μικρῶν τούτων.

τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως εὗρη αὐτό; ⁵ καὶ εὐρών ἐπιτίθῃσιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ χαίρων, ⁶ καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας λέγων αὐτοῖς· συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. ⁷ λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίους οἵτινες οὐ χρειάν ἔχουσιν μετανόιας.

134. Bruderpflichten. Matth 18 15-20

134. On Reproving one's Brother.

¹⁵ Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε ἔλεγχον αὐτὸν μετὰ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. ¹⁶ ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ¹⁷ ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὸν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης.

¹⁸ ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ.*

Joh 20 23

¹⁹ πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο συμφωνήσωσιν ἐξ ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ²⁰ οὗ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

17 a (179. S. 139): ³ προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν ἁμαρτή ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ.

* Matth 16 19 (122. S. 97): Δώσω σοι τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Mt 18 18: Dtn 19 15.

Matth 18, 14 ὑμῶν S W λ ϩ it vg sy^c pe ἡμῶν D μου B Θ φ sy^s sa bo | ἐν S B D εἰς W Θ λ φ ϩ it vg ¹⁵ ἁμαρτήσῃ S B λ sa ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ D W Θ φ ϩ it vg sy^{cs} pe bo vgl. Lc 19 πάλιν ἀμὴν B φ it sy^{cs} sa ἀμὴν Θ πάλιν S D λ ϩ vg sy^{pe} bo πάλιν δὲ W Luk 17, 3 ἁμαρτή S A B W Θ λ it sy^{cs} pe sa bo ἁμαρτή εἰς σὲ D φ ϩ vg

Zu Matth 18 20: Oxyrhynchus Pap. 1 Nr. 5: [Λέγ]ει [Ἰησοῦς· ὅπ]ου ἐὰν ᾧσιν [β', οὐκ] εἰ[σι]ν ἄθεοι, καὶ [ὁ]που εἰ[ς] ἔστιν ἄνθρωπος [λέ]γω. ἐγὼ εἰμι μετ' αὐτ[οῦ]. ἔγει[ρ]ον τὸν λίθον, κάκει εὐρήσεις με, σχίσον τὸ ξύλον, καὶ ἐκεῖ εἰμι.

185. Von der Versöhnlichkeit. Matth 18 21—22

135. On Reconciliation.

²¹ Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· κύριε, ποσάκις ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; ²² λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλὰ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ.

17 4 (179. S. 139): ⁴ Καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἀμαρτήσῃ εἰς σέ καὶ ἑπτάκις ἐπιστρέψῃ πρὸς σέ λέγων· μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.

136. Das Gleichnis vom Schalksknecht. Matth 18 23—35

136. The Parable of the Unmerciful Servant.

²³ Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἤθελθεν συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ²⁴ ἄρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσήχθη εἰς αὐτῷ ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. ²⁵ μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευεν αὐτὸν ὁ κύριος πρᾶξῃναι καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα ἔχει, καὶ ἀποδοῖναι. ²⁶ πεσὼν οὖν ὁ δούλος προσεκύνει αὐτῷ λέγων· μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. ²⁷ σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ²⁸ ἐξελθὼν δὲ ὁ δούλος ἐκεῖνος εὔρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὠφείλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἐπνιγεν λέγων· ἀπόδος εἰ τι ὀφείλεις. ²⁹ πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ παρεκάλει αὐτὸν λέγων· μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι. ³⁰ ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν ἕως ἀποδοῦναι τὸ ὀφειλόμενον. ³¹ ἰδόντες οὖν οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γινόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἐκείνῳ πάντα τὰ γινόμενα. ³² τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ· δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· ³³ οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὥς καγὼ σὲ ἠλέησα; ³⁴ καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς ἕως οὗ ἀποδοῦναι πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. ³⁵ οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν.*

(187. 19 1—12. S. 143 f.).

* Matth 6 15 (30. S. 30): Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

Zu Matth 18 21 22 (Luk 17 3 4): **Hebr. Evang.:** Si peccaverit, inquit, frater tuus in verbo, et satis tibi fecerit, septies in die suscipe eum. Dixit illi Simon discipulus eius: Septies in die? respondit dominus, et dixit ei: Etiam ego dico tibi, usque septuagies septies. Etenim in prophetis quoque postquam uncti sunt spiritu sancto, inventus est sermo peccati. Hieronymus, adv. Pelag. III 2. (II¹ 768 D—769 A Vallarsi).

Τὸ Ἰουδαϊκὸν ἐξῆς ἔχει μετὰ τὸ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ· καὶ γὰρ ἐν τοῖς προφήταις μετὰ τὸ χρισθῆναι αὐτοὺς ἐν πνεύματι ἁγίῳ εὐρίσκετο ἐν αὐτοῖς λόγος ἀμαρτίας. 566 899.

II. Der lukianische Reisebericht.

II. The Lucan Travel Narrative.

Luk 9⁵¹—18¹⁴

137. Die Samariterherberge. Luk 9^{51–56} (130. 9 49–50. S. 107 f.)

137. The Samaritan Villages.

⁵¹ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον ἐστήρισεν τοῦ πορευέσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, ⁵² καὶ ἀπέστειλεν ἄγγελους πρὸ προοιμίου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαριτῶν, ὥστε ἐτοιμάσαι αὐτῷ· ⁵³ καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. ⁵⁴ Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης εἶπαν· κύριε, θέλεις εἰπῶμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς; ⁵⁵ στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς. ⁵⁶ καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

138. Verschiedene Nachfolger. Luk 9 57–62

138. Claimants to Discipleship.

8 19–22 (49 S. 39):

¹⁹ Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. ²⁰ καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· αἱ ἀλώπτεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειν.

²¹ Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν εἶπεν αὐτῷ· κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου. ²² ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ· ἀκολουθεῖ μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

⁵⁷ Καὶ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ εἶπέν

τις πρὸς αὐτόν· ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. ⁵⁸ καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· αἱ ἀλώπτεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειν.

⁵⁹ εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον· ἀκολουθεῖ μοι. ὁ δὲ εἶπεν· ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθόντι θάψαι τὸν πατέρα μου. ⁶⁰ εἶπεν δὲ αὐτῷ·

ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. ⁶¹ εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος· ἀκολουθήσω σοι, κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. ⁶² εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς· οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὐθετὸς ἐστὶν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.

Lc 9 54: IV. Reg 1 10 12.

Matth 8, 22 ὁ δὲ Ἰησοῦς B C W Θ λ φ ϩ vg sy^{cs} pe sa bo ὁ δὲ S it

Luk 9, 52 κώμην ϩ⁴⁵ A B C D W Θ λ ϩ sy^{cs} pe sa bo πόλιν S φ it vg ⁵³ πορευομένου ϩ⁴⁵ it vg ⁵⁴ αὐτοῦ ϩ⁴⁵ S B vg sy^{cs} sa αὐτοῦ ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησεν A C D W Θ λ φ it sy^{pe} bo ⁵⁵ αὐτοῖς ϩ⁴⁵ S A B C W sy^s sa αὐτοῖς καὶ εἶπεν· οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματός ἐστε D αὐτοῖς καὶ εἶπεν· οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματός ἐστε (+ ὑμεῖς λ ϩ sy^{pe}) ὁ (+ γὰρ ϩ it sy^c pe) υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων (> vg sy^c pe) ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι Θ λ φ ϩ it vg sy^c pe bo vgl. Lc 19 10 ⁵⁷ καὶ ϩ⁵ S B C Θ sy^{cs} pe bo δὲ (πορ. δὲ) sa ἐγένετο δὲ A W λ ϩ it vg καὶ ἐγένετο D φ | ἀπέρχῃ] ὑπάγης ϩ⁴⁵ ὑπάγεις D ⁵⁹ ἀπελθόντι ϩ⁴⁵ S B C W ϩ bo ἀπελθεῖν A λ φ it vg ἀπελθόντα D Θ > sa

139. Die Aussendung der Siebzig. Luk 10 1–16

139. The Sending Out of the Seventy.

9 37–38. 10 7–16 (58. S. 45 f.): 9 37 Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ὁ μὲν θρισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· ³⁸ δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θρισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θρισμὸν αὐτοῦ.

10 16 ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.

⁹ μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἀργυρὸν μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν.

^{10a} μὴ πῆραν εἰς ὁδὸν μηδὲ δύο χιτῶνας μηδὲ ὑποδήματα μηδὲ ῥάβδον·

¹¹ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἁγίός ἐστιν· κἀκεῖ μέναιτε ἕως ἂν ἐξεέλθῃτε. ¹² εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν. ¹³ καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἢ οἰκία ἁγία, ἐλατῶν ἢ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ἡ ἢ ἁγία, ἢ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.

^{10b} ἅξιός γάρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ.

⁷ πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες ὅτι ἡγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ⁸ ἄσθενούντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.

¹⁴ καὶ ὅς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν ἐκ τῶν ποδῶν ὑμῶν.

¹⁵ ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Vgl.
Mark
6 6–11
= Luk
9 1–5.
109.
S. 83 f.

¹ Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος ἐτέ-
ρους ἐβδομήκοντα δύο καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς
ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν
πόλιν καὶ τόπον οὗ ἡμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι.

² ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτούς· ὁ μὲν θρισμὸς
πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν
τοῦ κυρίου τοῦ θρισμοῦ ὅπως ἐργάτας ἐκβάλῃ
εἰς τὸν θρισμὸν αὐτοῦ [Joh 4 35]. ³ ὑπάγετε·

ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνas
ἐν μέσῳ λύκων.

⁴ μὴ βαστάζετε βαλλάντιον, μὴ πῆραν, μὴ
ὑποδήματα· καὶ μηδὲνα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπά-
σησθε.

⁵ εἰς ἣν δ' ἂν εἰσέλθῃτε
οἰκίαν, πρῶτον λέγετε· εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.

⁶ καὶ ἐὰν ἐκεῖ ἡ
υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἢ
εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μὴ γε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.

⁷ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἔσθοντες καὶ
πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἅξιός γάρ ὁ ἐργάτης
τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας
εἰς οἰκίαν. ⁸ καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε
καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἔσθίετε τὰ παρατιθέμενα
ὑμῖν, ⁹ καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς,
καὶ λέγετε αὐτοῖς· ἡγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασι-
λεία τοῦ Θεοῦ. ¹⁰ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέλθῃτε
καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλα-
τείας αὐτῆς εἶπατε· ¹¹ καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν
κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν εἰς τοὺς
πόδας ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώ-
σκετε, ὅτι ἡγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

¹² λέγω ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Matth 10, 11 εἰς ἣν — εἰσέλθῃτε] ἢ πόλιν εἰς ἣν ἂν εἰσέλθῃτε εἰς αὐτήν D

Luk 10, 1 ἐβδομήκοντα δύο B D v g sy^{cs} sa Iren ἐβδομήκοντα S A C W Θ λ φ x it sy^{pe} bo
6 ἐπαναπαύσεται S B ἐπαναπαύσεται A C D W Θ λ φ x

Zu Luk 10 7: vgl. oben zu Matth 10 10 S. 47.

11 21-23 (66. S. 54): ²¹ οὐαί σοι, Χοραζίν· οὐαί σοι, Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. ²² πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν. ²³ καὶ σύ, Καφαρναούμ, μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθῇς; ἕως ἄβυθου καταβήσῃ.

10 40 (63. S. 52): ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με.*

¹³ οὐαί σοι, Χοραζίν, οὐαί σοι, Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ κατήμενοι μετενόησαν. ¹⁴ πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει ἢ ὑμῖν. ¹⁵ καὶ σύ, Καφαρναούμ, μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθῇς; ἕως τοῦ ἄβυθου καταβήσῃ. ¹⁶ Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.*

Joh 5 23 15 23

140. Die Rückkehr der Siebzig. Luk 10 17-20

140. The Return of the Seventy.

Vgl.
16 17 18
S. 213

¹⁷ Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα δύο μετὰ χαρᾶς λέγοντες· κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου.** ¹⁸ εἶπεν δὲ αὐτοῖς· ἐξεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Joh 12 31 ¹⁹ ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ. ²⁰ πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται, χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

141. Jubelruf. Luk 10 21-22

141. Christ's Gratitude to His Father.

11 25-27 (67. S. 54 f.):

²⁵ Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἐξομολογοῦμαί σοι, πᾶτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἔκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ²⁶ ναὶ, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.

²¹ Ἐν αὐτῇ τῇ ᾠρᾷ ἡγαλλίασατο τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ εἶπεν· ἐξομολογοῦμαί σοι, πᾶτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.

* Vgl. Mt 18 5 = Mc 9 37 = Lc 9 48 (129. S. 107).

** Vgl. Mc 6 30 = Lc 9 10 (112. S. 86).

Matth 11, 23 μὴ ἕως (+ τοῦ C λ) οὐρανοῦ ὑψωθῇς S B C D Θ W λ it vg sy^c sa bo ἡ ἕως (+ τοῦ φ) οὐρανοῦ ὑψώθῃς φ sy^s pe ἡ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθείς α | καταβήσῃ B D W it vg sy^{cs} sa καταβιβασθήσῃ S C Θ λ φ κ sy^{pe} bo

Luk 10, 14 ἐν τῇ κρίσει S A B C W Θ λ κ it vg sy^{pe} sa bo ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως φ sy^c ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ sy^s > ϕ⁴⁵ D 15 καταβήσῃ B D sy^{cs} καταβιβασθήσῃ ϕ⁴⁵ S A C W Θ λ φ κ it vg sy^{pe} sa bo 16 ἀθετεῖ¹ + καὶ τὸν ἀποστείλαντά με it | ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με ϕ⁴⁵ S A B C W λ κ vg sy^{pe} sa bo ὁ δὲ ἐμοῦ ἀκούων ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός με D it ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με + καὶ ὁ ἐμοῦ ἀκούων ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός με Θ φ sy^{cs} 17 ἐβδομήκοντα δύο ϕ⁴⁵ B D vg sy^s (?) sa ἐβδομήκοντα S A C W Θ λ φ κ it sy^c pe bo 21 τῷ (ἐν τῷ S D sa bo) πνεύματι τῷ ἁγίῳ S B D it vg sy^{cs} sa bo ἐν (> C λ) τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ὁ Ἰησοῦς C Θ λ sy^{pe} ἐν τῷ πνεύματι ϕ⁴⁵ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς A W φ κ

27 πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ὃ ἔαν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.

22 πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ὃ ἔαν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.

Joh 10 15 17 2

142. Selige Augenzeugen. Luk 10 23–24

142. The Blessedness of the Disciples.

13 16–17 (92. S. 72 f.):

16 Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσιν, καὶ τὰ ὤτα ὑμῶν ὅτι ἀκούουσιν.

17 Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

23 Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν· μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε.

24 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν.

143. Die Frage nach dem großen Gebot. Luk 10 25–28

143. The Lawyer's Question.

22 34–40 (208. S. 164 f.):

34 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, 35 καὶ ἐπηρώτησεν εἰς ἐξ αὐτῶν νομικὸς πειράζων αὐτόν· 36 διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; 37 ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ·

ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου. 38 αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ πρώτη ἐντολή. 39 δευτέρα ὁμοία αὐτῇ· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου

12 28–31 (208. S. 164 f.):

28 Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ἐπηρώτησεν αὐτόν·

ποία ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη πάντων; 29 ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς ὅτι πρώτη ἐστίν· ἄκουε, Ὁ Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστίν, 30 καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. 31 δευτέρα

αὕτη· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου

25 Καὶ ἰδοὺ νομικὸς τις ἀνέστη ἔκπειράζων αὐτὸν λέγων· διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; 26 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν· ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; 27 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν·

ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου,

καὶ τὸν πλησίον σου

Lc 10 27: Dtn 6 5 Lev 19 18.

Matth 22, 34 ἐπὶ τὸ αὐτό] ἐπ' αὐτόν D it sy^{cs}

Luk 10, 22 πάντα 35 S B D λ φ it vg sy^{cs} sa bo

A C W Θ ϩ sy^{pe} 23 κατ' ἰδίαν > D it vg sy^{cs}

usw. immer ἐν D λ it sa ἐξ ὅλης τῆς καρδίας usw. immer ἐξ A C W Θ φ ϩ vg sy^{cs} pe (aber ἐν — διανοίᾳ bo) bo ἐξ ὅλης τ. καρδίας und dann ἐν S B | καὶ ἐν — διανοίᾳ σου > D it Marcion

35 νομικὸς > λ sy^s Orig

καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν· πάντα

24 καὶ βασιλεῖς > D it

27 ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου > D it Marcion

αὐτῷ; ¹⁰ ἢ καὶ ἰχθύν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ;

¹¹ εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

ἰχθύν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν αὐτῷ ἐπιδώσει; ¹² ἢ καὶ αἰτήσῃ ὄφιν, ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; ¹³ εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

149. Jesu Verteidigungsrede gegen den Vorwurf des Teufelsbündnisses. Luk 11 14-23

149. The Beelzebub Controversy.

12 22-30 (85. 86. S. 67 f.):

²² Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν κωφὸν λαλεῖν καὶ βλέπειν. ²³ καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον· μὴτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυὶδ; ²⁴ οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον· οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν τῷ Βεεζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.*

²⁵ εἰδὼς δὲ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς·

πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα κας' ἑαυτῆς ἐρημοῦται, καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα κας' ἑαυτῆς οὐ σταθῆσεται.

²⁶ καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθῆσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;

²⁷ καὶ εἰ

3 22-27 (85. 86. S. 67 f.):

²² Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεεζεβούλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.*

²³ καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς· πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; ²⁴ καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· ²⁵ καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη στῆναι. ²⁶ καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτόν καὶ ἐμερίσθη οὐ δύναται στῆναι ἀλλὰ τέλος ἔχει.

¹⁴ Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν· ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι·

¹⁵ τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπαν· ἐν Βεεζεβούλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια·* ¹⁶ ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ.**

¹⁷ αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα εἶπεν αὐτοῖς·

πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει.

¹⁸ εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτόν διεμερίσθη, πῶς σταθῆσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε ἐν Βεεζεβούλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. ¹⁹ εἰ δὲ

* Matth 9 32-34 (57. S. 45): ³² Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ κωφὸν δαιμονιζόμενον. ³³ καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες· οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραὴλ. ³⁴ οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον· ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

** Vgl. Matth 12 28 (87. S. 69) und Matth 16 1 = Mark 8 11 (119. S. 94); s. zu Luk 11 29 (S. 120).

Luk 11, 11 ἰχθύν B sy^s sa ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ (αὐτῷ ἐπιδ. ~ D) ἢ καὶ (> S bo) ἰχθύν S A D W Θ λ φ ϩ it vg sy^c pe bo | ἰχθύν — ὄφιν] ἄρτον μὴ λίθον C ¹³ πνεῦμα ἅγιον S A B C W λ φ ϩ sy^c pe sa bo πνεῦμα ἀγαθόν B⁴⁵ L vg ἀγαθὸν δόμα D it δόματα ἀγαθὰ Θ ἀγαθὰ sy^s ¹⁴ καὶ αὐτὸ ἦν A C W Θ φ ϩ it vg sy^{pe} > B⁴⁵ S B λ sy^c sa bo

ἐγὼ ἐν Βεεζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν. ²⁸ εἰ δὲ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

²⁹ ἢ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἄρπάσαι, ἂν μὴ πρῶτον δῇσῃ τὸν ἰσχυρόν; καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει·

³⁰ ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἔστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.

²⁷ ἀλλ' οὐ δύναται οὐδεὶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἂν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρόν δῇσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.

9 40 = Luk 9 50 S. 108

ἐγὼ ἐν Βεεζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ ἔσονται. ²⁰ εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

²¹ ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἔστιν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· ²² ἐπὰν δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθῶν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἵρει, ἐφ' ἣ ἐπεποιθεῖ, καὶ τὰ σκεῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. ²³ ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἔστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.

150. Spruch vom Rückfall. Luk 11 24–26

150. The Return of the Evil Spirit.

12 48–45 (88. S. 70): ⁴³ Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνδρῶν τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν καὶ οὐχ εὐρίσκει. ⁴⁴ τότε λέγει· εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω ὅθεν ἐξῆλθον· καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα καὶ σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. ⁴⁵ τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

²⁴ Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνδρῶν τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει· ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον· ²⁵ καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. ²⁶ τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ ἑπτὰ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρώτων.

151. Seligpreisung der Mutter Jesu. Luk 11 27–28

151. The Blessedness of Christ's Mother.

²⁷ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα ἐπάρασά τις φωνὴν γυνὴ ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ· μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. ²⁸ αὐτὸς δὲ εἶπεν· μενοῦν μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες.

152. Erklärung wider die Wundersucht. Luk 11 29-32

152. The Sign for this Generation.

12 36-42 (87. S. 69): ³⁸ Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες· διδάσκας δεξιόμενος ἀπὸ οὐρανοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ³⁹ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·

γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.* ⁴⁰ ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.

⁴¹ βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρίνει αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεον Σολομῶνος ὧδε. ⁴² ἄνθρωποι Νινευίται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ πλεον Ἰωνᾶ ὧδε.

³⁹ Τῶν δὲ ὀχλῶν ἐπαθροισζομένων ἤρξατο λέγειν·

cf. 11 18

ἡ γενεὰ

αὕτη γενεὰ πονηρὰ ἐστίν· σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.* ⁴⁰ καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς τοῖς Νινευίταις σημεῖον, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ.

⁴¹ βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρίνει αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεον Σολομῶνος ὧδε. ⁴² ἄνθρωποι Νινευίται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ πλεον Ἰωνᾶ ὧδε.

153. Vom Licht. Luk 11 33-36

153. About Light.

3 13 (20. S. 25): Οὐδὲ καίουσιν λυχνον καὶ τίθεισιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.**

6 22 23 (33. S. 31): ²² ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. εἴαν οὖν ἡ ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται·

²³ Οὐδεὶς λύχνον ἄσας εἰς κρύπτῃν τίθῃσιν οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν.**

³⁴ ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός σου. εἴαν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν

* Matth 16 1 2 1 (119. S. 94 f.): ¹ Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιτελεῖν αὐτοῖς. ² ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ³ γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.

** Vgl. such 94. Mark 4 21 — Luk 8 16 S. 74.

Le 11 31: vgl. III. Reg 10 1 ff.

32: vgl. Jon 3 5.

Matth 6, 22 εἴαν οὖν B W Θ Λ φ Ξ it sy^{pe} sa bo
Luk 11, 32 fehlt D

Mark 8 11 12 (119. S. 94 f.): ¹¹ Καὶ ἐξηλθον οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. ¹² καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει· τί ἡ γενεὰ αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.

εἴαν S vg sy^o

²³ ἔαν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον.

ἔστιν· ἐπὶ δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν. ³⁵ σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἔσται. ³⁶ εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον μέρος τι σκοτεινόν, ἔσται φωτεινόν ὅλον ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζη σε.

154. Rede gegen den Pharisaismus. Luk 11 37—12 1

154. Discourse against the Pharisees.

23 (210. S. 166 f.): ²⁵ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἀρπαγῆς καὶ ἀκрасίας. ²⁶ Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ καθαρόν.

²³ οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι κάκεῖνα μὴ ἀφεῖναι. ⁶ φιλοῦσιν δὲ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς ⁷ καὶ τοὺς ἀσπασμούς ἐν ταῖς ἀγοραῖς** καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββί.

* Vgl. Matth 15 1 ff. = Mark 7 1 ff. (115. S. 89 f.).

** Mark 12 38 39 (210. S. 166): ³⁸ Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν καὶ ἀσπασμούς ἐν ταῖς ἀγοραῖς ³⁹ καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις.

³⁷ Ἐν δὲ τῷ λαλήσαι ἐρωτᾷ αὐτὸν Φαρισαῖος ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ· εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. ³⁸ ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου.* ³⁹ εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν· νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἀρπαγῆς καὶ πονηρίας. ⁴⁰ ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν; ⁴¹ πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἔστιν. ⁴² ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πῆγανον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ· ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι κάκεῖνα μὴ παρῆναι. ⁴³ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμούς ἐν ταῖς ἀγοραῖς.**

Luk 20 46 (210. S. 166): Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς καὶ φιλοῦντων ἀσπασμούς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις.

Le 11 42 (= Mt 23 23): vgl. Mi 6 s.

Matth 23, 25 ἀκрасίας S B D Θ λ φ Ϟ it vg sy^s sa bo 26 ποτηρίου D Θ λ it sy^s vg sy^{pe} sa bo

ἀδικίας C sy^{pe} ἀκрасίας ἀδικίας W ἀκαθαρσίας ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος (πίνακος sa) S B C W φ Ϟ

Luk 11, 35 gegen alle (auch Ϟ⁴⁵) Zeugen: εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον (= Mt 6 23 b) D it 36 fehlt D it, lautet εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον sy^c vgl. v. 35, si ergo corpus tuum lucernam non habens lucidam obscure est; quanto magis cum lucerna luceat inluminat te q, ähnlich f sy^s 37 ἐν δὲ — αὐτῷ] ἐξήθη δὲ αὐτοῦ τις Φαρισαῖος, ἵνα ἀριστήσῃ μετ' αὐτοῦ D sy^{cs} sa 38 ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι] ἤρξατο διακρινόμενος ἐν ἑαυτῷ λέγειν διὰ τί D it vg sy^c 42 πῆγανον] ἄνηθον Ϟ⁴⁵ ἄνηθον καὶ τὸ πῆγανον φ | ταῦτα — παρῆναι > D

²⁷ οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὁστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.

⁴ δεσμεύουσιν δὲ φορτία βαρέα καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινήσαι αὐτά.

²⁹ οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων ³⁰ καὶ λέγετε· εἰ ἡμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἡμεθα αὐτῶν κοινωνοὶ ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. ³¹ ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας.

³⁴ διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς· ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· ³⁵ ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυννόμενον ἐπὶ τῆς γῆς

ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.

³⁶ ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεάν ταύτην.

¹³ οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

⁴⁴ οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἀδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἶδασιν.

⁴⁵ ἀποκριθεὶς δὲ τις τῶν νομικῶν λέγει αὐτῷ· διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. ⁴⁶ ὁ δὲ εἶπεν· καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἐνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσπαύετε τοῖς φορτίοις. ⁴⁷ οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτοὺς. ⁴⁸ ἄρα μάρτυρές ἐστε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτοὺς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε.

⁴⁹ διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶπεν· ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ διώξουσιν,

⁵⁰ ἵνα

ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκκεχυμένον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ⁵¹ ἀπὸ αἵματος Ἀβελ ἕως αἵματος Ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου· ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.

⁵² οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς,

ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθατε καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.

Le 11 50 51 (= Mt 23 35): vgl. Gen 4 8 II. Chr 24 20 21.

Matth 23, 4 βαρέα λ it sy es pe bo μεγάλα βαρέα S βαρέα καὶ δυσβάστακτα B W Θ φ ξ vg sa βαρέα καὶ ἀδυσβάστακτα D ³⁵ υἱοῦ Βαραχίου > S Euseb
Luk 11, 48 καὶ συνευδοκεῖτε] μὴ συνευδοκεῖν D, ähnlich it ⁴⁹ καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶπεν > D it

Zu Le 11 49: Origenes Hom. in Jerem. XIV 5 (110, 13 Klostermann): Καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἀναγέγραπται· καὶ ἀποστέλλει ἡ σοφία τὰ τέκνα αὐτῆς. Tertullian adv. Marcionem IV 31: et adhuc ingerit: et emisi ad vos omnes famulos meos prophetas.

vgl. 16 6 12 (120. S. 95 f.)

vgl. 8 15
(120.
S. 95)

⁵³ κάκειθεν ἐξελθόντος αὐτοῦ ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλεόνων, ⁵⁴ ἐνεδρεύοντες αὐτὸν θηρεύσαι τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

12 ¹ Ἐν οἷς ἐπισυναχθεῖσιν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον· προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης ἣτις ἐστὶν ὑπόκρισις τῶν Φαρισαίων.

155. Ermahnung zu freimütigem Bekenntnis. Luk 12 2–12

155. Exhortation to Fearless Confession.

10 26–33 (60. S. 50): ²⁶ Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται.* ²⁷ ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὐς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων.

²⁸ καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν· φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γένειν.

²⁹ οὐχὶ δύο

² Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται.* ³ ἂνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε ἐν τῷ φωτί ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὐς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμίεισι κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωματίων. ⁴ λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἔχοντων περισσότερόν τι ποιῆσαι. ⁵ ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτείνειν ἔχοντα ἑξουσίαν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γένειν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. ⁶ οὐχὶ πέντε

* Mark 4 22 (94. S. 74): Οὐ γάρ ἐστὶν τι κρυπτόν. ἢ ἀν μὴ ἵνα φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν.

Luk 8 17 (94. S. 74): Οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς φανερόν ἔλθῃ.

Luk 11, 53 54 κάκειθεν ἐξελθόντος αὐτοῦ $\text{B}^{\text{45}} \text{S} \text{B} \text{C} \text{sa} \text{bo}$ λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς $\text{A} \text{W} \lambda \phi \text{B} \text{vg} \text{sy}^{\text{pe}}$ ἰσχυρῶς αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (καὶ κατησχύνοντο αὐτοὺς) $\text{D} \text{it} \text{sy}^{\text{cs}}$ | οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι $\text{B}^{\text{45}} \text{S} \text{A} \text{B} \text{C} \text{W} \phi \text{B} \text{vg} \text{sy}^{\text{cs}} \text{pe} \text{sa} \text{bo}$ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι $\text{B}^{\text{45}} \text{S} \text{A} \text{B} \text{C} \text{W} \phi \text{B} \text{vg} \text{sy}^{\text{cs}} \text{pe} \text{sa} \text{bo}$ | ἐνέχειν (+ αὐτῶν) αὐτοὺς καὶ ὀργίζειν sy^{pe} καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν (αὐτῶν) $\text{S} \text{A} \text{B} \text{W} \Theta \lambda \phi \text{B} \text{vg} \text{sy}^{\text{pe}}$ ἐπέχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν C ἔχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν B^{45} ἔχειν (ἐπέχειν bo) καὶ συμβάλλειν αὐτῶν $\text{D} \text{it} (\text{var}) \text{sy}^{\text{cs}} \text{bo}$ | ἐνεδρεύοντες αὐτὸν $\text{B}^{\text{45}} \text{B} \text{A} \text{sa} \text{bo}$ ἐνεδρεύοντες $\text{S} \Theta$ ζητοῦντες $\text{D} \text{it} \text{sy}^{\text{cs}}$ ἐνεδρεύοντες αὐτὸν (+ καὶ $\text{B} \text{vg}$) ζητοῦντες $\text{A} \text{C} \text{W} \phi \text{B} \text{vg} \text{sy}^{\text{pe}}$ | θηρεύσαι τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἵνα κατηγορήσων αὐτοῦ $\text{A} \text{C} \text{W} \Theta \lambda \phi \text{B} \text{vg} \text{sy}^{\text{pe}}$ ἀφορμὴν τινὰ λαβεῖν αὐτοῦ ἵνα εὗρωσιν κατηγορήσαι αὐτοῦ $\text{D} \text{it} \text{sy}^{\text{c}}$ ἀφορμὴν τινὰ λαβεῖν αὐτοῦ sy^{s} **12, 1** ἐν οἷς — ἀλλήλους (ἀλλήλων συναχθ. und λαοῦ B^{45}) πολλῶν δὲ ὄχλων συμπεριερχόντων κύκλῳ ὥστε ἀλλήλους συμπιγεῖν (καταπατεῖν $\text{it} \text{sy}^{\text{cs}}$) $\text{D} \text{it} \text{sy}^{\text{cs}}$ 4 φοβηθῆτε] πτοηθῆτε B^{45} 5 φοβήθητε] φοβηθῆναι B^{45}

Zu **Lc 12 2**: Oxyrhynchus Pap. 654 Nr. 5: Λέγει Ἰησοῦς [πάν τὸ μὴ ἐμπροσθεν τῆς ὀφθαλμοῦ σου καὶ [τὸ κεκαλυμμένον] ἀπὸ σοῦ ἀποκαλυφθήσεται σοι· οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται] καὶ τεθαμμένον ὃ οὐκ ἐγερθήσεται].

οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ. ¹⁶ εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς λέγων· ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα. ¹⁷ καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; ¹⁸ καὶ εἶπεν· τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὸν σίτον καὶ τὰ ἀγαθὰ μου, ¹⁹ καὶ ἔρῳ τῇ ψυχῇ μου· ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλὰ· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. ²⁰ εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Θεός· ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; ²¹ οὕτως ὁ θησαυρίζων αὐτῷ καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν.

157. Vom Sorgen und Schätzesammeln. Luk 12 22–34

157. Cares about Earthly Things.

6 25–33 (35. S. 32): ²⁵ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσῃσθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεόν ἐστιν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ²⁶ ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; ²⁷ τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἓνα; ²⁸ καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνουσιν· οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν. ²⁹ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. ³⁰ εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιένυσσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; ³¹ μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· τί φάγωμεν; ἢ· τί πίωμεν; ἢ· τί περιβαλώμεθα; ³² πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητοῦσιν· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε τούτων

²² Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι τί ἐνδύσῃσθε. ²³ ἡ γὰρ ψυχὴ πλεόν ἐστιν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. ²⁴ κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὔτε σπεύρουσιν οὔτε θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ Θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσω μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν. ²⁵ τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ προσθεῖναι πῆχυν; ²⁶ εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; ²⁷ κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς οὔτε νήθει οὔτε ὑφαίνει· λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. ²⁸ εἰ δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον ὄντα σήμερον καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιάζει, πόσω μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι. ²⁹ καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε καὶ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε· ³⁰ ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦσιν· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρήζετε τούτων·

Matth 6, 25 τί φάγητε S λ it vg sy^c sa Orig
τί πίητε Θ ℣ sy^{pe} Orig

τί φάγητε ἢ τί πίητε B W φ bo

τί φάγητε καὶ

Luk 12, 18 τὸν σίτον (+ μου φ sa bo sy^{pe}) B λ φ sy^{pe} sa bo τὰ γεννήματα μου S A D W Θ ℣
it vg sy^{cs} pe | καὶ τὰ ἀγαθὰ μου > S D it sy^{cs} 19 κείμενα — πίε > D it 21 > D it 22 σώ-
ματι + ὑμῶν B sa bo 24 τοὺς κόρακας] τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ D vgl. Mt τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τοὺς κόρακας ℣⁴⁵ 26 lautet D it: καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τί μεριμνᾶτε; 27 (+ πῶς αὐξάνει· οὐ
κοπιᾷ it) οὔτε νήθει οὔτε ὑφαίνει D it sy^{cs} αὐξάνει (> vg) οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει ℣⁴⁵ S A B W Θ λ φ
℣ vg sy^{pe} sa bo vgl. Mt

ἀπάντων. ³³ ζητείτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν
καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα
προστεθήσεται ὑμῖν.

6 19–21 (32. S. 31): ¹⁹ μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν
θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς καὶ βρῶσις
ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ
κλέπτουσιν. ²⁰ θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς
ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς οὔτε βρῶσις ἀφανί-
ζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ
κλέπτουσιν. ²¹ ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός
σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδιά σου.

³¹ πλὴν ζητείτε τὴν βασιλείαν
αὐτοῦ, καὶ ταῦτα

προστεθήσεται ὑμῖν. ³² μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν
ποίμνιον· ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατήρ ὑμῶν δοῦναι
ὑμῖν τὴν βασιλείαν.

✓ ³³ πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε
ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια μὴ
παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτῃς οὐκ ἐγγίζει οὐδὲ σῆς
διαφθείρει·

³⁴ ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός
ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν ἔσται.

158. Von der Wachsamkeit und Treue. Luk 12 35–46

158. Watchfulness and Faithfulness.

Vgl. 25 1–13 (227. S. 179)

24 43–51 (225. 226. S. 178): ⁴³ Ἐκεῖνο
δὲ γινώσκετε ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης
ποῖα φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρη-
σεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἶσεν διορυχθῆναι τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ. ⁴⁴ διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε

³⁵ Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι
καὶ οἱ λύχνοι καίόμενοι· ³⁶ καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι
ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν,
πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος
καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ.

³⁷ μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ
κύριος εὕρῃσιν γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ
παρελθὼν διακονήσιν αὐτοῖς. Joh 13 4 5

³⁸ ἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ ἂν ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ
ἐλθῇ καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοι εἰσιν ἐκεῖνοι.

³⁹ τοῦτο

δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης
ποῖα ὥρα ὁ κλέπτης ἔρχεται,

οὐκ ἂν ἀφῆκεν διορυχθῆναι τὸν
οἶκον αὐτοῦ. ⁴⁰ καὶ ὑμεῖς γίνεσθε

Matth 6, 33 βασιλείαν S B sa bo Eus βασιλείαν τοῦ θεοῦ W Θ λ φ ϩ it vg sy^c pe

Luk 12, 38 ἂν — οὕτως S B Θ sy^s pe sa bo καὶ ἂν ἐλθῇ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ καὶ ἐν τῇ τρίτῃ
φυλακῇ καὶ ἐλθὼν (κ. ἐλθ.) ἐλθῇ καὶ φ ϩ vg εὕρῃ οὕτως A φ ϩ vg καὶ ἂν ἐλθῇ τῇ ἑσπερινῇ φυλακῇ
καὶ εὕρῃσιν οὕτως ποιήσιν καὶ ἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τῇ τρίτῃ D it (κ. τ. τριτ. ~ it) καὶ ἂν ἐν τῇ τρίτῃ
φυλακῇ ἐλθῇ καὶ εὕρῃ οὕτως W καὶ ἂν ἐλθῇ τῇ ἑσπερινῇ φυλακῇ καὶ εὕρῃ οὕτως ποιοῦντας (οὐτ. π.)
γρηγοροῦντας sy^c), μακάριοι εἰσιν, ὅτι ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ διακονήσιν αὐτοῖς. ἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ ἂν ἐν
τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἐλθῇ καὶ εὕρῃ οὕτως (οὐτ.) γρηγοροῦντας sy^c) λ (v. 37 wie oben: λ!) sy^c | εἰσιν ἐκεῖνοι
B D sy^{cs} bo εἰσιν S εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι A W Θ λ φ ϩ vg sy^s pe sa εἰσιν + quia iubebit illos
disceumbere et transiet et ministrabit illis et si secunda et tertia, beati sunt it (vgl. λ sy^c) ³⁹ ἔρχεται
S D sy^{cs} sa ἔρχεται ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ A B W Θ λ φ ϩ it vg sy^s pe bo ⁴⁰ fehlt λ

ἔτοιμοι, ὅτι ἡ οὐ δοκεῖτε ὥρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.*

⁴⁵ τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ τοῦ δοῦναι αὐτοῖς τὴν τροφήν ἐν καιρῷ; ⁴⁶ μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει οὕτως ποιοῦντα. ⁴⁷ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. ⁴⁸ ἂν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· χρονίζει μου ὁ κύριος, ⁴⁹ καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους αὐτοῦ, ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνη μετὰ τῶν μεθυνόντων, ⁵⁰ ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἡ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ἡ οὐ γινώσκει, ⁵¹ καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσεται· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

ἔτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.*

⁴¹ εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις ἢ καὶ πρὸς πάντας; ⁴² καὶ εἶπεν ὁ κύριος· τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος ὁ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θραπείας αὐτοῦ τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; ⁴³ μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. ⁴⁴ ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. ⁴⁵ ἂν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, ⁴⁶ ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἡ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ἡ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσεται.

159. Vom Knechtslohn. Luk 12 47–48

159. The Servant's Wages.

Vgl. Luk 17 7–10 (181. S. 140)

⁴⁷ Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνούς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ἐτοιμάσας ἢ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ δαρήσεται πολλὰς· ⁴⁸ ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πολὺ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν.

* Mark 13 35 36 (222. S. 177): ³⁵ Γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ἢ ὅπῃ ἢ μεσονύκτιον ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωί· ³⁶ μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας.

Matth 24, 48 δοῦλος ἐκεῖνος B C D W λ φ Ϟ it vg sy^p bo δοῦλος S Θ sy^s sa Iren

Luk 12, 42 ὁ φρόνιμος B W ὁ φρόνιμος ὁ ἀγαθὸς D sy^c καὶ (> sa) φρόνιμος S A λ φ Ϟ it
vg sy^p sa bo καὶ ὁ φρόνιμος Θ > sy^s ⁴⁷ μὴ ἐτοιμάσας ἢ ποιήσας S B sa μὴ ἐτοιμάσας μηδὲ
ποιήσας A Θ λ φ Ϟ vg bo μὴ ποιήσας D καὶ ποιήσας Ϸ ⁴⁸ μὴ ἐτοιμάσας W it sy^{cs} pe

160. Vom Ernst der Zeit. Luk 12 49-50

160. Signs for this Age.

12 49-50 (181. S. 31): ⁴⁹ Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν.

⁵⁰ ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ νομίην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ. ⁵¹ καὶ ὅχι οἱ τὸν ἀνθρώπου οὐ οὐκ οἱ αὐτοῦ.

181 S. (119. S. 94 f.): ⁴⁹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· [ὅψια γενομένης λέγετε· εὐδία, πυρραζει γὰρ ὁ οὐρανός· ⁵⁰ καὶ πρῶτ'· σήμερον γαίμων, πυρραζει γὰρ συγγενῶν ὁ οὐρανός. τὸ μὲν πρόσωπον καὶ ἄνθρωπος γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε.]

⁴⁹ Πῶς ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνῆφθῃ. ⁵⁰ βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗτος τελεσθῇ.* [Joh 12 27] ⁵¹ δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. ⁵² ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πάντες ἐν ἐνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισὶν ⁵³ διαμερισθήσονται, πατὴρ ἐπὶ υἱῷ καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ θυγατέρᾳ καὶ θυγάτηρ ἐπὶ τῇ μητέρᾳ, πενθερά ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν.

⁵⁴ ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις· ὅταν ἴδητε νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἐπὶ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε ὅτι ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται οὕτως. ⁵⁵ καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται. ⁵⁶ ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν καιρὸν δὲ τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;

161. Empfehlung rechtzeitigen Ausgleichs. Luk 12 57-59

161. Agreement with one's Adversary.

12 57-59 (182. S. 26): ⁵⁷ Ἰσθὶ εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ ἔλαθαι μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ·

μήποτε σε παραδῶ ὁ ἀντίδικός σου τῷ κριτῇ καὶ ὁ κριτὴς τῷ πρᾶκτορι, καὶ ὁ πρᾶκτορ σε βαλεῖ εἰς φυλακὴν.

⁵⁸ ἄρα ἂν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως ἂν ἀποδῶς τὸν ὀφειλόμενον κοδράντην.

⁵⁷ Τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; ⁵⁸ ὥς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ κριτὴς σε παραδώσει τῷ πρᾶκτορι, καὶ ὁ πρᾶκτορ σε βαλεῖ εἰς φυλακὴν.

⁵⁹ λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως καὶ τὸ ὀφειλόμενον λεπτόν ἀποδῶς.

* Mark 10 38 (192. S. 149): Δυνασθε πιστεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, ἢ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι ἀποδοθῆναι.

Le 12 58 (= Mt 10 35): Mt 7 6.

Matth 18, 2 ὅψια 3 δύνασθε - S B φ 27⁹⁸ 38

Sm Le 12 59: Διο φησιν ὁ σωτήρ· ὁ ἑγγὺς μου, ἑγγὺς τοῦ πυρός. ὁ δὲ μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ, μακρὰν ἀπὸ τῆς βασιλείας. Didymus, in Psalm 88 s. Aut autem ipse salvator: qui iuxta me est, iuxta ignem est. qui longe est a me, longe est a regno. Orig., in Jerem. hom. lat. III 3 (312, 25 f. Baehrens).

162. BuBruz. Luk 12:1-4

162. The Call to Repentance.

¹ Παρήσαν δὲ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ὅτι παραγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων ὡς τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξεν μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. ² καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ὁμαρτωλοὶ παραπάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγόνοντες, ἐπὶ ταῦτα πεπόνθασιν; ³ οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐάν μὴ μετανοήτε, πάντες ὁμοίως ἀποθήσεσθαι. ⁴ ἢ ἐκεῖνοι οἱ δεκαοκτὼ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῇ Σίκκινι καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι αὐτοὶ ἠμεῖς ἐγόνοντες παραπάντας τοὺς Σικκινίους καὶ κατακτενοῦντες Ἱερουσαλήμ; ⁵ οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐάν μὴ μετανοήσητε, πάντες ὁμοίως ἀποθήσεσθαι. ⁶ ἔλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολὴν. σικκὴν εἶχεν τις πεφυντευμένη ἐν τῇ λαμπύρῳ αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ καὶ οὐκ εὔρεν. ⁷ εἶπεν δὲ πρὸς τὸν λαμπύρῳ· ἰδοὺ τρία ἔτη ἀφ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ σικκῇ ταύτῃ καὶ οὐκ εὔρισκω· ἔκκαψον αὐτήν· ἵνατί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ⁸ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· κύριε, βίβας αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κύπρις, ⁹ καὶ μὲν ποιήσας καρπὸν εἰς τὸ μέλλον· εἰ δὲ μὴ γε, ἐκκόψεις αὐτήν.

163. Heilung der verkrümmten Frau. Luk 13:10-17

163. The Healing of the Woman with a Spirit of Infirmary.

Vgl. Luk 14:1-6 (168. S. 132)

¹⁰ Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σαββάσι. ¹¹ καὶ ἰδὼν γυναικὴ πνεύματι ἐχούσα ἀσθενείας ἔτη δεκαοκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ὀρθοῦναι εἰς τὸ παντελές. ¹² ἰδὼν δὲ αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν καὶ εἶπεν αὐτῇ· γύναι, ἀπελίσσου τῆς ἀσθενείας σου, ¹³ καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ παρασχῆμα ἄνωσέν αὐτήν, καὶ ἐδόξαζεν τὸν Θεόν. ¹⁴ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ὀργισθεὶς ὅτι τῷ σαββάτῳ θεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ ὅτι ἐξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν οἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν αὐταῖς οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. ¹⁵ ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος καὶ εἶπεν· ὑποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ¹⁶ ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραάμ οὐσαν, ἣν ἔδωκεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;* ¹⁷ καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατησχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδοξοῖς τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

* Matth 12:11-12 (70. S. 57): Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· τίς ἐστὶ ἐξ ὑμῶν ἀνθρώπων ὃς ἔχει πρῶτον ἑνὲν, καὶ ἐάν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σαββάσι εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; ¹² πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου. ὥστε ἔξεστιν τοῖς σαββάσι καλῶς ποιῆν.

Luk 14:5 (168. S. 132): Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς ἢ ὄνος ἐστὶν ἐν τῇ φάτνῃ, καὶ ἐάν ἐμπέσῃ αὐτὸς εἰς βόθυνον, οὐκ αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;

Lc 13:14: Ex 20:9 Dtn 5:13.

Luk 13:7 εὐρίσκω + φέρε τὴν ἀξίνην D ⁸ κόπρια B⁴⁶? S A B W Θ vg κόπριον λ φ
 κοπρίαν B⁷ κόφινον κοπρίων D it ⁹ κἂν - καρπὸν λ | εἰς τὸ μέλλον εἰ δὲ μὴ γε S B ba bu
 εἰ δὲ μὴ γε εἰς τὸ μέλλον B⁴⁵ A D W Θ λ φ B it vg sy^{cp} pe ¹⁵ ὑποκριταί S A B Θ φ it vg ba bu
 ὑποκριτά B⁴⁶ D W λ Bt sy^{cp} pe

164. Gleichnisse vom Senfkorn und Sauerteig. Luk 13 18-21

164. The Parables of the Mustard Seed and Leaven.

13 31-33 (97. 98. S. 75):

³¹ Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ·

³² ὃ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μείζον τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

³³ Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

4 30-32 (97. S. 75):

³⁰ Καὶ ἔλεγεν· πῶς ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἣ ἐν τίνι αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν; ³¹ ὥς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερον ὢν πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ³² καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται μείζον πάντων τῶν λαχάνων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.

¹⁸ Ἐλεγεν οὖν· τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ¹⁹ ὁμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον, ἑαυτοῦ, καὶ ἡῤῥησεν καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

²⁰ καὶ πάλιν εἶπεν· τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; ²¹ ὁμοία ἐστὶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

165. Bedrohung Israels mit der Ausschließung aus dem Reiche Gottes. Luk 13 22-30

165. The Condemnation of Israel.

7 13-14 (40. S. 34): ¹³ Εἰσελθατε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· ¹⁴ ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

25 10-12 (227. S. 179): ¹⁰ καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ¹¹ ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λεγουσαι· κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ¹² ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.

Lc 13 19 (= Mt 13 32 Mc 4 32): Dan 4 21.

Matth 13, 33 ἐλάλησεν αὐτοῖς B W λ it vg sy^{pe} bo ἔλάλησεν (παρέθηκεν C sa) αὐτοῖς λέγων
 S (C) φ sa > D sy^{cs} 7, 13 πλατεῖα S it Clem Orig πλατεῖα ἡ πύλη B C W Θ λ φ it vg sy^c pe
 sa bo 14 ὅτι S bo ὅτι δὲ B it sa τί C W Θ λ φ it vg sy^c pe

7 22–23 (42. S. 35): ²² πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· κύριε κύριε, οὐ τῷ σῶ ὄνόματι ἐπροφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῶ ὄνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; ²³ καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς, ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

8 11–12 (46. S. 38): ¹¹ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἤξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ¹² οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

19 ³⁰ (189. S. 147): πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

20 ¹⁶ (190. S. 148): οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι.

10 ³¹ (189. S. 147): πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι.

ἄρξασθε λέγειν· ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας·

²⁷ καὶ ἔρεῖ λέγων ὑμῖν· οὐκ οἶδα πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες ἐργάται ἀδικίας. ²⁸ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὀψῃσθε Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφῆτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. ²⁹ καὶ ἤξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ·

³⁰ καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

166. Abschied von Galiläa. Luk 13 31–33

166. The Departure from Galilee.

³¹ Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προσῆλθάν τινες Φαρισαῖοι λέγοντες αὐτῷ· ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. ³² καὶ εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες εἰπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ· ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἀποτελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι. ³³ πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ.

Lc 13 27 (= Mt 7 23): Ps 6 9.

29 (= Mt 8 11): Ps 106 3.

Matth 8, 12 ἐκβληθήσονται B C W Θ λ φ Ϟ vg sa bo

ἐξελεύσονται S sy^{cs} pe

ἐλεύσονται it

167. Weissagung über Jerusalem. Luk 13 34—35

167. The Lament over Jerusalem.

23 37—39 (211. S. 170): ³⁷ Ἰερουσαλήμ Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. ³⁸ Ἴδου ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν. ³⁹ λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδητε ἄπ' ἄρτι ἕως ἄν εἴπητε· ἐβλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

³⁴ Ἰερουσαλήμ Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἐαυτῆς νοσσίαν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. ³⁵ Ἴδου ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ ἴδητέ με ἕως ἡξεί ὅτε εἴπητε· ἐβλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

168. Heilung eines Wassersüchtigen.* Luk 14 1—6

168. Healing of a Man with the Dropsy.*

¹ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. ² καὶ ἰδὼν ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικός· ἐμπροσθεν αὐτοῦ. ³ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους λέγων· ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεῦσαι ἢ οὐ; ⁴ οἱ δὲ ἡσύχασαν. καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο αὐτόν καὶ ἀπέλυσεν. ⁵ καὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς εἰς φρέαρ πεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτόν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; ⁶ καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι πρὸς ταῦτα.

169. Gastmahlsreden. Luk 14 7—14

169. Teaching on Humility.

⁷ Ἐλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς· ⁸ ὅταν κληθῆς ὑπὸ τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῆς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾗ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, ⁹ καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτόν καλέσας ἐρεῖ σοι· δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ μετὰ αἰσχύνῃς τὸν ἔσχατον

* Vgl. 70. Matth 12 9—11. = Mark 3 1—6 = Luk 6 6—11. S. 56 f.; 163. Luk 13 10—17. S. 129.

Lc 13 35 (= Mt 23 29): Ps 117 26.

Matth 23, 37 πρὸς αὐτήν S B C W Θ λ φ ϩ it vg sy^{pe} sa bo πρὸς σέ D it vg sy^s 38 ὑμῶν B sy^s sa ὑμῶν ἔρημος S C D W Θ λ φ ϩ it vg sy^{pe} vgl. Jer 22 5
Luk 13, 35 ὑμῶν ϩ⁴⁵ S A B W λ sy^s sa bo ὑμῶν ἔρημος D Θ φ ϩ it vg sy^{c pe} | ἕως (+ ἄν A W λ φ ϩ) ἡξεί (ἡξῃ λ φ ϩ) ὅτε εἶπητε A D W λ φ ϩ it vg sy^s ἕως ἡξεί ἡ ἡμέρα ὅτε εἶπητε sy^c it^{var} ἕως (+ ἄν ϩ⁴⁶ S Θ) εἶπητε ϩ⁴⁵ S B Θ sy^{pe} sa bo 14, 5 υἱὸς ἢ βοῦς ϩ⁴⁵ A B W sy^{pe} sa υἱὸς ἢ βοῦς ἢ ὄνος sy^c ὄνος υἱὸς ἢ βοῦς Θ ὄνος ἢ βοῦς S λ φ ϩ it vg bo βοῦς ἢ ὄνος sy^s πρόβατον ἢ βοῦς D 8 ἡ. — αὐτοῦ] ἡξεί D | ὑπ' αὐτοῦ > ϩ⁴⁵ it sy^{pe} bo

Zu Lc 14 8: D Φ it vg^{var} sy^c fügen in Mt 20 28 hinzu (vgl. S. 150): Ὑμεῖς δὲ ζητεῖτε ἐκ μικροῦ αὐξῆσαι καὶ ἐκ μείζονος ἑλαττον εἶναι. εἰσερχόμενοι δὲ καὶ παρακληθέντες δειπνῆσαι μὴ ἀνακλίνεσθε εἰς τοὺς ἐξέχοντας τόπους μὴ ποτε ἐνδοξότερός σου ἐπέλθῃ καὶ προσελθὼν ὁ δειπνοκλήτωρ εἴπη σοι· ἔτι κάτω χώρει, καὶ καταίσχυσθῃς· ἐὰν δὲ ἀναπέσης εἰς τὸν ἥττονα τόπον καὶ ἐπέλθῃ σου ἥττων ἐρεῖ σοι ὁ δειπνοκλήτωρ· σὺν ἄνθρωποις καὶ ἔσται σοι τοῦτο χρήσιμον (χρησιμώτερον Φ it).

τόπον κατέχειν. ¹⁰ ἄλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε ἔρεϊ σοι· φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων τῶν συνανακειμένων σοι. ¹¹ ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.* ¹² ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκώτι αὐτόν· ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου μηδὲ γείτονas πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοὶ ἀντικαλέσωσιν σε καὶ γένηται ἀνταπόδομά σοι. ¹³ ἄλλ' ὅταν δοχὴν ποιῇς, κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλοὺς· ¹⁴ καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι· ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

170. Das Gleichnis vom Abendmahl. Luk 14 15—24

170. The Parable of the Great Supper.

22 1—10 (205. S. 161): ¹ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λέγων· ² ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. ³ καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθειν. ⁴ πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· εἰπατε τοῖς κεκλημένοις· ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμακα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα καὶ πάντα ἔτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. ⁵ οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπήλθον, ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὃς δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ· ⁶ οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν.

⁷ ὁ δὲ βασιλεὺς ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεsen τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν. ⁸ τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· ὁ μὲν γάμος ἑτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. ⁹ πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεσόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὕρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. ¹⁰ καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκείνοι εἰς τὰς ὁδοὺς

¹⁵ Ἀκούσας δὲ τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ· μακάριος ὁστις φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. ¹⁶ ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπός τις ἐποίει δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεsen πολλούς, ¹⁷ καὶ ἀπέστειλεν τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις· ἔρχεσθε, ὅτι ἡδη ἑτοιμά ἐστιν. ¹⁸ καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτεῖσθαι. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· ἀγρόν ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθῶν ἰδεῖν αὐτόν· ἔρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. ¹⁹ καὶ ἕτερος εἶπεν· ζεύγη βοῶν ἡγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἔρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. ²⁰ καὶ ἕτερος εἶπεν· γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἔλθειν. ²¹ καὶ παραγενόμενος ὁ δούλος ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης

εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ· ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. ²² καὶ εἶπεν ὁ δούλος· κύριε, γέγονεν ὃ ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν.

* Vgl. Matth 18 4 (129. S. 107); 23 12 (210. S. 167); Luk 18 14 (186. S. 142).

συνήγαγον πάντας οὓς εὔρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς, καὶ ἐπλήσθη ὁ νυμφῶν ἀνακειμένων.

²³ καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον· ἔξελε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ μου ὁ οἶκος· ²⁴ λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεται μου τοῦ δείπνου.

171. Bedingungen der Jüngerschaft. Luk 14 25-35

171. The Cost of Discipleship.

10 87-88 (62. S. 51): ³⁷ Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος,

³⁸ καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος.*

²⁵ Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς· ²⁶ εἴ τις ἔρχεται πρὸς με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής. ²⁷ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής.* ²⁸ τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει εἰς ἀπαρτισμόν; ²⁹ ἵνα μὴ ποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται αὐτῷ ἐμπαίζειν ³⁰ λέγοντες ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. ³¹ ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος ἐτέρῳ βασιλεῖ συμβαλεῖν εἰς πόλεμον οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλευσεται εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ὑπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; ³² εἰ δὲ μὴ γε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω ὄντος πρεσβείαν ἀποστείλας ἑρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. ³³ οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής. ³⁴ καλὸν οὖν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ,

zu Luk 34
vgl. 132.
Mark 9 50
S. 109

zu Luk 34 35 vgl. 20. Matth 5 13 S. 24

* Matth 16 24 (123. S. 98): Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.

Mark 8 34 (123. S. 98): Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.

Luk 9 23 (123. S. 98): Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι, ἀρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν. καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.

Matth 22, 10 νυμφῶν S B sa γάμος C D W Θ λ φ ϩ it vg bo

Luk 14, 23 ἀνάγκασον] ποιήσον ⁴⁵
27 > sy^s bo und Codd. graec.

26 δὲ ⁴⁵ S A D W Θ λ φ ϩ vg sa bo τε B it

ἐν τίνι ἄρτυθήσεται; ³⁵ οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν εὐθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὥτα ἀκούειν ἀκουέτω.

172. Die Gleichnisse vom verlorenen Schaf und vom verlorenen Groschen. Luk 15 1–10

172. The Lost Sheep and the Lost Coin.

zu Luk 1–2 vgl. 53. Matth 9 10 11 = Mark 2 15 16
= Luk 5 29 30 (S.42)

18 12–14 (133, S. 109 j.): ¹² Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἔὰν γένηται τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα καὶ πλανηθῇ ἐν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνενήκοντα ἑννέα ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; ¹³ καὶ ἔὰν γένηται εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἑννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.

¹⁴ οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μικρῶν τούτων.

¹ Ὅσαν δὲ αὐτῷ ἐγγίζοντες πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. ² καὶ διεγόγγυζον οἱ τε Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. ³ εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγων· ⁴ τίς ἀνθρώπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἐν οὐ καταλείπει τὰ ἐνενήκοντα ἑννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως εὕρῃ αὐτό; ⁵ καὶ εὕρων ἐπιτίθῃσιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ χαίρων, ⁶ καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς· συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. ⁷ λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἑννέα δικαίοις οἵτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσιν μετανοίας. ⁸ ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἔὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ᾄπτει λύχνον καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς ἕως οὗ εὕρῃ; ⁹ καὶ εὕρουσα συγκαλεῖ τὰς φίλας καὶ γείτονας λέγουσα· συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. ¹⁰ οὕτως, λέγω ὑμῖν, γίνεται χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

173. Das Gleichnis vom verlorenen Sohn. Luk 15 11–32

173. The Prodigal Son.

¹¹ Εἶπεν δέ· ἀνθρώπός τις εἶχεν δύο υἱούς. ¹² καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί· πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. ὁ δὲ διείλεν αὐτοῖς τὸν βίον.

¹³ καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν πάντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν

Matth 18, 14 ὑμῶν S W λ R it vg sy^c pe ἡμῶν D μου B Θ φ sy^s sa bo | ἐν S B D εἰς
W Θ λ φ R it vg
Luk 15, 11—32 fehlt bei Marcion

μακράν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως. ¹⁴ δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὰ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. ¹⁵ καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἐνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἐπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγρούς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. ¹⁶ καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἐκ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. ¹⁷ εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν ἔφη· πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύονται ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ ὥδε ἀπόλλυμαι. ¹⁸ ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ· πάτερ, ἡμάρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, ¹⁹ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου. ²⁰ καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακράν ἀπέχοντος εἶδεν αὐτὸν ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ²¹ εἶπεν δὲ ὁ υἱὸς αὐτῷ· πάτερ, ἡμάρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. ²² εἶπεν δὲ ὁ πατήρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ· ταχὺ ἐξενέγκατε στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, ²³ καὶ φέρετε τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ²⁴ ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν· καὶ ἀνέζησεν, ἦν ἀπολωλὼς καὶ εὐρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ²⁵ ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἡγγίσεν τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας καὶ χορῶν, ²⁶ καὶ προσκαλεσάμενος ἓνα τῶν παίδων ἐπυνθάνετο τί ἂν εἴη ταῦτα. ²⁷ ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἦκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτόν ἀπέλαβεν. ²⁸ ὠργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν· ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ²⁹ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί· ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. ³⁰ ὅτε δὲ ὁ υἱὸς σου οὗτος ὁ καταφαγὼν σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν σιτευτόν μόσχον. ³¹ ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἔστιν. ³² εὐφρανθήναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἔζησεν, καὶ ἀπολωλὼς καὶ εὐρέθη.

174. Das Gleichnis vom ungerechten Haushalter. Luk 16 1–13

174. The Unjust Steward.

¹ Ἐλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς· ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ² καὶ φωνήσας αὐτόν εἶπεν αὐτῷ· τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δύνη ἔτι οἰκονομεῖν. ³ εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἔπαιτεῖν αἰσχύνομαι. ⁴ ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας δέξωμαι με εἰς τοὺς οἴκους ἑαυτῶν. ⁵ καὶ προσκαλεσάμενος ἓνα ἕκαστον τῶν χρεοφειλητῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ ἔλεγεν τῷ

Luk 15, 13 αὐτοῦ + mit unpassenden Speisen sy^c | ἀσώτως + σύν πόρναις sy^{cs} 16 γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ A Θ ϩ it vg sy^s pe bo χορτασθῆναι S B D λ φ sy^c sa γεμίσαι τὴν κοιλίαν καὶ χορτασθῆναι W 21 υἱός σου A W Θ λ φ ϩ it vg sy^{cs} pe sa bo υἱός σου ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου S B D 22 ταχὺ S B it vg sy^{cs} sa bo ταχέως D φ > A W Θ λ ϩ sy^{pe} 29 ἔριφον ἐξ αἰγῶν D 30 σου τὸν βίον] πάντα D

πρώτῳ· πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; ⁶ ὁ δὲ εἶπεν· ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. ⁷ ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπεν· σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν· ἑκατὸν κόρους σίτου. λέγει αὐτῷ· δέξαι σου τὰ ἑγράμματα καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. ⁸ καὶ ἐπῆνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσιν. ⁹ καὶ ἐγὼ ὑμῖν λέγω, ἑαυτοῖς ποιήσατε φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπῃ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ¹⁰ ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς ἐστίν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. ¹¹ εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾶ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; ¹² καὶ εἰ ἐν τῷ ἄλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἡμέτερον τίς δώσει ὑμῖν; ¹³ οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.*

175. Verurteilung des pharisäischen Hochmuts. Luk 16 14-15

175. The Hypocrisy of the Pharisees.

¹⁴ * Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. ¹⁵ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδελυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

176. Vom Gesetz und Ehescheidung. Luk 16 16-18

176. About the Law and about Divorce.

¹¹ 12-13 (65. S. 53): ¹² Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασται ἀρπάζουσιν αὐτήν. ¹³ πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου ἐπροφήτευσαν.

⁵ 18 (21. S. 25 f.): ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἐν ἡμίᾳ κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.

¹⁶ * Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται μέχρι Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.

¹⁷ εὐκοπώτερον δὲ ἐστὶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν.

* Matth 6 24 (34. S. 31): Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

Luk 16, 6 βάτους A B Θ λ φ ϩ it sa bo βάτους S W κάτους D it (e) vg κάτους 124 μετρητάς sy^{cs} pe

Zu Luc 16 10 11: II. Clemens 8 5: Λέγει γὰρ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· εἰ τὸ μικρὸν οὐκ ἐτηρήσατε, τὸ μέγα τίς ὑμῖν δώσει; λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς ἐστίν.

Iren., adv. Haer. II 34 3: Et ideo dominus dicebat ingratis existentibus in eum: Si in modico fideles non fuistis, quod magnum est, quis dabit vobis?

καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει
τῆς θαλάσσης. ⁷ οὐαὶ τῷ κόσμῳ
ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ
ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ
τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον
ἔρχεται.

καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.

τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς
τὴν θάλασσαν, ἥ ἵνα σκανδαλίσῃ
τῶν μικρῶν τούτων ἓνα.

179. Von der Versöhnlichkeit. Luk 17 3-4

179. On Forgiveness.

18 15 (134. S. 110): Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ ὁ
ἀδελφός σου, ὑπάγε ἐλεγξον αὐτὸν μεταξὺ
σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἂν σου ἀκούσῃ, ἐκέ-
δησας τὸν ἀδελφόν σου.

18 21-22 (135. S. 111): ²¹ τότε προσελθὼν
ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· κύριε, ποσάκις ἁμαρ-
τήσῃ εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ;
ἕως ἐπτάκις; ²² λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω
σοι ἕως ἐπτάκις, ἀλλὰ ἕως ἑβδομηκοντάκις
ἐπτά.

³ Προσέχετε ἑαυτοῖς. ἂν ἁμαρτή ὁ
ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἂν μετα-
νοήσῃ, ἄφες αὐτῷ.

⁴ καὶ ἂν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμαρτήσῃ εἰς σέ
καὶ ἐπτάκις ἐπιστρέψῃ πρὸς σέ λέγων· μετα-
νοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.

180. Vom Glauben. Luk 17 5-6

180. On Faith.

17 20 (126. S. 104): Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· διὰ
τὴν ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἂν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε
τῷ ὄρει τούτῳ· μετάβα ἔνθεν ἐκεῖ, καὶ μετα-
βήσεται, καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ ὑμῖν.*

⁵ Καὶ εἶπαν οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ· πρόσ-
θες ἡμῖν πίστιν. ⁶ εἶπεν δὲ ὁ κύριος· εἰ ἔχετε
πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ
συκαμίνῳ ταύτῃ· ἐκριζώσῃ καὶ φυτεύσῃ
ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.*

* Matth 21 21 (201. S. 157): Ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἂν ἔχητε
πίστιν καὶ μὴ διακριθῇτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς
ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἰπῆτε· ἄρῃτι
καὶ βλήθῃτι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται.

Mark 11 22-23 (201. S. 157): ²² Ἐχετε πίστιν
θεοῦ. ²³ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει
τούτῳ· ἄρῃτι καὶ βλήθῃτι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ
μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι
ὁ λαλεῖ γίνεται, ἔσται αὐτῷ.

Matth 18, 15 ἁμαρτήσῃ S B λ sa
17, 20 ὀλιγοπιστίαν S B Θ λ φ sy^c sa bo Orig

ἁμαρτήσῃ εἰς σέ D W Θ φ 8 it vg sy^{cs} pe bo vgl. Lc
ἀπιστίαν C D W 8 it vg sy^s pe

Luk 17, 3 ἁμαρτή S A B W Θ λ it sy^{cs} pe sa bo
+ τῷ ὄρει τούτῳ μετάβα ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μετέβαινεν· καὶ D sy^c vgl. Mt 17 20

ἁμαρτή εἰς σέ D φ 8 vg 6 εἶχετε D | ἂν

181. Vom Knechtslohn. Luk 17 7–10

181. *The Servant's Wages.*

⁷ Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἔρεῖ αὐτῷ· εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσε, ⁸ ἀλλ' οὐχὶ ἔρεῖ αὐτῷ· ἐτοίμασον τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φάγω καὶ πῖω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; ⁹ μὴ ἔχει χάριν τῷ δούλῳ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα; ¹⁰ οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι δούλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιθήκαμεν.

182. Heilung von 10 Aussätzigen. Luk 17 11–19

182. *The Healing of Ten Lepers.*

¹¹ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσον Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. ¹² καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἰς τινὰ κώμην ἀπήντησαν δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν πόρρωθεν, ¹³ καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνὴν λέγοντες· Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. ¹⁴ καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν. ¹⁵ εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν Θεόν, ¹⁶ καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρίτης. ¹⁷ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· οὐχ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ; ¹⁸ οὐχ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ εἰ μὴ ὁ ἄλλογενὴς οὗτος; ¹⁹ καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

183. Vom Reiche Gottes. Luk 17 20–21

183. *On the Kingdom of God.*

²⁰ Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν· οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, ²¹ οὐδὲ ἐροῦσιν· ἰδοὺ ὧδε ἢ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν.*

* Matth 24 23 (217. S. 174): Τότε ἂν τις ὑμῖν εἴπῃ· ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστὸς ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε.

Mark 13 21 (217. S. 174): Καὶ τότε ἂν τις ὑμῖν εἴπῃ· ἴδε ὧδε ὁ Χριστός, ἴδε ἐκεῖ, μὴ πιστεύτετε.

Luk 17, 9 διαταχθέντα S B W λ διαταχθέντα αὐτῷ φ it vg sy^{cs} pe sa bo διαταχθέντα αὐτῷ (> A Θ) οὐ δοκῶ A D Θ R 10 ἀχρεῖοι > sy^s 11 Γαλιλαίας + εἰς Ἱερὶχώ sy^c it

Zu Luc 17 21: vgl. Oxyrhynchus Pap. 654, 3: ... καὶ ἡ βασι[λει]α τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν [ἐ]στι [καὶ ὅστις ἂν ἑαυτὸν] γνῶ ταύτην εὐρή[σει ...]

184. Der Tag des Menschensohns. Luk 17 22–37

184. The Day of the Son of Man.

24 23–23 (218. S. 174 f.): 26 Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν· ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθῃτε· ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε· 27 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

v. 28 s. zu Luk 17 37

24 37–41 (224. S. 177 f.): 37 ὥσπερ γὰρ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. 38 ὥς γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ γαμίζοντες, ἄρχι ἥς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, 39 καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

10 39 (62. S. 51): ὁ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἑμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

* Matth 24 17 18 (216. S. 173 f.): 17 Ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, 18 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.

** Matth 16 25 (123. S. 98): Ὁς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἑμοῦ, εὐρήσει αὐτήν.

Mark 8 35 (123. S. 98): Ὁς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἑμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, σώσει αὐτήν.

22 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς· ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν καὶ οὐκ ὀφείσθε. 23 καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν· ἰδοὺ ἐκεῖ, ἰδοὺ ὧδε· μὴ ἀπέλθῃτε μηδὲ διώξητε. 24 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. 25 πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. 26 καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· 27 ἥσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐγαμίζοντο, ἄχρι ἥς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν πάντας. 28 ὁμοίως καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λῳτ· ἥσθιον, ἔπινον, ἠγοράζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ὠκοδόμουν· 29 ἡ δὲ ἡμέρα ἐξηλθεν Λῳτ ἀπὸ Σοδόμων, ἐβρεξεν πῦρ καὶ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ καὶ ἀπώλεσεν πάντας. 30 κατὰ τὰ αὐτὰ ἔσται ἡ ἡμέρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτει· 31 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος καὶ τὰ σκευὴ αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά, καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.* 32 μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λῳτ. 33 ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι, ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὃς ἂν ἀπολέσει, ζωογονήσῃ αὐτήν.** 34 λέγω ὑμῖν, ταῦτα τῇ νυκτὶ ἔσονται

Mark 13 15 16 (216. S. 173 f.): 15 Ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω μηδὲ εἰσελθάτω τι ἄραι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, 16 καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.

Luk 9 24 (123. S. 98): Ὁς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἑμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν.

Lc 17 27 (= Mt 24 35): Gen 7 7. 28: vgl. Gen 18 20 ff. 29: Gen 19 24. 31 f.: Gen 19 26.

Luk 17, 24 ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ S A W Θ λ φ ξ vg sy^{cs} pe bo > B D it sa 29 καὶ θεῖον > sy^c it

Zu Lc 17 32 33: Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Σωτὴρ· σώζου σὺ καὶ ἡ ψυχὴ σου. Excerpta e Theodoto 2, 2 ap. Clem. Al. (III 106 7–8 Stählin).

24 ⁴⁰ τότε ἔσονται δύο ἐν τῷ ἀγρῷ, εἰς παραλαμβάνεται καὶ εἷς ἀφίεται· ⁴¹ δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλῳ, μία παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται·

24 ²⁸ ὅπου ἐὰν ᾗ τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί.

δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὃ εἷς παραλημφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται· ³⁵ ἔσονται δύο ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία παραλημφθήσεται ἡ δὲ ἑτέρα ἀφεθήσεται. [³⁶] ³⁷ καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ· ποῦ, κύριε; ὃ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἄετοί ἐπι-συναχθήσονται.

185. Das Gleichnis vom gottlosen Richter. Luk 18 1–8

185. The Parable of the Unjust Judge.

¹ Ἐλεγεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ ἐγκακεῖν, ² λέγων· κριτὴς τις ἦν ἐν τινὶ πόλει τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος καὶ ἀνθρώπων μὴ ἐντρέπόμενος. ³ χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα· ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. ⁴ καὶ οὐκ ᾔθελεν ἐπὶ χρόνον· μετὰ ταῦτα δὲ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι οὐδὲ ἀνθρώπων ἐντρέπομαι, ⁵ διὰ γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. ⁶ Εἶπεν δὲ ὁ κύριος· ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει· ⁷ ὃ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτοῖς; ⁸ λέγω ὑμῖν ὅτι ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα εὕρησιν τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

186. Das Gleichnis vom Pharisäer und Zöllner. Luk 18 9–14

186. The Parable of the Pharisee and the Publican.

⁹ Εἶπεν δὲ καὶ πρὸς τινὰς τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς τὴν παραβολὴν ταύτην· ¹⁰ ἀνθρώποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὃ εἷς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. ¹¹ ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν προσηύχετο· ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ ὡς περ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης· ¹² νηστεύω δις τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατεύω πάντα ὅσα κτῶμαι. ¹³ ὃ δὲ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ ᾔθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπᾶραι εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἔτυπεν τὸ στήθος αὐτοῦ λέγων· ὁ θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. ¹⁴ λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ παρ' ἐκείνου· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὃ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.* (188. 18 15–17. S. 145)

* Vgl. Matth 18 4 (129. S. 107); 23 12 (210. S. 167) und Luk 14 11 (169. S. 133).

Luk 17, 35 fehlt S 36 > S A B W Θ λ ϩ sa bo, lautet: δύο ἔσονται (> it vg) ἐν τῷ (ἔσ. ἐν τῷ > D) ἀγρῷ, εἰς παραλημφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος (ἡ δὲ ἑτέρα φ) ἀφεθήσεται D φ it vg sy^{cs} pe 18, 11 ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν B Θ λ vg bo ταῦτα S sa πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα A W φ ϩ καθ' ἑαυτὸν ταῦτα D sic it πρὸς ἑαυτὸν καὶ ταῦτα sy^c πρὸς ἑαυτὸν sy^s pe 14 εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ > D | παρ' ἐκείνου S B λ vg sa bo ἢ γὰρ ἐκείνος A φ ἢ ἐκείνος W Θ ϩ μᾶλλον παρ' ἐκείνου sy^{cs} μᾶλλον παρ' ἐκείνου τὸν Φαρισαῖον D it sy^{pe}

III. Die judäische Periode.

III. The Judæan Period.

Matth 19—27 = Mark 10—15 = Luk 18¹⁵—23

1. Der Zug nach Jerusalem.

1. The Journey to Jerusalem.

Matth 19—20 = Mark 10 = Luk 18¹⁵—19²⁷

187. Ehe und Ehescheidung.

187. Marriage and Divorce.

Matth 19 1-12 (136. 18 23-35. S. 111)

Mark 10 1-12 (132. 9 49-50. S. 109)

¹ Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρην ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου. ² καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ.

³ καὶ προσῆλθον αὐτῷ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν καὶ λέγοντες· εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πάσαν αἰτίαν;

cf. v. 7 8

⁴ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ κτίσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλην ἐποίησεν αὐτούς; ⁵ καὶ εἶπεν· ἔνεκα τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ⁶ ὥστε οὐκέτι

¹ Καὶ ἐκεῖθεν

ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς.

² καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι ἐπηρώτων αὐτὸν εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. ³ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωϋσῆς; ⁴ οἱ δὲ εἶπαν· ἐπέτρεπεν Μωϋσῆς βιβλίον ἀποστασίου γράφαι καὶ ἀπολῦσαι. ⁵ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην.

⁶ ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλην ἐποίησεν αὐτούς·

⁷ ἔνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, ⁸ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· ὥστε οὐκέτι

Mt 19 4 = Mc 10 6; Gen 1 27.

Mt 19 5 = Mc 10 7 8; Gen 2 24.

Matth 19, 4 κτίσας B Θ λ sa ποιήσας S C D W φ ϩ it vg sy^{cs} pe > bo

Mark 10, 1 συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι (+ πολλοὶ sy^{pe}) S A B C ϩ vg sy^{pe} bo συνέρχεται πάλιν (> it) ὁ ὄχλος D Θ it sy^s sa συμπορεύεται ὄχλος W φ συμπορεύεται πάλιν ὄχλος πολὺς λ ² καὶ προσελθόντες (+ οἱ S C φ ϩ) Φαρισαῖοι S A B C φ ϩ sy^{pe} bo οἱ δὲ Φαρισαῖοι προσελθόντες W Θ sa (?) καὶ προσελθόντες ἐπηρώτησαν αὐτόν οἱ Φαρισαῖοι λ καὶ D it sy^s ⁴ γράφαι] δοῦναι γράφαι D γράφαι καὶ δοῦναι sy^s δοῦναι it sa vgl. Mt 19 7 ⁶ αὐτοὺς S B C sa bo αὐτοὺς ὁ θεός A Θ λ φ ϩ vg sy^s pe ὁ θεός D W it ⁷ μητέρα B μητέρα αὐτοῦ S sy^s μητέρα αὐτοῦ (> A C W Θ λ φ ϩ vg) καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα (τῇ γυναικὶ A C λ) αὐτοῦ A C D W Θ λ φ ϩ it vg sy^{pe} sa bo

Zu Mt 19 4 = Mc 10 6; I. Cor 7 10: Τοῖς δὲ γεγαμηκόσιν παραγγέλλω οὐκ ἐγὼ ἀλλὰ ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρός μὴ χωρισθῆναι — ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω — καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφίεναι.

εἰσὶν δύο ἀλλὰ σὰρξ μία. ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνεζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. ⁷ λέγουσιν αὐτῷ· τί οὖν Μωϋσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολύσαι; ⁸ λέγει αὐτοῖς· ὅτι Μωϋσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.

⁹ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται.*

¹⁰ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναίκος, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ¹¹ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οὐ πάντες χωροῦσιν τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. ¹² εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω.

εἰσὶν δύο ἀλλὰ μία σὰρξ. ⁹ ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνεζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

cf. v. 3-5

¹⁰ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν πάλιν οἱ μαθηταί περὶ τούτου ἐπηρώτων αὐτόν. ¹¹ καὶ λέγει αὐτοῖς· ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. ¹² καὶ ἐὰν αὕτη ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον, μοιχᾶται.*

* Matth 5 32 (24. S. 27): Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ὅς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.

Luk 16 18 (176. S. 138): Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.

Mt 19 7 = Mc 10 4: Dtn 24 1.

Matth 19, 9 (+ εἰ $\mathfrak{F}$ vg) μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ (> W) γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται S W Θ $\mathfrak{F}$ vg sy^s pe μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι C παρεκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι B λ bo vgl. Mt 5 32 παρεκτὸς λόγου πορνείας καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται (+ ἐπ' αὐτὴν sy^c) D ϕ it sy^c sa | μοιχᾶται S D it sy^{cs} sa μοιχευθῆναι (μοιχᾶται W Θ ϕ $\mathfrak{F}$ vg sy^{pe}) καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμῶν (γαμήσας B $\mathfrak{F}$) μοιχᾶται B C W Θ λ ϕ $\mathfrak{F}$ vg sy^{pe} bo vgl. Mt 5 32 Lc 16 18

Mark 10, 12 vor 11 W λ sy^s | v. 12 wie oben S B C sa bo καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμήσῃ ἄλλω μοιχᾶται A $\mathfrak{F}$ vg sy^s pe καὶ ἐὰν γυνὴ (γ. ἐ. ~ Θ ϕ) ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ (> Θ ϕ) ἀνδρὸς καὶ ἄλλον γαμήσῃ (γ. ἀ. ~ Θ ϕ) μοιχᾶται (+ ἐπ' αὐτόν it) D Θ ϕ it ἐὰν ἀπολύσῃ γυνὴ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾶται W λ

Zu Mt 19 12: **Evang. Aeg.:** a) τῇ Σαλώμῃ ὁ κύριος πυνθανομένη, μέχρι πότε θάνατος ἰσχύσει; ... μέχρις ἂν, εἶπεν, ὑμεῖς αἱ γυναῖκες τίκτητε. Clem. Al., Strom. III 6 45, 3 (II 217 6-7 8-9 Stählin). ... ἡ Σαλώμη φησί· μέχρι τίνος οἱ ἄνθρωποι ἀποθανοῦνται; ... ἀποκρίνεται ὁ κύριος· μέχρις ἂν τίκτωσιν αἱ γυναῖκες. ib. III 9 64, 1 (II 225 16 19-20) s. auch zu Mt 5 17: ἡλθον καταλύσαι τὰ ἔργα τῆς θηλείας. (Clem. Al., Strom. III 9 63, 2 (II 225 4-5). b) ... φαιμένη γὰρ αὐτῆς· καλῶς οὖν ἐποίησα μὴ τεκοῦσα; ... ἀμείβεται λέγων ὁ κύριος· πᾶσαν φάγε βοτάνην, τὴν δὲ πικρίαν ἔχουσαν μὴ φάγῃς. ib. III 9 66, 2 (II 226 14 15 16). c) πυνθανομένης τῆς Σαλώμης πότε γνωσθήσεται τὰ περὶ ὧν ἤρετο, ἔφη ὁ κύριος· ὅταν τὸ τῆς αἰσχύνης ἐνδυμα πατήσῃ καὶ ὅταν γένηται τὰ δύο ἐν καὶ τὸ ἄρρεν μετὰ τῆς θηλείας οὔτε ἄρρεν οὔτε θῆλυ. ib. III 13 92, 2 (II 238 23-26) (cf. II. Clem. 12 2 5).

188. Segnung der Kinder.

188. "Suffer little Children."

Matth 19 13-15

¹³ Τότε προσηνέχθησαν αὐτῷ
παιδιά, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐ-
τοῖς καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθη-
ταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ¹⁴ ὁ δὲ
Ἰησοῦς εἶπεν·

ἄφετε τὰ παιδιά καὶ μὴ
κωλύετε αὐτὰ ἔλθειν πρὸς με· τῶν
γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν.

18 s (129. S. 107): ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε καὶ γένησθε
ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ
εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν.

19 15 καὶ ἐπιθίεις τὰς χεῖρας αὐ-
τοῖς ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

Mark 10 13-16

¹³ Καὶ προσέφερον αὐτῷ
παιδιά, ἵνα αὐτῶν ἄψηται·

οἱ δὲ μαθη-
ταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς· ¹⁴ ἰδὼν δὲ ὁ
Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν καὶ εἶπεν
αὐτοῖς· ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι
πρὸς με, μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν
γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία
τοῦ Θεοῦ.

¹⁵ ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασι-
λείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ
εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Joh 3 3 5

¹⁶ καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ κατ-
εulόγει τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά.

Luk 18 15-17 (186. 18 9-14. S. 142)

¹⁵ Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ
βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται·

ἰδόντες δὲ οἱ μαθη-
ταὶ ἐπετίμων αὐτοῖς. ¹⁶ ὁ δὲ
Ἰησοῦς προσεκάλεσατο αὐτὰ λέ-
γων· ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι
πρὸς με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν
γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία
τοῦ Θεοῦ.

¹⁷ ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασι-
λείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ
εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

189. Von der Gefahr des Reichthums.

189. The Rich Young Man.

Matth 19 16-30

¹⁶ Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν αὐ-
τῷ εἶπεν· διδάσκαλε,
τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα σχῶ ζωὴν
αἰώνιον; ¹⁷ ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
τῷ· τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ;

Mark 10 17-31

¹⁷ Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς
ὁδὸν προσδραμῶν εἰς καὶ γονυπε-
τήσας αὐτὸν ἐπηρώτα αὐ-
τόν· διδάσκαλε ἀγαθέ, τί
ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρο-
νομήσω; ¹⁸ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐ-
τῷ· τί με λέγεις ἀγαθόν;

Luk 18 18-30

¹⁸ Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν
ἄρχων λέγων· διδάσκαλε ἀγαθέ,
τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρο-
νομήσω; ¹⁹ εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
τί με λέγεις ἀγαθόν;

Matth 19, 17 τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ (> D) ἀγαθοῦ; εἰς ἐστὶν ὁ (> D λ) ἀγαθός (+ Θεός it vg sy^c bo)
S B D Θ λ it vg sy^{cs} bo τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθός εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός C W φ ϩ sy^{pe} sa Justin Iren
Mark 10, 16 ἐναγκαλισάμενος] προσκαλεσάμενος D it sy^s

Zu Mt 19 16-24 par.: **Hebr. Evang.:** Dixit ad eum alter divitum: magister, quid bonum faciens vivam? dixit ei: homo, legem et prophetas fac. respondit ad eum: feci, dixit ei: vade, vende omnia quae possides et divide pauperibus et veni, sequere me. coepit autem dives scalpere caput suum et non placuit ei. et dixit ad eum dominus: quomodo dicis, feci legem et prophetas? quoniam scriptum est in lege: diliges proximum tuum sicut te ipsum. et ecce multi fratres tui filii Abrahæ amici sunt stercore, morientes prae fame, et domus tua plena est multis bonis et non egreditur omnino aliquid ex ea ad eos. et conversus dixit Simoni discipulo suo sedenti apud se: Simon, fili Ionæ, facilius est camelum intrare per foramen acus, quam divitem in regnum coelorum. Orig., Comm. in Matth XV 14 (Text nach Texte u. Unters. 47 2 S. 91).

Zu Mc 10 18 und Lc 18 19: **Naassener evang.:** Τί με λέγεις ἀγαθόν; εἰς ἐστὶν ἀγαθός, ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὃς ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους καὶ βρέχει ἐπὶ ὀσίους καὶ ἁμαρτωλούς (vgl. Mt 5 45): Hippolyt Philos. V 7 26 (84 20 Wendland).

εἰς ἔστιν ὁ ἀγαθός. εἰ δὲ θέλεις εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, τήρει τὰς ἐντολάς. ¹⁸ λέγει αὐτῷ· ποίας; ὁ δὲ ἰησοῦς ἔφη· τὸ οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, ¹⁹ τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ²⁰ λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος·

ταῦτα πάντα ἐφύλαξα· τί ἔτι ὑστερῶ;

²¹ ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. ²² ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον τοῦτον ἀπῆλθεν λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

²³ ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πλούσιος δυσκόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

²⁴ πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν,

εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ τρήματος βραφίδος εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ²⁵ ἀκού-

οὐδεις ἀγαθός εἰ μὴ εἷς ὁ θεός.

¹⁹ τὰς ἐντολάς οἶδας· μὴ φονεύσης, μὴ μοιχεύσης, μὴ κλέψης, μὴ ψευδομαρτυρήσης, μὴ ἀποστερήσης, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.

²⁰ ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ· διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφύλαξα ἕκ νεότητός μου. ²¹ ὁ δὲ ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτόν καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐν σε ὑστερεῖ· ὑπάγε, ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. ²² ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

²³ καὶ περιβλεψάμενος ὁ ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. ²⁴ οἱ δὲ μαθηταὶ ἔθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ²⁵ εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς βραφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ²⁶ οἱ

οὐδεις ἀγαθός εἰ μὴ εἷς θεός.

²⁰ τὰς ἐντολάς οἶδας· μὴ μοιχεύσης, μὴ φονεύσης, μὴ κλέψης, μὴ ψευδομαρτυρήσης, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.

²¹ ὁ δὲ εἶπεν· ταῦτα πάντα ἐφύλαξα ἕκ νεότητος.

²² ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἔτι ἐν σοὶ λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. ²³ ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος ἐγενήθη, ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.

²⁴ ἰδὼν δὲ αὐτόν ὁ ἰησοῦς εἶπεν· πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσπορεύονται·

²⁵ εὐκοπώτερον γὰρ ἐστιν κάμηλον διὰ τρήματος βελόνης εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

Mt 19 18 19 a = Mc 10 19: Ex 20 12-16. Dtn 5 16 20 24 14 (Cod. A).

Mt 19 19 b: Lev 19 18.

Matth 19, 24 τρήματος S B τρυπήματος D W λ φ ϩ Θ φ ϩ sy^{pe} sa bo τῶν οὐρανῶν λ it vg sy^{cs} Clem. Orig τρυμαλιᾶς C Θ | τοῦ θεοῦ S B C D W

Mark 10, 19 μὴ φονεύσης μὴ μοιχεύσης B C sy^s sa bo μὴ μοιχεύσης μὴ φονεύσης A W Θ φ ϩ it vg μὴ φονεύσης S μὴ μοιχεύσης λ μὴ μοιχεύσης μὴ πορνεύσης D μὴ μοιχεύσης μὴ κλέψης μὴ φονεύσης sy^{pe} **21** δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι S B C D Θ it vg bo δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι ἄρας τὸν σταυρὸν A ϩ ἄρας τὸν σταυρὸν σου (> λ) δεῦρο ἀκ. μ. W λ φ sy^s pe sa vgl. Mc 8 34 **24** δύσκολόν ἐστιν S B W sa δύσκολόν ἐστιν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ (+ τοῖς D Θ λ φ) χρήμασιν A C D Θ λ φ ϩ it vg sy^s pe bo **25** vor 24 D it **25** εὐκοπώτερόν ἐστιν] τάχιον D | διελθεῖν B C λ φ it vg bo εἰσελθεῖν S A W Θ ϩ sy^s pe sa διελύσεται D (auch πλούσιος D) | εἰσελθεῖν > D. Θ it sy^s

σαντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐξεπλήσσοντο σφόδρα λέγοντες· τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; ²⁶ ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, παρὰ δὲ Θεῷ πάντα δυνατά.

²⁷ τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ²⁸ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθήσεσθε καὶ αὐτοὶ ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντας τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ.

²⁹ καὶ πᾶς ὅστις ἀφήκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφάς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἔνεκεν τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος πολλαπλασίονα λήμψεται,

καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.

³⁰ πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

(s. u. 20 16)

δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο λέγοντες πρὸς ἑαυτούς· καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ²⁷ ἐμβλέψας αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει· παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ Θεῷ· πάντα γὰρ δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ.

²⁸ ἤρξατο λέγειν ὁ Πέτρος αὐτῷ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήκαμεν σοι.

²⁹ ἔφη ὁ Ἰησοῦς ἀμὴν λέγω ὑμῖν,

οὐδεὶς ἐστιν ὃς ἀφήκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφάς ἢ μητέρα ἢ πατέρα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ ἔνεκεν τοῦ εὐαγγελίου, ³⁰ ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς καὶ μητέρας καὶ τέκνα καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἔρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

³¹ πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι.

²⁶ εἶπαν καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ²⁷ ὁ δὲ εἶπεν· τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν.

²⁸ εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφέντες τὰ ἴδια ἠκολουθήσαμεν σοι. ²⁹ ὁ δὲ

εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ^{22 28—30 (237. S. 187 f.)}: ²⁸ ὑμεῖς δὲ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου· ²⁹ κἀγὼ διατιθεμαι ὑμῖν καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, ³⁰ ἵνα ἔσθῃτε καὶ πίνῃτε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ καθήσεσθε ἐπὶ θρόνων τὰς δώδεκα φυλὰς κρίνοντας τοῦ Ἰσραὴλ.

^{18 29 b} οὐδεὶς ἐστιν ὃς ἀφήκεν οἰκίαν ἢ γυναῖκα ἢ ἀδελφούς ἢ γονεῖς ἢ τέκνα εἵνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ³⁰ ὃς οὐχὶ μὴ λάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ

καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἔρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

^{13 30 (165. S. 131)}: καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

Mark 10, 26 ἑαυτούς A D W Θ λ φ ϩ it vg sy^s p^o αὐτόν S B C sa bo ³⁰ οἰκίας — διωγμῶν > S | οἰκίας — καὶ ἐν τῷ] ὃς δὲ ἀφήκεν οἰκίαν καὶ ἀδελφάς καὶ ἀδελφούς καὶ μητέρα (so auch: A C W Θ λ sy^s) κ. τ. κ. ἅ. μετὰ διωγμοῦ (so auch sy^s p^o, -ὦν it), ἐν τῷ D it | αἰώνιον + λήμψεται D it sy^s

Zu Mt 19 30 u. par.: Barnabas 6 13: Λέγει ὁ κύριος· ἰδοὺ, ποιῶ τὰ ἔσχατα ὡς τὰ πρῶτα.

190. Das Gleichnis von den Arbeitern im Weinberg. Matth 20 1-16

190. The Parable of the Labourers in the Vineyard.

¹ Ὅμοια γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωτὶ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. ² συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. ³ καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς, ⁴ καὶ ἐκείνοις εἶπεν· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. ⁵ οἱ δὲ ἀπήλθον. πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἑκτὴν καὶ ἐνάτην ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως. ⁶ περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ἐξελθὼν εὗρεν ἄλλους ἐστῶτας, καὶ λέγει αὐτοῖς· τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; ⁷ λέγουσιν αὐτῷ· ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα. ⁸ ὥσας δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. ⁹ ἐλθόντες δὲ οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. ¹⁰ καὶ ἐλθόντες οἱ πρωτοὶ ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήμψονται· καὶ ἔλαβον τὸ ἀνὰ δηνάριον καὶ αὐτοί. ¹¹ λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου ¹² λέγοντες· οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους αὐτοὺς ἡμῖν ἐποίησας τοῖς βασιτάσας τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. ¹³ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἐνὶ αὐτῶν εἶπεν· ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ¹⁴ ἄρον τὸ σὸν καὶ ὑπάγε· θέλῳ δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί· ¹⁵ οὐκ ἔξεστίν μοι ὁ θέλω ποιῆσαι ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; ¹⁶ οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρώτοι καὶ οἱ πρώτοι ἔσχατοι. (s. o. 19 30)

191. Dritte Leidensverkündigung.

191. The Third Prediction of the Passion.

Matth 20 17-19

Mark 10 32-34

Luk 18 31-34

¹⁷ Μέλλων δὲ ἀναβαίνειν Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα

³² Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαί-

παρέλαβεν

τοὺς δώδεκα κατ' ἰδίαν, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ εἶπεν αὐτοῖς·

νοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προ-
άγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔθαμ-
βοῦντο, οἱ δὲ ἀκολουθοῦντες ἐφο-
βοῦντο. καὶ παραλαβὼν πάλιν

³¹ Παραλαβὼν δὲ

τοὺς δώδεκα

εἶπεν πρὸς αὐτοὺς·

¹⁸ Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερο-
σόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν
καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατα-
κρινοῦσιν αὐτὸν εἰς θάνατον, ¹⁹ καὶ
παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν

³³ ὅτι Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερο-
σόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν
καὶ τοῖς γραμματεῦσιν, καὶ κατα-
κρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ καὶ

Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερου-
σαλήμ, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ
γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν
τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου·

³² παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν

Matth 20, 16 ἔσχατοι² S B sa bo ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί vgl. Mt 22 14
C D W Θ λ φ ξ it vg sy^{cs} pe^o ¹⁷ μέλλων δὲ ἀναβαίνειν Ἰησοῦς B (ὁ ἰ. ἀ. ~ λ) λ sy pe sa bo Orig
καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς S C D W Θ φ ξ it vg sy^{cs}

εἰς τὸ ἐμπαῖξαι

καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆ-
σεταί.

³⁴ καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ καὶ μαστιγώ-
σουσιν αὐτὸν καὶ ἀποκτενοῦσιν, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστή-
σεται.

καὶ ἐμπαιχθήσεται καὶ ὕβρισθή-
σεται καὶ ἐμπτυσθήσεται, ³³ καὶ
μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐ-
τόν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστή-
σεται. ³⁴ καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων
συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο
κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ
ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

192. Jesus und die Zebedaiden.

192. Christ and the Sons of Zebedee.

Matth 20 20-28

Mark 10 35-45

²⁰ Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μή-
τηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν
υἱῶν αὐτῆς προσκυνούσα καὶ αἰ-
τοῦσά τι ἀπ' αὐτοῦ.

²¹ ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
τῇ· τί θέλεις; λέγει αὐτῷ· εἰπὲ
ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί
μου εἰς ἐκ δεξιῶν καὶ εἰς ἐξ εὐωνύ-
μων σου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

²² ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν·
οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν
τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν;

λέγουσιν αὐτῷ·
δυνάμεθα. ²³ λέγει αὐτοῖς· τὸ μὲν
ποτήριόν μου πίεσθε,

τὸ
δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ
εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν τοῦτο
δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ
τοῦ πατρὸς μου.

²⁴ καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἡγα-
νάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν.

³⁵ Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ
Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζε-
βεδαίου λέγοντες αὐτῷ· διδάσκα-
λε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμέν
σε ποιήσης ἡμῖν. ³⁶ ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
τοῖς· τί θέλετέ με ποιήσω ὑμῖν;
³⁷ οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ·

δοῦναι ἡμῖν ἵνα
εἰς σου ἐκ δεξιῶν καὶ εἰς ἐξ ἀριστε-
ρῶν καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου.
³⁸ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ
οἶδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν
τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, ἢ τὸ
βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βα-
πτισθῆναι; ³⁹ οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ·
δυνάμεθα. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐ-
τοῖς· τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω
πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι βαπτισθῆσεσθε· ⁴⁰ τὸ
δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου ἢ ἐξ
εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν
δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται.

⁴¹ καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἡρ-
ξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου

Luk 12 50 (160. S. 128)

22 24-27 (237 b. S. 187): ²⁴ ἐγέ-
νετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς,

Mark 10, 36 τί θέλετε > D θέλετε > it

Zu Mt 20 22: Naassenerevang.: ... ἀλλὰ κἂν πῖντε, φησί, τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, ὅπου ἐγὼ
ὑπάγω, ἐκεῖ ὑμεῖς εἰσελθεῖν οὐ δύνασθε Hippolyt, Philosoph. V 8 11 (91 s Wendland).

²⁵ ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλε-
σάμενος αὐτοὺς εἶπεν·

οἶδατε ὅτι οἱ
ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύου-
σιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι
κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. ²⁶ οὐχ
οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὅς ἐάν
θῆλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται
ὑμῶν διάκονος, ²⁷ καὶ ὅς ἐάν θῆλῃ
ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν
δοῦλος.* ²⁸ ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆ-
ναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ
πολλῶν.

καὶ Ἰωάννου. ⁴² καὶ προσκαλε-
σάμενος αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει
αὐτοῖς· οἶδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες
ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύου-
σιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν
κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. ⁴³ οὐχ
οὕτως δὲ ἐστὶν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὅς ἐάν
θῆλῃ μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν, ἔσται
ὑμῶν διάκονος, ⁴⁴ καὶ ὅς ἐάν θῆλῃ
ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων
δοῦλος.* ⁴⁵ καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆ-
ναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ
πολλῶν.

τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων.
²⁵ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς·

οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύου-
σιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες
αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται. ²⁶ ὑ-
μεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων
ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος,
καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν.*

²⁷ τίς γὰρ μείζων, ὁ
ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ
ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν
εἰμι ὡς ὁ διακονῶν.

193. Die Heilung des Bartimäus. 193. The Healing of Bartimaeus.

Matth 20 29-34
Vgl. 56. 9 27-31. S. 44

²⁹ Καὶ
ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχῶ
ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς.
³⁰ καὶ
τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ
τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες

ὅτι Ἰησοῦς
παράγει, ἔκραξαν λέγον-
τες· κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὸς Δα-
υὶδ. ³¹ ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν
αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν· οἱ δὲ
μείζον ἔκραξαν λέγοντες· κύριε,

Mark 10 46-52.

⁴⁶ Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχῶ. καὶ
ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχῶ
καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου
ἱκανοῦ ὁ υἱὸς Τιμαίου Βαρτιμαῖος,
τυφλὸς προσαίτης, ἐκάθητο παρὰ
τὴν ὁδόν. ⁴⁷ καὶ ἀκούσας

ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζαρηνὸς
ἐστίν, ἤρξατο κρᾶζειν καὶ λέγειν·
υἱὲ Δαυὶδ Ἰησοῦ, ἐλέησόν
με. ⁴⁸ καὶ ἐπετίμων
αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ
πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν·

Luk 18 35-43

³⁵ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίσειν
αὐτὸν εἰς Ἱεριχῶν

τυφλὸς τις ἐκάθητο παρὰ
τὴν ὁδὸν ἐπαίτων. ³⁶ ἀκούσας δὲ
ὄχλου διαπορευομένου ἐπυνθά-
νετο τί εἶη τοῦτο. ³⁷ ἀπήγγειλαν
δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος
παρέρχεται. ³⁸ καὶ ἐβόησεν λέγων·
Ἰησοῦ υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν
με. ³⁹ καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων
αὐτῷ ἵνα σιγήσῃ· αὐτὸς δὲ
πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν·

* Vgl. Mark 9 35 = Luk 9 48 b (129. S. 106 f.) und Matth 23 11 (210. S. 167).

Matth 20, 28 πολλῶν + ὑμεῖς δὲ ζητεῖτε . . . ἔσται σοι τοῦτο χρήσιμον D Φ it vg^{var} sy^c vgl.
S. 132 ³⁰ κύριε ἐλέησον ἡμᾶς B vg sa bo ἐλέησον ἡμᾶς κύριε B⁴⁵ C W λ R sy^{pe} ἐλέησον
ἡμᾶς S D Θ φ it sy^c | υἱὸς B W φ R υἱὲ B⁴⁵ C D λ it vg sy^c pe sa Ἰησοῦ υἱὲ S Θ bo
³¹ ἔκραξαν S B D ἔκραζον C W λ R ἐκραύγαζον Θ φ ἐκραύγασαν B⁴⁵

Mark 10, 47 Ναζαρηνὸς B D W Θ λ it vg sa Ναζωραῖος S A C φ R sy^s pe

Luk 22, 27 lautet: μᾶλλον ἢ ὁ ἀνακείμενος, ἐγὼ γὰρ ἐν μέσῳ ὑμῶν ἦλθον οὐχ ὡς ὁ ἀνακείμενος, ἀλλ'
ὡς ὁ διακονῶν καὶ ὑμεῖς ἡδύσηθε ἐν τῇ διακονίᾳ μου ὡς ὁ διακονῶν D | οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος] in gentibus
quidem qui recumbit, in vobis autem non sic, sed qui ministrat it > sy^c

ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὸς Δαυίδ. ³² καὶ στάς ὁ Ἰησοῦς αὐτοὺς	υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με. ⁴⁹ καὶ στάς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· φωνήσατε αὐτόν. καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλὸν λέγοντες αὐτῷ· θάρσει, ἔγρειρε, φωνεῖ σε. ⁵⁰ ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναπηδήσας ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ⁵¹ καὶ ἀποκρι-	υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με. ⁴⁰ στα- θείς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτόν ἀχῶναι πρὸς αὐτόν.
καὶ εἶπεν· τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; ³³ λέγουσιν αὐτῷ· κύριε, ἵνα ἀνοι- γῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν.	καὶ εἶπεν· τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ· ῥαββουνί, ἵνα ἀνα- βλέψω.	ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτόν· ⁴¹ τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπεν· κύριε, ἵνα ἀνα- βλέψω.
³⁴ σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἦψατο τῶν ὁμμάτων αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. (196. 21 1-9. S. 153)	⁵² καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ὑπάγε, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. καὶ εὐθὺς ἀνέβλεπεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ. (196. 11 1-10. S. 153)	⁴² καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. ⁴³ καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεπεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων τὸν Θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ Θεῷ.

194. Zakehäus. Luk 19 1-10

194. Zacchaeus.

¹ Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἰεριχά. ² καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ αὐτὸς πλούσιος· ³ καὶ ἐζήτηί ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν· ⁴ καὶ προδραμὼν εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι ἐκείνης ἡμελλεν διέρχεσθαι. ⁵ καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν· Ζακχαῖε, σπεύσας κατὰβηθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μέναι. ⁶ καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτόν χαίρων. ⁷ καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον λέγοντες ὅτι παρὰ ἀμαρτωλῶ ἀνδρὶ εἰσῆλθεν καταλῦσαι. ⁸ σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν κύριον· ἰδοὺ τὰ ἡμίση μου τῶν ὑπαρχόντων, κύριε, τοῖς πτωχοῖς δίδωμι, καὶ εἴ τινός τι ἔσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. ⁹ εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. ¹⁰ ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

Lc 19 10: Hes 34 16.

Luk 19, 2 καλούμενος > D it sy^{cs} pe | καὶ αὐτὸς ² B λ φ it vg καὶ ἦν S sy^{cs} pe bo καὶ
οὗτος ἦν A 8 οὗτος ἦν W καὶ αὐτὸς ἦν Θ > D sa

195. Das Gleichnis von den Minen. Luk 19 11-27

195. The Parable of the Pounds.

25 14-20 (228. S. 179 f.): ¹⁴ ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, ¹⁵ καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν. εὐθέως ¹⁶ πορευθεὶς ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν ἡργάσατο ἐν αὐτοῖς καὶ ἐκέρδησεν ἄλλα πέντε. ¹⁷ ὡσαύτως ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν ἄλλα δύο. ¹⁸ ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυξεν γῆν καὶ ἐκρυψεν τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

¹⁹ μετὰ δὲ πολὺν χρόνον ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει λόγον μετ' αὐτῶν.

²⁰ καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα λέγων· κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα. ²¹ ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. ²² προσελθὼν καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα εἶπεν· κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα. ²³ ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. ²⁴ προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον εἰληφώς εἶπεν· κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας· ²⁵ καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἐκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν.

¹¹ Ἀκούοντων δὲ αὐτῶν ταῦτα προσθίς εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι Ἱερουσαλὴμ αὐτὸν καὶ δοκεῖν αὐτοῖς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀναφαίνεσθαι· ¹² εἶπεν οὖν· ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι. ¹³ καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· πραγματεύεσθε ἐν ᾧ ἔρχομαι.

¹⁴ οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες· οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.

¹⁵ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους οἷς δέδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνοῖ τίς τί διεπραγματεύσατο.

¹⁶ παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος

λέγων·

κύριε, ἡ μνᾶ σου δέκα προσηργάσατο μνᾶς.

¹⁷ καὶ εἶπεν αὐτῷ·

εὖ γε, ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων.

¹⁸ καὶ

ἦλθεν ὁ δεύτερος λέγων· ἡ μνᾶ σου, κύριε, ἐποίησεν πέντε μνᾶς.

¹⁹ εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ· καὶ σὺ ἐπάνω γίνου πέντε πόλεων.

²⁰ καὶ ὁ ἕτερος

ἦλθεν λέγων· κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ· ²¹ ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ, αἵρεις ὁ οὐκ ἔσθης, καὶ θερίζεις ὁ οὐκ ἔσπειρας.

Matth 25, 21 23 ἐπὶ ὀλίγα] ἐπεὶ ἐπ' ὀλίγα D it vg sa bo Iren

Luk 19, 15 τίς τί διεπραγματεύσατο A W Θ λ φ ϩ it vg sy^{pe}

sa bo

18 δεύτερος] ἕτερος D it^{var}

τί διεπραγματεύσαντο S B D sy^{es}

²⁸ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ·
πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ, ἦδεις ὅτι θερίζω
ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συναῶν ὄθεν οὐ διε-
σκόρπισα; ²⁷ ἔδει σε οὖν βαλεῖν τὰ ἀργύριά
μου τοῖς τραπεζítais, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομι-
σάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.

²⁸ ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ
δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα·

²⁹ τῷ γὰρ ἔχοντι
παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· τοῦ δὲ
μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.*
³⁰ καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ
σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

²² λέγει αὐτῷ· ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε,
πονηρὲ δοῦλε. ἦδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐ-
στηρὸς εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔζηκα, καὶ θερίζων
ὃ οὐκ ἔσπειρα; ²³ καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκάς μου
τὸ ἀργύριον ἐπὶ τράπεζαν; καὶ ἐλθὼν σὺν
τόκῳ ἂν αὐτὸ ἔπραξα. ²⁴ καὶ τοῖς παρεστῶσιν
εἶπεν· ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνάν καὶ
δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. ²⁵ καὶ εἶπαν
αὐτῷ· κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς. ²⁶ λέγω ὑμῖν ὅτι
παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ
μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται.*

²⁷ πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου τούτους τοὺς μὴ
θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς ἀγάγετε
ὥδε καὶ κατασφάξτε αὐτοὺς ἐμπροσθέν μου.

2. Die jerusalemischen Tage.

2. The Days in Jerusalem.

Matth 21—25 = Mark 11—13 = Luk 19 28—21.

196. Der Einzug in Jerusalem. [Joh 12 12—19]

196. The Entry into Jerusalem.

Matth 21 1-9

(193. 20 29-34. S. 150 f.)

Mark 11 1-10

(193. 10 46-53. S. 150 f.)

Luk 19 28-38

²⁸ Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο
ἐμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς Ἱερο-

¹ Καὶ ὅτε ἤγγισαν
εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἤλθον εἰς
Βηθφαγή εἰς τὸ ὄρος
τῶν ἐλαιῶν, τότε Ἰησοῦς ἀπέστει-
λεν δύο μαθητάς
² λέγων
αὐτοῖς· πορεύεσθε εἰς τὴν κώμην
τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθὺς
εὐρή-
σετε ὄνον δεδεμένον
καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς·
λύσαντες
ἀγάγετέ μοι. ³ καὶ
ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι,

¹ Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν
εἰς Ἱεροσόλυμα εἰς Βηθφαγή καὶ
Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος
τῶν ἐλαιῶν, ἀποστέλλει
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ² καὶ λέγει
αὐτοῖς· ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην
τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθὺς
εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν εὐρή-
σετε πῶλον δεδεμένον ἐφ' ὃν οὐ-
δεὶς οὕτω ἀνθρώπων ἐκάθισεν·
λύσατε αὐτὸν καὶ φέρετε. ³ καὶ
ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· τί ποιεῖτε

σόλυμα. ²⁹ καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν
εἰς Βηθφαγή καὶ
Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλού-
μενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλεν
τῶν μαθητῶν ³⁰ λέγων
ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι
κώμην,
ἐν ᾗ
εἰσπορευόμενοι
εὐρή-
σετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐ-
δεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισεν,
καὶ λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. ³¹ καὶ
ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ· διὰ τί λύετε;

* Vgl. Matth 13 12 (91. S. 72) = Mark 4 25 = Luk 8 18 (94. S. 74).

Mark 11, 1 εἰς Βηθφαγή καὶ (+ εἰς S C Θ) Βηθανίαν S A B C W Θ λ φ ϩ sy^s pe sa bo καὶ εἰς
Βηθανίαν D it vg

ἐρεῖτε ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν
χρεῖαν ἔχει· εὐθὺς δὲ ἀποστελεῖ
αὐτούς. ⁴ τοῦτο δὲ γέγονεν ἵνα
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφή-
του λέγοντος· ⁵ εἶπατε τῇ θυγατρὶ
Σιών· ἰδὸν ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται
σοι παῦς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον
καὶ ἐπὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου.

⁶ πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ

καὶ ποιήσαντες

καθὼς

συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς

⁷ ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶ-
λον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτῶν τὰ
ἱμάτια, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω
αὐτῶν. ⁸ ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος
ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν
τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους
ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἔστρώννουν
ἐν τῇ ὁδῷ.

⁹ οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες αὐ-
τὸν καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον
λέγοντες· ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυὶδ,
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνό-
ματι κυρίου,

ὡσαννὰ ἐν τοῖς
ὑψίστοις.

τουτοῦ; εἶπατε· ὁ κύριος αὐτοῦ
χρεῖαν ἔχει, καὶ εὐθὺς αὐτὸν
ἀποστέλλει πάλιν ὧδε.

⁴ καὶ ἀπῆλθον καὶ εὗρον πῶλον
δεδεμένον πρὸς θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ
ἀμφοδου, καὶ λύουσιν αὐτόν. ⁵ καί
τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἔλεγον
αὐτοῖς· τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶ-
λον; ⁶ οἱ δὲ εἶπαν αὐτοῖς καθὼς
εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφήκαν αὐτούς.
⁷ καὶ φέρουσιν τὸν πῶλον πρὸς τὸν
Ἰησοῦν, καὶ ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὰ
ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ'
αὐτόν. ⁸ καὶ πολλοὶ τὰ ἱμάτια
αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν,
ἄλλοι δὲ στιβάδας, κόψαντες ἐκ
τῶν ἀγρῶν.

⁹ καὶ οἱ προάγοντες
καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον·
ὡσαννὰ,
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνό-
ματι κυρίου· ¹⁰ εὐλογη-
μένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία τοῦ πα-
τρὸς ἡμῶν Δαυὶδ· ὡσαννὰ ἐν τοῖς
ὑψίστοις.

οὕτως ἐρεῖτε· ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ
χρεῖαν ἔχει.

³² ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμέ-
νοι εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς.

³³ λύνοντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶ-
λον εἶπαν οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς
αὐτούς· τί λύετε τὸν πῶ-
λον; ³⁴ οἱ δὲ εἶπαν· ὅτι ὁ κύριος
αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει.

³⁵ καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰη-
σοῦν, καὶ ἐπρίψαντες αὐτῶν τὰ
ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον ἐπεβίβασαν
τὸν Ἰησοῦν. ³⁶ πορευομένου δὲ
αὐτοῦ ὑπεστρώννουν τὰ ἱμάτια
ἑαυτῶν ἐν τῇ ὁδῷ.

³⁷ ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς
τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους τῶν ἐλαι-
ῶν ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν
μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν
θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν
ῶν εἶδον δυνάμεων, ³⁸ λέγοντες·
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ὁ βασι-
λεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου·

ἐν οὐρανῷ εἰρήνη καὶ δόξα ἐν
ὑψίστοις.

Mt 21 5: Jes 62 11 Sach 9 9.

Mt 21 9 = Mc 11 9 10 = Lc 19 38: Ps 117 25 26.

Matth 21, 7 ἐπ' αὐτῶν B Ɔ vg sa bo ἐπάνω (+ ἐπ' S) αὐτῶν SCW λ Ɔ ἐπ' αὐτὸν D it
ἐπ' αὐτῷ Θ αὐτῷ φ > sy^c ἐπὶ πῶλον sy^p | ἐπάνω αὐτῶν SBCW φ Ɔ vg sy^c sa bo
ἐπάνω αὐτοῦ D Θ it sy^p > λ

Luk 19, 37 δυνάμεων SABW λ Ɔ vg sy^p sa bo γινομένων D γινομένων δυνάμεων Θ φ
> it sy^{cs} 38 εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος (+ ὁ B) βασιλεὺς (> W) ἐν ὀνόματι κυρίου ABW Θ λ φ
Ɔ vg sy^{cs} sa bo εὐλογημένος ὁ βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου S εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι
κυρίου εὐλογημένος ὁ βασιλεὺς D it

197. Weissagung von der Zerstörung Jerusalems. Luk 19 39-44

197. Prediction of the Destruction of Jerusalem.

s. u.
v. 14-16

³⁹ Καὶ τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπαν πρὸς αὐτόν· διδάσκαλε, ἐπι-
τίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. ⁴⁰ καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν· λέγω ὑμῖν, ἐὰν οὗτοι σιωπήσουσιν,
οἱ λίθοι κράξουσιν. ⁴¹ καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτήν ⁴² λέγων
ὅτι εἰ ἔγνων ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ σὺ τὰ πρὸς εἰρήνην· νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν
σου. ⁴³ ὅτι ἤξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σέ καὶ παρεμβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι καὶ περι-
κυκλώσουσιν σε καὶ συνέξουσιν σε πάντοθεν, ⁴⁴ καὶ ἐδαφιοῦσάιν σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν
σοί, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν λίθον ἐπὶ λίθον ἐν σοί, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνων τὸν καιρὸν τῆς ἐπι-
σκοπῆς σου.

198. Jesus im Tempel; (Tempelreinigung); Rückkehr nach Bethanien.

198. Christ in the Temple; (the Cleansing of it); Return to Bethany.

Matth 21 10-17

Mark 11 11

Luk 19 45-46

¹⁰ Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς
Ἱεροσόλυμα ἐσεΐσθη πᾶσα ἡ πόλις
λέγουσα· τίς ἐστιν οὗτος; ¹¹ οἱ
δὲ ὄχλοι ἔλεγον· οὗτός ἐστιν ὁ
προφήτης Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρέθ
τῆς Γαλιλαίας.

¹² καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς εἰς τὸ
ἱερὸν καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς
πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν
τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν
κολλυβιστῶν κατέστρεψεν καὶ τὰς
καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς πε-
ριστεράς. ¹³ καὶ λέγει αὐτοῖς· γέ-
γραπται· ὁ οἶκός μου
οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς
δὲ αὐτὸν ποιεῖτε σπήλαιον λη-
στῶν.

¹⁴ καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ
καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθερά-
πευσεν αὐτούς. ¹⁵ ἰδόντες δὲ οἱ

¹¹ Καὶ εἰσῆλθεν εἰς
Ἱεροσόλυμα

εἰς τὸ ἱερὸν·

s. u. v. 15-19

⁴⁵ Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ
ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς
πωλοῦντας,

⁴⁶ λέγων αὐτοῖς· γέ-
γραπται· καὶ ἔσται ὁ οἶκός μου
οἶκος προσευχῆς· ὑμεῖς
δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λη-
στῶν.

Mt 21 13 (= Mc 11 17) = Lc 19 46; Jes 56 7 Jer 7 11.

Lc 19 44; Ps 136 9.

Matth 21, 12 ἱερὸν S B Θ sa bo ἱερὸν τοῦ θεοῦ C D W λ φ ϩ it vg sy^c pe

Luk 19, 40 σιωπήσουσιν] σιγήσουσιν D ⁴² ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ σὺ S B καὶ σὺ καί γε
(> D Θ) ἐν τῇ ἡμέρᾳ (+ σου W φ ϩ it vg) ταύτῃ A D W Θ λ φ ϩ it vg ⁴³ παρεμβαλοῦσιν S C Θ
περιβαλοῦσιν A B W λ φ ϩ sa bo βαλοῦσιν ἐπὶ σέ D

Zu Mt 21 12 ff.: **Hebr. Evang.:** In libris evangeliorum, quibus utunter Nazareni, legitur quod: radii prodierunt ex oculis eius, quibus territi fugabantur. Scholion in einer Hs. der Aurora des Petrus von Riga vgl. Journal of theol. Studies 1906, 565 f.

ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θουμάσια ἃ ἐποίησεν καὶ τοὺς παῖδας τοὺς κρίζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας· ὥσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυὶδ, ἡγανάκτησαν, ¹⁶ καὶ εἶπαν αὐτῷ· ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· καὶ οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ἐν στόματι κτηνῶν καὶ ἐν βελούτων καὶ ἐν βοῇ αἰῶν· ¹⁷ καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶ ἡύλισθη ἐκεῖ.

s. o. v. 39 40

199. Die Verfluchung des Feigenbaums.

199. The Cursing of the Fig Tree.

Matth 21 15-19

Mark 11 12-14

¹⁵ Πρῶτὸ δὲ ἐπιπαγαλῶν εἰς τὴν πόλιν ἐπέειπεν· ¹⁹ καὶ ἰδὼν συκὴν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ὅλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ· οὐ μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξηράνθη παραρρήμα ἡ συκὴ.

¹² Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξεληθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας ἐπείνασεν. ¹³ καὶ ἰδὼν συκὴν ἀπὸ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα ἦλθεν εἰ ἄρα τι εὔρήσει ἐν αὐτῇ, καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ φύλλα· ὁ γὰρ καιρὸς οὐκ ἦν σύκων. ¹⁴ καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῇ· οὐκ ἔστι καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα ἐκ σοῦ μηδεὶς καρπὸν φάγοι, καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

200. Die Tempelreinigung. [Joh 2 13-17]

200. The Cleansing of the Temple.

Mark 11 15-19

Luk 19 (45-46) 47-48

21 12-13 (198. s. 155): ¹² Καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐξεβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατεστρεψεν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων κατεστρεψεν.

¹⁵ Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων κατεστρεψεν, ¹⁶ καὶ οὐκ ἤφειεν ἵνα

⁴⁵ Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων κατεστρεψεν, ¹⁶ καὶ οὐκ ἤφειεν ἵνα

Mt 21 16: Ps 86

Matth 21, 19 οὐ μηκέτι B
θεοῦ C D W λ φ ξ it vg sy^c P^e

μηκέτι S C D W Θ λ φ ξ

12 ἱερὸν S B Θ sa bo

ἱερὸν τοῦ

¹³ καὶ λέγει αὐτοῖς· γέγραπται· ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὕμεις δὲ αὐτὸν ποιεῖτε σπήλαιον ληστῶν.	τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ, ¹⁷ καὶ ἐδίδασκεν καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· οὐ γέγραπται ὅτι ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πα- σιν τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ πεποι- ήκατε αὐτὸν σπήλαιον ληστῶν. ¹⁸ καὶ ἤκουσαν οἱ ἀρχ- ιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ ἐζή- τουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν· ἐφο- βοῦντο γὰρ αὐτόν, πᾶς γὰρ ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ¹⁹ καὶ ὅταν ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύοντο ἔξω τῆς πόλεως.	⁴⁶ λέγων αὐτοῖς· γέγραπται· καὶ ἔσται ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς· ὕμεις δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον ληστῶν. ⁴⁷ καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχ- ιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζή- τουν αὐτὸν ἀπολέσαι καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ, ⁴⁸ καὶ οὐχ εὗρι- σκον τὸ τί ποιήσωσιν· ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων. s. 21 37 (230. S. 181)
---	---	---

s. 22 33

201. Gespräch über den verdorrten Feigenbaum.

201. The Meaning of the Withered Fig Tree.

Matth 21 20-22

Mark 11 20-25 (26)

²⁰ Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν λέ-
γοντες·
πῶς παρα-
χρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκὴ; ²¹ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν
ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ
τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ
εἴπητε· ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,
γενήσεται.*

²² καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτή-
σητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήψετε.

Joh 14 13 14 16 23

²⁰ Καὶ παραπορευόμενοι πρῶτ' εἶδον τὴν
συκὴν ἐξηραμένην ἐκ ῥιζῶν. ²¹ καὶ ἀναμνη-
σθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ· ῥαββί, ἴδε ἡ συκὴ
ἦν κατηράσῃ ἐξήρανται. ²² καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· ἔχετε πίστιν θεοῦ.
²³ ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι ὅς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ·
ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,
καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀλλὰ
πιστεύῃ ὅτι ὁ λαλεῖ γίνεται, ἔσται αὐτῷ.*
²⁴ διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα προσ-
εύχεσθε καὶ αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι ἐλάβετε,
καὶ ἔσται ὑμῖν. ²⁵ καὶ ὅταν στήκετε προσευχόμε-

* Matth 17 20 (126. S. 104): Ὁ δὲ λέγει αὐ-
τοῖς· διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν· ἀμὴν γὰρ λέγω
ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε
τῷ ὄρει τούτῳ· μεταβά ἐνθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται,
καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν.

Luk 17 6 (180. S. 139): Εἶπεν δὲ ὁ κύριος· εἰ
ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ
συκαμίνῳ ταύτῃ· ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ
θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.

Mt 21 13 = Mc 11 17 = Lc 19 46: Jes 56 7 Jer 7 11.

Mark 11, 19 ἐξεπορεύοντο A B W sy^{pe} ἐξεπορεύετο S C D Θ λ φ ϩ it vg sy^s sa bo
A B C W λ ϩ vg sy^{pe} sa bo εἰ ἔχετε S D Θ φ it sy^s

22 ἔχετε

6¹⁴ (30. S. 37): ἐὰν γὰρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. | μενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος ἵνα καὶ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. [28]

202. Die Vollmachtsfrage.

202. The Question about Authority.

Matth 21 23–27

Mark 11 27–33

Luk 20 1–8

²³ Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες· ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; [Joh 2 18] ²⁴ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἐρωτήσω ὑμᾶς κάγω λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κάγω ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. ²⁵ τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες· ἐὰν εἴπωμεν· ἐξ οὐρανοῦ, ἔρεῖ ἡμῖν· διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ²⁶ ἐὰν δὲ εἴπωμεν· ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες γὰρ ὡς προφήτην ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην. ²⁷ καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπαν· οὐκ οἶδαμεν. ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός· οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

²⁷ Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατούντος αὐτοῦ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι, ²⁸ καὶ ἔλεγον αὐτῷ· ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ταῦτα ποιῇς; ²⁹ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἐπερωτήσω ὑμᾶς ἓνα λόγον, καὶ ἀποκριθήτε μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. ³⁰ τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι. ³¹ καὶ διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες· ἐὰν εἴπωμεν· ἐξ οὐρανοῦ, ἔρεῖ· διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ³² ἀλλὰ εἴπωμεν· ἐξ ἀνθρώπων; — ἐφοβούντο τὸν ὄχλον· ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην ὄντως ὅτι προφήτης ἦν. ³³ καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ λέγουσιν· οὐκ οἶδαμεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

¹ Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαόν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου ἐπέστησαν οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, ² καὶ εἶπαν λέγοντες πρὸς αὐτόν· εἰπὸν ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ³ ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· ἐρωτήσω ὑμᾶς κάγω λόγον, καὶ εἰπατέ μοι·

⁴ τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ⁵ οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες ὅτι ἐὰν εἴπωμεν· ἐξ οὐρανοῦ, ἔρεῖ· διὰ τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ⁶ ἐὰν δὲ εἴπωμεν· ἐξ ἀνθρώπων, ὁ λαὸς ἅπας καταλιθάσει ἡμᾶς· πεπεισμένος γὰρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. ⁷ καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. ⁸ καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Mark 11, 26 fehlt S B W sy^s sa bo lautet (vgl. Mt 6 15): εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει (+ ὑμῖν D φ it vg sy^{pe}) τὰ παραπτώματα ὑμῶν A C D Θ λ φ it vg sy^{pe} Cyp 32 εἶχον S A B C λ φ it vg sy^s pe sa bo ἡδεῖσαν D W Θ it | ὄντως A B C W φ it sy^{pe} sa bo ἀληθῶς D vere it vg > S Θ λ sy^s pe

203. Das Gleichnis von den ungleichen Söhnen. Matth 21 28-32

203. The Parable of the Two Sons.

²⁸ Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο· προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν· τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνι. ²⁹ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐ θέλω, ὕστερον μεταμελήσεις ἀπῆλθεν. ³⁰ προσελθὼν δὲ τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἐγὼ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. ³¹ τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς; λέγουσιν· ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρνοι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. ³² ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρνοι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐδὲ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.*

204. Das Gleichnis von den bösen Winzern.

204. The Parable of the Wicked Husbandmen.

Matth 21 33-46

Mark 12 1-12

Luk 20 9-19

³³ Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. ἄνθρωπος ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν καὶ ὥρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν καὶ ὠκοδόμησεν πύργον καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν. ³⁴ ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρπούς αὐτοῦ. ³⁵ καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.

¹ Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλεῖν· ἀμπελῶνα ἄνθρωπος ἐφύτευσεν, καὶ περιέθηκεν φραγμὸν καὶ ὥρυξεν ὑπολήνιον καὶ ὠκοδόμησεν πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν. ² καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τῶν καρπῶν τοῦ ἀμπελῶνος· ³ καὶ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν καὶ ἀπέστειλαν κενόν.

⁹ ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην. ἄνθρωπος ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν χρόνους ἱκανοὺς. ¹⁰ καὶ καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δώσουσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν δειράντες κενόν.

* Luk 7 29-30 (82. S. 65): ²⁹ Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου· ³⁰ οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.

Mt 21 33 = Mc 12 1 = Lc 20 9: Jes 5 2.

Matth 21, 29—31 I: 29 οὐ θέλω, ὕστερον (+ δὲ C D W λ vg sy^c pe) μεταμελήσεις ἀπῆλθεν 30 ἐγὼ (ἐγὼ: ὑπάγω it vg) κύριε (+ ὑπάγω D) καὶ οὐκ ἀπῆλθεν 31 ὁ πρῶτος S C (D) W λ & vg sy^c pe II: wie I, aber 31 ὁ πρῶτος] ὁ ἔσχατος D it vg var sy^s III: 29 ἐγὼ κύριε καὶ οὐκ ἀπῆλθεν 30 οὐ θέλω, ὕστερον μεταμελήσεις ἀπῆλθεν 31 ὁ ὕστερος B bo IV: 29 ὑπάγω (+ κύριε φ sa) καὶ οὐκ ἀπῆλθεν 30 οὐ θέλω (> sa), ὕστερον (+ δὲ Θ φ) μεταμελήσεις ἀπῆλθεν 31 ὁ ἔσχατος Θ φ sa 32 ἰδόντες οὐδὲ μετεμελήθητε B Θ λ φ it vg sa bo ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε S C W & οὐδὲ ἰδόντες μετεμελήθητε &^c pe ἰδόντες μετεμελήθητε D sy^s

³⁰ πάλιν ἀπέστειλεν
 ἄλλους δούλους πλείονας τῶν
 πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς
 ὡσαύτως.

³¹ ὅτε
 ρον δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς
 τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων· ἐν-
 τραπήσονται τὸν υἱόν μου, ³² οἱ
 δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον
 ἐν ἑαυτοῖς· οὗτός ἐστιν
 ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν
 αὐτόν καὶ σχῶμεν τὴν κληρο-
 νομίαν αὐτοῦ. ³³ καὶ λαβόντες
 αὐτόν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπε-
 λῶνος καὶ ἀπέκτειναν, ⁴⁰ ὅταν οὖν
 ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί
 ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις;
⁴¹ λέγουσιν αὐτῷ· κακοὺς κακῶς
 ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπε-
 λῶνα ἐκδῶσεται ἄλλοις γεωργοῖς,
 οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς
 καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν.
⁴² λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· οὐδέ-
 ποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς·
 λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδο-
 μοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφα-
 λὴν γωνίας· παρὰ κυρίου ἐγένετο
 αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστή ἐν ὀ-
 φθαλμοῖς ἡμῶν; ⁴³ διὰ τοῦτο λέγω
 ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ καὶ δοθήσεται
 ἔθναι ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐ-
 τῆς. [⁴⁴]

⁴ καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐ-
 τοὺς ἄλλον δούλον·
 κάκεῖνον ἐκεφαλαιώσαν καὶ ἡτί-
 μασαν. ⁵ καὶ ἄλλον ἀπέστειλεν·
 κάκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς
 ἄλλους, οὓς μὲν δέροντες, οὓς δὲ
 ἀποκτεννόντες. ⁶ ἔτι ἓνα εἶχεν, υἱὸν
 ἀγαπητόν· ἀπέστειλεν αὐτόν ἐν-
 τραπήσονται τὸν υἱόν μου. ⁷ ἐκεῖ-
 νοι δὲ οἱ γεωργοὶ πρὸς ἑαυτοὺς
 εἶπαν ὅτι οὗτός ἐστιν
 ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν
 αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρο-
 νομία. ⁸ καὶ λαβόντες ἀπέκτειναν
 αὐτόν, καὶ ἐξέβαλον αὐτόν ἔξω
 τοῦ ἀμπελῶνος·

⁹ τί
 ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπε-
 λῶνος; ἐλεύσεται καὶ
 ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώ-
 σει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.

¹⁰ οὐδέ
 τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε·
 λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδο-
 μοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφα-
 λὴν γωνίας; ¹¹ παρὰ κυρίου ἐγένετο
 αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστή ἐν ὀ-
 φθαλμοῖς ἡμῶν;

¹¹ καὶ προσέθετο ἕτερον πέμψαι
 δοῦλον· οἱ δὲ κάκεῖνον δείραντες
 καὶ ἀτιμάσαντες ἐξαπέστειλαν κε-
 νόν. ¹² καὶ προσέθετο τρίτον πέμ-
 ψαι· οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματί-
 σαντες ἐξέβαλον.

¹³ εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶ-
 νος· τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν
 μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον
 ἐντραπήσονται. ¹⁴ ἰδόντες δὲ αὐ-
 τὸν οἱ γεωργοὶ διελογίζοντο πρὸς
 ἀλλήλους λέγοντες· οὗτός ἐστιν
 ὁ κληρονόμος· ἀποκτείνωμεν
 αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρο-
 νομία. ¹⁵ καὶ ἐκβαλόντες
 αὐτόν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος ἀπέ-
 κτειναν.

τί οὖν
 ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπε-
 λῶνος; ¹⁶ ἐλεύσεται καὶ
 ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους,
 καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.
 ἀκούσαντες
 δὲ εἶπαν· μὴ γένοιτο. ¹⁷ ὁ δὲ
 ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν· τί οὖν
 ἐστὶν τὸ γεγραμμένον τοῦτο·
 λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδο-
 μοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφα-
 λὴν γωνίας;

¹⁸ πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκείνον τὸν

Mt 21 12 — Mc 12 10 11 — Lc 20 17; Ps 117 22 23.

Matth 21, 44 fehlt D it sy^s aus Luk 20 18: καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται·
 ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ λικμήσει αὐτόν S B C W Θ λ φ ρ vg sy^c p^e sa bo

Mark 12, 4 fehlt sy^s | ἐκεφαλαιώσαν (-λίωσαν S B) καὶ ἡτίμησαν S B D bo κεφαλαιώσαντες
 ἀπέστειλαν ἡτιμασμένον W λ sa λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαιώσαν καὶ ἀπέστειλαν ἡτιμωμένον A C Θ φ ρ
 sy^p in capite vulneraverunt et contumeliis affecerunt it vg

¹⁵ καὶ ἀκούσαντες οἱ ἄρχιερεῖς
καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς
αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν
λέγει· ⁴⁶ καὶ ζητοῦντες

αὐτὸν κρατῆσαι

ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπεὶ
εἰς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Vgl. 22 22 S. 163

¹² καὶ ἐζητούν

αὐτὸν κρατῆσαι,

καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνω-
σαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν
παραβολὴν εἶπεν. καὶ ἀφέντες αὐ-
τὸν ἀπῆλθον.

λίθον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ'
ἂν πέσῃ λικμήσῃ αὐτόν.

¹⁹ καὶ ἐζητήσαν οἱ γραμμα-
τεῖς καὶ οἱ ἄρχιερεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ'
αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ,
καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν· ἔγνω-
σαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς εἶπεν τὴν
παραβολὴν ταύτην.

205. Das Gleichnis vom Hochzeitsmahl. Matth 22 1–14

205. The Parable of the Marriage Feast.

¹ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν ἐν
παραβολαῖς αὐτοῖς λέγων· ² ὡμοιώθη ἡ βασι-
λεῖα τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις
ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. ³ καὶ ἀπέ-
στειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς
κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον
ἐλθεῖν. ⁴ πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους
λέγων· εἰπατε τοῖς κεκλημένοις· ἰδοὺ τὸ ἄρι-
στόν μου ἡτοιμάκα, οἱ ταῦτοί μου καὶ τὰ σι-
τιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἔτοιμα· δεῦτε εἰς
τοὺς γάμους. ⁵ οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον,
ὅς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὅς δὲ ἐπὶ τὴν ἐμ-
πορίαν αὐτοῦ· ⁶ οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς
δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. ⁷ ὁ δὲ
βασιλεὺς ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύ-
ματα αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ
τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν. ⁸ τότε λέγει τοῖς
δούλοις αὐτοῦ· ὁ μὲν γάμος ἔτοιμός ἐστιν,
οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι· ⁹ πορεύ-
εσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ
ὅσους ἐὰν εὕρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.
¹⁰ καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς
ὁδοὺς συνήγαγον πάντας οὓς εὔρον, πονηροὺς
τε καὶ ἁγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ νυμφὼν ἀνα-
κειμένων. ¹¹ εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι

14 16–24 (170. S. 133 f.): ¹⁶ Ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
τῷ· ἄνθρωπός τις ἐποίει δεῖπνον μέγα, καὶ
ἐκάλεσεν πολλούς, ¹⁷ καὶ ἀπέστειλεν τὸν δοῦ-
λον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου εἰπεῖν τοῖς
κεκλημένοις· ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά ἐστιν.
¹⁸ καὶ ἦρξαντο ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτεῖσθαι.
ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· ἀγρόν ἡγόρασα, καὶ
ἔχω ἀνάγκην ἐξελθὼν ἰδεῖν αὐτόν· ἔρωτῶ σε,
ἔχε με παρητημένον. ¹⁹ καὶ ἕτερος εἶπεν· ζεύγη
βοῶν ἡγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι
αὐτά· ἔρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. ²⁰ καὶ
ἕτερος εἶπεν· γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο
οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. ²¹ καὶ παραγενόμενος ὁ
δοῦλος ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα.
τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπεν τῷ δούλῳ
αὐτοῦ· ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ
ρύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀνα-
πήρους καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε.
²² καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος· κύριε, γέγονεν ὁ ἐπέ-
ταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. ²³ καὶ εἶπεν ὁ
κύριος πρὸς τὸν δοῦλον· ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς
καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα
γεμισθῇ μου ὁ οἶκος· ²⁴ λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων
γεύσεται μου τοῦ δεῖπνου.

Matth 22, 10 νυμφὼν S B sa γάμος C D W Θ λ φ ϩ it vg bo
Luk 14, 19 ἔρωτῶ — παρητημένον] διὸ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν D it

23 ἀνάγκασον] ποιήσουν Ɔ 45

τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου· ¹² καὶ λέγει αὐτῷ· ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφिमώθη. ¹³ τότε ὁ βασιλεὺς εἶπεν τοῖς διακόνοις· δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας ἐκβάλετε αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ¹⁴ πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

206. Die Pharisäerfrage.

206. The Question concerning Tribute to Caesar.

Matth 22 15-22

Mark 12 13-17

Luk 20 20-26

¹⁵ Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. ¹⁶ καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητάς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑρωδιανῶν λέγοντας· Joh 3 2 διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων· ¹⁷ εἰπὸν οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὐ;

¹⁸ γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπεν· τί με πει-

¹³ Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινες τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἑρωδιανῶν ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν λόγῳ. ¹⁴ καὶ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις·

ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὐ; δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν; ¹⁵ ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν εἶπεν αὐτοῖς· τί με πει-

²⁰ Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, ὥστε παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. ²¹ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες· διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ὁρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις

καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις·

²² ἔξεστιν ἡμᾶς Καίσαρι φόρον δοῦναι ἢ οὐ;

²³ κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπεν πρὸς αὐτούς·

Matth 22, 13 δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας ἐκβάλετε (βάλετε φ) αὐτόν (> φ) S B Θ λ φ vg sy^{cs} p^e sa bo (aber χεῖρ. πόδ. ~ sy^{cs} p^e vg sa Sing. bo) ἄρατε αὐτὸν ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ βάλετε αὐτόν (> it) D it δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας ἄρατε αὐτόν καὶ ἐκβάλετε C W 16 λέγοντας S B λέγοντες C D W Θ λ φ 16

Mark 12, 14 ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ S A B C 16 vg sa bo ἐπηρώτων αὐτόν οἱ Φαρισαῖοι D ἐλθόντες (~ sy^s) ἤρξαντο ἐρωτᾶν (ἤρξ. ἐρ.) ἐπηρώτων Θ it sy^p ἤρ. λέγειν sy^s) αὐτόν ἐν δόλῳ (ἐ. δ. > sy^p) λέγοντες (> W sy^s p^e) W Θ λ φ it sy^s p^e | κῆνσον| ἐπικεφάλαιοι D Θ sy^s p^e | ἢ οὐ; δῶμεν > vg sy^s | δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν > D it

Luk 20, 20 παρατηρήσαντες S A B C λ φ 16 vg sa bo ἀποχωρήσαντες D Θ it ὑποχωρήσαντες W μετὰ ταῦτα sy^{cs} > sy^p

Zu Mt 22 15 ff. u. par.: Pap. Lond. Egerton nr. 2: Παραγενόμενοι πρὸς αὐτόν ἐξ[ετασ]τικῶς ἐπείραζον αὐτόν, λέγοντες· διδάσκαλε Ἰησοῦ, οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας· ἃ γὰρ ποιεῖς μαρτυρεῖ ὑπὲρ τοὺς προφήτας πάντας. λέγε οὖν ἡμῖν· ἐξὸν τοῖς βασιλεῦσιν [ἀποδοῦναι] τὰ ἀνήκοντα τῇ ἀρχῇ; ἀπ[ο]-δῶμεν αὐτοῖς ἢ μὴ· ὁ δὲ Ἰησοῦς εἰδὼς τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐμβριμησάμενος εἶπεν αὐτοῖς· τί με καλεῖτε τῷ στόματι ὑμῶν διδάσκαλον, μὴ ἀκούοντες ὁ λέγω; καλῶς Ἡσαίας περὶ ὑμῶν ἐπροφήτευσεν εἰπὼν· ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν τιμῶσιν με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην με σεβονται, ἐντάλματα . . . (vgl. Mt 15 7 8 Mc 7 6 7; 115. S. 90).

ράζετε, ὑποκριταί; ¹⁹ ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. ²⁰ καὶ λέγει αὐτοῖς· τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; ²¹ λέγουσιν· Καίσαρος. τότε λέγει αὐτοῖς· ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. ²² καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθαν.	ράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον ἵνα ἴδω. ¹⁶ οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς· τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· Καίσαρος· ¹⁷ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· τὰ Καίσαρος ἀπόδοτε Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. καὶ ἐξεθαύμαζον ἐπ' αὐτῷ. <i>Vgl. 12 12 S. 161.</i>	²⁴ δείξατέ μοι δηνάριον· τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφὴν; οἱ δὲ εἶπαν· Καίσαρος. ²⁰ ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· τοῖνυν ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. ²⁶ καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ ἐσίγησαν.
---	---	--

207. Die Sadduzäerfrage.

207. The Question concerning the Resurrection.

Matth 22 23–33	Mark 12 18–27	Luk 20 27–40
²³ Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι, λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν ²⁴ λέγοντες· διδάσκαλε, Μωϋσῆς εἶπεν· ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ²⁵ ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γήμας ἐτελεύτησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ· ²⁶ ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. ²⁷ ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανεν ἡ γυνή. ²⁸ ἐν τῇ ἀναστάσει οὖν τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται	¹⁸ Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· ¹⁹ διδάσκαλε, Μωϋσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι ἐάν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ καὶ καταλίπῃ γυναῖκα καὶ μὴ ἀφῇ τέκνον, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ²⁰ ἑπτὰ ἀδελφοί ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα· ²¹ καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν μὴ καταλιπὼν σπέρμα· καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως· ²² καὶ οἱ ἑπτὰ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ἔσχατον πάντων καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν. ²³ ἐν τῇ ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται	²⁷ Προσελθόντες δὲ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν ²⁸ λέγοντες· διδάσκαλε, Μωϋσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἦ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ²⁹ ἑπτὰ οὖν ἀδελφοί ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα ἀπέθανεν ἄτεκνος· ³⁰ καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ οὐ κατέλιπον τέκνα καὶ ἀπέθανον. ³² ὕστερον καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν. ³³ ἡ γυνὴ οὖν ἐν τῇ ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται

Mt 22 24 = Mc 12 19 = Lc 20 28: Dtn 25 5 6 (Gen 38 6).

Mark 12, 23 ὅταν ἀναστῶσιν A Θ λ φ it vg sy^s > S B C D W sy^pe sa bo

γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.
²⁹ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰη-
 σοὺς εἶπεν αὐτοῖς· πλανᾷσθε μὴ
 εἰδότες τὰς γραφὰς μὴδὲ τὴν δύ-
 ναμιν τοῦ Θεοῦ.

³⁰ ἐν γὰρ τῇ
 ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε
 γαμίζονται,
 ἀλλ' ὡς ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ
 εἰσιν.

³¹ περὶ δὲ τῆς
 ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέ-
 γνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν

ὑπὸ τοῦ
 Θεοῦ λέγοντος· ³² ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς
 Ἀβραάμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ
 θεὸς Ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς
 νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων.

³³ καὶ ἀκούσαντες οἱ
 ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ
 αὐτοῦ.

s. v. 46

γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν
 γυναῖκα. ²⁴ ἔφη αὐτοῖς ὁ Ἰη-
 σοὺς· οὐ διὰ τοῦτο πλανᾷσθε μὴ
 εἰδότες τὰς γραφὰς μὴδὲ τὴν δύ-
 ναμιν τοῦ Θεοῦ;

²⁵ ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν
 ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε
 γαμίζονται,
 ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐ-
 ρανοῖς.

²⁶ περὶ δὲ τῶν
 νεκρῶν ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέ-
 γνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωϋσέως

ἐπὶ τοῦ βράτου πῶς εἶπεν αὐτῷ ὁ
 Θεὸς λέγων· ἐγὼ ὁ θεὸς
 Ἀβραάμ καὶ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ
 θεὸς Ἰακώβ; ²⁷ οὐκ ἔστιν Θεὸς
 νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων. πολὺ πλανᾷ-
 σθε.

s. 11 18 b

s. 12 32

s. 12 34

γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν
 γυναῖκα. ³⁴ καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
 σοὺς· οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου
 γαμοῦσιν καὶ γαμίσκονται, ³⁵ οἱ
 δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκεί-
 νου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς
 ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε
 γαμίζονται· ³⁶ οὐδὲ γὰρ ἀπο-
 θανεῖν ἔτι δύνανται, ἰσάγγελοι
 γὰρ εἰσιν, καὶ υἱοὶ εἰσιν Θεοῦ τῆς
 ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. ³⁷ ὅτι δὲ
 ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωϋσῆς
 ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βράτου, ὡς
 λέγει κύριον τὸν θεὸν
 Ἀβραάμ καὶ θεὸν Ἰσαὰκ καὶ
 θεὸν Ἰακώβ· ³⁸ Θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν
 νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων· πάντες γὰρ
 αὐτῷ ζῶσιν. ³⁹ ἀποκριθέντες δὲ
 τινες τῶν γραμματέων εἶπαν· διδά-
 σκαλε, καλῶς εἶπας. ⁴⁰ οὐκέτι γὰρ
 ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

208. Die Frage nach dem großen Gebot.

208. The Great Commandment.

Matth 22 34-40

³⁴ Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες
 ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους,
 συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό,
³⁵ καὶ ἐπηρώτησεν εἰς ἑξ αὐτῶν
 νομικὸς πειράζων αὐτόν· ³⁶ διδά-
 σκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν
 τῷ νόμῳ; ³⁷ ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ·

ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν

Mark 12 23-34

²⁸ Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμ-
 ματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζη-
 τούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς ἀπε-
 κρίθη αὐτοῖς, ἐπηρώτησεν αὐτόν·

ποία ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη
 πάντων; ²⁹ ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς ὅτι
 πρώτη ἐστίν· ἄκουε, Ἰσραήλ, κύ-
 ριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστιν,
³⁰ καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν

10 25-28 (143. s. 115 f.): ²⁵ Καὶ
 ἰδοὺ νομικὸς τις ἀνέστη ἐκπειρά-
 ζων αὐτὸν λέγων· διδάσκαλε, τί
 ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονο-
 μήσω; ²⁶ ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν· ἐν
 τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀνα-
 γινώσκεις; ²⁷ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
 εἶπεν· ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν

Mt 22 32 = Mc 12 26 = Lc 20 37: Ex 3 6.
 Mc 12 29: Dtn 6 4.

Mt 22 37 = Mc 12 30 (= Lc 10 27): Dtn 6 5.

Matth 22, 34 ἐπὶ τὸ αὐτό] ἐπ' αὐτόν D it sy^{cs} 35 νομικὸς > λ sy^s Orig

Luk 20, 34 τούτου S A B W Θ λ φ Ϟ vg sy^{pe} sa bo τούτου γεννῶνται καὶ γεννῶσιν D it
 του γεννῶσιν καὶ γεννῶνται sy^{cs} Iren | γαμοῦσιν καὶ γαμίσκονται > it

σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου.

³⁸ αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ πρώτη ἐντολή. ³⁹ δευτέρα ὁμοία αὐτῇ· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ⁴⁰ ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ προφῆται.

s. v. 46

σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου.

³¹ δευτέρα αὕτη· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστιν.

³² καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς· καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ' ὅληθις εἶπες ὅτι εἰς ἐστὶν καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. ³³ καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν περισσό-
τερόν ἐστιν πάντων τῶν ὁλοκαυ-
τωμάτων καὶ θυσιῶν. ³⁴ καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ· οὐ μακρὰν εἰ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου,

καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ²⁸ εἶπεν δὲ αὐτῷ· ὁρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποιεῖ καὶ ζήσης.

s. v. 39

s. v. 40

209. Der Davidsson.

209. About David's Son.

Matth 22 41-46

⁴¹ Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρι-
σαίων ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰη-
σοῦς ⁴² λέγων· τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ
τοῦ Χριστοῦ; τίνος υἱὸς ἐστίν;
λέγουσιν αὐτῷ· τοῦ Δαυὶδ. ⁴³ λέ-
γει αὐτοῖς· πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν
πνεύματι καλεῖ αὐτὸν κύριον λέ-

Mark 12 35-37 a

³⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλε-
γεν διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· πῶς
λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ
Χριστὸς υἱὸς Δαυὶδ ἐστίν;
³⁶ αὐτὸς Δαυὶδ εἶπεν ἐν τῷ
πνεύματι τῷ ἁγίῳ·

Luk 20 41-44

⁴¹ Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς·
πῶς
λέγουσιν
τὸν Χριστὸν εἶναι Δαυὶδ υἱόν;
⁴² αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ λέγει ἐν
βίβλῳ ψαλμῶν·

Mt 22 39 = Mc 12 31 (= Lc 10 27 b): Lc 19 18.

Mc 12 33: vgl. I. Reg 15 22.

Mark 12, 32 εἰς ἐστὶν S A B λ sy^{pe} εἰς ἐστὶν ὁ (> R) Θεὸς D Θ φ R it vg sy^s sa bo εἰς Θεός ἐστιν W

Luk 10, 27 ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ usw. immer ἐν D λ it sa ἐξ ὅλης τῆς καρδίας usw. immer ἐξ A C W
Θ φ R vg sy^{cs pe} (ἐν — διανοίᾳ bo) bo ἐξ ὅλης τ. κ. und dann ἐν S B | καὶ ἐν — διανοίᾳ σου
> D it Marcion

γων· ⁴⁴ εἶπεν κύριος τῷ κυρίῳ
μον· κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν
θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποκάτω
τῶν ποδῶν σου; ⁴⁵ εἰ οὖν Δαυὶδ
καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς
αὐτοῦ ἔστιν; ⁴⁶ καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο
ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον, οὐδὲ
ἐτόλμησέν τις ὅπρ' ἐκείνης τῆς ἡμέ-
ρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

εἶπεν κύριος τῷ κυρίῳ
μον· κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν
θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποκάτω
τῶν ποδῶν σου. ³⁷ αὐτὸς Δαυὶδ
λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν
αὐτοῦ ἔστιν υἱός;

S. v. 34

πεν κύριος τῷ κυρίῳ
μον· κάθου ἐκ δεξιῶν μου ⁴³ ἕως ἂν
θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον
τῶν ποδῶν σου. ⁴⁴ Δαυὶδ οὖν
αὐτὸν κύριον καλεῖ, καὶ πῶς
αὐτοῦ υἱός ἔστιν;

S. v. 40

210. Rede gegen den Pharisäismus.

210. Woes against the Pharisees.

Matth 23 1—36

¹ Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς
ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
² λέγων· ἐπὶ τῆς Μωϋσέως καθε-
δρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ
οἱ Φαρισαῖοι. ³ πάντα οὖν ὅσα
ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν ποιήσατε καὶ
τηρεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν
μὴ ποιεῖτε· λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ
ποιοῦσιν. ⁴ δεσμεύουσιν δὲ φορτία
βαρέα καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς
ὤμους τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ δὲ
τῷ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσιν
κινήσαι αὐτά. ⁵ πάντα δὲ τὰ ἔργα
αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι
τοῖς ἀνθρώποις· πλατύνουσιν γὰρ
τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγα-
λύνουσιν τὰ κράσπεδα,

⁶ φιλοῦσιν δὲ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν
τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθε-

Mark 12 37 b—40

^{37 b} Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν
αὐτοῦ ἡδέως. ³⁸ καὶ ἐν τῇ διδαχῇ
αὐτοῦ ἔλεγεν·

βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων
τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περι-
πατεῖν καὶ ἄσπασμους ἐν
ταῖς ἀγοραῖς ³⁹ καὶ πρωτοκαθε-

Luk 20 45—47

⁴⁵ Ἀκούοντος δὲ παντός τοῦ
λαοῦ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς·

11 ⁴⁶ (154. S. 122): ὁ δὲ εἶπεν·
καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί, ὅτι
φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία
δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἐνὶ τῶν
δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψάυετε
τοῖς φορτίοις.

20 ⁴⁶ προσ-
έχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων
τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στο-
λαῖς καὶ φιλοῦντων ἄσπασμους ἐν
ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθε-

Mt 22 44 = Mc 12 36 = Lc 20 42 43: Ps 109 1.

Mt 23 5: vgl. Num 15 38 39.

Matth 23, 4 βαρέα λ it sy^{cs} p⁶ bo μεγάλα βαρέα S βαρέα καὶ δυσβάστακτα B W Θ φ ϩ
vg sa βαρέα καὶ ἀδυσβάστακτα D

Mark 12, 36 ὑποκάτω B D W sy^s sa bo ὑποπόδιον S A Θ λ φ ϩ it vg sy^p ³⁸ καὶ ἐν τῇ
διδαχῇ αὐτοῦ ἔλεγεν (+ αὐτοῖς sy^p) S B sy^p bo καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς (> W λ) ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ A W
λ φ ϩ it vg sa ὁ δὲ διδάσκων (+ ἅμα D) ἔλεγεν αὐτοῖς D Θ it καὶ ἔλεγεν διδάσκων sy^s | στολαῖς]
στοαῖς sy^s

Luk 20, 46 στολαῖς] στοαῖς sy^{cs}

δρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς ⁷ καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς* καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββί. ⁸ ὅμως δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββί· εἰς γὰρ ἔστιν ὑμῶν ὁ διδάσκαλος, πάντες δὲ ὅμως ἀδελφοί ἐστε. ⁹ καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἰς γὰρ ἔστιν ὑμῶν ὁ πατήρ ὁ οὐράνιος. ¹⁰ μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί, ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν ἔστιν εἰς ὁ Χριστός. ¹¹ ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος.** ¹² ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. ¹³ Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὅμως γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσέρχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. [¹⁴]

¹⁵ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν.

¹⁶ Οὐαὶ ὑμῖν, ὀδηγοὶ τυφλοὶ οἱ λέγοντες· ὅς ἂν ὁμώσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδὲν ἔστιν· ὅς δ' ἂν ὁμώσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. ¹⁷ μωροὶ

δρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις*·

Matth 11 = Mark 9 35 (129. S. 106)

⁴⁰ οἱ κατέσθοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι, οὗτοι λήμψονται περισσότερον κρίμα.

(212. Mark 12 41-44 = Luk 21 1-4. S. 170)

δρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις,*

Matth 11 = Luk 9 48 b (129. S. 107)

Matth 12 = 18 4 (129. S. 107)
= Luk 14 11 (169. S. 133)
und 18 14 (186. S. 142)

11 52 (154. S. 122): οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθατε καὶ τοὺς εἰσέρχομένους ἔκωλύσατε.

20 47 οἱ κατεσθίουσιν τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται· οὗτοι λήμψονται περισσότερον κρίμα.

* Luk 11 43 (154. S. 121): Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς.

** Vgl. auch Matth 20 26 27 = Mark 10 43 44 (192. S. 150) = Luk 22 26 (237 b. S. 187).

Matth 23: v. 14 des textus rec. vor 13: Οὐαὶ (+ δὲ W φ) ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ (> it vg sy^c p^a) προφάσει (> vg) μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψετε περισσότερον κρίμα (= Mc 12 40 Lc 20 47) W ff sy^p jedoch nach v. 13: φ it vg sy^c Hilarius fehlt überhaupt: S B D Θ λ vg^{var} sy^s sa bo Orig

καὶ τυφλοί, τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσὸς ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάσας τὸν χρυσόν; ¹⁸ καὶ ὃς ἂν ὁμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὁμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. ¹⁹ τυφλοί, τί γὰρ μείζον, τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἀγιάζον τὸ δῶρον; ²⁰ ὁ οὖν ὁμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ· ²¹ καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ ναῷ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν· ²² καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθεμένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.

²³ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι ἀκκεῖνα μὴ ἀφεῖναι. ²⁴ ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες.

²⁵ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἄρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. ²⁶ Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ καθαρόν.

²⁷ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρο-

II 39-42 44 47-51 (154. S. 121f.):

⁴² Ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πῆγανον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι ἀκκεῖνα μὴ παρτεῖναι.

³⁹ νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἄρπαγῆς καὶ πονηρίας. ⁴⁰ ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν; ⁴¹ πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν.

⁴⁴ Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα

Matth 23, 19 τυφλοὶ S D Θ λ it vg sy^{cs} μωροὶ καὶ τυφλοὶ B C W φ ϩ sy^{pe} sa bo ²⁵ ἀκρασίας S B D Θ λ φ ϩ it ἀδικίας C sy^{pe} ἀκρασίας ἀδικίας W ἀκαθαρσίας vg sy^s sa bo ²⁶ ποτηρίου D Θ λ it sy^s ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος (πίνακος sa) S B C W φ ϩ vg sy^{pe} sa bo
Luk 11, 42 πῆγανον] ἄνηθον ϣ⁴⁵ ἄνηθον καὶ τὸ πῆγανον φ | ταῦτα — παρτεῖναι > D

Zu Mt 23 27: **Naassenerevang.**: Τάφοι ἐστὲ κεκονιαμένοι, γέμοντες, φησίν, ἔσωθεν ὁστέων νεκρῶν, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐν ὑμῖν ἀνθρώπος ὁ ζῶν Hippolyt, Philosoph. V 8 23; 93 14 f. Wendland.

μοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.
²⁸ οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ ἔστε μεστοὶ ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.

²⁹ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, ³⁰ καὶ λέγετε· εἰ ἡμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἡμεθα αὐτῶν κοινωνοὶ ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. ³¹ ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἔστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφῆτας.

³² Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ³³ ὅφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; ³⁴ διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφῆτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς· ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· ³⁵ ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυννόμενον ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξύ τοῦ

τὰ ἄδεια, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἶδασιν.

⁴⁷ Οὐαὶ ὑμῖν,

ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. ⁴⁸ ἄρα μάρτυρές ἔστε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε.

*Zu Matth 33 vgl. Matth 37 b
 = Luk 37 b (2. S. 10 f.).*

⁴⁹ διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶπεν· ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφῆτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν

καὶ διώξουσιν, ⁵⁰ ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκκεχυμένον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ⁵¹ ἀπὸ αἵματος Ἀβελ ἕως αἵματος Ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου μεταξύ

Mt 23 35 = Lc 11 50 51: vgl. Gen 4 8. II. Chr 24 20 21. Zach 1 1.

Matth 23, 32 πληρώσατε SCW Θ λ φ ϩ it vg sy^{pe} bo
 35 υἱοῦ Βαραχίου > S Euseb

Luk 11, 48 καὶ συνευδοκεῖτε] μὴ συνευδοκεῖν D ähnlich it

ἐπληρώσατε D πληρώσετε B sy^s sa

49 καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶπεν > D it

Zu Mt 23 35: **Hebr. Evang.:** In evangelio quo utuntur Nazareni, pro filio Barachiae, *filium Jojadae* reperimus scriptum. Hieronymus, Comm. in Matth c. 23 35 (VII¹ 190 D—191 A Vallarsi). Ζαχαρίαν δὲ τὸν Ἰωδαεῖ (Ἰωδανὲ) λέγει· διώνυμος γὰρ ἦν. Petrus v. Laodicea ed. Heinrici V 267.

ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.
³⁶ ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἦξει ταῦτα
 πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου·
 ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται
 ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.

211. Weissagung über Jerusalem. Matth 23 37-39

211. The Lament over Jerusalem.

³⁷ Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα
 τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλ-
 μένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνα-
 γαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνά-
 γει τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ
 οὐκ ἠθελήσατε. ³⁸ Ἴδου ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος
 ὑμῶν. ³⁹ λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδῃτε ἀπ’
 ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε· *εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος*
ἐν ὀνόματι κυρίου.

13 84-85 (167. S. 132):

³⁴ Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα
 τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλ-
 μένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνά-
 ξαι τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ὄρνις τὴν
 ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ
 οὐκ ἠθελήσατε. ³⁵ Ἴδου ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος
 ὑμῶν. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ ἴδῃτε με
 ἕως ἥξει ὅτε εἴπητε· *εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος*
ἐν ὀνόματι κυρίου.

212. Die Scherflein der Witwe.

212. The Widow's Mites.

Mark 12 41-44

(210. 12 38-40. S. 167)

⁴¹ Καὶ καθίσας κατέναντι τοῦ γαζοφυλα-
 κείου ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς
 τὸ γαζοφυλακεῖον· καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλ-
 λον πολλά· ⁴² καὶ ἐλαθοῦσα μία χήρα πτωχή
 ἔβαλεν λεπτὰ δύο, ὃ ἐστὶν κοδράντης. ⁴³ καὶ
 προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητάς αὐτοῦ εἶπεν
 αὐτοῖς· ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ
 πτωχή πλείον πάντων ἔβαλεν τῶν βαλλόν-
 των εἰς τὸ γαζοφυλακεῖον. ⁴⁴ πάντες γὰρ ἐκ
 τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον,
 αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα
 εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

Luk 21 1-4

(210. 20 45-47. S. 167)

¹ Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας εἰς
 τὸ γαζοφυλακεῖον τὰ δῶρα αὐτῶν πλουσίου.
² εἶδεν δὲ τινὰ χήραν πενιχράν
 βάλλουσαν ἐκεῖ λεπτὰ δύο,
³ καὶ εἶπεν·
 ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ
 πτωχή πλείον πάντων ἔβαλεν·
⁴ πάντες γὰρ οὗτοι ἐκ
 τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα,
 αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς πάντα τὸν
 βίον ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

Mt 23 39 = Lc 13 35: Ps 117 26.

Matth 23, 37 πρὸς αὐτήν S B C W Θ λ φ ϩ sy^p sa bo πρὸς σέ D it vg sy^s 38 ὑμῶν B
 sy^s sa ὑμῶν ἔρημος S C D W Θ λ φ ϩ it vg sy^p vgl. Jer 22 5

Luk 13, 35 ὑμῶν ϩ⁴⁵ S A B W λ sy^s sa bo ὑμῶν ἔρημος D Θ φ ϩ it vg sy^c pe | ἕως (+ ἂν
 A W λ φ ϩ⁴⁵) ἦξει (ἦξη λ φ ϩ⁴⁵) ὅτε εἶπητε A D W λ φ ϩ it vg sy^s ἕως ἦξει ἡ ἡμέρα ὅτε εἶπητε sy^c it var
 ἕως (+ ἂν ϩ⁴⁵ S Θ) εἶπητε ϩ⁴⁵ S B Θ sy^p sa bo 21, 4 δῶρα S B λ sy^c sa bo δῶρα τοῦ θεοῦ
 A D W Θ φ ϩ it vg sy^p

213. Weissagung der Zerstörung des Tempels.

213. Prediction of the Destruction of the Temple.

Matth 24 1-3

¹ Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐπορεύετο, καὶ προσ-
ῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι
αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ.
² ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· οὐ
βλέπετε ταῦτα πάντα; ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὥδε λίθος
ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.
³ καθεμένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ
ὄρους τῶν ἐλαιῶν προσ-
ῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν
λέγοντες· εἰπέ ἡμῖν, πότε
ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς
σῆς παρουσίας καὶ συντελείας τοῦ
αἰῶνος;

Mark 13 1-4

¹ Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ
τοῦ ἱεροῦ λέγει αὐτῷ εἰς τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ· διδάσκαλε, ἴδε
ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκο-
δομαί. ² καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ·
βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκο-
δομὰς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος
ἐπὶ λίθον ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.
³ καὶ καθεμένου αὐτοῦ εἰς τὸ
ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ
ἱεροῦ, ἐπηρώτα αὐτὸν κατ' ἰδίαν
Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης
καὶ Ἀνδρέας· ⁴ εἰπὸν ἡμῖν, πότε
ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον
ὅταν μέλλῃ ταῦτα συντελεῖσθαι
πάντα;

Luk 21 5-7

⁵ Καὶ τινων λεγόντων περὶ τοῦ
ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀνα-
θήμασιν κεκόσμηται, εἶπεν·
⁶ ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται
ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος
ἐπὶ λίθῳ ὃς οὐ καταλυθήσεται.
⁷ ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν
λέγοντες· διδάσκαλε, πότε
οὖν ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον
ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι;

Die synoptische Apokalypse.

The Synoptic Apocalypse.

Matth 24 4-36 = Mark 13 5-37 = Luk 21 8-36

214. Ia. Die Vorzeichen der Parusie.

214. Ia. The Signs of the Parousia.

Matth 24 4-8

⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτοῖς· βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλα-
νήσῃ. ⁵ πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ
τῷ ὀνόματί μου λέγοντες· ἐγώ
εἰμι ὁ Χριστός, καὶ πολλοὺς πλα-
νήσουσιν.* ⁶ μελήσετε δὲ ἀκού-
ειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων·
ὁράτε, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέ-

Mark 13 5-8

⁵ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρξατο λέγειν
αὐτοῖς· βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλα-
νήσῃ. ⁶ πολλοὶ ἐλεύσονται ἐπὶ
τῷ ὀνόματί μου λέγοντες ὅτι ἐγώ
εἰμι, καὶ πολλοὺς πλα-
νήσουσιν.* ⁷ ὅταν δὲ ἀκού-
σητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων,
μὴ θροεῖσθε· δεῖ γενέ-

Luk 21 8-11

⁸ Ὁ δὲ εἶπεν· βλέπετε μὴ πλα-
νήητε· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ
τῷ ὀνόματί μου λέγοντες· ἐγώ εἰμι,
καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικεν· μὴ πορευθῇ-
τε ὀπίσω αὐτῶν.* ⁹ ὅταν δὲ ἀκού-
σητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας,
μὴ πτοηθῇτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέ-

* Vgl. 217. Matth 24 23-28 = Mark 13 21 22 (S. 174) = Luk 17 23 (184. S. 141).

Mt 24 6 = Mc 13 7 = Lc 21 9; Dan 2 28.

Matth 24, 2 οὐ¹ S B C W Θ λ φ Ϟ sy^{pe} > D it vg sy^s sa bo

Mark 13, 2 καταλυθῇ + καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλος ἀναστήσεται ἄνευ χειρῶν Ḑ W it Cyp

7 θροεῖσθε] θορυβεῖσθε D

Luk 21, 6 λίθος ἐπὶ λίθῳ A Θ Ϟ vg sy^{pe}λίθος ἐπὶ λίθῳ ὥδε S B sa bo
λίθος ἐπὶ λίθον (+ ὥδε φ) W φ

τοίχῳ ὥδε D it

ὥδε λίθος ἐπὶ λίθον λ sy^{cs}

σθαι, ἀλλ' οὐπω ἐστὶν τὸ σθαι, ἀλλ' οὐπω τὸ σθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ
τέλος. ⁷ ἔγερ- τέλος. ⁸ ἔγερ- τέλος. ¹⁰ τότε ἔλεγεν αὐτοῖς· ἔγερ-
θήσεται γὰρ ἔθνος ἐπ' ἔθνος καὶ θήσεται γὰρ ἔθνος ἐπ' ἔθνος καὶ
βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσον- βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. ἔσον- βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, ¹¹ σεισμοί
ται λιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τό- ται σεισμοὶ κατὰ τόπους, ἔσονται τε μεγάλοι καὶ κατὰ τόπους λοιμοὶ
πους. λιμοί· καὶ λιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ
⁸ πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὧδίνων. ἀρχὴ ὧδίνων ταῦτα. ἀπ' οὐρανοῦ σημεῖα μεγάλα ἔσται.

215. 1b. Mahnworte für die Anfänge der Not.

215. 1b. The Beginnings of the Troubles.

Matth 24 9-14

Mark 13 9-13

Luk 21 12-19

⁹ Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς
λίπιν

10 17-21 (59. S. 49): ¹⁷ Προσ-
έχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων·
παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέ-
δρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐ-
τῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. ¹⁸ καὶ
ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀ-
χθήσεσθε ἕνεκεν ἑμοῦ, εἰς μαρτύριον
αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. Joh 14 28

¹⁹ ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς, μὴ
μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε·
δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ
ᾠρᾷ τί λαλήσητε. ²⁰ οὐ γὰρ ὑμεῖς
ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα
τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν
ὑμῖν.*

²¹ παρα-
δώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θά-
νατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπα-
ναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ

⁹ Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοῦς·
παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς
συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς δαρή-
σεσθε καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασι-
λέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἑμοῦ, εἰς
μαρτύριον αὐτοῖς. ¹⁰ καὶ εἰς πάντα
τὰ ἔθνη πρῶτον δεῖ κηρυχθῆναι
τὸ εὐαγγέλιον. (= Matth 24 14)

¹¹ καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδι-
δόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλή-
σητε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν
ἐκείνῃ τῇ ᾠρᾷ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ
γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.* ¹² καὶ παρα-
δώσει ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θά-
νατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπα-
ναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ

¹² Πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπι-
βαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐ-
τῶν καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες
εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς,
ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγε-
μόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου·
¹³ ἀποβήσεται ὑμῖν εἰς μαρτύριον.

¹⁴ Θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογη-
θῆναι· ¹⁵ ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στό-
μα καὶ σοφίαν, ἣ οὐ δυνήσονται
ἀντιστῆναι ἢ ἀντεπεῖν ἅπαντες
οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν.* ¹⁶ παρα-
δοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ
ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων,
καὶ

* Luk 12 11 12 (155. S. 124): ¹¹ Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ
τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί ἀπολογηθήσεσθε ἢ τί εἰπῆτε· ¹² τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν
αὐτῇ τῇ ᾠρᾷ ἃ δεῖ εἰπεῖν.

Mt 24 7 = Mc 13 8 = Lc 21 10; vgl. Jes 19 2. II. Chron 15 6.

Mc 13 12 = Mt 10 21; vgl. Mi 7 6.

Matth 24, 7 λιμοὶ S B D it sy^s sa λιμοὶ καὶ λοιμοὶ C Θ λ φ ϩ sy^{pe} bo λοιμοὶ καὶ λιμοὶ W vg
10, 17 δὲ > D it 18 ἀχθήσεσθε] σταθήσεσθε D it sy^s Iron

Luk 21, 10 τότε ἔλεγεν αὐτοῖς· ἔγερθήσεται] ἔγερθήσεται γὰρ D it sy^{es} pe 15 ἀντιστῆναι ἢ
(οὐδὲ bo) ἀντεπεῖν S B φ vg sa bo ἀντεπεῖν οὐδὲ (ἢ A) ἀντιστῆναι A W Θ λ ϩ ἀντιστῆναι D it
sy^{es} pe Cyp

Θανατώσουσιν αὐτούς.

Θανατώσουσιν αὐτούς·

Θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν,

καὶ ἀπο-

κτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισοῦ-
μενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ
τὸ ὄνομά μου.* Joh 15 21 16 2

¹⁰ καὶ τότε σκανδαλισθήσονται
πολλοὶ καὶ ἀλλήλους παραδώ-
σουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους·

¹¹ καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐγερ-
θήσονται καὶ πλανήσουσιν πολ-

λοὺς· ¹² καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι
τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη

τῶν πολλῶν. ¹³ ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς
τέλος, οὗτος σωθήσεται.*** ¹⁴ καὶ

κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέ-
λιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκου-
μένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς
ἐθνεσιν, καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος.

¹³ καὶ ἔσεσθε μισοῦ-
μενοι ὑπὸ πάντων
τὸ ὄνομά μου·*

διὰ

τὸ ὄνομά μου·*

ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς

τέλος, οὗτος σωθήσεται.***

cf. v. 10

¹⁷ καὶ ἔσεσθε μισοῦ-

μενοι ὑπὸ πάντων

διὰ

τὸ ὄνομά μου.*

¹⁸ καὶ θρίξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
οὐ μὴ ἀπόληται.**

¹⁹ ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν

κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.***

216. IIa. Die Bedrängnis in Judäa.

216. IIa. The Abomination of Desolation.

Matth 24 15-22

Mark 13 14-20

Luk 21 20-24

¹⁵ Ὃταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα
τῆς ἐρημώσεως τὸ ῥηθὲν διὰ Δα-
νιὴλ τοῦ προφήτου ἐστὸς ἐν τόπῳ
ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω,

¹⁶ τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέ-
τωσαν εἰς τὰ ὄρη, ¹⁷ ὁ ἐπὶ τοῦ
δώματος μὴ καταβάτω

ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐ-

¹⁴ Ὃταν δὲ ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα
τῆς ἐρημώσεως

ἐστηκότα ὅπου οὐ

δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω,

τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέ-
τωσαν εἰς τὰ ὄρη, ¹⁶ ὁ ἐπὶ τοῦ

δώματος μὴ καταβάτω μηδὲ εἰσελ-
θᾶτω τι ἄραι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,

²⁰ Ὃταν δὲ ἴδῃτε κυκλομένην
ὑπὸ στρατοπέδων Ἱερουσαλήμ,
τότε γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμω-
σις αὐτῆς.

²¹ τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέ-
τωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ
αὐτῆς ἐκχωρεῖτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς
χωραῖς μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐ-

* Matth 10 22 a (59. S. 49): Καὶ ἔσεσθε μισοῦμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.

** Matth 10 30 (60. S. 50): Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι εἰσιν. Luk 12 7 (155. S. 124): Ἀλλὰ καὶ αἱ τρί-
χες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἡριθμῶνται.

*** Matth 10 22 b (59. S. 49): Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Mt 24 15 = Mc 13 14: Dan 9 27 12 11 (LXX Θ).

Mt 24 16 = Mc 13 14 b: vgl. Ez 7 16.

Matth 24, 9 πάντων τῶν ἐθνῶν B W Θ φ ϩ it vg sy^{pe} sa bo πάντων ἐθνῶν D τῶν ἐθνῶν S
πάντων U l sy^a

Luk 21, 18 fehlt sy^c Marcion

τοῦ. ¹⁸ καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπι- ¹⁸ καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν μὴ ἐπι- ¹⁸ διὰ τὰς ἐκδηλώσεις αὐ-
στρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὸ στρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἄραι τὸ ταί εἰσιν τοῦ πληροῦσθαι πάντα
ἱμάτιον αὐτοῦ.* ¹⁹ οὐαὶ δὲ ταῖς ἱμάτιον αὐτοῦ.* ¹⁹ οὐαὶ δὲ ταῖς τὰ γεγραμμένα. ²⁰ οὐαὶ ταῖς
ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλα- ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλα- ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλα-
ζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
²⁰ προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ²⁰ προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται
ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος μηδὲ σαβ- χειμῶνος.
βάτῳ. ²¹ ἔσται γὰρ τότε ²¹ ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ²¹ ἔσται γὰρ ἀνάγκη με-
θλίψις μεγάλη, οἷα οὐ γέγονεν ἐκείναι θλίψις, οἷα οὐ γέγονεν γάλη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ τῷ
ἀπ' ἀρχῆς κόσμου τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως ἦν λαῶ τούτῳ. ²⁴ καὶ πεσοῦνται στό-
εως τοῦ νῦν οὐδ' ἔκτισεν ὁ θεὸς εὖς τοῦ νῦν καὶ ματι μαχαίρης καὶ αἰχμαλωτισθῇ
οὐ μὴ γένηται. ²² καὶ εἰ μὴ ἐκολο- οὐ μὴ γένηται. ²⁰ καὶ εἰ μὴ ἐκολό- σονται εἰς τὰ ἔθνη πάντα, καὶ
βώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκείναι, οὐκ ἂν βώσεν κύριος τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ² Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατοιομένη ἐπὶ
ἑσώθῃ πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἑσώθῃ πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἔθνων, ἄχρι οὗ πληρωθῶσιν και-
ἐκλεκτοὺς κολοβώ- ἐκλεκτοὺς οὓς ἐξελέξατο ἐκολόβω- ροὶ ἔθνων.
θήσονται αἱ ἡμέραι ἐκείναι. σεν τὰς ἡμέρας.

217. IIb. Mahnworte für den Höhepunkt der Not.

217. IIb. The Culmination of the Troubles.

Matth 24 28-25

Mark 13 21-23

²³ Τότε ἂν τις ὑμῖν εἴπῃ· Ἰδοὺ ὧδε ὁ Χρι- ²³ Καὶ τότε ἂν τις ὑμῖν εἴπῃ· Ἰδε ὧδε ὁ χρι- ^{17 21}
στός ἢ ὧδε, μὴ πιστευσήτε· ²⁴ ἐγερθεσονται στος. Ἰδε ἐκεῖ, μὴ πιστεύτε· ²² ἐγερθεσονται ^{17 21}
γὰρ ψευδοχριστοὶ καὶ ψευδοπροφῆται καὶ διω- δὲ ψευδοχριστοὶ καὶ ψευδοπροφῆται καὶ ποι- ^{17 21}
σουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῇ- ἡσουσιν σημεῖα καὶ τέρατα πρὸς τὸ ἀπο- ^{17 21}
σαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς. πλανᾶν, εἰ δυνατόν, τοὺς ἐκλεκτοὺς. ²³ ὑμεῖς ^{17 21}
²⁵ Ἰδοὺ προεῖρηκα ὑμῖν. δὲ βλέπετε· προεῖρηκα ὑμῖν πάντα. ^{17 21}

218. IIc. Der Tag des Menschensohns. Matth 24 26-28

[218. IIc. The Day of the Son of Man.

²⁶ Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν· Ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ²⁶ Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν· Ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ
ἐστίν, μὴ ἐξέλθῃτε· Ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμειοῖς, μὴ
πιστεύσητε· ²⁷ ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρ-
χεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται εὖς δυσμῶν,

17 28-24 37 (184. S. 141 f.): ²³ Καὶ ἐροῦσιν ^{17 21}
ὑμῖν· Ἰδοὺ ἐκεῖ, Ἰδοὺ ὧδε· μὴ ἀπέλθῃτε μηδὲ ^{17 21}
διώσῃτε. ²⁴ ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἀστρά- ^{17 21}
πτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' ^{17 21}

* Luk 17 31 (184. S. 141): Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δωματίου καὶ τὰ σκεῦη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά, καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.

Mt 24 21 = Mc 13 19: Dan 12 1.
Lc 21 24: Sach 12 3.

Mt 24 24 = Mc 13 22: Dtn 13 3.

Lc 21 22: Dtn 32 35.

Mark 13, 22 ψευδόχριστοι καὶ > D

Luk 21, 24 καιροὶ ἔθνων S A C W Θ λ φ Ϟ it vg sy^{cs} pe sa (+ καιροὶ bo) καὶ ἔσονται καιροὶ ἔθνων
B bo > D

οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· ²⁸ ὅπου ἂν ᾦ τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί.

οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. ²⁷ ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἄετοί ἐπισυναχθήσονται.

219. III a. Die Parusie des Menschensohns.

219. III a. The Parousia of the Son of Man.

Matth 24 29-31

Mark 13 24-27

Luk 21 25-28

²⁹ Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, ²⁵ καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,

²⁴ Ἀλλὰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, ²⁵ καὶ οἱ ἀστέρες ἔσονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντες,

²⁵ Καὶ ἔσονται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ ἡχους θανάσεως καὶ σάλου, ²⁶ ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.

καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.

καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.

³⁰ καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν οὐρανῷ, καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. ³¹ καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως τῶν ἄκρων αὐτῶν.

²⁶ καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. ²⁷ καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρων γῆς ἕως ἄκρον οὐρανοῦ.

²⁷ καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.

²⁸ Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.

Mt 24 29 = Mc 13 24, 25 = Lc 21 26; Jes 13 10 34 4.
Mt 24 30 = Mc 13 26 = Lc 21 27; Dan 7 13 14.
Mc 13 25; Ps 64 8.

Mt 24 30: vgl. Sach 12 12-14 und Apc 1 7.
Mt 24 31 = Mc 13 27; Jes 27 13 Sach 2 10.

Matth 24, 31 μεγάλης S W Θ λ sy s^{pe} bo φωνῆς μεγάλης B φ ℔ sa καὶ φωνῆς μεγάλης D it vg
Luk 17, 24 ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ S A W Θ λ φ ℔ vg sy^{cs} pe bo > B D it sa 21, 25 ἡχους S A B C
Θ λ φ it vg sy^{cs} pe sa bo ἡχούσης D ℔ ἡ ὡς ἡχούσης W

Zu Mt 24 30 f. u. par.: I. Thess. 4 15 16: Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας· ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ, καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ...

220. III b. Das Gleichnis vom Feigenbaum.

220. III b. The Parable of the Fig Tree.

Matth 24 32-33

Mark 13 28-29

Luk 21 29-31

³² Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἀπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφύη, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρους· ³³ οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις.

²⁸ Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς ἀπαλὸς γένηται καὶ ἐκφύη τὰ φύλλα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρους ἐστίν· ²⁹ οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις.

²⁹ Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς· ἴδετε τὴν συκὴν καὶ πάντα τὰ δένδρα· ³⁰ ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἅφ' ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρους ἐστίν· ³¹ οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

221. III c. Das „Wann“ der Parusie.

221. III c. The Time of the Parousia.

Matth 24 34-36

Mark 13 30-32

Luk 21 32-33

³⁴ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται.* ³⁵ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.** ³⁶ περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ μόνος.

³⁰ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη μέχρις οὗ ταῦτα πάντα γένηται.* ³¹ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ παρελεύσονται.** ³² περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ.

³² Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα γένηται.* ³³ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελεύσονται.**

222. Schluß der Rede nach Markus. Mark 13 33-37

222. Mark's Ending to the Discourse.

25 14 15 b (228. S. 179): ¹⁴ ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεισεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, ¹⁵ ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν.

³³ Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρὸς ἐστίν.
³⁴ ὥς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφείλῃ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ δούς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, ἐκάστην τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυ-

19 12-13 (195. S. 152): ¹² Εἶπεν οὖν· ἄνθρωπος τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι. ¹³ καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς.

* Vgl. 123. Matth 16 28 = Mark 9 1 = Luk 9 27 (S. 99).

** Vgl. Matth 5 17 (21. S. 25) = Luk 16 17 (176. S. 137).

Matth 24, 36 οὐδὲ ὁ υἱός S B D Θ φ it Iren Orig > W λ ϙ vg sy^s p^e sa bo Basilius Didymus
Luk 21, 30 ἤδη (> sa), βλέποντες ἅφ' ἑαυτῶν (ἀπ' αὐτῶν W φ bo αὐτοὺς sa αὐτῶν ἅφ' ἑ. S)
S A B C W Θ λ φ ϙ sy^p s^a b^o τὸν καρπὸν αὐτῶν D ἤδη ἀπ' αὐτῶν τὸν καρπὸν it vg καὶ
δίδωσιν τοὺς καρποὺς αὐτῶν sy^{es}

24 42 (225. S. 178): γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ἡμέρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται.

25 13 (227. S. 179): γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν.

ρωρῶ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. ³⁵ γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ἢ ὅψε ἢ μεσονύκτιον ἢ ἄλεκτοροφωνίας ἢ πρωΐ· ³⁶ μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. ³⁷ ὁ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσιν λέγω, γρηγορεῖτε. (231. 14 1-2. S. 182)

12 40 (158. S. 126 f.): καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἑτοιμοί, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

12 38 (158. S. 126): κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ κἂν ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοι εἰσιν ἐκεῖνοι.

223. Schluß der Rede nach Luk. Luk 21 34-36

223. The Lucan Ending to the Discourse.

³⁴ Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς μήποτε βαρῆθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς αἰφνίδιος ἡ ἡμέρα ἐκείνη ³⁵ ὥς παγίς· ἐπιειλεῦσεται γὰρ ἐπὶ πάντας τοὺς καθεμένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. ³⁶ ἀγρυπνεῖτε δὲ ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι ἵνα κατισχύσητε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. (230. 21 37-38. S. 181)

224. Wiederkunftsgleichnisse. Matth 24 37-41

224. The Need of Watchfulness.

³⁷ Ὡσπερ γὰρ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ³⁸ ὥς γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ γαμίζοντες, ἄχρι τῆς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, ³⁹ καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως ἡλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἤρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

⁴⁰ τότε ἔσονται δύο ἐν τῷ ἀγρῷ, εἷς παραλαμβάνεται καὶ εἷς ἀφίεται· ⁴¹ δύο ἀλθήσουσι ἐν τῷ μύλῳ, μία παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται.

17 28-27 34-35 (184. S. 141 f.): ²⁶ Καὶ καὶ ὥς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· ²⁷ ἦσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐγαμίζοντο, ἄχρι τῆς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν πάντας.

³⁴ λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνῃς μιᾶς, ὁ εἷς παραλημφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται·

³⁵ ἔσονται δύο ἀλθήσουσι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία παραλημφθήσεται ἡ δὲ ἑτέρα ἀφεθήσεται.

Mt 24 38 = Lc 17 26 27: Gen 7 7.

Lc 21 35: Jes 24 17.

Luk 12, 40 fehlt λ 38 vgl. S. 126 καταξιωθῆτε A C D Θ φ it vg sy^{cs} p^o

21, 36 κατισχύσητε S B λ sa bo 17, 35 fehlt S

κατισχύσατε W

225. Das Gleichnis vom wachenden Hausherrn. Matth 24 42-44

225. The Watchful Householder.

⁴² Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ἡμέρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται.* ⁴³ ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης ποῖα φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἶασεν διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. ⁴⁴ διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ἡ οὐ δοκεῖτε ὥρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

12 39-40 (158. S. 126 f.): ³⁹ Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης ποῖα ὥρα ὁ κλέπτης ἔρχεται,

οὐκ ἂν ἀφῆκεν διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. ⁴⁰ καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

226. Der treue und kluge Knecht und sein Widerspiel. Matth 24 45-51

226. The Faithful and Wise Servant.

⁴⁵ Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δούλος καὶ φρόνιμος ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ τοῦ δοῦναι αὐτοῖς τὴν τροφήν ἐν καιρῷ; ⁴⁶ μακάριος ὁ δούλος ἐκεῖνος ὃν ἔλθῶν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει οὕτως ποιοῦντα· ⁴⁷ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. ⁴⁸ ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δούλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· χρονίζει μου ὁ κύριος, ⁴⁹ καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους αὐτοῦ, ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ μετὰ τῶν μεθύοντων, ⁵⁰ ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, ⁵¹ καὶ διχοτομήσει αὐτόν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

12 42-46 (158. S. 127):

⁴² Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος ὁ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; ⁴³ μακάριος ὁ δούλος ἐκεῖνος, ὃν ἔλθῶν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. ⁴⁴ ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. ⁴⁵ ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δούλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, ⁴⁶ ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει.

* Vgl. Mark 13 33 35 (222. S. 176 f.).

Matth 24, 48 δούλος ἐκεῖνος B C D W λ φ ϩ it vg sy^p bo δούλος S Θ sy^s sa Iren

Luk 12, 39 ἔρχεται S D sy^{cs} sa ἔρχεται ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ A B W Θ λ φ ϩ it vg sy^p bo
40 fehlt λ 42 ὁ φρόνιμος B W ὁ φρόνιμος ὁ ἀγαθὸς D sy^c καὶ (> sa) φρόνιμος S A λ φ ϩ it
vg sy^p sa bo καὶ ὁ φρόνιμος Θ > sy^s

Zu Mt 24 42 43: I. Thess 5 2: Αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε ὅτι ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται. Apoc 16 15: ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης· μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ καὶ βλέπωσιν τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ. Epiphanius Ancoratus 21 2 (I 30 s. Holl): λέγει γὰρ (sc. ὁ υἱὸς)· ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ ἔρχεται ἡ ἡμέρα ἐκείνη. Vgl. Didymus, de Trinitate III 22.

227. Das Gleichnis von den 10 Jungfrauen. * Matth 25 1–13

227. The Parable of the Ten Virgins.*

¹ Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν τοῦ νυμφίου. ² πέντε δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν μωραὶ καὶ πέντε φρόνιμοι. ³ αἱ γὰρ μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον· ⁴ αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις μετὰ τῶν λαμπάδων ἑαυτῶν. ⁵ χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. ⁶ μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· ἰδοὺ ὁ νυμφίος, ἐξέρχου εἰς ἀπάντησιν. ⁷ τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν. ⁸ αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονιμοῖς εἶπαν· δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. ⁹ ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι· μήποτε οὐ μὴ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. ¹⁰ ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἑτοιμοὶ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ¹¹ ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι· κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ¹² ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. ** ¹³ γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν.

13
35–37
S. 177

228. Das Gleichnis von den Talenten. Matth 25 14–30

228. The Parable of the Talents.

¹⁴ Ὡςπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, ¹⁵ καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν. εὐθέως ¹⁶ πορεύθει ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν ἡργάσατο ἐν αὐτοῖς καὶ ἐκέρδησεν ἄλλα πέντε· ¹⁷ ὡσαύτως ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν ἄλλα δύο. ¹⁸ ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυεν γῆν καὶ ἔκρυπεν τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

vgl. Mark
13 34
222. S. 176

19 12–27 (195. S. 152 f.): ¹² Εἶπεν οὖν ἄνθρωπος τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι. ¹³ καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· πραγματεύεσθε ἐν ᾧ ἔρχομαι. ¹⁴ οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες· οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.

¹⁹ μετὰ δὲ πολὺν χρόνον ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει λόγον μετ'

¹⁵ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτόν λαβόντα τὴν βασιλείαν καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐ-

* Luk 12 35–36 (158. S. 126): ³⁵ Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καίομενοι· ³⁶ καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ.

** Luk 13 25 (165. S. 130): Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθαι ἔξω ἐστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες· κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν, καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν· οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.

Matth 25, 1 τοῦ νυμφίου S B C W φ ϩ sa bo τοῦ νυμφίου καὶ τῆς νύμφης D Θ λ it vg sy^s pe
9 μήποτε οὐ μὴ B C D W λ μήποτε οὐκ S A φ ϩ vg sy^s pe οὐ μήποτε· οὐκ Θ it

Zu Mt 25 14–30 par.: Γίνεσθε δὲ δόκιμοι τραπεζῖται, τὰ μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες. Bei Clem. Al., Strom. I 28 (177 2; II 109 13–14 Stählin) und sonst sehr oft vgl. Resch² Nr. 87.

229. Das Gleichnis vom Weltgericht. Matth 25:31-46

229. The Last Judgement.

³¹ Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ. ³² καὶ συναρπάσονται ὑποκείμενα αὐτοῦ πάντα τὰ ἐξ ἡν, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιητὴς ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίων, ³³ καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίων ἐξ ἀριστερῶν. ³⁴ τότε ἔρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ὑπὸ καταβολῆς κόσμου, ³⁵ ἐπειὶ ἠκούσα γὰρ καὶ ἐδόξατέ μοι φεγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, ³⁶ γυμνὸς καὶ περιεβύλατέ με, ἡσθέησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἠλύσατέ πρὸς με. ³⁷ τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες· κύριε, πότε σε εἶδωμεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; ³⁸ πότε δέ σε εἶδωμεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβύλαμεν; ³⁹ πότε δέ σε εἶδωμεν ἡσθενῶντα ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἠλύσαμεν πρὸς σέ; ⁴⁰ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἔρεῖ αὐτοῖς· ὁμῆν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. ⁴¹ τότε ἔρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἀριστερῶν· ποταμοὶσθε ἀπ' ἐμοῦ καταρῶναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἄγγελοις αὐτοῦ. ⁴² ἐπειὶ ἠκούσα γὰρ καὶ οὐκ ἐδόξατέ μοι φεγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, ⁴³ ξένος ἦμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβύλατέ με, ἡσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. ⁴⁴ τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες· κύριε, πότε σε εἶδωμεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἡσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονησάμεν σοι; ⁴⁵ τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων· ὁμῆν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὕτως ἐμοὶ ἐποιήσατε. ⁴⁶ καὶ ὁπλεεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. [Joh 5:29]

230. Summarische Bemerkung über die Tätigkeit Jesu in Jerusalem.

230. A Summary of the Days spent in Jerusalem.

Luk 21:27-36 (24-26. 228. S. 177)

21:27	8:11:19	31	Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδασκαλῶν πρὸς τὸν λαόν· ἔρχομαι ἐξερῶντα τὸν ναὸν
(198.	(200.		εἰς τὸ θεμελίον τοῦ καλουμένου ἱεροῦ. ³² καὶ πᾶς ὁ ναὸς ὡς ἐν γενεῇ αἰῶνος ἐν τῷ ἱερῷ
8:156)	8:157)		ἀναστῆναι αὐτοῦ.

Matth 25, 41 οἱ καταρῶναι A D W Θ λ φ ρ sa bo καταρῶναι S B

Zu Mt. 25:41. Origenes Comm. in Matth. v. XIII 2. [Luk. 21:24-26] Καὶ ὁ ναὸς τοῦ ναοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀφαιρούμενος ἐσθίουται καὶ διὰ τοῦ πεινῶντος ἐπείνεται καὶ διὰ τοῦ διψῶντος ἐπίπεται.

Zu Mt. 25:46: Εἶδες γάρ, φησί, τὸν ἀδελφόν σου, εἶδες τὸν θεόν σου. [Joh. 11:35] I 118 v. 1 (II 60:25-26); II 15:70, 5 (II 150:22-23). Vidisti, inquit, fratrem, vidisti dominum tuum. Tert. de orat. c. 26 (CSEL 20, 198 s).

3. Die Leidensgeschichte.

3. The Passion Narrative.

Matth 26 27 = Mark 14 15 = Luk 22 23

231. Der Todesanschlag. [Joh 11 47-53]

231. The Conspiracy of the Jews.

Matth 26 1-5

Mark 14 1-2
(222. 13 33-37. S. 176 f.)

Luk 22 1-2

¹ Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ·
² οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.

³ τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφᾶ, ⁴ καὶ συνεβούλευσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλω·
κρατήσωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν·
⁵ ἔλεγον δέ· μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.

¹ Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας.

καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς

πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν· αὐτόν·
² ἔλεγον γάρ· μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε ἔσται θόρυβος τοῦ λαοῦ.

¹ ἤγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἁζύμων ἡ λεγομένη πάσχα.

² καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς

τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν·
ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν.

232. Die Salbung in Bethanien. [Joh 12 1-8]

232. The Anointing at Bethany.

Matth 26 6-13

Mark 14 3-9

⁶ Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, ⁷ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου βαρυτίμου
καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου.
⁸ Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἠγανάκτησαν λέγοντες· εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη;
⁹ ἔδύνατο γὰρ τοῦτο θῆναι πολλοῦ

³ Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ ἤλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς συντρίψασα τὴν ἀλάβαστρον κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς.
⁴ ἦσαν δὲ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς αὐτούς·
εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν;
⁵ ἔδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πρᾶθῃν ἐπάνω δηναρίων τριακοσίων καὶ δοθῆναι

vgl. 7 36-50. 83. S. 65 f.

Matth 26, 7 βαρυτίμου B W λ φ δ πολυτίμου S A D Θ

Mark 14, 2 μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε S A B C W λ φ δ vg sy^s p^e sa bo μήποτε ἐν τῇ ἑορτῇ D
μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ καὶ (> it) Θ it ⁴ ἦσαν δὲ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς αὐτούς S B C ἦσαν δὲ τινες
(+ τῶν μαθητῶν W φ sy^p) ἀγανακτοῦντες πρὸς αὐτούς καὶ λέγοντες A W (κ. λεγ. π. ἐ. ~ λ) λ φ δ vg
sy^s p^e sa bo οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ διεπονοῦντο καὶ ἔλεγον D Θ it (dicentes it) | τοῦ μύρου > W λ sy^s

ναι πτωχοῖς.

¹⁰ γνούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· τί κό-
πους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν
ἡργάσατο εἰς ἐμέ· ¹¹ πάντοτε γὰρ τοὺς πτω-
χοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν,

ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε
ἔχετε·

¹² βαλοῦσα γὰρ
αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου
πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. ¹³ ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο
ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν
αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

ναι τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ.

⁶ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κό-
πους παρέχετε; καλὸν ἔργον

ἡργάσατο ἐν ἐμοί. ⁷ πάντοτε γὰρ τοὺς πτω-
χοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, καὶ ὅταν θέλῃτε
δύνασθε αὐτοῖς εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε
ἔχετε. ⁸ ὁ ἔσχεν ἐποίησεν· προέλαβεν μυρίσαι
τὸ σῶμά μου εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.

⁹ ἀμὴν δὲ λέγω
ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον
εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὁ ἐποίησεν
αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

233. Der Verrat des Judas.

233. The Betrayal by Judas.

Matth 26 14-16

Mark 14 10-11

Luk 22 3-6

¹⁴ Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώ-
δεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαρι-
ώτης,

πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς ¹⁵ εἶπεν· τί
θέλετέ μοι δοῦναι, κάγω ὑμῖν παρα-
δώσω αὐτόν;

οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ *τριάκοντα ἀρ-
γύρια*.

¹⁶ καὶ
ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐ-
τὸν παραδῶ.

¹⁰ Καὶ Ἰούδας Ἰσκαρι-
ώτης, ὁ εἰς

δώδεκα, ἀπῆλθεν
πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς

ἵνα αὐτὸν παρα-
δοῖ αὐτοῖς. ¹¹ οἱ δὲ ἀκούσαντες ἔχα-
ρησαν καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀρ-
γύριον δοῦναι.

καὶ ἐζήτει πῶς αὐτὸν εὐκαί-
ρως παραδοῖ.

³ Εἰσῆλθεν δὲ σατανᾶς εἰς Ἰού-
δαν τὸν καλούμενον Ἰσκαρι-
ώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν

δώδεκα· ⁴ καὶ ἀπελθὼν συνελά-
λησεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ στρατη-
γοῖς τὸ πῶς αὐτοῖς παρα-
δῶ αὐτόν. ⁵ καὶ ἔχα-

ρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀρ-
γύριον δοῦναι. ⁶ καὶ ἐξωμολόγη-
σεν, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ
παραδοῦναι αὐτὸν ἄτερ ὄχλου αὐ-
τοῖς.

Mt 26 15: Sach 11 12.

Matth 26, 15 ἀργύρια] στατήρας D it Orig Eus στατήρας ἀργυρίου λ

Luk 22, 4 ἀρχιερεῦσιν καὶ (+ τοῖς W φ ƒ) στρατηγοῖς S A B W λ φ ƒ vg sa bo ἀρχιερεῦσιν καὶ
τοῖς γραμματεῦσιν καὶ τοῖς στρατηγοῖς τοῦ ἱεροῦ C sy^{pe} ἀρχιερεῦσιν καὶ στρατηγοῖς τοῦ ἱεροῦ Θ
ἀρχιερεῦσιν D ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς γραμματεῦσιν it sy^{cs} 6 καὶ ἐξωμολόγησεν > S C it sy^s Euseb

234. Zurüstung zum Passamahl.

234. Preparation for the Passover.

Matth 26 17-19	Mark 14 12-16	Luk 22 7-13
17 Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁγίων προσηλ- θον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγον- τες· ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φα- γεῖν τὸ πάσχα; 18 ὁ δὲ εἶπεν· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἶπατε αὐτῷ· ὁ διδάσκαλος λέγει· ὁ καιρὸς μου ἔγγυς ἐστίν, πρὸς σέ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. 19 καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.	12 Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁγί- ων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθουν, λέγου- σιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα φά- γῃς τὸ πάσχα; 13 καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἄν- θρωπος κεράμιον ὕδατος βαστά- ζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ, 14 καὶ ὅπου ἔαν εἰσέλθῃ εἶπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει· ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμά μου, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; 15 καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον ἐτοι- μον· καὶ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν. 16 καὶ ἔξηλθον οἱ μαθηταὶ καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ εὑρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.	7 Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἁγί- ων, ἣ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα· 8 καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰω- άννην εἰπών· πορευθέντες ἐτοι- μάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγω- μεν. 9 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμεν; 10 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν συναντήσῃ ὑμῖν ἄν- θρωπος κεράμιον ὕδατος βαστά- ζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν εἰς ἣν εἰσπορεύεται· 11 καὶ ῥεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας· λέγει σοι ὁ διδάσκαλος· ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; 12 καὶ ἐκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἐτοιμάσατε. 13 ἀπελθόντες δὲ εὑρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

Die letzte Mahlzeit.

The Last Supper.

Matth 26 20-29 = Mark 14 17-25 = Luk 22 14-38

† 235. Bezeichnung des Verräters.

† 235. The Traitor.

Matth 26 20-25	Mark 14 17-21	Luk 22 14 (21-23)
20 Ὁφίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα μαθητῶν. Matth 26, 20 μαθητῶν S A W Θ it vg sy ^p sa bo Luk 22, 14 ἀπόστολοι S B D it sy ^c sa μαθηταὶ sy ^s	17 Καὶ ὁφίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. δώδεκα L	14 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέ- πεσεν, καὶ οἱ ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. ἀπόστολοι A C W Θ l φ R vg sy ^p

Zu Mt 26 17 (Lc 22 15): **Ebion. Evang.:** Ἐποίησαν τοὺς μαθητὰς μὲν λέγοντας· ποῦ θέλεις ἐτοι-
μάσωμέν σοι τὸ πάσχα φαγεῖν, καὶ αὐτὸν δὴθεν λέγοντα· μὴ ἐπιθυμία ἐπεθύμησα κρέας τοῦτο τὸ πάσχα
φαγεῖν μεθ' ὑμῶν. (nachher: τοῦτο τὸ π. κρέας). Epiph., adv. Haer. 30 22, 4 (I 363 3-6).

²¹ καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰς ἕξ ὑμῶν παραδώσει με.

²² καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ εἰς ἕκαστος· μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε; ²³ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ, οὗτός με παραδώσει. ²⁴ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος. ²⁵ ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδίδους αὐτὸν εἶπεν· μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί; λέγει αὐτῷ· σὺ εἶπας.

¹⁸ καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰς ἕξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ.

¹⁹ ἤρξαντο λυπεῖσθαι καὶ λέγειν αὐτῷ εἰς κατὰ εἰς· μήτι ἐγώ, ²⁰ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· εἰς τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ ἐν τρύβλιον.

²¹ ὅτι ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται· καλὸν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος.

22 21–23 (s. u. S. 187): ²¹ πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης.

²² ὅτι ὁ υἱὸς μὲν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ ὠρισμένον πορεύεται, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδεται.

²³ καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.

† 236. Die Stiftung des Herrnmahls. Joh 13 21–30

† 236. The Institution of the Lord's Supper.

Matth 26 26–29

Mark 14 22–25

Luk 22 15–20

Mc 14 18: vgl. Ps 41 10.

Matth 26, 21 εἶπεν] λέγει S 22 αὐτῷ S A B W λ ϩ sy^{pe} sa > ϣ³⁷ D Θ φ it vg sy^s bo | εἰς ἕκαστος S B C it vg sa εἰς ἕκαστος αὐτῶν D Θ φ sy^s pe bo ἕκαστος αὐτῶν ϣ³⁷ ϣ⁴⁵ A W λ ϩ 23 ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ S A B it vg ὁ ἐμβάψας τὴν χεῖρα μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ ϣ³⁷ ϣ⁴⁵ Θ sy^s pe ὁ ἐμβαπτόμενος τὴν χεῖρα μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβάλιον D ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα C W λ φ ϩ 25 αὐτῷ + ὁ Ἰησοῦς ϣ⁴⁵ S φ it sy^{pe}

Mark 14, 18 ὁ ἐσθίων] τῶν ἐσθιόντων B sa bo 19 ἤρξαντο (+ δὲ sa) S B sa bo καὶ ἤρξαντο C οἱ δὲ ἤρξαντο A D W Θ λ φ ϩ it vg sy^s pe | μήτι ἐγώ S B C W vg sy^s pe sa bo μήτι ἐγώ εἰμι ῥαββί (> φ) καὶ ἄλλος μήτι ἐγώ A φ μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ D Θ λ ϩ it 20 ὁ δὲ εἶπεν S B C sy^s pe ὁ δὲ λέγει D it vg ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν A W λ φ ϩ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει Θ | εἰς S B C W Θ εἰς ἐκ A D λ φ ϩ it vg sy^s pe | ἐμοῦ + τὴν χεῖρα A it vg sy^s sa bo | ἐν τρύβλιον B C ? Θ τρύβλιον S A W λ φ ϩ it vg sy^s pe sa bo τρυβάλιον D 21 ὅτι S B sa bo καὶ it vg sy^s pe > A C D W Θ λ φ ϩ | ὑπάγει] παραδίδεται D παραδίδεται ὑπάγει W | ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ² > D | καλὸν B W it sa bo καλὸν ἦν S A C D Θ λ φ ϩ vg sy^s pe

Luk 22, 15 τοῦτο > sy^{cs} | με > W 16 οὐκ ἐτί D W φ ϩ sy^{cs} pe > S A B C Θ λ sa bo ex hoc it vg | οὐ μὴ φάγω] μὴ φάγομαι D | αὐτὸ S B C ? λ it vg sy^{cs} pe sa bo ἐξ αὐτοῦ A W Θ ϩ ἀπ' αὐτοῦ D φ | πληρωσῇ] καινὸν βρωσῇ D

s. u. v. 29	s. u. v. 25	17 καὶ δεξιόμενος ποτήριον εὐχαρι- στήσας εἶπεν· λάβετε τοῦτο καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς· 18 λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ πῖω ἀπὸ τοῦ νῦν ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως οὗ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ.
26 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον καὶ εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ δούς τοῖς μαθηταῖς εἶπεν· λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.	22 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ἄρτον εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν· λάβετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.	19 καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου [τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδο- μενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.
27 καὶ λαβὼν ποτήριον καὶ εὐ- χαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· 28 τοῦτο γὰρ ἐστιν τὸ αἷμά μου τῆς δια- θήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυννό- μενον εἰς ἅφειν ἁμαρτιῶν.*	23 καὶ λαβὼν ποτήριον εὐ- χαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. 24 καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου τῆς διαθήκης τὸ ἐκχυννό- μενον ὑπὲρ πολλῶν.*	20 καὶ τὸ ποτήριον ὡσαύτως μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἱματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον.]*

* I. Kor 11 23-25: 23 Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο ἔλαβεν ἄρτον 24 καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ εἶπεν· τοῦτό μου ἐστιν τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. 25 ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστιν ἐν τῷ ἑμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὡσάκις ἐὰν πίνετε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.

Mt 26 28 = Mc 14 24 = Lc 22 20: vgl. Ex 24 8 Jer 38 31 Sach 9 11.

Matth 26, 26 ὁ Ἰησοῦς λαβὼν ~ D | ἄρτον $\mathfrak{P}^{37}$ S B C D Θ λ sa bo τὸν ἄρτον A W φ $\mathfrak{F}$ | καὶ 1 > W | εὐλογήσας $\mathfrak{P}^{45}$ S B C D Θ $\mathfrak{F}$ it vg sy^s pe sa bo εὐχαριστήσας A W λ φ Justin | δούς τοῖς μαθηταῖς εἶπεν B D Θ λ φ ἐδίδον τοῖς μαθηταῖς καὶ (> S) εἶπεν S A C W $\mathfrak{F}$ it vg sy^s pe | 27 πο-
τήριον S B W Θ λ sa bo τὸ ποτήριον $\mathfrak{P}^{37}$ A C D φ $\mathfrak{F}$ | καὶ 2 $\mathfrak{P}^{37}$ S A B D W Θ φ $\mathfrak{F}$ sy^s pe bo
> C λ it vg sa | 28 μου $\mathfrak{P}^{37}$ S B D Θ sa bo μου τὸ A C W λ φ $\mathfrak{F}$ | διαθήκης $\mathfrak{P}^{37}$ S B Θ
καινῆς διαθήκης A C D W λ φ $\mathfrak{F}$ it vg sy^s pe sa bo

Mark 14, 22 λαβὼν B D W it sa λαβὼν ὁ Ἰησοῦς S A C Θ λ φ $\mathfrak{F}$ vg sy^s pe bo > sy^s | λάβετε] λάβετε φάγετε φ $\mathfrak{F}$ | 24 αὐτοῖς > B | τῆς διαθήκης τὸ ἐκχυννόμενον ὑπὲρ πολλῶν S B C sa τὸ
τῆς καινῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυννόμενον A λ $\mathfrak{F}$ it vg sy^s pe τὸ τῆς διαθήκης τὸ ὑπὲρ πολλῶν
ἐκχυννόμενον D τὸ τῆς (+ καινῆς φ) διαθήκης τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυννόμενον εἰς ἅφειν ἁμαρτιῶν W φ bo
τῆς διαθήκης τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυννόμενον Θ

Luk 22, 17 18 nach v. 19 sy^{cs} > sy^{pe} vor 17: 19a stellen it (cod. b e) 17 καὶ + μετὰ τὸ
δειπνῆσαι sy^s (vgl. v. 20) | ποτήριον S B C λ φ $\mathfrak{F}$ sa bo τὸ ποτήριον A D W Θ | τοῦτο > S |
καὶ 2 > D sy^{cs} bo | εἰς ἑαυτούς B C λ φ sa bo ἑαυτοῖς D W Θ $\mathfrak{F}$ ἀλλήλοις S inter vos it vg
sy^{cs} | ἑαυτούς + τοῦτο τὸ αἶμά μου, ἡ καινὴ διαθήκη sy^s (vgl. v. 20) 18 γὰρ > sy^c | ὑμῖν
B C D λ ὑμῖν ὅτι S A Θ φ $\mathfrak{F}$ it vg sa bo | ἀπὸ τοῦ νῦν S B (vor οὐ μή: D) D λ sy^{cs} sa bo
> A C (aber νῦν vor γενήματος W) W Θ φ $\mathfrak{F}$ it vg | τῆς ἀμπέλου > sy^s | οὐ S B λ ὅτου
A D W Θ φ $\mathfrak{F}$ > C? 19 λέγων + λάβετε A | [τὸ ὑπὲρ — 20 ἐκχυννόμενον] (vgl. I. Kor) S A B
C W Θ λ φ $\mathfrak{F}$ vg sy^{pe} sa bo fehlt D it, nur v. 20 fehlt sy^{cs} (zu sy^s vgl. v. 17) | εἰς > B
20 > sy^{cs} it (codd. b e)

Zu Mt 26 27-28 u. par.: Justin Apol. I 66 3: Οἱ γὰρ ἀπόστολοι ἐν τοῖς γενομένοις ὑπ' αὐτῶν ἀπονημονεύμασιν ἃ καλεῖται εὐαγγέλια, οὕτως παρέδωκαν ἐντετάλθαι αὐτοῖς· τὸν Ἰησοῦν λαβόντα ἄρτον εὐχαριστήσαντα εἶπεν· Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἀνάμνησίν μου, τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. καὶ τὸ ποτήριον ὁμοίως λαβόντα καὶ εὐχαριστήσαντα εἶπεν· Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου.

²⁹ λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πῖω ἄπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου. ²⁵ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.

S. O. v. 18

237. Abschiedsworte. Luk 22 21–38

a) Vorhersagung des Verrats. Luk 22 21–23

237. Last Words. a) The Betrayal Prophetied.

S. O. S. O.
v. 21–25 v. 18–21
235. S. 185

²¹ Πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. ²² ὅτι ὁ υἱὸς μὲν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ ὠρισμένον πορεύεται, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται. ²³ καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.

b) Die Rangordnung im Reiche Gottes. Luk 22 24–30

b) Greatness in the Kingdom of God.

20 25–28 (192. S. 150): ²⁵ Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν· οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.

²⁶ οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος, ²⁷ καὶ ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος· ²⁸ ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

19 28 (189. S. 147): ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι,

10 42–45 (192. S. 150): ⁴² Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· οἴδατε ὅτι οἱ δοκούντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.

⁴³ οὐχ οὕτως δὲ ἐστὶν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος, ⁴⁴ καὶ ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος· ⁴⁵ καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

²⁴ Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. ²⁵ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται. ²⁶ ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. Vgl. 9 48 b = Mark 9 35 (129. S. 106 f.) ²⁷ τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμι ὡς ὁ διακονῶν. [Joh 13 4 5 12–14]

²⁸ ὑμεῖς δὲ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου· ²⁹ καὶ γὰρ διατίθεται ὑμῖν καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασι-

Matth 26, 29 οὐ μὴ S B D Θ λ φ ιτ vg ὅτι οὐ μὴ A C W Ɔ sy^s p^e sa bo | πίνω Ɔ⁴⁵ S A B C W λ φ Ɔ πῖω Ɔ⁴⁵ D Θ | μεθ' ὑμῶν καινὸν Ɔ⁴⁵ S A B D W Θ φ Ɔ it vg sy^s p^e καινὸν μεθ' ὑμῶν C λ 20, 28 vgl. S. 150.

Mark 14, 25 οὐκέτι A B Θ λ φ Ɔ it vg sy^s p^e ἄπ' ἄρτι sa > S C D W bo | πῖω] προσθῶ πείν D προσθῶμεν πείν Θ

Luk 22, 27 laudet: μάλλον ἢ ὁ ἀνακείμενος, ἐγὼ γὰρ ἐν μέσῳ ὑμῶν ἦλθον οὐχ ὡς ὁ ἀνακείμενος, ἀλλ' ὡς ὁ διακονῶν καὶ ὑμεῖς ἠύξηθητε ἐν τῇ διακονίᾳ μου ὡς ὁ διακονῶν D | οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος] in gentibus quidem qui recumbit, in vobis autem non sic, sed qui ministrat it > sy^c

ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου
δόξης αὐτοῦ, καθήσεται καὶ αὐτοὶ
ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς
δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ.

λείαν, ³⁰ ἵνα ἔσθῃτε καὶ πίνῃτε ἐπὶ
τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ
μου, καὶ καθήσεται ἐπὶ θρόνων
τὰς δώδεκα φυλάς κρίνοντες τοῦ
Ἰσραὴλ.

c) Vorhersagung der Verleugnung des Petrus. Luk 22 31-34

Joh 13 38-39

c) Peter's Denial Prophesied.

s. v. 30-35 s. v. 26-31 238. S. 188 f.	³¹ Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σίτον· ³² ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας στήρισον τοὺς ἀδελφούς σου. ³³ ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· κύριε, μετὰ σοῦ ἔτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. ³⁴ ὁ δὲ εἶπεν· λέγω σοι, Πέτρε, οὐ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ ἕως τρίς με ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι.
---	---

d) Rückblick und Ausblick. Luk 22 35-38

d) The Two Swords.

³⁵ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαντίου καὶ πῆρας καὶ ὑποδη-
μάτων, μὴ τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπαν· οὐθενός. ³⁶ εἶπεν δὲ αὐτοῖς· ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων
βαλλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ πῆραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ
ἀγορασάτω μάχαιραν. ³⁷ λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν
ἐμοί, τό· καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη· καὶ γὰρ τὸ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. ³⁸ οἱ δὲ εἶπαν·
κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὤδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἰκανόν ἐστιν.

238. Auf dem Wege nach Gethsemane; Vorhersagung der Verleugnung des Petrus.

238. The Way to Gethsemane; Peter's Denial Prophesied.

Matth 26 30-35	Mark 14 26-31	Luk 22 39
³⁰ Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. Joh 18 1	²⁶ Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.	³⁹ Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μα- θηταί.
³¹ τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰη- σοῦς· πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθή- σεσθε ἐν ἐμοί ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ.	²⁷ καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰη- σοῦς ὅτι πάντες σκανδαλισθή- σεσθε, Joh 16 32	ὅτι

Mt 26 31 = Mc 14 27: Sach 13 7. Lc 22 37: Jes 53 12.

Luk 22, 31 Σίμων ¹ B sy^s sa bo εἶπεν δὲ ὁ κύριος Σίμων (Σίμωνι sy^c pe) S A D W₂ Θ λ φ ξ it
vg sy^c pe

Zu Mc 14 27-30 u. par. Fragm. Fajjumente: [ἐν δὲ τῷ ἐξάγειν ὡς εἰ[|]πε[|]ν] ὅτι ἅ[π]αντες ἐν ταύτῃ
τῇ νυκτὶ σκανδαλισ[θ]ήσεσθε κατὰ] τὸ γραφέν· πατάξω τὸν [ποιμένα καὶ τὰ] πρόβατα διασκορπισθ[ή]σεται.
εἰπόντος τοῦ πέτ· καὶ εἰ πάντες οἱ ἐγώ. λέγει Ἰς πρί]ν ἀλεκτρῶν δις κοκ[κ]ύσει, τρίς σὺ σήμερον με ἀ[π]αρ-
νήση. Patrol. orient IV 2 95 ff. Nr. 14.

γέγραπται γάρ· πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης. ³² μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

γέγραπται· πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ τὰ πρόβατα διασκορπισθήσονται. ²⁸ ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Joh 13 36-38

³³ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι.

³⁴ ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς ἀπαρνήσῃ με. ³⁵ λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· κἂν δέ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπαν.

²⁹ ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ· εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ.

³⁰ καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἢ δις ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς με ἀπαρνήσῃ. ³¹ ὁ δὲ ἐκπερισσῶς ἐλάλει· ἂν δέ με συναποθανεῖν σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

22 31-34 (s. o. S. 188): ³¹ Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ σιניάσαι ὡς τὸν σίτον· ³² ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας στήρισον τοὺς ἀδελφούς σου. ³³ ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· κύριε, μετὰ σοῦ ἑτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι.

³⁴ ὁ δὲ εἶπεν· λέγω σοι, Πέτρε, οὐ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ ἕως τρίς με ἀπαρνήσῃ μὴ εἶδέναι.

239. Jesus in Gethsemane.

239. Christ in Gethsemane.

Matth 26 36-46

³⁶ Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανί, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθῶν ἐκεῖ προσεύξωμαι. ³⁷ καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. ³⁸ τότε λέγει αὐτοῖς· περὶ λυπὸς ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανά-

Mark 14 32-42

³² Καὶ ἔρχονται Joh 18 1 εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανί, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· καθίσατε ὧδε ἕως προσεύξωμαι. ³³ καὶ παραλαβάνει τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην μετ' αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν, ³⁴ καὶ λέγει αὐτοῖς· περὶ λυπὸς ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανά-

Luk 22 40-46

⁴⁰ Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου εἶπεν αὐτοῖς· προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.

Mt 26 38 = Mc 14 34: Ps 41 6.

Mark 14, 30 ἡ ABC λ R
Luk 22, 31 vgl. S. 188.

> S D W Θ φ | δις > S C D W it

του· μέινετε ὥδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. ³⁹ καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος Joh 18 11

καὶ λέγων· πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθάτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω ἀλλ' ὡς σύ.

⁴⁰ καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητάς καὶ εὗρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; ⁴¹ γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ ἐλθῇτε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. ⁴² πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων· πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο παρελθεῖν ἐὰν μὴ αὐτὸ πῶς, γενηθήτω τὸ θέλημα σου. ⁴³ καὶ ἔλθων πάλιν εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.

⁴⁴ καὶ ἄφεις αὐτοὺς πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν

του· μέινετε ὥδε καὶ γρηγορεῖτε.

Joh 12 27 ³⁵ καὶ προελθὼν μικρὸν ἐπιπτεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύξατο ἵνα εἰ δυνατόν ἐστιν παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα, ³⁶ καὶ ἔλεγεν· ἄββᾶ ὁ πατήρ, πάντα δυνατόν σοι· παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω ἀλλὰ τί σύ.

³⁷ καὶ ἔρχεται καὶ εὗρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· Σίμων, καθεύδεις; οὐκ ἰσχύσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; ³⁸ γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ ἔλθῃτε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. ³⁹ καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.

⁴⁰ καὶ πάλιν ἔλθων εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καταβαρυνόμενοι, καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί ἀποκριθῶσιν αὐτῷ.

⁴¹ καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὥσει λίθου βολήν, καὶ θεῖς τὰ γόνατα προσηύξατο

⁴² λέγων· πάτερ, εἰ βούλει παρένεγκε τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω. ⁴³ ὦφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. ⁴⁴ καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἔκτενέστερον προσηύξατο· καὶ ἐγένετο ὁ ἰδρὼς αὐτοῦ ὥσει θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. ⁴⁵ καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἔλθων πρὸς τοὺς μαθητάς εὗρεν κοιμωμένους αὐτοὺς ἀπὸ τῆς λύπης, ⁴⁶ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τί καθεύδετε;

ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ ἐλθῇτε εἰς πειρασμόν.

Matth 26, 39 μου > λ Orig | ὡς σύ + Le 22 43 44 φ 42 τοῦτο S A B C W λ it sa τοῦτο
τὸ ποτήριον Θ φ 8 vg sy^s pe bo τὸ ποτήριον τοῦτο D

Mark 14, 39 τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών > D it 40 πάλιν (> D it, nach αὐτοῖς sy^s) ἔλθων εὗρεν αὐτοὺς S B D it sy^s sa bo ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν A C W λ φ 8 ὑποστρέψας (+ ἔλθων sy^{pe}) πάλιν εὗρεν αὐτοὺς Θ vg sy^{pe}

Luk 22, 41 ἀπεσπάσθη] ἀπεστάθη D ἀπέσθη Θ ἀπέστη G ἀπεσπάσθη Θ corr.
42 εἰ βούλει — ἀπ' ἐμοῦ nach γινέσθω D (πλὴν > D) 43 44 bei S D Θ λ 8 it vg sy^c pe Justin Iren
Hippolyt > A B W φ (nach Mt 26 39) sy^s sa bo Codd. bei Epiph Hilarius Hieronymus Marcion
Clem Orig

αὐτὸν λόγον εἰπὼν πάλιν. ⁴⁵ τότε
ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητάς καὶ
λέγει αὐτοῖς· καθεύδετε λοιπὸν
καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ ἡγγικεν ἡ
ᾠρα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδίδοται εἰς χεῖρας
ἀμαρτωλῶν. ⁴⁶ ἐγείρεσθε, ἄγω-
μεν· ἰδοὺ ἡγγικεν ὁ παραδιδούς
με. Joh 14 31

⁴¹ καὶ
ἔρχεται τὸ τρίτον καὶ
λέγει αὐτοῖς· καθεύδετε τὸ λοιπὸν
καὶ ἀναπαύεσθε· ἀπέχει· ἡλθεν ἡ
ᾠρα, ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν
ἀμαρτωλῶν. ⁴² ἐγείρεσθε, ἄγω-
μεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἡγγι-
κεν.

240. Die Gefangennahme Jesu. Joh 18 2-11

240. Christ taken Captive.

Matth 26 47-50

⁴⁷ Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦν-
τος, ἰδοὺ Ἰούδας
εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ
μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μα-
χαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχι-
ιερέων καὶ πρεσβυ-
τέρων τοῦ λαοῦ. ⁴⁸ ὁ δὲ παρα-
διδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ση-
μεῖον λέγων· ὃν ἂν φιλήσω αὐτός
ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν.

⁴⁹ καὶ εὐθέως
προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν· χαῖρε,
ῥαββί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.
⁵⁰ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἑταῖρε,
ἐφ' ὃ πάρει. τότε προσελθόντες
ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰη-
σοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

⁵¹ καὶ ἰδοὺ
εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐκτείνας τὴν
χεῖρα ἀπέσπασεν τὴν μάχαιραν
αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον
τοῦ ἀρχιερέως ἀφείλεν αὐτοῦ
τὸ ὠτίον.

Mark 14 43-52

⁴³ Καὶ εὐθύς ἔτι αὐτοῦ λαοῦν-
τος παραγίνεται Ἰούδας
εἷς τῶν δώδεκα, καὶ
μετ' αὐτοῦ ὄχλος μετὰ μα-
χαιρῶν καὶ ξύλων παρὰ τῶν ἀρχι-
ιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ
τῶν πρεσβυτέρων. ⁴⁴ δεδώκει δὲ ὁ
παραδιδούς αὐτόν σύσημον αὐ-
τοῖς λέγων· ὃν ἂν φιλήσω αὐτός
ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν καὶ ἀπά-
γετε ἀσφαλῶς. ⁴⁵ καὶ ἔλθὼν εὐθύς
προσελθὼν αὐτῷ λέγει·
ῥαββί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν·

⁴⁶ οἱ δὲ
ἐπέβαλαν τὰς χεῖρας αὐτῷ
καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

⁴⁷ εἷς δὲ τις τῶν παρεστηκότων
σπασάμενος τὴν μάχαιραν
ἔπαισεν τὸν δοῦλον
τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἀφείλεν αὐτοῦ
τὸ ὠτίριον.

Luk 22 47-53

⁴⁷ Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦν-
τος ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος
Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα προήρχετο
αὐτούς,

καὶ ἡγγισεν τῷ
Ἰησοῦ φιλήσαι αὐτόν.

⁴⁸ Ἰησοῦς δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἰούδα,
φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
παραδίδως;

⁴⁹ ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτόν τὸ
ἐσόμενον εἶπαν· κύριε, εἰ πατά-
ξομεν ἐν μαχαίρῃ; ⁵⁰ καὶ ἐπάταξεν
εἷς τις ἐξ αὐτῶν

τοῦ ἀρχιερέως τὸν δοῦλον καὶ ἀφεί-
λεν τὸ οὖς αὐτοῦ τὸ δεξιόν. ⁵¹ ἀπο-

Mark 14, 43 Ἰούδας S B C W λ ϩ sy^s sa bo Ἰούδας ὁ (> D φ) Ἰσκαριώτης A D Θ φ it vg sy^{pe}
45 ἔλθων εὐθύς (εὐθέως A W ϩ φ) προσελθὼν A B C W φ ϩ vg sa bo ἔλθων εὐθύς καὶ προσελθὼν S
προσελθὼν D Θ it εὐθέως προσελθὼν λ sy^s pe **47** εἷς δὲ τις B C Θ φ ϩ vg καὶ εἷς τις W λ
εἷς δὲ S A sy^{pe} sa bo καὶ εἷς it sy^s καὶ τις D

⁵² τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀπο-
στρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν
τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λα-
βόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρῃ ἀπο-
λύνται. ⁵³ ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύνα-
μαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου,
καὶ παραστήσει μοι ἄρτι πλείω
δώδεκα λεγιῶνας ἀγγέλων; ⁵⁴ πῶς
οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ ὅτι
οὕτως δεῖ γενέσθαι; ⁵⁵ ἐν ἐκείνῃ
τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις·

ὥς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλαθε μετὰ μα-
χαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με;
καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ ἑκαθ-
εζόμεν διδάσκων, καὶ οὐκ ἔκρα-
τήσατέ με. Joh 18 20

⁵⁶ τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πλη-
ρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφη-
τῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες
ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

⁴⁸ καὶ ἀπο-
κριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·

ὥς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλαθε μετὰ μα-
χαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με·
⁴⁹ καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν
τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἔκρα-
τήσατέ με·

ἀλλ' ἵνα πλη-
ρωθῶσιν αἱ γραφαί.

⁵⁰ καὶ
ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον πάντες.
⁵¹ καὶ νεανίσκος τις συνηκολούθει
αὐτῷ περιβεβλημένος σινδῶνα ἐπὶ
γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν· ⁵² ὁ
δὲ καταλιπὼν τὴν σινδῶνα γυμνὸς
ἔφυγεν.

κριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἔατε
ἕως τούτου· καὶ ἀψάμενος τοῦ
ωτίου ἰάσατο αὐτόν.

⁵² εἶπεν δὲ
Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους
ἐπ' αὐτόν ἀρχιερεῖς καὶ στρατη-
γούς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους·
ὥς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλαθε μετὰ μα-
χαιρῶν καὶ ξύλων;
⁵³ καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν
ἐν τῷ ἱερῷ οὐκ ἐξετείνατε τὰς χει-
ρας ἐπ' ἐμέ· ἀλλ' αὕτη ἐστὶν ὑμῶν
ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.

241. Jesus vor dem Hohen Rat. Die Verleugnung des Petrus.

241. Christ before the Sanhedrin. Peter's Denial.

Matth 26 57-75

Joh 18 12-14 ⁵⁷ Οἱ δὲ κρατήσαντες
τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Κα-
ϊάφᾱν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμ-
ματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνή-

Mark 14 53-72

⁵³ Καὶ ἀπήγαγον
τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, καὶ
συνέρχονται πάντες οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμμα-

Luk 22 54-71

⁵⁴ Συλλαβόντες
δὲ αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον
εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιερέως·

Mark 14, 53 συνέρχονται S D Θ φ it vg Orig συνπορεύονται W συνέρχονται αὐτῷ (αὐτοῦ λ)
A B λ 8 sy⁸ p^o sa συνέρχονται πρὸς αὐτόν C > bo | πρὸς — γραμματεῖς] πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ
τοὺς πρεσβ. καὶ τοὺς γραμ. bo

Luk 22, 51 καὶ ἀψάμενος — αὐτόν] καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἤφατο αὐτοῦ καὶ ἀπεκατεστάθη τὸ οὖς
αὐτοῦ D it ⁵⁴ καὶ εἰσήγαγον S A B φ 8 sa bo καὶ συνήγαγον W > D Θ λ it vg sy^{cs}
ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον > sy^p

χθισαν. ⁵⁸ ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως, καὶ εἰσελθὼν ἕσω ἐκάθιστο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος. [Joh 18 15 16]

s. v. 60-75 S. 195 f.

s. v. 67 f.

s. 27 1

[Joh 18 19-24]

⁵⁹ οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν,

τεῖς. ⁵⁴ καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἕσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς.

s. v. 66-72 S. 195 f.

s. v. 65

s. 15 1

⁵⁵ οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν εἰς τὸ θανατώσαι αὐτόν, καὶ οὐχ ἡύρι-

ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. ⁵⁵ περιεπαύων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς καὶ συγκαθισάντων ἐκάθιστο ὁ Πέτρος μέσος αὐτῶν. ⁵⁶ ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν· καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. ⁵⁷ ὁ δὲ ἠρνήσατο λέγων· οὐκ οἶδα αὐτόν, γύναι. ⁵⁸ καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη· καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ Πέτρος ἔφη· ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. ⁵⁹ καὶ διαστάσης ὥσει ὥρας μιᾶς ἄλλος τις διίσχυριζέτο λέγων· ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν. ⁶⁰ εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ ἐφώνησεν ἀλέκτωρ. ⁶¹ καὶ στραφεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι σήμερον ἀπαρνήσῃ με τρίς. ⁶² καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἐκλαυσεν πικρῶς. ⁶³ καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες αὐτὸν ἐνέπαιζον αὐτῷ δέροντες, ⁶⁴ καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν ἐπηρώτων λέγοντες· προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παῖς σου; ⁶⁵ καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. ⁶⁶ καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀπήγαγον αὐτόν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,

⁶⁰ καὶ οὐχ εὗρον πολλῶν
προσελθόντων ψευδομαρτύρων.

ὕστερον δὲ προσελ-
θόντες δύο ⁶¹ εἶπαν· οὗτος
ἔφη· δύναμαι
καταλύσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ
καὶ διὰ τριῶν ἡμε-
ρῶν οἰκοδο-
μήσαι. [Joh 2 19]

⁶² καὶ ἀναστὰς
ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν
αὐτῷ· οὐδὲν ἀποκρίνη,
τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦ-
σιν; ⁶³ ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.

καὶ ὁ ἀρχιερεὺς
εἶπεν αὐτῷ· ἔξορκίζω σε κατὰ τοῦ
Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ
σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

⁶⁴ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· σὺ εἶπας·
πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἄρτι ὤψεσθε
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον
ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχό-
μενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐ-
ρανοῦ.

⁶⁵ τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν τὰ
ἱμάτια αὐτοῦ λέγων· ἐβλασφήμη-
σεν· τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύ-
ρων; Ἴδε· νῦν ἠκούσατε τὴν βλασ-
φημίαν· ⁶⁶ τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ

σκον· ⁵⁶ πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρ-
τύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ
μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. ⁵⁷ καὶ τινες
ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ'
αὐτοῦ λέγοντες ⁵⁸ ὅτι ἡμεῖς ἠκού-
σαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι ἐγὼ
καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν
χειροποίητον καὶ διὰ τριῶν ἡμε-
ρῶν ἄλλοι χειροποίητον οἰκοδο-
μήσω. ⁵⁹ καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν
ἡ μαρτυρία αὐτῶν. ⁶⁰ καὶ ἀναστὰς
ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν
τὸν Ἰησοῦν λέγων· οὐκ ἀποκρίνη
οὐδὲν τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦ-
σιν; ⁶¹ ὁ δὲ ἐσιώπα καὶ οὐκ ἀπε-
κρίνατο οὐδέν. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς
ἐπηρώτα αὐτὸν καὶ λέγει αὐτῷ· ⁶⁷ λέγοντες·

σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογη-
τοῦ;

⁶² ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ἐγὼ
εἰμι, καὶ ὤψεσθε
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν
καθήμενον τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχό-
μενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐ-
ρανοῦ.

⁶³ ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας τοὺς
χιτῶνας αὐτοῦ λέγει·

τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύ-
ρων; ⁶⁴ ἠκούσατε τῆς βλασ-
φημίας· τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ

εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὸν ἡμῖν. εἶπεν
δὲ αὐτοῖς· ἔάν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ
πιστεύσητε· ⁶⁸ ἐάν δὲ ἐρωτήσω,
οὐ μὴ ἀποκριθῇτε.

⁶⁹ ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ ἔσται
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος
ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.

⁷⁰ εἶπαν δὲ πάντες· σὺ οὖν εἶ ὁ
υἱὸς τοῦ Θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς
ἔφη· ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐγὼ εἰμι.

⁷¹ οἱ δὲ εἶπαν·

τί ἔτι ἔχομεν μαρτυρίας χρεῖ-
αν; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ
στόματος αὐτοῦ.

Mt 26 64 (24 30) = Mc 14 62 (13 26) = Lc 22 69 (21 27): Ps 109 1 Dn 7 13.
Mc 14 64: vgl. Lev 24 10.

Mt 26 65 f. =

Matth 26, 63 καὶ B Θ λ φ vg bo (S fehlt)
οὖν D > 80

καὶ ἀποκριθεὶς A C W φ var R it sy^s pe

ἀποκριθεὶς

Mark 14, 58 ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω] ἀναστήσω ἀχειροποίητον D it

ἀποκριθέντες εἶπαν· ἔνοχος θανάτου ἐστίν.

⁶⁷ τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ

καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν, οἱ δὲ ἑρράπισαν ⁶⁸ λέγοντες· προφήτευσον ἡμῖν, χριστέ, τίς ἐστὶν ὁ παῖσας σε;

⁶⁹ ὁ δὲ Πέτρος ἐκάθητο ἔξω ἐν τῇ αὐλῇ· καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη

Joh 18 17 25-27

λέγουσα· καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου. ⁷⁰ ὁ δὲ ἠρνήσατο ἐμπροσθεν πάντων λέγων· οὐκ οἶδα τί λέγεις. ⁷¹ ἐξελαθόντα δὲ εἰς τὸν πυλῶνα εἶ-
δεν αὐτὸν ἄλλη καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ· οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. ⁷² καὶ πάλιν ἠρνήσατο μετὰ ὅρκου ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. ⁷³ μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ· ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δηλὸν σε ποιεῖ.

⁷⁴ τότε ἤρξατο καταθεματίζειν καὶ ὁμνύειν ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον· καὶ εὐθὺς ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.

⁷⁵ καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος Ἰησοῦ εἰρηκότος

πάντες κατέκριναν αὐτὸν ἔνοχον εἶναι θανάτου.

⁶⁵ καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ καὶ περικαλύπτειν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον καὶ κολαφίζειν αὐτόν καὶ λέγειν αὐτῷ· προφήτευσον, καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτόν ἔλαβον.

⁶⁶ καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου κάτω ἐν τῇ αὐλῇ ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως, ⁶⁷ καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει· καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα τοῦ Ἰησοῦ. ⁶⁸ ὁ δὲ ἠρνήσατο λέγων· οὔτε οἶδα οὔτε ἐπίσταμαι σὺ τί λέγεις. καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον· ⁶⁹ καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν ἤρξατο πάλιν λέγειν τοῖς παρεστῶσιν ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. ⁷⁰ ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο.

καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ· ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ.

⁷¹ ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὁμνύειν ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. ⁷² καὶ εὐθὺς ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.

καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς

⁶³ (s. o. S. 193): καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες αὐτὸν ἐνέπαιζον αὐτῷ δέροντες, ⁶⁴ καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν ἐπηρώτων λέγοντες· προφήτευσον, τίς ἐστὶν ὁ παῖσας σε; ⁶⁵ καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

⁶⁶ (s. o. S. 193): ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν· καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν.

⁶⁷ ὁ δὲ ἠρνήσατο λέγων· οὐκ οἶδα αὐτόν, γύναι.

⁶⁸ καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη· καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ.

ὁ δὲ Πέτρος ἔφη· ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί.

⁶⁹ καὶ διαστάσης ὥσει ὥρας μιᾶς ἄλλος τις διίσχυρίζετο λέγων· ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν.

⁶⁰ εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ ἐφώνησεν ἀλέκτωρ. ⁶¹ καὶ στραφεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν

Matth 26, 73 δηλὸν σε ποιεῖ] ὁμοιάζει D it sy^s

Mark 14, 68 προαύλιον S B W sy^s sa bo προαύλιον καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησεν A C D Θ λ φ ϩ it vg sy^{pe} ⁷⁰ καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ > W | εἶ² S B C D λ it vg sy^s sa bo εἶ καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει A Θ φ ϩ sy^{pe}

Zu Mt 26 74: Hebr. Evang.: Τὸ Ἰουδαϊκόν· καὶ ἠρνήσατο καὶ ὤμοσεν καὶ κατηράσατο. 4^e 273 566 899 1424.

ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς	ὅτι πρὶν ἀλέκτορα δις φωνῆσαι τρίς	αὐτῷ ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι
ἀπαρνῆσθαι με·	καὶ με ἀπαρνῆσθαι·	καὶ σήμερον ἀπαρνῆσθαι με τρίς. ⁶² καὶ
ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.	ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν.	ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.

242. Übergabe des Verurteilten an Pilatus.

Joh 18 28—32

242. Christ delivered to Pilate.

Matth 27 1—2

Mark 15 1

Luk 23 1

¹ Πρωίτας δὲ γενομένης συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὥστε θανατῶσαι αὐτόν·

² καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.

¹ Καὶ εὐθὺς πρωὶ συμβούλιον ἐτοιμάσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,

δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν Πιλάτῳ.

22 60 (s. o. S. 193): Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβύτεριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν.

23 1 καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον.

243. Das Ende des Judas. Matth 27 3—10

243. The Death of Judas.

³ Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἔστρεψεν τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ πρεσβυτέροις ⁴ λέγων· ἡμαρτον παραδούς αἷμα ἁγῶν. οἱ δὲ εἶπαν· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψη. ⁵ καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια εἰς τὸν ναὸν ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. ⁶ οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπαν· οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἱματός ἐστιν. ⁷ συμβούλιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. ⁸ διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος ἀγρὸς αἱματος ἕως τῆς σήμερον. ⁹ τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος· καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ νῦν Ἰσραὴλ, ¹⁰ καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέν μοι κύριος.

Mt 27 9 10: Sach 11 12 13 Jer 39 6—15 18 2 3.

Matth 27, 1 ἔλαβον] ἐποίησαν D ⁴ ἁγῶν] δίκαιον Θ it vg sa bo Orig τοῦ δικαίου sy^s
9 Ἰερεμίας > Φ 33 it sy^s pe vgl. Klostermann zur Stello

Mark 14, 72 ὅτι πρὶν — ἀπαρνῆσθαι > D | ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν A B W λ φ ℞ bo ἐπιβαλὼν ἔκλαυσεν
S (ἥρξατο κλαίειν D Θ it vg sy^s pe sa

Zu Mt 27 9: **Hebr. Evang.:** Legi nuper in quodam hebraico volumine, quod Nazarenæ sectæ mihi Hebraeus obtulit Jeremiæ apocryphum, in quo hæc (— Mt 27 9 b 10) ad verbum scripta reperi Hieronymus in Mt 27 9 (VII¹ 228 A Vallarsi).

244. Die Verhandlung vor Pilatus.

244. The Trial before Pilate.

Matth 27 11-14

Mark 15 2-5

Luk 23 2-5

¹¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐστάθη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέγων· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη· σὺ λέγεις. ¹² καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων οὐδὲν ἀπεκρίνατο. ¹³ τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν; ¹⁴ καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θανατῶσαι τὸν ἡγεμόνα λίαν.

Joh 19 9 10

² Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει· σὺ λέγεις. ³ καὶ κατηγοροῦν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. [Joh 18 33-37] ⁴ ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτα αὐτόν· οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; ἴδε πόσα σου κατηγοροῦσιν. ⁵ ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἔτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θανατῶσαι τὸν Πιλάτον.

² Ἦρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες· τοῦτον εὗραμεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ κωλύοντα φόρους Καίσαρι διδόναι, καὶ λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. ³ ὁ δὲ Πιλάτος ἠρώτησεν αὐτόν λέγων· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη· σὺ λέγεις.

⁴ ὁ δὲ Πιλάτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους· οὐδὲν εὗρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. ⁵ οἱ δὲ ἐπίσχυον λέγοντες ὅτι ἀνασείει τὸν λαόν, διδάσκων κατ' ὅλην τῇς Ἰουδαίας, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε.

Joh 19 6

245. Jesus vor Herodes. Luk 23 6-16

245. Christ before Herod.

⁶ Πιλάτος δὲ ἀκούσας ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστιν, ⁷ καὶ ἐπιγινούς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν αὐτόν πρὸς Ἡρώδη, ὄντα καὶ αὐτόν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. ⁸ ὁ δὲ Ἡρῶδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ ἐξ ἱκανῶν χρόνων θέλων ἰδεῖν αὐτόν διὰ τὸ ἀκοῦειν περὶ αὐτοῦ, καὶ ἠλπίζεν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. ⁹ ἐπηρώτα δὲ αὐτόν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν

Matth 27, 14 πρὸς οὐδὲ ἐν] ἐν D ullum it sa > sy⁸

Luk 23, 2 ἔθνος ἡμῶν + καὶ καταλύοντα τὸν νόμον ἡμῶν καὶ τοὺς προφῆτας it Marcion | διδόναι + καὶ ἀποστρέφοντα τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα Marcion vgl. v. 5 5 ὧδε + et filios nostros et uxores avertit a nobis, non enim baptizatur sicut nos (+ nec se munda e) it (ce)

1. 12	9. 3	ἀπεκρίνατο αὐτῷ. ¹⁰ εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. ¹¹ ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν ἐσθῆτα λαμπράν ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. ¹² ἐγένοντο δὲ φίλοι ὁ τε Ἡρώδης καὶ ὁ Πιλάτος ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων· προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔξθρᾳ ὄντες πρὸς αὐτούς. ¹³ Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἄρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν ¹⁴ εἶπεν πρὸς αὐτούς· προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαόν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐθὲν εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. ¹⁵ ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης· ἀνέπεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς· καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ· ¹⁶ παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.
-------	------	--

246. Die Verurteilung. [Joh 18 38-40 19 4-16]

246. The Sentence of Death.

Matth 27 15-20	Mark 15 6-15	Luk 23 17-25
¹⁵ Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον ὃν ᾗθελον. ¹⁶ εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον λεγόμενον Βαραββᾶν. ¹⁷ συνηγμένων οὖν αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν, Βαραββᾶν ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; ¹⁸ ᾗδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. ¹⁹ καὶ θημένον δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα· μηδὲν σοὶ καὶ τῷ	⁶ Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον ὃν παρητοῦντο. ⁷ ᾗν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν στασιαστικῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. ⁸ καὶ ἀναβὰς ὁ ὄχλος ᾗρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς ἐποίει αὐτοῖς. ⁹ ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων· θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ¹⁰ ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτόν οἱ ἄρχιερεῖς.	[¹⁷] s. v. 19

Matth 27, 16 Βαραββᾶν S A B D W φ ϩ it vg sy^{pe} sa bo Ἰησοῦν Βαραββᾶν Θ λ sy^s 17 Βαραββᾶν] Ἰησοῦν (+ τὸν λ) Βαραββᾶν Θ λ sy^s Mark 15, 6 ὃν παρητοῦντο S A B ὃν ᾗτοῦντο W λ ὃνπερ ᾗτοῦντο C ϩ ὃνπερ ἂν ᾗτοῦντο Θ ὃν ἂν ᾗτοῦντο D φ quemcumque petissent it vg 8 ἀναβὰς S B D it vg sa bo ἀναβοήσας A C W Θ λ φ ϩ sy^s pe Luk 23, 10-12 > sy^s 12 lautet in D: ὄντες ἐν ἀηδίᾳ ὁ Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐγένοντο φίλοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ 15 ἀνέπεμψεν γὰρ αὐτόν πρὸς ἡμᾶς (ὑμᾶς φ) S B Θ φ sa bo ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς (αὐτόν sy^{cs} pe) πρὸς αὐτόν A D W λ ϩ it vg sy^{cs} pe 17 fehlt A B sa bo lautet: ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἓνα S W λ φ ϩ it vg sy^{pe} ἀνάγκην δὲ εἶχεν κατὰ ἑορτὴν ἀπολύειν αὐτοῖς ἓνα (nach v. 19 D) D Θ	
--	--

Zu Mt 27 16: **Hebr. Evang.:** Barrabas ... in evangelio, quod scribitur iuxta Hebraeos, Filius magistri eorum interpretatur, qui propter seditionem et homicidium fuerat condemnatus. Hieronymus in Mt 27 16 (VII¹ 229 A Vallarsi).

δικαίῳ ἐκεῖνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. ²⁰ οἱ δὲ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν.

²¹ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς· τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπαν· τὸν Βαραββᾶν. ²² λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν;

λέγουσιν πάντες· σταυρωθήτω. Joh 19 6 7 15 ²³ οἱ δὲ ἔφη· τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν;

οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες· σταυρωθήτω.

²⁴ ἰδὼν δὲ ὁ Πιλᾶτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας κατέναντι τοῦ ὄχλου λέγων· ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου· ὑμεῖς ὁψεσθε. ²⁵ καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

²⁶ τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν,

τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. Joh 19 18

Mt 27 24: vgl. Dtn 21 6-8.

Mark 15, 12 τί οὖν ποιήσω ὃν (> B) λέγετε S B C bo τί οὖν ποιήσω W λ φ sa τί οὖν θέλετε ποιήσω A D Θ it vg sy^s τί οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε R sy^p

Luk 23, 19 + v. 17 D, + καὶ ὁ Πιλᾶτος εἰώθει ἀπολύειν αὐτοῖς ἓνα (ἓνα δέσμιον sy^s) κατὰ ἑορτὴν sy^{cs} vgl. v. 17

Zu Mt 27 26 b-31 = Mc 15 15 b-20, vgl. Lc 23 25 b: **Ev. Petri** II 5 b. Καὶ παρέδωκεν αὐτόν τῷ λαῷ πρὸ μιᾶς τῶν ἀζύμων, τῆς ἑορτῆς αὐτῶν. III⁶ οἱ δὲ λαβόντες τὸν κύριον ὠθοῦν αὐτὸν τρέχοντες καὶ ἔλεγον·

δὲ ἄρχιερεῖς

ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον ἵνα μάλ-
λον τὸν Βαραββᾶν
ἀπολύσῃ αὐτοῖς.

¹² ὁ δὲ Πιλᾶτος πάλιν ἀπο-
κριθεὶς ἔλεγεν αὐτοῖς·

τί οὖν ποιήσω
ὃν λέγετε τὸν βασιλέα τῶν Ἰου-
δαίων; ¹³ οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν·
σταύρωσον αὐτόν.

¹⁴ ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς· τί γὰρ
ἐποίησεν κακόν;

οἱ δὲ περισσῶς ἔκραξαν·
σταύρωσον αὐτόν.

¹⁵ ὁ δὲ Πιλᾶτος βουλόμενος τῷ
ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι ἀπέλυσεν
αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν,

καὶ παρέ-
δωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώ-
σας ἵνα σταυρωθῇ.

¹¹ οἱ

¹⁸ Ἀνέκραγον δὲ παμπληθεὶ λέ-
γοντες· αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ
ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν· ¹⁹ ὅστις ἦν
διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ
πόλει καὶ φόνον βληθεὶς ἐν τῇ
φυλακῇ. ²⁰ πάλιν δὲ ὁ Πιλᾶτος
προσεφώνησεν αὐτοῖς, θέλων ἀπο-
λύσαι τὸν Ἰησοῦν.

²¹ οἱ δὲ ἐπεφώνουν λέγοντες·
σταύρου σταύρου αὐτόν. ²² ὁ δὲ
τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς· τί γὰρ
κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴ-
τιον θανάτου εὑρον ἐν αὐτῷ· παι-
δεύσας οὖν αὐτόν ἀπολύσω. ²³ οἱ
δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις αἰ-
τούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ
κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν.

²⁴ καὶ Πιλᾶτος ἐπέκρινεν γενέσθαι
τὸ αἶτημα αὐτῶν· ²⁵ ἀπέλυσεν δὲ
τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλη-
μένον εἰς φυλακὴν, ὃν ἤτοῦντο, τὸν
δὲ Ἰησοῦν παρέδω-
κεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

247. Verspottung des Judenkönigs. Joh 19 1-3

247. The Mocking by the Soldiers.

Matth 27 27-31

²⁷ Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. ²⁸ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν χλαμύδα κοκκίνην περιέθηκαν αὐτῷ, ²⁹ καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιξαν αὐτῷ λέγοντες· χαῖρε, βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων, ³⁰ καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

³¹ καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρώσαι.

Mark 15 16-20

¹⁶ Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὃ ἐστὶν πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν. ¹⁷ καὶ ἐνδιδύσκουσιν αὐτὸν πορφύραν καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον·

¹⁸ καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν· χαῖρε, βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων· ¹⁹ καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ καὶ ἐνέπτυνον αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. ²⁰ καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

S. V. 26

248. Der Todesgang.

248. The Road to Calvary.

Matth 27 32

³² Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον, ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.

Mark 15 21

²¹ Καὶ ἀγγαρεύουσιν παράγοντά τινα Σίμωνα Κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.

Luk 23 26-32

²⁶ Καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνα τινὰ Κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὅπισθεν τοῦ Ἰησοῦ. ²⁷ ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν αἱ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. ²⁸ στραφεῖς δὲ πρὸς αὐτάς Ἰησοὺς

Matth 27, 28 ἐκδύσαντες S (?) A W Θ λ φ ϩ vg sy p⁶ sa bo ἐνδύσαντες B D it ἐνέδυσαν sy⁸ | αὐτόν + ἱμάτιον πορφυροῦν καὶ D it | χλαμύδα κοκκίνην περιέθηκαν αὐτῷ] ἱμάτια κόκκινα καὶ πορφυρὰ sy⁸ 32 Κυρηναῖον + εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ D ἐρχόμενον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ it vg var

«σύρωμεν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐσχηκότας». ⁷ καὶ πορφύραν αὐτὸν περιέβαλον καὶ ἐκάθισαν αὐτόν ἐπὶ καθέδραν κρίσεως λέγοντες· «δικαίως κρίνε, βασιλεῦ τοῦ Ἰσραὴλ». ⁸ καὶ τὶς αὐτῶν ἐνεγκὼν στέφανον ἀκάνθινον ἔθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ κυρίου. ⁹ καὶ ἕτεροι ἐστῶτες ἐνέπτυνον αὐτοῦ ταῖς ὀψεσι, καὶ ἄλλοι τὰς σιαγόνas αὐτοῦ ἐράπισαν, ἕτεροι καλάμῳ ἔνυσσον αὐτόν καὶ τινες αὐτόν ἐμάστιζον λέγοντες· «ταύτη τῇ τιμῇ τιμῶμεν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ».

s. v. 35

s. v. 27

εἶπεν· θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, μὴ
κλαίετε ἐπ' ἐμέ· πλήν ἐφ' ἑαυτάς
κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν,
²⁹ ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς
ἐροῦσιν· μακάριαι αἱ στεῖραι, καὶ
αἱ κοιλίαι αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ
μαστοὶ οἱ οὐκ ἔθρεψαν. ³⁰ τότε
ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν· πέ-
σατε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ τοῖς βοynoῖς·
καλύψατε ἡμᾶς. ³¹ ὅτι εἰ ἐν ὑγρῷ
ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ
τί γένηται; ³² ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι
κακοῦργοι δύο σὺν αὐτῷ ἀναίρε-
θῆναι.

† 249. Die Kreuzigung.

† 249. The Crucifixion.

Matth 27 33-44

³³ Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὃ ἐστὶν κρανίον τόπος λεγόμενος, ³⁴ ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησεν πιεῖν.

³⁵ σταυρώσαντες δὲ αὐτόν

s. v. 38

Mark 15 22-32

²² Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Γολγοθᾶν τόπον, ὃ ἐστὶν μεθρημηνεῦμενος κρανίου τόπος. ²³ καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ἔσμυρνισμένον οἶνον· ὃς δὲ οὐκ ἔλαβεν.

²⁴ καὶ σταυροῦσιν αὐτόν,

s. v. 27

Luk 23 33-43

³³ Καὶ ὅτε ἦλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον,

Joh 19 17

ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. ³⁴ [ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν· πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ

Mt 27 34 (= Mc 15 23) = Lc 23 36: vgl. Ps 68 22.

Lc 23 30: Hos 10 8.

Matth 27, 33 λεγόμενον > S
vg sy^s sa bo ὄξος A W φ ϩ sy^{pe}

34 πιεῖν A B W Θ λ φ ϩ

πιεῖν S D

οἶνον S B D Θ λ it

Mark 15, 22 φέρουσιν] ἄγουσι D φ it vg | μεθρημηνεῦμενος A B μεθρημηνεῦμενον S C D Θ λ φ ϩ
23 αὐτῷ S B C sy^s bo αὐτῷ πιεῖν A (πιεῖν D) D Θ λ φ ϩ it vg sy^{pe} sa | ὃς δε S B ὁ δὲ A C Θ φ ϩ sy^{pe} sa bo καὶ D it vg sy^s καὶ γευσάμενος λ 24 σταυροῦσιν αὐτόν, καὶ B sa bo σταυρώσαντες αὐτόν S A C D Θ λ φ ϩ

Luk 23, 33 ἦλθον S B C Θ it vg sy^{cs} pe sa bo ἦλθαν D ἀπῆλθον A W λ φ ϩ | καλούμενον] λεγόμενον (vgl. Mt) C | κακούργους + ὁμοῦ D vgl. ληστὰς δύο it (cod. b²) sa | ἀριστερῶν] εὐωνύμων (vgl. Mt Mc) C φ 34 ὁ δὲ — ποιοῦσιν S A C λ φ ϩ it vg sy^c pe Iren Orig > B D W Θ sy^s sa bo | Ἰησοῦς + ἀπεκρίνατο καὶ sy^c | ἔλεγεν· πάτερ] εἶπεν A |

Joh 19 23 24 διμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βάλλοντες κλῆρον, ³⁶ καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ.

³⁷ καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην· οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

³⁸ τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἰς ἐκ δεξιῶν καὶ εἰς ἐξ εὐωνύμων. **Joh 19 18**

³⁹ οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν *κινεῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν* ⁴⁰ καὶ λέγοντες· ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, καὶ κατάρβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ⁴¹ ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων ἔλεγον·

καὶ διμερίζονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ τίς τί ἄρη.

²⁵ ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἑσταύρωσαν αὐτόν. ²⁶ καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη· **Joh 19 19** ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

²⁷ καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο ληστές, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. [²⁸]

²⁹ καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν *κινεῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες*· οὐὰ ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ οἰκοδομῶν ἐν τρισὶν ἡμέραις, ³⁰ σῶσον σεαυτὸν

καταβάς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ³¹ ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον·

γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν.] διμερίζομενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλον κλήρους. ³⁵ καὶ εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν.

s. v. 38

s. v. 32 33

s. v. 37

ἐξεμνηστήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες λέγοντες·

Mt 27 35 = Mc 15 24 = Lc 23 34 b; Ps 21 19.

Mt 27 39 = Mc 15 29 = Lc 23 35; Ps 21 8.

Matth 27, 35 κλῆρον S A B D W sy^s pe sa bo κλῆρον, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ (ὑπὸ λ ϩ) τοῦ προφήτου· διμερίσαντο (διμερίσαντο λ φ ϩ) τὰ ἱμάτια μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον (= Ps 21 19: Joh 19 24) Θ λ φ ϩ it vg Euseb ³⁷ lautet sy^s: καὶ καθήμενοι ἔγραψαν τὴν αἰτίαν, ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων ³⁸ δεξιῶν + *nomine Zoatham* it (cod. e) | ἐπωνύμων + *nomine Camma* it (cod. e) ⁴⁰ λέγοντες + οὐὰ (vgl. Mc) D Θ it vg | εἰ τοῦ Θεοῦ | Θεοῦ εἰ B | καὶ κατάρβηθι S A D it sy^s pe κατάρβηθι B W Θ λ φ ϩ vg sa bo ⁴¹ ὁμοίως καὶ B Θ λ φ it vg sy^s pe ὁμοίως δὲ καὶ D ϩ ὁμοίως δὲ sa ὁμοίως S A W bo | τ. γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων (~ S). S A B Θ λ φ vg sa bo τ. γραμματέων καὶ Φαρισαίων D W it sy^s τ. γραμματέων καὶ πρεσβ. κ. Φαρ. ϩ sy^{pe}

Mark 15, 24 τίς τί ἄρη > D it sy^s ²⁵ τρίτη] ἔκτη Θ | ἑσταύρωσαν] ἐφύλασσαν D it ἐστ. αὐτὸν καὶ ἐφ. sa ²⁶ καὶ ἦν ἡ] ἦν δὲ D sa | οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς D ²⁷ δεξιῶν + *nomine Zoathan* it (cod. e) | εὐωνύμων + *nomine Chammatha* it (cod. e) ²⁸ fehlt S A B C D sy^s sa bo lautet: καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή, ἡ λέγουσα· καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη (Jes 53 12 = Lc 22 37) Θ λ φ ϩ it vg sy^{pe} ²⁹ παραπορευόμενοι] παράγοντες D > sy^s | ἐν S B C λ φ ϩ > A D Θ ³⁰ καταβάς S B D Θ vg sa bo καὶ κατάρβηθι A C φ ϩ it sy^s pe καὶ κατάρβηθι λ ³¹ ὁμοίως S A B C Θ λ φ vg sy^s pe bo ὁμοίως δὲ ϩ sa > D it

Luk 23, 34 διμερίζοντο ... βαλόντες D | κλήρους A Θ λ it vg sy^{cs} κλῆρον S B C D W φ ϩ sy^{pe} sa bo ³⁵ καὶ¹] ἐν οἷς W | θεωρῶν] ὁρῶν D | ἐμνηστήριζον D | δὲ καὶ A B C W Θ ϩ bo δὲ S δὲ αὐτὸν καὶ D φ sa δὲ αὐτὸν λ καὶ ἐξεμ. αὐτὸν it vg sy^{cs} pe | οἱ ἄρχοντες S B C it sy^{pe} sa bo οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς A W Θ λ φ ϩ vg sy^{cs} > D |

Zu Mt 27 33-44 par.: **Ev. Petri** IV 10-14: ¹⁰ Καὶ ἤνεγκον δύο κακούργους καὶ ἑσταύρωσαν ἀνὰ μέσον αὐτῶν τὸν κύριον, αὐτὸς δὲ ἐσιώπα ὡς μηδὲνα πόνον ἔχων. ¹¹ καὶ ὅτε ὥρθωσαν τὸν σταυρὸν ἐπέγραψαν ὅτι «οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ». ¹² καὶ θεαίκοτες τὰ ἐνδύματα ἐμπροσθεν αὐτοῦ διμερίσαντο καὶ λαχμὸν ἔβαλον ἐπ' αὐτοῖς. ¹³ εἰς δὲ τίς τῶν κακούργων ἐκείνων ὠνείδισεν αὐτοὺς λέγων· «ἡμεῖς διὰ τὰ κακὰ ἃ ἐποιήσαμεν οὕτω πεπόνθαμεν· οὗτος δὲ σωτὴρ γενόμενος τῶν ἀνθρώπων τί ἡδίκησεν ὑμᾶς; ¹⁴ καὶ ἀγανακτήσαντες ἐπ' αὐτῷ ἐκέλευσαν, ἵνα μὴ σκελοκοπηθῇ, ὅπως βασανιζόμενος ἀποθάνῃ.

⁴² ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύ-
ναται σῶσαι· βασιλεὺς Ἰσ-
ραὴλ ἐστίν, καταβάτω νῦν ἀπὸ
τοῦ σταυροῦ καὶ πι-
στεύσωμεν ἐπ' αὐτόν. ⁴³ πέποιθεν
ἐπὶ τὸν θεόν, ῥυσάσθω νῦν, εἰ θέλει
αὐτόν· εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός.

s. v. 48

s. v. 40

s. v. 37

ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύ-
ναται σῶσαι· ³² ὁ χριστὸς ὁ βασι-
λεὺς Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ
τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πι-
στεύσωμεν.

s. v. 36

s. v. 30

s. v. 26

ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν,
εἰ οὐτός ἐστιν ὁ
χριστὸς τοῦ θεοῦ ὁ ἐκλεκτός.

³⁶ ἐνέπαιξαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρα-
τιῶται προσερχόμενοι, ὅξος προσ-
φέροντες αὐτῷ ³⁷ καὶ λέγοντες·
εἰ σύ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων,
σῶσον σεαυτόν. ³⁸ ἦν δὲ καὶ ἐπι-
γραφή ἐπ' αὐτῷ· ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων οὗτος.

³⁹ εἰς δὲ τῶν κρεμασθέντων κα-
κούργων ἐβλασφήμει αὐτόν· οὐχὶ
σύ εἶ ὁ χριστός; σῶσον σεαυτόν
καὶ ἡμᾶς. ⁴⁰ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος
ἐπιτιμῶν αὐτῷ ἔφη· οὐδὲ φοβῆ
σύ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρι-
ματι εἶ; ⁴¹ καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως,
ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμ-
βάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον
ἔπραξεν. ⁴² καὶ ἔλεγεν· Ἰησοῦ,
μνήσθητί μου ὅταν ἔλθῃς εἰς τὴν
βασιλείαν σου. ⁴³ καὶ εἶπεν αὐτῷ·
ἂμην σοι λέγω, σήμερον μετ' ἐμοῦ
ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.

⁴⁴ τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λησται οἱ
συσταυρωθέντες σὺν αὐτῷ ὠνείδι-
ζον αὐτόν.

καὶ οἱ
συνεσταυρωμένοι σὺν αὐτῷ ὠνείδι-
ζον αὐτόν.

Mt 27 43: Ps 21 9.

Matth 27, 42 βασιλεὺς S B D sa | εἰ βασιλεὺς A W Θ λ φ ϩ it vg sy^s pe bo | πιστεύσωμεν ἐπ'
αὐτόν B sy^s pe πιστεύσωμεν αὐτῷ D λ ϩ πιστεύσωμεν αὐτῷ A it vg πιστεύσωμεν ἐπ' αὐτόν S
πιστεύσωμεν ἐπ' αὐτῷ W φ πιστεύσωμεν αὐτῷ Θ ⁴³ πέποιθεν] εἰ πέποιθεν D Θ λ it sa bo

Mark 15, 32 πιστεύσωμεν S A B C ϩ vg sy^s bo πιστεύσωμεν αὐτῷ D Θ λ φ it sy^s pe sa | σὺν
αὐτῷ S B Θ αὐτῷ A C λ φ ϩ > D

Luk 23, 35 ἄλλους — ἐκλεκτός] ἄλλους ἔσωσας σεαυτὸν σῶσον, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰ χριστὸς εἶ ὁ
ἐκλεκτός D | χριστὸς + ὁ υἱὸς φ sa bo ³⁶ ἐνέπαιξαν S B ἐνέπαιζον A C D W Θ λ φ ϩ ³⁷ εἰ
σύ εἶ S B C W φ ϩ vg sy^s pe sa bo σύ εἶ A Θ λ it χαίρε D χαίρε· εἰ σύ εἶ sy^{cs} | σῶσον σεαυτόν]
περιτεθέντες αὐτῷ (αὐτῷ: τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ sy^{cs}) καὶ (> sy^c) ἀκάνθινον στέφανον D sy^{cs} ³⁸ ἐπι-
γραφή ἐπ' αὐτῷ B sy^{cs} sa bo ἡ ἐπιγραφή ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένη C (+ ἡ D) ἐπιγραφή ἐπιγεγραμμένη
(γεγραμμένη W Θ λ ϩ it vg) ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ (> D Θ it) ῥωμαϊκοῖς καὶ (> D) ἑβραϊκοῖς
A D W Θ λ ϩ it vg sy^s pe ἐπιγραφή ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς ῥωμαϊκοῖς ἑβραϊκοῖς S ἐπιγραφή
ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένη γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ρ. καὶ ἑβ. φ | ὁ βασιλεὺς — οὗτος (+ ἐστίν D) S B D
ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων C (vgl. Mc) οὗτός ἐστιν (+ Ἰησοῦς λ) ὁ βασιλεὺς τ. ἰ. A W Θ λ φ ϩ it vg
sy^{cs} pe sa bo ³⁹ lautet: εἰς δὲ τῶν κακούργων ἐβλασφήμει αὐτόν D | αὐτόν B αὐτόν λέγων·
S A C W Θ λ φ ϩ it vg sy^{cs} pe sa bo | οὐχὶ S B C it sy^{cs} sa bo εἰ A W Θ λ φ ϩ vg sy^s pe ⁴⁰ εἰ]
ἔσμεν C W sy^{cs} sa bo εἰ καὶ ἡμεῖς ἔσμεν D ⁴¹ ἄτοπον] πονηρὸν D it vg ⁴² lautet: καὶ στραφεὶς
πρὸς τὸν κύριον εἶπεν αὐτῷ· μνήσθητί μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐλευσεώς σου D | εἰς τὴν βασιλείαν B
ἐν τῇ βασιλείᾳ S A C W Θ λ φ ϩ sa bo ⁴³ lautet: ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ τῷ ἐπιπλήσσαντι
(ἐπλησονται D)· Ἀράσει, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ D > Marcion

† 250. Der Tod Jesu.

† 250. The Death on the Cross.

Matth 27 45-56

45 Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς ὥρας
σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν
γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.

s. v. 51 a

46 περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνε-
βόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ
λέγων· ἡλί ἡλί λεμὰ σαβαχθάνι;
τοῦτ' ἔστιν· θεέ
μου θεέ μου, ἵνατί με ἐγκατέλι-
πες; 47 τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων
ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἥλιον φω-
νεῖ οὗτος. 48 καὶ εὐθέως δραμὼν
εἰς ἕξ αὐτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον
πλήσας τε ὄξους καὶ περιθίεις κα-
λάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν. 49 οἱ δὲ λοι-
ποὶ εἶπαν· ἄφες ἴδωμεν εἰ ἔρχεται
Ἥλιος σώσωμεν αὐτόν.

Mark 15 33-41

33 Καὶ γενομένης ὥρας ἑκτῆς
σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν
γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.

s. v. 38

34 καὶ τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ
ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ·
ἐλωὶ ἐλωὶ λαμὰ σαβαχθάνι;
ὃ ἔστιν μεθερμηνευόμενον· ὁ θεός
μου ὁ θεός μου, εἰς τί ἐγκατέλιπές
με; 35 καὶ τινες τῶν παρεστηκότων
ἀκούσαντες ἔλεγον· ἴδε Ἥλιον φω-
νεῖ. 36 δραμὼν
δέ τις [Joh 19 29] γεμίσας σπόγγον
ὄξους περιθίεις κα-
λάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν
λέγων· ἄφετε ἴδωμεν εἰ ἔρχεται
Ἥλιος σώσωμεν αὐτόν.

Luk 23 44-49

44 Καὶ ἦν ἡδη ὥσει ὥρα ἑκτῇ
καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν
γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης 45 τοῦ ἡλίου
ἐκλιπόντος· ἐσχίσθη δὲ τὸ κατα-
πέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.

s. v. 36

Mt 27 46 = Mc 15 34: Ps 21 2.

Mt 27 48 = Mc 15 36: Ps 68 22.

Matth 27, 45 ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν > S
ηλι ηλι A W φ it vg ηλει ηλει D Θ λ
λιμα A φ λαμα D Θ λ it vg μα W |
B sa bo ζαφθανει D it sabacthani vg
ὅτι A B C W λ φ it > S D Θ it vg
| σώσωμεν A B C φ it vg σώσωμεν W
it vg sy^{s pe} sa bo αὐτόν + ἄλλος δὲ λαβὼν λόγχην ἔνυξεν αὐτοῦ τὴν πλευρὰν καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ
καὶ αἷμα (= Joh 19 34) S B C

Mark 15, 34 ἐβόησεν] ἐφώνησεν D | ὁ Ἰησοῦς > D Θ sy^s | ἐλωὶ ἐλωὶ S A B C λ φ it vg sa bo
ηλει ηλει D Θ heli heli it | λαμα B D Θ λ it vg λεμα S C it bo ἡλημα sa λιμα A φ | σαβα-
χθάνι Θ φ it bo σαβαχθανει C λ σαβακθανει A σαβακτανει S sa ζαφθανει D ζαβαφθανει B
sabacthani it vg | μου¹ S B C D it vg sy^{s pe} bo > A Θ λ φ sa | ὁ θεός μου > B | ἐγκατέλιπες]
ὠνειδίσας D 35 τῶν + ἐκεῖ A sa | παρεστηκότων C λ φ it vg παρεστῶτων S D Θ ἐστη-
κότων A B sy^{s pe} 36 τις B τις καὶ S εἰς καὶ A C D Θ λ it vg sy^{s pe} εἰς it > φ |
γεμίσας] πλήσας D Θ | ἄφετε A B C it vg sy^{s pe} ἄφες S D Θ λ φ it

Luk 23, 44 ἡδη B C bo Orig > S A D W Θ λ φ it vg sy^{cs pe} sa 45 τοῦ ἡλίου ἐκλιπόντος
(ἐκλείποντος B C) S B C sa bo Orig καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἡλιος A W Θ λ φ it vg sy^{cs pe} ἐσκοτίσθη
δὲ ὁ ἡλιος D it | ἐσχίσθη — μέσον > D vgl. v. 46

Zu Mt 27 45-51 par.: Ev. Petri V 15-20. 15 Ἦν δὲ μεσημβρία καὶ σκότος κατέσχε πᾶσαν τὴν Ἰου-
δαίαν καὶ ἑθρομβοῦντο καὶ ἡγωνίων μήποτε ὁ ἡλιος ἔδω, ἐπειδὴ ἔτι ἐξη· γέγραπται (γὰρ) αὐτοῖς, ἡλιον
μὴ δύναϊ ἐπὶ πεφονευμένῳ. 16 καὶ τινὲς αὐτῶν εἶπεν· »ποτίσαστε αὐτόν χολὴν μετὰ ὄξους·« καὶ κεράσαντες ἐπό-
τισαν. 17 καὶ ἐπλήρωσαν πάντα καὶ ἐτελείωσαν κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα. 18 περιήρχοντο
δὲ πολλοὶ μετὰ λύχνων (καὶ) νομίζοντες ὅτι νύξ ἐστιν (ἀν)επαύσαντο. 19 καὶ ὁ κύριος ἀνεβόησε λέγων·
»ἡ δύναμίς μου, ἡ δύναμίς (μου), κατέλειψάς με«. καὶ εἰπὼν ἀνελήφθη. 20 καὶ αὐτοσώρας διεράγη τὸ κατα-
πέτασμα τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς δύο.

⁵⁰ ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα.

Joh 19 36

⁵¹ καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη ἀπ' ἄνωθεν ἕως κάτω εἰς δύο, καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, ⁵² καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεψύχθησαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν. ⁵³ καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. ⁵⁴ ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν ἰδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γινόμενα ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες· ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος.

Joh 19 25

⁵⁵ ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαί

³⁷ ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφείς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.

Joh 19 31-37

³⁸ καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπ' ἄνωθεν ἕως κάτω.

³⁹ ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστῆ-
κὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ ὅτι οὕτως
ἐξέπνευσεν, εἶπεν·
ἀληθῶς οὗτος ὁ ἄνθρωπος υἱὸς
Θεοῦ ἦν.

⁴⁰ ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μα-

⁴⁰ καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· πᾶτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεται τὸ πνεῦμά μου. τοῦτο δὲ εἰπὼν ἐξέπνευσεν.

8. v. 45

⁴⁷ ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατοντάρχης τὸ γενόμενον ἐδόξαζεν τὸν Θεὸν λέγων· ὅντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. ⁴⁸ καὶ πάντες οἱ συμπαράγονόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωρήσαντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες τὰ στήθη ὑπέστρεφον. ⁴⁹ εἰστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνω-

Lc 23 46: Ps 30 6.

Matth 27, 51 ἀπ' ἄνωθεν ἕως κάτω εἰς δύο BC sa bo εἰς δύο (+ μέρη D it vg) ἀπ' (> S Θ) ἄνωθεν ἕως κάτω S A D W Θ λ φ ϩ it vg sy^{pe} ἀπ' ἄνωθεν sy^s **52** καὶ τὰ σημεῖα ἀνεψύχθησαν > S **53** εἰσῆλθον] ἦλθον D it vg > S | καὶ^z > S

Mark 15, 39 ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ] αὐτῷ W λ sy^{s pe} ἐκεῖ D Θ it | ὅτι οὕτως S B sa ὅτι οὕτως κράξας A C λ φ it vg sy^{pe} οὕτως αὐτὸν κράξαντα καὶ D ὅτι κράξας W Θ sy^s ὅτι bo

Luk 23, 46 ἐξέπνευσεν + καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη (v. 45) D **47** ἰδὼν — γενόμενον] καὶ ὁ ἑκατόνταρχος φωνήσας D **48** θεωρήσαντες τὰ γενόμενα > A | ὑπέστρεφον (> sy^{cs}) + λέγοντες· οὐαὶ ἡμῖν, τί γέγονεν, οὐαὶ ἡμῖν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν sy^{cs}, dicentes: vae nobis, quae facta sunt hodie propter peccata nostra, adpropinquavit enim desolatio Hierusalem vg (cod. g) vgl. Ev. Petri doct. Addai Aphraates Ephraim

Zu Mt 27 51 = Mc 15 38 = Lc 23 45: **Hebr. Evang.:** In evangelio autem quod hebraicis literis scriptum est, legimus, non velum templi scissum, sed *superliminare templi mirae (infinitae) magnitudinis corruisse (fractum esse atque divisum)*. Hieronymus ep. 120 s, 2 (CSCL 55 S. 490, 1); Comm. in Matth c. 27 51 (VII¹ 236 E—237 A Vallarsi).

Zu Lc 23 48: **Ev. Petri** VII 25: Τότε οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς, γνόντες ὅσον κακὸν ἑαυτοῖς ἐποίησαν ἤρξαντο κόπτεσθαι καὶ λέγειν· »οὐαὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν· ἡγγίσειεν ἡ κρίσις καὶ τὸ τέλος Ἱερουσαλήμ.«

Zu Lc 23 48: **Hebr. Evang.:** Sicut enim in evangelio Nazaraeorum habetur; ad hanc vocem domini multa milia Judaeorum astantium circa crucem crediderunt. Haimo von Auxerre in Is 53 2 (Migne PL 116, 994 A).

ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας διακονοῦσαι αὐτῷ.⁵⁶ ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσήφ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.

κρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσήφτος μήτηρ καὶ Σαλώμη,⁴¹ αἱ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

στοὶ αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθοῦσαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.

Zu Matth 55 = Mark 41 vgl. Luk 8 3 (S. 66)

† 251. Das Begräbnis Jesu. Joh 19 38–42

† 251. The Burial of Christ.

Matth 27 57–61

Mark 15 42–47

Luk 23 50–58

⁵⁷ Ὁψίας δὲ γενομένης ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τὸν ὄνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθητεύθη τῷ Ἰησοῦ.
⁵⁸ οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδο-

⁴² Καὶ ἥδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ, ὃ ἐστὶν προσάββατον, ⁴³ ἐλθὼν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτῆς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, τολμήσας εἰσελθεῖν πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. ⁴⁴ ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἥδη τέθνηκεν, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανεν.⁴⁵ καὶ γινούς ἀπὸ

⁵⁰ Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ βουλευτῆς ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, ⁵¹ — οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν, — ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ,
⁵² οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ,

Mt 27 57–60 = Mc 15 43–46 = Lc 23 50–54: vgl. Dtn 21 22 23 Ex 34 25. Lc 23 49: Ps 37 12.

Matth 27, 55 ἐκεῖ] κάκει S καὶ (vgl. Mc) D | θεωροῦσαι > vg ⁵⁶ Μαρία¹.²] Μαριάμ C Θ (nur Μαρία¹: λ nur M.² sa) λ | Ἰωσήφ S D W Θ it vg sy^s sa bo Ἰωσή A B C λ φ ϩ̅ sy^{pe}
⁵⁷ ἐμαθητεύθη S C D Θ λ ἐμαθήτευσεν A B W φ ϩ̅
Mark 15, 40 ἐν αἷς S B ἐν αἷς ἦν A C D W Θ λ φ ϩ̅ it vg | Μαρία¹ S A D φ ϩ̅ sa bo Μαριάμ B C W Θ λ | Μαρία² S A B D W φ ϩ̅ sa bo Μαριάμ Θ λ | Ἰωσήφτος B D Θ φ bo Ἰωσήπος λ Ἰωσή S A C W ϩ̅ sy^{pe} sa Joseph it vg sy^s ⁴¹ αἱ S B it sy^s sy^{pe} sa bo καὶ A C W vg αἱ καὶ D Θ λ φ ϩ̅ ⁴⁴ πάλαι S A C λ φ ϩ̅ sy^{pe} ἥδη B D W Θ it vg > sy^s
Luk 23, 49 αὐτῷ¹ A B αὐτοῦ S C D W Θ λ φ ϩ̅ it vg sa bo Ἰησοῦ sy^{cs} pe

Zu Mt 27 55 ff. u. par.: Tatian, Diatessaron in Dura Parchment 24: [Ζεβεδ]αίου καὶ Σαλώμη κ[α]ί αἱ γυναῖκες [τῶν συνακολουθησάντων αὐτῷ] ἀπὸ τῆς [Γαλιλαί]ας ὁρῶσαι τὸν σταυρωθέντα. ἦν δὲ [ἡ ἡμέρ]α παρασκευὴ· σάββατον ἐπέφω[σκεν]. ὁψίας δὲ γενομένης ἐπὶ τ[ῇ π]αρ[α]σκευῇ, ὃ ἐστὶν προσάββατον, προσ[ῆ]λθεν ἄνθρωπος βουλευτ[ῆ]ς ὑ[π]άρ[χ]ων ἀπὸ Ἐρινμαθαί[ας] π[ό]λεως τῆς [Ἰουδαί]ας ὀνομα[ζ]ομένης [Ἰωσήφ]ος αἰ[μα]θὸς δίκ[αι]ος ὡν μαθητῆς [τοῦ] Ἰησοῦ. κα[τα]κεκρυμ[μένος] δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν [Ἰουδαίων] καὶ αὐτὸς προσεδέχετο [τὴν] β[α]σιλείαν τοῦ Θεοῦ. οὗτος οὐκ [ἦν] συγκατατι[θέ]μενος τῇ β[ου]λῇ]. Kraeling, A greek fragment of Tatians Diatessaron from Dura. Studies and Documents III.

Zu Mt 27 57 ff. u. par.: Ev. Petri VI 21–24: Καὶ τότε ἀπέσπασαν τοὺς ἥλους ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ κυρίου καὶ ἔθηκαν αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἡ γῆ πᾶσα ἐσεισθη καὶ φόβος μέγας ἐγένετο. ²² τότε ἥλιος ἔλαμψε καὶ εὐρέθη ὥρα ἐνάτη· ²³ ἐχάρησαν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ δεδώκασιν τῷ Ἰωσήφ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἵνα αὐτὸ θάψῃ, ἐπειδὴ Θεασάμενος ἦν ὅσα ἀγαθὰ ἐποίησεν. ²⁴ λαβὼν δὲ τὸν κύριον ἔλουσε καὶ (ἐν)είλησε σινδόνι καὶ εἰσήγαγεν εἰς ἴδιον τάφον καλούμενον κήπον Ἰωσήφ.

θῆναι.

⁵⁹ καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρῇ, ⁶⁰ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπήλθεν.

⁶¹ ἦν δὲ ἐκεῖ Μαριάμ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.

τοῦ κεντυρίωνος ἐδωρήσατο τὸ πτῶμα τῷ Ἰωσήφ. ⁴⁶ καὶ ἀγοράσας σινδόνα καθελὼν αὐτὸν ἐνέλιπεν τῇ σινδόνι καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνήματι ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας, καὶ προσεκύλισεν λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου.

⁴⁷ ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰωσήτος ἐθεώρουν ποῦ τέθειται.

vgl. 16 1

⁵³ καὶ καθελὼν ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδεὶς οὐπω κείμενος.

⁵⁴ καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευῆς, καὶ σάββατον ἐπέφωσκεν.

⁵⁵ κατακολουθήσασαι δὲ αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι ἐκ τῆς Γαλιλαίας αὐτῷ, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ, ⁵⁶ ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα. καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν,

252. Die Grabeswächter. Matth 27 62-66

252. The Guard at the Tomb.

⁶² Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἧτις ἐστὶν μετὰ τὴν παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον ⁶³ λέγοντες· κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν· μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. ⁶⁴ κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ· ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ⁶⁵ ἔφη αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· ἔχετε κουστωδίας· ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε ὥς οἴδατε. ⁶⁶ οἱ δὲ πορευθέντες ἡσφάλισαν τὸν τάφον σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

Lc 23 56: vgl. Ex 12 16 20 9 10 Dtn 5 13 14.

Matth 27, 60 αὐτὸ > S Θ ⁶¹ Μαριάμ S B Θ λ Μαρία A D W φ ℔ sa bo ⁶⁵ κουστω-
δ[αν] φύλακας D it
Mark 15, 47 Μαρία¹ — 16 1 σαββάτου > S ⁴⁷ Ἰωσήτος B λ bo Ἰωσή ℔ sy^{pe} sa Ἰωσή
μήτηρ W Ἰωσήφ A C vg Ἰακώβου D it sy^a Ἰακώβου καὶ Ἰωσήτος (+ μήτηρ φ) Θ φ
Luk 23, 53 κείμενος + καὶ θέντος αὐτοῦ ἐπέθηκε τῷ μνημείῳ λίθον ὃν μόγις εἰκοσι ἐκύλιον D sa,
+ καὶ προσεκύλησεν λίθον μέγαν ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου φ bo

Zu Mt 27 62-66: **Ev. Petri VIII** 28-33: ²⁸ Συναχθέντες δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι καὶ πρεσβύτεροι πρὸς ἀλλήλους . . . ²⁹ ἦλθον πρὸς Πειλάτον δεόμενοι αὐτοῦ καὶ λέγοντες· ³⁰ «παράδος ἡμῖν στρατιώ-
τας, ἵνα φυλάξω(μεν) τὸ μνημα αὐτοῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας]. μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν
αὐτὸν καὶ ὑπολάβῃ ὁ λαός, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἀνέστη, καὶ ποιήσωσιν ἡμῖν κακά». ³¹ ὁ δὲ Πειλάτος παραδέδωκεν
αὐτοῖς Πειρώνιον τὸν κεντυρίωνα μετὰ στρατιωτῶν φυλάσσειν τὸν τάφον. καὶ σὺν αὐτοῖς ἦλθον πρεσβύτεροι
καὶ γραμματεῖς ἐπὶ τὸ μνημα. ³² καὶ κυλίσαντες λίθον μέγαν μετὰ τοῦ κεντυρίωνος καὶ τῶν στρατιωτῶν
ὁμοῦ πάντες οἱ ὄντες ἐκεῖ ἔθηκαν ἐπὶ τῇ θύρᾳ τοῦ μνημάτος, ³³ καὶ ἐπέχρισαν ἐπτὰ σφραγίδας καὶ σκηνὴν
ἐκεῖ πῆξαντες ἐφύλαξαν.

Zu Mt 27 65: **Hebr. Evang.:** Τὸ Ἰουδαϊκόν· καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς ἄνδρας ἐνόπλους, ἵνα καθέ-
ζωνται κατ' ἐναντίον τοῦ σπηλαίου καὶ τηρῶσιν αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός. 1424.

253. Das leere Grab. Joh 20 1-10

253. The Resurrection.

Matth 28 1-10

Mark 16 1-8

Luk 24 1-11 [12]

¹ Ὅψι δὲ σαββάτων, τῇ ἐπι-
φωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων,
ἦλθεν Μαριάμ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ
ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τά-
φον.

² καὶ ἰδοὺ σεισμός ἐγένετο μέγας·
ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβάς ἐξ
οὐρανοῦ καὶ προσελθὼν ἀπεκύλι-
σεν τὸν λίθον καὶ ἐκάθῃτο ἐπάνω
αὐτοῦ. ³ ἦν δὲ ἡ εἰδέα αὐτοῦ ὡς
ἀστραπή, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ
λευκόν ὡς χιὼν. ⁴ ἀπὸ δὲ τοῦ
φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τη-
ροῦντες καὶ ἐγενήθησαν ὡς νεκροί.

¹ Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββά-
του Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μα-
ρία ἡ Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ ἡ γό-
ρασαν ἄρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλεί-
ψωσιν αὐτόν. ² καὶ λίαν πρωτὶ τῇ
μιᾷ τῶν σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ
τὸ μνήμα, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.

¹ Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων
ὄρθρου βαθείως ἐπὶ τὸ μνήμα ἦλ-
θον φέρουσαι ἅ ἡτοίμασαν ἀρώ-
ματα.

³ καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· τίς ἀπο-
κυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας
τοῦ μνημείου; ⁴ καὶ ἀναβλέψασαι
θεωροῦσιν ὅτι ἀνακεκύλισται ὁ
λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. ⁵ καὶ

² εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυ-
λισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, ³ εἰσελ-

Matth 28, 1 Μαριάμ S C Θ Μαρία A B D W λ φ ϩ sa bo 2 λίθον S B D it vg sy^s sa Orig
λίθον ἀπὸ τῆς θύρας A C W φ ϩ sy^{pe} λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου Θ λ bo

Mark 16, 1 καὶ ¹ — Σαλώμῃ] καὶ πορευθεῖσαι D 2 ἀνατείλαντος] ἀνατέλλοντος D it
4 lautet: ἦν γὰρ μέγας σφόδρα καὶ ἔρχονται καὶ εὐρίσκουσιν (θεωροῦσιν sy^s) ἀποκεκυλισμένον τὸν λίθον
D Θ it sy^s, subito autem ad horam tertiam tenebrae diei factae sunt per totum orbem terrae et descen-
derunt de caelis angeli et surgunt in claritate vivi dei simul ascenderunt cum eo et continuo lux facta est.
Tunc illae accenserunt ad monimentum et vident revolutum lapidem; fuit enim magnus nimis it (cod. k).

Luk 24, 1 ἀρώματα S B C vg bo ἀρώματα καὶ τινες σὺν αὐταῖς A W Θ λ φ ϩ sa καὶ τινες
σὺν αὐταῖς D ἀρώματα (> sy^{cs}) καὶ ἦλθον (ἦσαν sy^{pe}) σὺν αὐταῖς ἄλλαι γυναῖκες sy^{cs} pe > it
2 lautet: ἐλογίζοντο δὲ ἐν ἑαυταῖς τίς ἄρα ἀποκυλίσει τὸν λίθον; ἐλθοῦσαι δὲ εὗρον τὸν λίθον ... D sa it (c d)

Zu Mt 28 1 5-8 = Mc 16 1-8 = Lc 24 1-11: Ev. Petri XII 50—XIII 57. ⁵⁰ Ὁρθρον δὲ τῆς κυριακῆς
Μαριάμ ἡ Μαγδαληνὴ, μαθήτρια τοῦ κυρίου, — (ἡ) φοβουμένη διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ ἐφλέγοντο ὑπὸ
τῆς ὀργῆς, οὐκ ἐποίησεν ἐπὶ τῷ μνήματι τοῦ κυρίου αἰ εἰσάγειν αἰ γυναῖκες ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι
τοῖς καὶ ἀγαπωμένοις αὐταῖς — ⁵¹ λαβοῦσα μεθ' ἑαυτῆς τὰς φίλας ἦλθεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον ὅπου ἦν τεθεῖς.
⁵² καὶ ἐφοβοῦντο μὴ ἴδωσιν αὐτάς οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔλεγον· «εἰ καὶ μὴ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἡ ἐσταυρώθη ἐδυ-
νήθημεν κλαῦσαι καὶ κόψασθαι, κἂν νῦν ἐπὶ τοῦ μνημείου αὐτοῦ ποιήσωμεν ταῦτα. ⁵³ τίς δὲ ἀποκυλίσει ἡμῖν
καὶ τὸν λίθον τὸν τεθέντα ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ μνημείου, ἵνα εἰσελθοῦσαι παρακαθεσθῶμεν αὐτῷ καὶ ποιήσωμεν
τὰ ὀφειλόμενα; ⁵⁴ μέγας γὰρ ἦν ὁ λίθος καὶ φοβούμεθα μὴ τις ἡμᾶς ἴδῃ. καὶ εἰ μὴ δυνάμεθα, κἂν ἐπὶ τῆς
θύρας βάλωμεν ἃ φέρομεν εἰς μνημοσύνην αὐτοῦ, (καὶ) κλαύσωμεν καὶ κοψώμεθα ἕως ἔλθωμεν εἰς τὸν οἶκον
ἡμῶν.» XIII ⁵⁵ καὶ ἐπελθοῦσαι εὗρον τὸν τάφον ἡνεωγμένον. καὶ προσελθοῦσαι παρέκυψαν ἐκεῖ καὶ ὀρώσιν
ἐκεῖ τίνα νεανίσκον καθεζόμενον (ἐν) μέσῳ τοῦ τάφου, ὡραῖον καὶ περιβεβλημένον στολὴν λαμπροτάτην,
ὅστις ἔφη αὐταῖς· ⁵⁶ «τί ἤλασθε; τίνα ζητεῖτε; μὴ τὸν σταυρωθέντα ἐκείνον; ἀνέστη καὶ ἀπῆλθεν. εἰ δὲ μὴ
πιστεύετε, παρακύψατε καὶ ἴδετε τὸν τόπον ἐνθα ἔκειτο, ὅτι οὐκ ἔνεστιν· ἀνέστη γὰρ καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖ ὅθεν
ἀπεστάλη.» ⁵⁷ τότε αἱ γυναῖκες φοβηθεῖσαι ἔφυγον.

⁵ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξίν· μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε· ⁶ οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν· δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο. ⁷ καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἰπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν.	εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. ⁸ ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. ⁹ ἀλλὰ ὑπάγετε εἰπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν.	θοῦσαι δὲ οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. ⁴ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἑσθῇτι ἀστραπτούσῃ· ⁵ ἐμβόρων δὲ γενομένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὰ πρόσωπα εἰς τὴν γῆν, εἶπαν πρὸς αὐτάς· τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; ⁶ οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ ἠγέρθη· μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ⁷ λέγων τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ὅτι δεῖ παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. ⁸ καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ, ⁹ καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἑνδεκα καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς.
⁸ καὶ ἀπελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ⁹ καὶ ἰδοὺ Ἰησοὺς ὑπὴντησεν αὐταῖς λέγων· χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. ¹⁰ τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· μὴ	⁸ καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν γὰρ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπαν· ἐφοβοῦντο γάρ.	¹⁰ ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου· καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. ¹¹ καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὥσει λῆρος τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἠπίσταντο αὐταῖς. [12]

Matth 28, 6 ἔκειτο S B Θ ε γ⁸ f⁸ b^o ἔκειτο ὁ κύριος A C D W λ φ Ϟ it vg sy pe 9 καὶ ἰδοὺ S B D W Θ it vg sy pe sa b^o ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ ἰδοὺ A C λ φ Ϟ
Luk 24 3 τοῦ κυρίου > sy^{ca} pe τοῦ κυρίου Ἰησοῦ > D it Iri n Euse b 6 οὐκ ἔστιν — ἠγέρθη > D it 7 εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν > it (a) Marcion | ἁμαρτωλῶν > D it 12 lautet: ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα (< S B W sy^{ca} sa b^o) μόνα (> S A sa) καὶ ἀπῆλθεν (ἀπῆλθον A) πρὸς ἑαυτὸν (αὐτὸν b) θουμάζων τὸ γεγονός (vg. I. Joh 20 3-10) S A B W Θ λ φ Ϟ vg sy^{ca} pe sa b^o > D it

φοβεῖσθε· ὑπάγετε ἀπαγγεῖλατε
τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν
εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κάκει με ὄψον-
ται.

Die Nachgeschichten.

The Post-Resurrection Narratives.

A. Die matthäische Nachgeschichte. Matth 28 11-20

A. The Matthean Post-Resurrection Narrative.

1. Der Betrug der Hierarchen. 28 11-15

The Bribing of the Soldiers.

¹¹ Πορευομένων δὲ αὐτῶν ἰδοὺ τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γινόμενα. ¹² καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων συμβούλιόν τε λαβόντες ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, ¹³ λέγοντες· εἶπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτόν ἡμῶν κοιμωμένων. ¹⁴ καὶ ἐὰν ἀκουσῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμους ποιήσομεν. ¹⁵ οἱ δὲ λαβόντες ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον.

2. Die Offenbarung des Auferstandenen in Galiläa. 28 16-20

The Command to Baptize.

¹⁶ Οἱ δὲ ἑνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὅρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ¹⁷ καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἐδίστασαν. ¹⁸ καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. ¹⁹ πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ²⁰ διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Joh 14 28

Matth 28,15 σήμερον S A W λ φ Ϟ sy pe bo

σήμερον ἡμέρας B D Θ it vg sa

Zu Mt 28 11-15: **Ev. Petri** XI 45-49: ⁴⁵ Ταῦτα ἰδόντες οἱ περὶ τὸν κεντυρίωνα νυκτὸς ἔσπευσαν πρὸς Πειλᾶτον ἀφέντες τὸν τάφον ὃν ἐφύλασσον, καὶ ἐξηγήσαντο πάντα ὅσα εἶδον ἀγωνιῶντες μεγάλως καὶ λέγοντες· »ἄλληθὺς υἱὸς ἦν Θεοῦ«. ⁴⁶ ἀποκριθεὶς ὁ Πειλᾶτος ἔφη· »ἐγὼ καθαρεύω τοῦ αἵματος τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὑμῖν δὲ τοῦτο ἔδοξεν«. ⁴⁷ εἶτα προσελθόντες πάντες ἐδέοντο αὐτοῦ καὶ παρεκάλουν κελεῦσαι τῷ κεντυρίωνι καὶ τοῖς στρατιώταις μηδὲν εἰπεῖν ἃ εἶδον. ⁴⁸ »συμφέρει γάρ«, φασίν, »ἡμῖν ὀφλήσαι μεγίστην ἀμρτίαν ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἔμπεσεῖν εἰς χεῖρας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων καὶ λιθασθῆναι«. ⁴⁹ ἐκέλευσεν οὖν ὁ Πειλᾶτος τῷ κεντυρίωνι καὶ τοῖς στρατιώταις μηδὲν εἰπεῖν.

B. Die lukanische Nachgeschichte. Luk 24 13–53

B. The Lucan Post-Resurrection Narrative.

1. Die Emmausjünger. 24 13–35

The Road to Emmaus.

¹³ Καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἦσαν πορευόμενοι εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἐξήκοντα ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, ἣ ὄνομα Ἑμμαοὺς, ¹⁴ καὶ αὐτοὶ ὠμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. ¹⁵ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς· ¹⁶ οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγινῶναι αὐτόν. ¹⁷ εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες; καὶ ἐστάθησαν σκυθρωποί. ¹⁸ ἀποκριθεὶς δὲ εἰς ὄνόματι Κλεοπάς εἶπεν πρὸς αὐτόν· σὺ μόνος παροικεῖς Ἱερουσαλὴμ καὶ οὐκ ἔγνωνς τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; ¹⁹ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ποῖα; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζαρηνοῦ, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ²⁰ ὅπως τε παρέδωκεν αὐτόν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἀρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ²¹ ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτρουῖσθαι τὸν Ἰσραὴλ· ἀλλὰ γε καὶ σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει ἄφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. ²² ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὀρθριναὶ ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ²³ καὶ μὴ εὐροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦλθον λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἱ λέγουσιν αὐτόν ζῆν. ²⁴ καὶ ἀπηλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὔρον, οὕτως καθώς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτόν δὲ οὐκ εἶδον. ²⁵ καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς· ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεῦειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται· ²⁶ οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; ²⁷ καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωϋσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν διηρμήνευσεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. ²⁸ καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιήσατο πορρωτέρον πορεύεσθαι. ²⁹ καὶ παρεβιάσαντο αὐτόν λέγοντες· μένον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μένειν σὺν αὐτοῖς. ³⁰ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτόν μετ' αὐτῶν λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν καὶ κλάσας ἐπέδιδου αὐτοῖς· ³¹ αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. ³² καὶ εἶπαν πρὸς ἀλλήλους· οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὥς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, ὥς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; ³³ καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ εὔρον ἡθροισμένους τοὺς ἑνδεκα καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, ³⁴ λέγοντας ὅτι ὄντως ἡγέρθη ὁ κύριος καὶ ὤφθη Σίμωνι. ³⁵ καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ὥς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.

Luk 24, 17 καὶ ἐστάθησαν σκυθρωποί S A B sa bo καὶ ἔστε σκυθρωποί W Θ λ φ ξ it vg sy^{cs} pe
σκυθρωποὶ D 19 Ναζαρηνοῦ SB vg Ναζωραίου A D W Θ λ φ ξ it sa 82 καιομένη] κεκα-
λυμμένη D sa βεβαρημένη sy^{cs} pe | ἐν ἡμῖν > B D sy^{cs} Orig

Vgl.: **Hebr. Evang.:** Evangelium quoque, quod appellatur secundum Hebraeos et a me nuper in graecum sermonem latinumque translatus est, quo et Origenes (Adamantius cod.) saepe utitur, post resurrectionem salvatoris refert: *Dominus autem, cum dedisset sindonem servo sacerdotis, iit ad Jacobum et apparuit ei* — iuraverat enim Jacobus se non comesurum panem ab illa hora qua biberat calicem domini, donec videret eum resurgentem a dormientibus — rursumque post paululum *adferre, aitm dominus, mensam et panem*. statimque additur: *tulit panem et benedixit et fregit et dedit Jacobo iusto et dixit ei: frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit filius hominis a dormientibus*. Hieronymus de viris ill. 2.

2. Die Offenbarung des Auferstandenen in Jerusalem. 24 36-49

Joh 20 11-13

The Appearance of the Risen Christ in Jerusalem.

³⁶ Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων αὐτὸς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν. ³⁷ πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. ³⁸ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν; ³⁹ ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι ἐγὼ εἰμι αὐτός· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. [⁴⁰] ⁴¹ ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς· ἔχετε τι βρώσιμον ἐνθάδε; ⁴² οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπποῦ μέρος· ⁴³ καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.

⁴⁴ εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· οὗτοι οἱ λόγοι μου οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὧν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως καὶ τοῖς προφήταις καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. ⁴⁵ τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ⁴⁶ ὅτι οὕτως γέγραπται παθεῖν τὸν χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ⁴⁷ καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν εἰς ἅφεςιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, — ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ. ⁴⁸ ὑμεῖς μάρτυρες τούτων. ⁴⁹ καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει ἕως οὗ ἐνδύσηθε ἐξ ὕψους δυνάμιν.

3. Die Himmelfahrt. 24 50-53

The Ascension.

⁵⁰ Ἐξήγαγεν δὲ αὐτοὺς ἕως πρὸς Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. ⁵¹ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς διέστη ἀπ' αὐτῶν. ⁵² καὶ αὐτοὶ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, ⁵³ καὶ ἦσαν διὰ παντός ἐν τῷ ἱερῷ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν.

Lc 24 48; vgl. Hoz 62.

Luk 24, 36 αὐτῶν ² D it αὐτῶν καὶ λέγει αὐτοῖς· εἰρήνη ὑμῖν (ὑμῶν A) (vgl. Joh 20 19) S A B Θ λ φ ϩ ϣ ^{cs} αα bo αὐτῶν καὶ λέγει αὐτοῖς· ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε· (vgl. Joh 1 6 20) εἰρήνη ὑμῖν W (εἰρ. ὑμῖν νο· ἐνώ vg: y pe) vg sy ^{pe} **37** πτοηθέντες A D Θ λ φ ϩ it vg sy ^{cs} ^{pe} πτοηθέντες B φοβηθέντες S W **40** fi hlt D it sy ^{cs} lautet: καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν (: ο: S B λ ἐπέδειξεν A W Θ φ ϩ) αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας (= Joh 20 20) S A B W Θ λ φ ϩ vg sy ^{pe} αα bo **42** μέρος S A B D W sy ^s αα μέρος καὶ ἀπὸ μελλισίου κηρίον (κηρίου λ ϩ) Θ λ φ ϩ it vg sy ^c pe bo **43** λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν (πάντων A) ἔφαγεν S A B D W λ ϩ y ^s ^{pe} αα bo φαγὼν ἐνώπιον αὐτῶν it φαγὼν ἐνώπιον αὐτῶν λαβὼν τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς Θ vg λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν καὶ τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς φ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν καὶ λαβὼν τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς sy ^c **51** διέστη ἀπ' αὐτῶν S ἀπέστη ἀπ' αὐτῶν D it vg (recessit it vg) ἀνεφέρετο ἀπ' αὐτῶν sy ^s διέστη ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανὸν A B C W Θ λ φ ϩ sy ^{pe} αα bo **52** καὶ αὐτοὶ D it sy ^s καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν S A B C W Θ λ φ ϩ vg sy ^{pe} αα bo

Zu Lc 24 39: Ignatius ep. ad Smyrnaeos 3 2: Καὶ ὅτε πρὸς τοὺς περὶ Πέτρον ἦλθεν ἔφη αὐτοῖς· λάβετε, ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι οὐκ εἰμι δαιμόνιον ἀσώματον (aus Doctrina Petri, so Origenes, oder aus Hebräerevangelium, so Hieronymus).

C. Der unechte Markusschluß.

C. The Longer Ending of Mark.

Mark 16 9-20

Joh 20 11-18 ⁹ Ἀναστὰς δὲ πρῶτῃ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, παρ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. ¹⁰ ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις πενθοῦσι καὶ κλαίουσιν· ¹¹ κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθαύμαζον ὑπὲρ αὐτῆς ἠπίσθησαν.

¹² μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ πορευομένοις εἰς ἀγρόν· ¹³ κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκεῖνοι ἐπίστευσαν.*

Joh 20 19-23 ¹⁴ ὕστερον δὲ ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκά ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισεν τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγγεγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. ¹⁵ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἀπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ¹⁶ ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθῆς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.** ¹⁷ σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν, γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς, ¹⁸ ὄφεις ἄροῦσιν, κἄν θανάσιμόν τι πίωσιν οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ, ἐπὶ ἄρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν καὶ καλῶς ἔξουσιν. ¹⁹ ὁ μὲν οὖν κύριος Ἰησοῦς μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς ἀνελήμφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ.*** ²⁰ ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

* Mark 16 12 f.: Luk 24 13-35.

** 14-16: Matth 28 16-20.

*** 19: Luk 24 50 51.

Mark 16, 9-20, are wanting in S B it (cod. k) sy^a, and they are asserted to be spurious by Eusebius, *Quaest. ad Marinum* I (Mai, *Nova Patr. Bibliotheca*, IV 255), who also omits these verses in his division of the Canons; the same opinion was held by Jerome, *Ep.* cxx. 3. The verses are attested, however, by A C D (in D the last portion from v. 15 (εὐαγγέλιον) is wanting, owing to the loss of a leaf of the MS) W (though with an important addition to v. 14) Θ λ (ἐν τισὶ μὲν τῶν ἀντιγράφων ἕως ὧδε πληροῦται τὸ εὐαγγελιστὴς ἕως οὐ καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἐκανόνισεν ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ταῦτα φέρεται as the title to verses 9-20) φ ϩ and indeed by all the Greek MSS. except S and B. Further by it vg sy^c (though through the absence of a leaf verses 9-16 are wanting in sy^c) sy^p sa bo. The earliest witness to verses 9-20 is Irenaeus III, x, 6. Further, preceding verses 9-20, L (as well as 099 0112 274 579 syhl sa aeth^{var}) read πάντα δὲ τὰ παρηγγελμένα τοῖς περὶ τὸν Πέτρον συντόμως ἐξήγγειλαν. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐφάνη (> L) αὐτοῖς (> L Ψ + καὶ k) ἀπὸ ἀνατολῆς καὶ ἄρχι δύσεως ἐξαπέστειλεν δι' αὐτῶν τὸ ἱερὸν καὶ ἄφθαρτον κήρυγμα τῆς αἰωνίου σωτηρίας while it (cod k) reads this text in place of verses 9-12.

¹⁴ After ἐπίστευσαν. W adds: κακεῖνοι ἀπελογοῦντο λέγοντες, ὅτι ὁ αἰὼν οὗτος τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀπιστίας ὑπὸ τὸν σατανᾶν ἐστίν τὸν (ὁ W) μὴ ἐὼντα (ἐὼν τὰ W ?) ὑπὸ τῶν πνευμάτων ἀκαθάρτων (ἀκάθαρτα W) τὴν ἀληθινήν (ἀληθείαν W) τοῦ θεοῦ καταλαβέσθαι δύναμιν· διὰ τοῦτο ἀποκάλυψόν σου τὴν δικαιοσύνην ἥδη. ἐκεῖνοι ἔλεγον τῷ Χριστῷ καὶ ὁ Χριστὸς ἐκεῖνοις προσέλεγεν, ὅτι πεπλήρωται ὁ ὅρος τῶν ἐτῶν τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ, ἀλλὰ ἐγγίζει ἄλλα δεινὰ, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτησάντων ἐγὼ (ὧν ἐγὼ ἀμαρτησάντων W) παρεδόθην εἰς θάνατον, ἵνα ὑποστρέψωσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ μηκέτι ἀμαρτήσωσιν, ἵνα τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ πνευματικὴν καὶ ἀφθαρτον τῆς δικαιοσύνης δόξαν κληρονομήσωσιν. Jerome (*Contra Pelagianos*, ii, 15; ed. Vallarsi II, 758) is also familiar with this Logion: In quibusdam exemplaribus et maxime in graecis codicibus iuxta Marcum in fine eius evangelii scribitur: 'postea quum accubuissent — crediderunt (v. 14). et illi satisfaciebant dicentes: saeculum istud iniquitatis et incredulitatis sub satana est, qui non sinit per immundos spiritus veram dei apprehendi virtutem. ideo iam nunc revela iustitiam tuam'.

